

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ВІТЧИЗНЯНИЙ
ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД**

*Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 25 жовтня 2019 р.)*

Дніпро
2019

УДК 342.9+351.7
А 43

*Схвалено Вченою радою Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
(протокол № 1 від 26 вересня 2019 р.)*

А 43 Актуальні проблеми забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 25 жовт. 2019 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 288 с.

ISBN 978-617-7665-72-3

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, в якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів та наукових установ України, а також фахівці-практики правоохоронних органів. Тематика публікацій охоплює актуальні проблеми забезпечення публічного порядку та безпеки в Україні та зарубіжних країнах.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

*Матеріали подано в редакції авторів тез.
Оргкомітет не несе відповідальності
за їх зміст та автентичність*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

канд. юрид. наук **А.Є. Фоменко** (голова); д-р юрид. наук, проф. **Л.Р. Наливайко** (заст. голови); д-р юрид. наук, доц. **В.О. Боняк**; д-р філос. наук, доц. **О.В. Марченко**; д-р юрид. наук, доц. **Б.О. Логвиненко**; д-р юрид. наук, проф. **А.О. Собакарь**; канд. юрид. наук **К.В. Бахчев.**

ISBN 978-617-7665-72-3

© ДДУВС, 2019
© Автори, 2019

З М І С Т

Агарков О.А., Пріснякова Л.М., Сергієні О.В., Шевяков О.В. Формування психологічної компетентності майбутнього працівника правоохоронних органів	12
Алексєєнко І.В., Боровенська А. А. Кібертероризм як виклик національній безпеці держави: особливості протидії	15
Алексєєнко І.В., Боровенська А. А. Самоорганізація громадянського суспільства як дієвий метод антиглобалістів	18
Алексєєнко І.В., Солнцева К.С. Глобальні ризики асиміляції й співіснування культур в контексті міграційних процесів	21
Алексєєнко І.В., Чорна І.Р. Роль легітимних та нелегітимних акторів в сучасних міграційних процесах	24
Бабанін С.В. Розмежування сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією від вербування людини з метою сексуальної експлуатації	27
Батиргарєєва В.С. Злочини проти громадської безпеки як загроза підвалинам правопорядку в Україні	29
Березняк В.С., Сальнікова М.А. Домашнє насильство: до проблематики питання крізь призму кримінального законодавства	32
Біліченко В. В. Порівняльно-правовий аспект оцінки діяльності підрозділів національної поліції України у порівнянні із зарубіжним досвідом	36

Біліченко В.В.

Шляхи покращення взаємодії поліції і населення
в умовах реформування правоохоронної системи 39

Блінова Г. О., Остапенко Б. Ю.

Сучасні досягнення, проблеми та перспективи реалізації
програми «Сусідський нагляд» в Україні 41

Бойко О. І., Фрунза Н. О.

Взаємодія національної поліції України з громадськими
організаціями у сфері протидії правопорушенням 44

Бойко О.П., Мельник Ю. С.

Деякі аспекти охорони прав і свобод людини
при забезпеченні публічної безпеки та порядку 46

Бочковий О. В.

Вплив громадянської активності
на забезпечення публічного порядку 48

Бублик Н.С., Бондаренко О.С.

Деякі аспекти визначення сутності поняття «запобіжні заходи»
та процесуального порядку їх застосування
в контексті захисту прав і свобод людини 52

Варбанський О. В., Скиба Е. К.

Діяльність міжнародних органів щодо забезпечення
міжнародно-правової відповідальності в публічному праві 55

Волков Ю. М., Лукомська А. А.

деякі аспекти міжнародної протидії злочинам,
скоєним за допомогою інформаційних технологій 59

Волков Ю. М., Хованова Д. О.

міжнародний досвід протидії правопорушенням
у сфері забезпечення публічного порядку та безпеки 62

Воробець Х. О., Біліченко В. В.

Забезпечення особистої безпеки працівника
національної поліції під час затримання
правопорушника за допомогою спеціальних засобів 64

Гаркавенко А. А.

Адміністративна діяльність органів Національної поліції
щодо відкриття та функціонування об'єктів дозвільної системи 67

Гуренко А.Ю., Паршин Ю. І.

Питання економічної безпеки підприємств машинобудівної галузі 70

Данатарова В. М.

Розслідування шахрайства, вчиненого шляхом використання
засобів мобільного зв'язку: постановка задач 73

Даньшин М. В., Любченко В. І.

Прокурор як керівник сторони обвинувачення 75

Джошкун Т.

Примусові заходи впливу, що застосовуються до осіб,
які вчинили насильство в сім'ї за законодавством Туреччини 77

Coshcun Tachtan

Coercive measures of influence applied to persons who have committed
domestic violence for the legislation of Turkey (*переклад*) 81

Жадан А. О., Жадан О. В.

Європейський досвід забезпечення поліцією
публічного порядку і безпеки під час мирних зібрань 84

Завгородній Д. А., Федорцов Д. В.

Удосконалення взаємодії правоохоронних органів з органами державної
влади, місцевого самоврядування з метою протидіяння порушенням
та злочинам під час підготовки до місцевих виборів 89

Захарко А.В.

Проблемні положення закону щодо спрощення досудового
розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень 91

Зеленський Є. С., Дегтяр В. А.

Шляхи до самозахисту громадянського суспільства:
легалізація зброї 93

Зеленський Є. С., Ніколаєва В. Ю.

Європеїзація та застосування досвіду зарубіжних країн
у діяльності Національної поліції 95

Іваниця А.В.

Деякі аспекти нормативно-правового регулювання
первинної та службової підготовки поліцейського 97

Исргепова А.

Сравнительно-правовой анализ пробационного законодательства
Казахстана и Украины в сфере досудебной пробации 101

Ігнатов С. О.

Окремі аспекти удосконалення інституту
адміністративної відповідальності в Україні 104

Кадегроб А. І.

Роль громадської думки у сфері запобігання і протидії корупції 106

Казміришин Е. О.

Цілепокладання державної політики
у сфері європейської інтеграції України 109

Калгужинова А.М., Жумашева А.Т., Озбеков Д.О.,

К вопросу о противодействии террористическим преступлениям
в Республике Казахстан 112

Калініна А. В.

Smart-безпека сучасного міста: за і проти 115

Карпенко Р. В.

Дії працівників поліції в умовах надзвичайних
ситуацій природного і техногенного характеру 117

Кириченко О. В.

Напрями удосконалення норми про кримінальну відповідальність
за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян,
знищення чи пошкодження об'єктів власності 120

Коваленко І. О.

Деякі аспекти проведення огляду місця події при розслідуванні
шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів 123

Кононець В. П.

Щодо питання з надання адміністративних послуг МВС:
видача свідоцтва про допущення транспортних засобів
до перевезення вантажів 126

Коротун О. М.

Методи управлінської діяльності
у сфері охорони інтелектуальної власності 127

Косяченко К. Е.

Бюджетні установи в системі суб'єктів фінансового права
та проблемні питання фінансової правосуб'єктності 130

Крамаренко Ю. М.

Окремі аспекти здійснення прогнозування
в діяльності правоохоронних органів 133

Кыздарбекова Б. Ж.

К вопросу о правовой регламентации исполнения наказания
в виде привлечения к общественным работам 136

Кунах М. П., Рижкова С. А.

Щодо посилення правових професійних гарантій поліцейського 140

Лактіонова В. В.

Основні питання фізичного виховання різних груп населення 143

Логвиненко Б. О.

До проблеми віку, після досягнення якого настає
адміністративна відповідальність 144

Лопасва О. М., Никифорова О. А.

Актуальні питання придбання вогнепальної зброї
з метою самозахисту від протиправних посягань 147

Макаренко Є. І.

Про затримання без проблем та проблеми затримання підозрюваного 150

Мамедова Е. А.

Недоліки забезпечення громадського порядку під час проведення
масових заходів та можливості використання інформаційних
технологій в роботі Національної поліції для їх вирішення 157

Мандрика В. С.

Інноваційні методи і прийоми забезпечення публічного порядку
та безпеки в сучасних умовах: нова формація 160

Марочко А. А.

Забезпечення громадського порядку
як основа національної безпеки України 162

Матвієнко Є.І.

Шляхи формування системи забезпечення
національної безпеки України 166

Миронюк Р. В.

Напрямки удосконалення застосування поліцейськими
примусових заходів впливу, що застосовуються
до осіб, які вчинили насильство в сім'ї 169

Миронюк С. А.

Національна поліція в системі суб'єктів надання
соціальних та сервісних публічних послуг 173

Москалець А. П., Пархоменко А. О.

Деякі аспекти легалізації зброї в Україні з метою
самозахисту з урахуванням міжнародного досвіду 177

Наточій А. Д., Латиш А. В.

Особливості забезпечення публічної безпеки і порядку в Україні 180

Никитенко Д. С., Біліченко В. В.

Тактичні вимоги до працівника національної поліції щодо забезпечення
публічного порядку під час проведення масових заходів 183

Ніколаєва В.Ю., Зеленський Є.С.

Європезація та застосування досвіду зарубіжних країн
у діяльності Національної поліції 185

Парфьонова А. О.

Взаємодія національної поліції з приватними охоронними структурами
для забезпечення публічного порядку на місцевому рівні» 188

Паршин Ю. І., Поправко Д. В.

Складові елементи та критерії оцінки
рівня економічної безпеки України 192

Паршина О. А., Присяжна А. В.

Страховання як фактор економічної безпеки України 196

Плескачова В. С., Гаркуша А. Г.

Деякі проблеми використання протоколів проведення негласних слідчих (розшукових) дій 199

Поливанюк В. Д., Джафаров Ш. З.

Забезпечення особистої безпеки поліцейського під час застосування превентивних заходів 201

Поливанюк В. Д., Штирхунова А. Д.

Деякі аспекти правоохоронної функції МВС України 204

Rezvorovich K.R.

Providing of public order and security: challenges for human and citizen rights and freedoms 207

Рец В.В.

Формування реальних перспектив для звільнення від відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі 211

Рогальська В. В.

Проактивна позиція сторони обвинувачення щодо роз'яснення прав як одна з необхідних вимог забезпечення справедливого судочинства 214

Рябчинська О.П.

Нелегальна міграція як загроза національній безпеці України 215

Савела Є. А.

Застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх 218

Самбор М. А.

Публічна безпека та її роль під час здійснення права на свободу мирних зібрань 224

Санакоев Д. Б., Соломіна Г. В.

Впровадження партнерської взаємодії поліції та громади: вітчизняний досвід 227

Солдатенко О.А., Настич Т.М.,

Закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування 229

Солдатенко О.А., Бойко О.В., Судовий контроль на стадії досудового розслідування	231
Соловей І. Ю. Забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян під час забезпечення публічного порядку та безпеки працівниками Національної поліції України	233
Сорокотяга В. В. Правові засади відповідальності за вчинення адміністративних проступків що посягають на громадський порядок	235
Степанюк Р. Л. Щодо вдосконалення змісту криміналістичної техніки як розділу науки	238
Таус М. М. Проблемні питання вирішення цивільного позову у кримінальному провадженні на підставі угоди про примирення між потерпілим та обвинуваченим	241
Тимофєєв В. П., Савела Є. А. Додержання заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю під час забезпечення публічного порядку та безпеки	245
Tynyshbayeva A.A., Imanmusayev A.A., To the question of definition of some concepts used as signs of the objective part of crimes against sexual inviolability of minors	246
Tynyshbaeva A. A., Shaimerdenov A. K. Prevention of suicidal intentions as a form of public safety	249
Токар А. А., Матвієнко Є. І. Порівняльна характеристика правових аспектів застосування вогнепальної зброї поліцейськими під час охорони публічного порядку в Україні та Франції	252
Тупотіна Д. А. Організація охорони публічного порядку під час проведення виборів	256
Тущенко А. Д., Корольчук В. В., Шапошник Л. О. Актуальні питання протидії гендерному насильству як захід забезпечення безпеки в суспільстві	258

Федоров Е. В., Біліченко В. В.

Забезпечення прав, свобод та законних інтересів
громадян під час проведення масових заходів 261

Федченко В.М.

Окремі питання з передання та перейняття кримінального
провадження у рамках міжнародного співробітництва 264

Фісуненко Н. О., Савченко Ю. В.

Економічна безпека як елемент забезпечення
національної безпеки України 268

Фурса В. В., Чугай Є. М.

Незаконний обіг вогнепальної зброї в Україні: сучасний стан 270

Хашев В.Г.

Окремі питання удосконалення безпеки учасників
дорожнього руху: досвід Королівства Швеція 272

Хитрук Р. О.

Роль спеціальної фізичної підготовки
під час навчання правоохоронців 275

Царьова І. В.

термінологічне позначення категорії публічний порядок 277

Шейбут Д. В.

Проблеми репатріації громадян України у процесі
реінтеграції Донецької та Луганської області 279

Шинкаренко І. Р., Спіцина Г. О.

Актуальні проблеми убезпечення об'єктів
авіаційного транспорту в умовах сьогодення 281

Юзбашян Л.Р.

Актуальні проблеми правової основи затримання правопорушника 285

докт. політ. наук, професор
Агарков Олег Анатолійович,
докт. психології, професор
Пріснякова Людмила Макарівна
докт. мед. наук, професор
Сергієні Олена Віталіївна
докт. псих. наук, професор
Шевяков Олексій Володимирович
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Навчання у ВНЗ України складається не тільки з формування професійно-важливих компетентностей, що дозволяє підготувати професійного спеціаліста, але із виховання толерантної комунікативної, стресостійкої, соціально-відповідальної особистості, яка зможе протистояти дії стресорів професійної діяльності, та життєвих обставин.

Для встановлення особистісних якостей майбутнього працівника правоохоронних органів було проведене комплексне психологічне дослідження, до якого були включені 100 студентів університету.

Тест А. Ассінгера «Оцінка агресивності у відносинах» виявив у 87% досліджуваних помірну агресивність, що свідчить про їх успішність в життєвих ситуаціях при достатності життєвого честолубства та самовпевненості; у 7% - надмірну агресивність, що супроводжується неврівноваженою поведінкою та жорстокістю по відношенню до інших; у 6% - встановлено надмірне миролюбство, що обумовлено недостатньою впевненістю у власних силах та можливостях.

Тест на визначення стресостійкості особистості свідчить про те, що у 65% досліджуваних вона знаходиться на помірному рівні, у 24% - на високому, та у 11% - нижче середнього рівня, але вище першого – другого, при яких автори тесту вказують на необхідність внесення змін в своє життя.

У комунікативній сфері респонденти мають досить виражену потребу в спілкуванні, але спілкуються переважно з власної ініціативи, якщо випадає опинитися в новому колективі, то швидко знаходять спільну мову, коло спілкування велике, але стосунки переважно поверхові і нетривалі. Існує деяка схильність до непродуманих вчинків і до ризику. У спілкуванні намагаються виглядати просто і природньо, поблажливо ставляться до власних недоліків, однак часто нечутливі до оптимальної дистанції спілкування, до мотивів поведінки оточуючих, можуть бути дещо фамільярні, грубі. При зміні ситуації

намагаються зберігати звичний стиль спілкування. Не демонструють прагнення до лідерства, натомість виявляють певну конформність.

У сфері мислення досліджувані демонструють різні елементи абстрактно-логічного мислення, проте у них існують розбіжності між теоретичними уявленнями і реальністю, на що вказують фактори В і М. Крім того, досліджувані демонструють певну нездатність передбачати наслідки своїх дій, схильні до швидких і не завжди адекватних висновків, у них може виявлятися надмірна критичність в оцінці дій і вчинків оточуючих. Поєднання досить високих значень факторів В (М=6) і М (М^бД) вказує на наявність латентної тривожності. Можна припустити, що не завжди творчий потенціал може бути адекватно і повною мірою ними реалізований. Це створює певне несприятливе тло для виникнення фрустраційної агресії.

Досліджувані не завжди можуть достатньою мірою контролювати свою емоційність. Можливі вияви сентиментальності, нетерплячості, інтуїтивності, залежності, м'якості щодо себе і оточуючих, занепокоєння своїм здоров'ям. Компенсацією внутрішньої м'якості може виступати демонстрована схильність до ризику, яка при досить низькому рівні тривожності може виявлятися як безтурботність, що вказує на деякий інфантизм, про що свідчать порівняно низькі значення за фактором О.

Дані щодо тривожності свідчать про її аутизованість, витісненість (високі значення за факторами В, М і І), про те, що вона має іштяхнпиг>тм -

товариськість, відкритість, сміливість (високі значення за факторами А і Н). При блокуванні або послабленні механізмів контролю тривожність може стати актуальною, що виявляється в імпульсивних, агресивних або аутоагресивних вчинках.

У сфері самоконтролю досліджувані продемонстрували високу міру усвідомлення соціальних вимог і високий рівень розуміння бажаної картини соціальної поведінки. Контроль за своїми поведінковими реакціями досить сильний, однак, він визначається гіперсоціальними установками, що виявляється у прагненні виглядати дисциплінованими, відповідальними, совісними, а також знаходить свій вияв у певній підозрілості, недовірі.

Загалом одержані результати свідчать про те, що в психіці досліджуваних існують певні дестабілізуючі чинники, які контролюються ними достатньою мірою. У випадку зниження самоконтролю, труднощів у міжособистісних стосунках, у кризових ситуаціях ці чинники можуть активізуватися, та призвести до дій у асоціально спрямованому напрямку. У цьому поєднанні факторів переважання неусвідомлюваних форм контролю за афектами слугує основою для виділення фактору потенційної небезпеки.

На вияв агресивної поведінки істотно впливає наявність у людини акцентуованих рис характеру і темпераменту, для чого було використано методику „Акцент 2-90”.

Найвищі значення виявлені у досліджуваних за шкалою гіпертимності

(72,2%). Ця шкала вказує на високу міру життєвої активності, життєлюбство охоронців, на їх певну дратівливість, нестерпність для них повсякденної рутини, на прагнення до нових відчуттів, до зміни обстановки, орієнтацію на моторну та мовну активність.

Крім цього, були одержані досить високі значення за шкалами екзальтованості, демонстративності і педантизму. Це вказує на прагнення охоронців до відгородження себе від життєвих розчарувань шляхом декларації більш легкого, адаптивного стилю поведінки за рахунок егоцентризму. Досить високі значення за шкалою педантизму можуть тлумачитися як прагнення показати себе краще, а також як стримуюче начало для спрямованої назовні енергії афектів, яка переспрямовується всередину, результатом чого можуть стати різні психосоматичні розлади або які-небудь інші аутоагресивні дії.

Результати обстеження свідчать про наближені до межі прихованої акцентуації значення за шкалою застрявання, емотивності і збудливості. Це вказує на наявність у досліджуваних різноспрямованих тенденцій. У частини з них наявні певні стійкі афекти, існує „стрижень” особистості, а іншим притаманна певна м'якість і пов'язані з нею якості, а також подразливість. У сукупності це дає варіант імпульсивності і незлобливої жорстокості.

Аналіз кореляційних плеяд дає змогу виокремити чотири взаємопов'язані фактори, які складають ядро виявлених кореляційних зв'язків. До цих факторів належать: збудливість, завуальована жорстокість щодо людей, негативізм і почуття провини. Крім того, поєднання факторів почуття провини і завуальованої жорстокості вказує на наявність внутрішнього, часто прихованого від стороннього спостерігача агресивного плану.

Найменші значення має шкала тривожності, що вказує на придушення та витіснення цієї якості, на її потенційне зростання в певних кризових ситуаціях. У першу чергу тривожність редукується за рахунок життєвої активності, руху, нових вражень, спілкування, моторної і мовної активності, механізмів адаптації до умов навколишнього середовища. Якщо ж механізми редукції тривоги виявляються неефективними, то її актуалізація призводить до зростання нестійкості психіки, наслідком чого є вихід енергії афектів з-під контролю.

Вияв тих чи інших видів агресії багато в чому пов'язаний з тими чи тими особистісними властивостями, які досліджувалися за допомогою методики Р.Кеттелла.

Різні види агресії мають зворотну кореляцію з фактором С (емоційна стійкість-нестійкість), що вказує на певну залежність проявів агресії від рівня емоційної стійкості особистості, що досить закономірно. Негативна кореляція з почуттям провини ($r = -0,73$) вказує на аутоагресивний, небезпечний потенціал, протистояти якому може тільки досить сильна структура Его.

Відповідно до аналізу результатів дослідження було розроблено корекційну програму стосовно агресивної поведінки досліджуваних.

Метою корекційної програми є комплексна оптимізація психоемоційного стану працівників служб охорони як одного з чинників, що впливають на

агресивну поведінку, їх адаптацію до умов життя, визначення індивідуальних здібностей, орієнтації, спрямованості, кризових зон розвитку учасників, їх навчання адекватним емоційним проявам і навичкам взаємодії. Програма передбачає використання інтенсивних методів оволодіння навчальним матеріалом: ділові, імітаційні, сюжетно-рольові, організаційні ігри, тренінги, практичні заняття в діючому соціумі.

Алексєєнко Ірина Вікторівна –
доктор політичних наук, професор,
зав кафедри міжнародних відносин
та туризму ФСПОУ

Боровенська Анастасія Анатоліївна –
студентка гр. Б-МВ-841, ФСПОУ
(*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*)

КІБЕРТЕРОРИЗМ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ

Світова спільнота зіткнулася з проблемою створення безпечного глобального інформаційного суспільства задля ефективності протидії кіберзлочинності та кібертероризму. Для комплексного та узгодженого розвитку правового регулювання цього питання важливим фактором є координація зусиль держав міжнародного політичного простору. З огляду на те, що інформаційна злочинність є міжнародною проблемою і має транснаціональний характер, проведення успішного розслідування злочинів та притягнення до відповідальності вимагає від світового товариства єдиного розуміння проблем, узгодження правової бази та розвитку співробітництва в сфері забезпечення інформаційної безпеки та боротьби з кібертероризмом.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяє налагодженню широкої міжнародної співпраці. Проте окремі досягнення в інформаційній сфері можуть бути використані в цілях, що суперечать підтримці міжнародної безпеки та стратегічної стабільності. Ростуть масштаби кіберзлочинності та кібертероризму [1]. Особливе хвилювання викликає можливість застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій для підготовки та здійснення терористичних актів у світі.

Варто зазначити, що правові механізми боротьби зі злочинами в інформаційній сфері були розроблені у декілька етапів, а саме: починаючи з 1970-1980-х рр. на рівні національних законодавств держав, а починаючи з 1990 року - на регіональному та міжнародному. Резолюції, що стосуються протидії кіберзлочинності, були прийняті Генеральною Асамблеєю ООН, СНД,

БРІКС, ШОС, Радою Європи та Європейським Союзом, підписані багатосторонні й двосторонні угоди з питань забезпечення міжнародної інформаційної безпеки, в яких розглянуті питання протидії інформаційним злочинам[2].

Існує проблема невирішених колізій щодо різних підходів у міжнародній практиці. Зокрема, Будапештська конвенція про кіберзлочинність 2001 року, потребує перегляду та вдосконалення. Багато країн, не беруть участі в ній через неприйнятність одного з основних її положень - про транскордонний доступ до даних при проведенні розслідувань, - яке йде в розріз із принципом державного суверенітету.

Як зазначалося раніше, кібертероризм займає одну з найвищих сходінок основних загроз інформаційній безпеці, тому значне місце у системі міжнародної інформаційної безпеки відводиться вирішенню цієї проблеми. Витоками цієї загрози є діяльність терористичних організацій та причетних до цього осіб, які здійснюють протиправні дії за допомогою інформаційних ресурсів або відносно них.

Світ потребує універсальних міжнародних правових механізмів для активної протидії кібертероризму та іншим злочинам інформаційної сфери на основі взаємовигідної співпраці міжнародної спільноти і приватного сектора, обміну досвідом щодо національних практик та методів боротьби в цілях розробки ініціатив для вдосконалення правового забезпечення міжнародної економічної безпеки.

Характер новації в системі міжнародного кримінального права в даний час набули злочини в інформаційній сфері, які підпадають під поняття "транскордонна злочинність". У зв'язку з цим для ефективної боротьби зі злочинами в інформаційній сфері необхідно враховувати зарубіжний досвід, оскільки забезпечення безпеки комп'ютерної інформації і технологій кримінально-правовими засобами сьогодні є однією з актуальних проблем в більшості зарубіжних держав.

Наразі світова спільнота розбудовує засади загального та безпечного інформаційного простору та протидії одній з основних загроз міжнародної інформаційної безпеки, пов'язаної з використанням інформаційних технологій для вчинення злочинів, в тому числі пов'язаних з неправомірним доступом до комп'ютерної інформації, зі створенням, використанням і поширенням шкідливих комп'ютерних програм.

Аналіз законодавства держав міжнародного політичного простору свідчить про основні напрямки боротьби з кіберзлочинністю.

Так, ще в 1993 році в Нідерландах був прийнятий Закон про комп'ютерні злочини, що доповнює Кримінальний кодекс новими складами: несанкціонований доступ в комп'ютерні мережі; несанкціоноване копіювання даних: комп'ютерний саботаж; поширення вірусів; комп'ютерне шпигунство.

У Німеччині діє Кримінальний кодекс, який передбачає відповідальність за інформаційні злочини і злочини у сфері інформаційних технологій.

У Великій Британії діє закон про зловживання комп'ютерами.

Кримінальний кодекс Франції включає цілий ряд складів злочинів в інформаційній сфері. Зокрема, встановлюється відповідальність за злочини, що посягають на системи автоматизованої обробки даних, такі як незаконний доступ до автоматизованої системи обробки даних або незаконне перебування в ній; перешкоджання роботі або порушення роботи системи; введення обманним шляхом в систему інформації, а також зміна або знищення даних.

У Сполучених Штатах Америки політика захисту від сторонніх вторгнень в інфраструктуру промисловості, фінансової сфери, науки і освіти була побудована саме на спільній координаційній роботі.

Аналізуючи законодавство України з інформаційної безпеки, слід відмітити ряд положень які визначають позицію нашої держави щодо перспектив міжнародного співробітництва в сфері інформаційної безпеки.

Так, основними напрямками діяльності у зовнішньополітичній сфері є:

- якісне вдосконалення інформаційного супроводу державної політики, діяльності українських громадських організацій та суб'єктів підприємницької діяльності за кордоном за пріоритетами стратегічного партнерства та економічної доцільності;

- посилення інформаційно-просвітницької діяльності серед населення щодо забезпечення національної безпеки України за умов повноправного партнерства з країнами - членами ЄС та Північноатлантичного альянсу;

- інтеграція в міжнародні інформаційно-телекомунікаційні структури та організації на засадах рівноправності, економічної доцільності та збереження інформаційного суверенітету [3].

З урахуванням динаміки розвитку негативних тенденцій в цифровому середовищі на даному етапі, доцільно перевести правову дискусію з запобігання кібертероризму в практичне русло з виходом на конкретний результат.

Отже, з огляду на високу здатність інтеграції інформаційних засобів з іншими традиційними та технологічно новими видами військового озброєння, потенційні наслідки безконтрольного застосування багатозарового інформаційного простору можуть виявитися катастрофічними для національної безпеки держави так і для існування людства в цілому.

Гарантування протистояння викликам кібертероризму можливе лише на основі плідного співробітництва держав у сфері міжнародної економічної безпеки та впровадження пакету заходів на основі виважених міжнародних нормативно-правових актів з урахуванням специфіки національних законодавств держав-учасниць.

---

1. Бойченко О. В. Міжнародне співробітництво правоохоронних органів держав в галузі забезпечення інформаційної безпеки / О. В. Бойченко // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 56–URL : <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2009-2/09bovzou.pdf>.

2. Білорус О. Г. Глобалізація і безпека розвитку : монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко. – К. : КНЕУ, 2001. – 733 с.

3. Указ Президента України «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : від 08.07.2009 р., № 514/2009 // Офіційний вісник України. – 2009. – №5 2. – Ст. 1783.

Алексєєнко Ірина Вікторівна –
доктор політичних наук, професор,
зав кафедри міжнародних відносин
та туризму ФСПОУ

Боровенська Анастасія Анатоліївна –
студентка гр. Б-МВ-841, ФСПОУ

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

САМООРГАНІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ДІЄВИЙ МЕТОД АНТИГЛОБАЛІСТІВ

Крім широко відомих акцій протесту, що проводяться активістами руху, існує ще й інший бік діяльності «антиглобалістів», і тут найяскравішим прикладом стала легендарна особистість – субкоманданте Маркоса й індійської громади з мексиканського штату Ч'япас.

По суті, це унікальний на сьогодні приклад місцевого самоврядування, коли територія знаходиться цілком під контролем представників громадянського суспільства.[3,р.16] Але саме в тому і полягає унікальність досвіду сапатистів, що вони не прагнуть до знищення існуючого ладу і побудови більш справедливої держави за прикладом своїх попередників, а, домігшись чималих результатів і, будучи фактично визнаними міжнародною громадськістю, більше того, власним урядом, відмовляються від подальших дій і, тим паче, від будь-яких закликів до світової антиглобалістської революції. Безумовно, подібна політика розв'язання проблем на місцях шляхом організації самоврядних громад, де буде почутий голос кожного її члена, не тільки не зміцнює, а поступово послаблює внутрішній суверенітет Мексики. Незважаючи на те, що у викладеній субкоманданте Маркосом традиційній для всіх «антиглобалістів» критиці неолібералізму присутнє гасло на захист національної держави від засилля корпорацій, своєю діяльністю Сапатистська армія національного звільнення показує зовсім інший шлях – шлях розв'язання проблем на локальному рівні за допомогою самоорганізації громадянського суспільства.

Автор вважає, що теоретично цей шлях не новий – у науковій літературі, ще в 1970 – 1980-х роках висувалися ідеї про поступове відмирання національної держави завдяки двом, на перший погляд, суперечливим, але водночас взаємозалежним тенденціям – глобалізації і локалізації, а в 1990-х роках це явище дістало назву «фрагментації».[2,р.55] З одного боку, частина повноважень національних урядів поступово буде передана великим міжнародним наднаціональним органам управління, а з іншого – внутрішнім національним регіонам і групам, оскільки стандартна однорідна політика, що проводиться державою, остаточно втратить ефективність, через неможливість реагування на вимоги дедалі більш диференційованого суспільства, що фрагментується [1, р.44].

На думку Е. Тоффлера, цей двосторонній процес являє собою не що інше, як зміну самої природи влади, де національна держава, будучи ключовою політичною одиницею індустріального суспільства, втрачає свої позиції на новому етапі цивілізаційного розвитку, коли людство вступило в «еру зрушення влади, де поступово розпадаються всі існуючі у світі владні структури і зароджуються принципово нові» [9, р.3]. Ще в 1980 р. у роботі «Третя хвиля», де він досліджує основні риси і тенденції розвитку нового інформаційного суспільства, були спрогнозовані основні небезпеки для національної держави: зростання впливу транснаціональних корпорацій, спалах чисельності міжнаціональних асоціацій і організацій, тиск знизу локальних «меншин» – «в міру того, як формується нова світова система, держава-нація дедалі більше втрачає незалежність і суверенітет» [7, р. 38].

Усі проблеми суспільства, що глобалізується, можна розв'язати тільки з допомогою нових владних структур – на світовому і локальному рівнях; державні структури вже нині виявляють своє безсилля в цій сфері. Саме свідченням цієї нової тенденції і є рух індійських громад у Мексиці, який на відміну від безлічі фундаменталістських, релігійних і націоналістичних організацій – виразників інтересів досить консервативних кіл, намагається знайти спосіб розв'язання проблеми на якісно новій основі.[8,р.77] Не нав'язуючи своєї позиції навколишнім і не заявляючи, що вони знають єдино правильний шлях, створюють прообраз локальних органів влади, які зможуть поряд з глобальними міжнародними організаціями здійснювати політику завтрашнього дня.

Одним із таких локальних об'єднань майбутнього і є індійська громада мексиканського штату Ч'япас. На даний момент мексиканський уряд фактично визнав самоврядування в індійських громадах і, більше того, ставить його за приклад революційним рухам інших латиноамериканських країн, що додержуються традиційної стратегії, яка веде до повалення існуючого уряду. Президент Мексики В. Фокс на початку свого правління в 2000 р. заявив про готовність до співробітництва з повстанцями і поступового закриття усіх військових баз у штаті Ч'япас. Представники громад також висловили готовність вести переговори з владою, тому що споконвічною метою Сапатистської армії національного визволення було якнайшвидше припинення збройної боротьби і розв'язання конфлікту мирним шляхом. З 2001 р. уряд приступив до розробки законопроекту про права і культуру індіанців. [11,р.89]

Таким чином, боротьба мексиканських революціонерів підтвердила реальність і плідотворність функціонування інститутів громадянського суспільства, здатних на основі співробітництва з правлячими політичними структурами розв'язувати проблеми локального характеру, зокрема, етнічних меншин. Сапатистська армія останніми роками фактично перестала бути збройним формуванням і поступово трансформувалася в союз самоврядних індійських громад, невідконтрольний, але і не ворожий центральному уряду. На рівні ж «антиглобалістського» руху Сапатистська армія національного визволення в даний час, займається своєю просвітницькою діяльністю, поши-

рюючи за допомогою мережі Інтернет, статті і звернення до світової громадськості про необхідність створення сильного і політично свідомого громадянського суспільства в межах кожної держави, оскільки саме воно повинно взяти на себе роль протистояння негативним процесам, що виникають в епоху глобалізації.

Отже, говорити про рух «антиглобалістів», як якусь самостійну політичну силу, що протистоїть глобалізації, можна з великою натяжкою. Безумовно, не можна заперечувати того, що «антиглобалісти» виявляють усі негативні сторони глобального інтеграційного процесу і досить активно намагаються донести свою позицію до широкого загалу. Вони ставлять серйозні питання політичним лідерам сучасності. Однак, за винятком боязкої спроби індійських громад, за великим рахунком, нові радикали мало піклуються про пошуки позитивного розв'язання ними ж поставлених проблем, а методи боротьби за допомогою пляшок з запальною сумішшю і гучних мітингів, безумовно, ефектні, але неефективні.

---

1. Perry W. and Carter A. Preventive Defense: A New Security Strategy for America. Washington: Brookings Institution Press, 1999.287p.

2. Prasad E., Rogoff K., Wei S.-J., Kose M.A. Effects of Financial Globalization on Developing Countries: Some Empirical Evidence. IMF, 2003, March 17 (www.imf.org).

3. Prospects for Foreign Direct Investment and the Strategies of Transnational Corporations, 2004-2007. United Nations, UNCTAD, New York and Geneva, 2004.61 p.

4. Rogoff K. Globalization and Global Disinflation. Paper prepared for the Federal Reserve Bank of Kansas City conference on «Monetary Policy and Uncertainty: Adapting to a Changing Economy». Jackson Hole, WY, 2003, August 29.112p.

5. Сткурке К.Н., Williamson J.G. When did Globalization Begin? // NBER Working Paper 7632. Cambridge MA, 2000.301p.

6. Santis De H. Mutualism. An American Strategy for the Next Century //World Policy Journal, Winter 1998/1999.167p.

7. Sassen S. Globalization and Its Discontents. N.Y., 1998.452p.

8. Shirakawa M., Okina K., Shiratsuka S. Financial Market Globalization: Present and Future. IMES Discussion Paper No 97-E-II. Bank of Japan, 1997.235p.

9. Stiglitz J.E. Globalization and Its Discontents. New York: W.W. Norton & Co., XXII+ 282 p.

10. Josef Stiglitz and Bruce Greenwald. Towards a New Paradigm In Monetary Economics. Cambridge, Cambridge University Press, 2002, 336 p.

11. Vellinga M. (ed.) The Dialectics of Globalization. Boulder, Col. (USA), Oxford (UK): Westview Press, 2000.320p.

Алексєєнко Ірина Вікторівна –
доктор політичних наук, професор,
зав кафедри міжнародних відносин
та туризму ФСПОУ

Солнцева Ксенія Сергіївна
здобувач вищої освіти Б-МВ-841 ФСПОУ
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ГЛОБАЛЬНІ РИЗИКИ АСИМІЛЯЦІЇ Й СПІВІСНУВАННЯ КУЛЬТУР В КОНТЕКСТІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Міграційна політика ряду економічно розвинених держав висуває як один з основних пріоритетів необхідність інтеграції іммігрантів у нове суспільство. В цей час у світовій практиці склалося два основних способи інтеграції – асиміляція й взаємне співіснування культур. До країн, що проводять політику асиміляції, належать Франція, Німеччина, США, Швейцарія. Політики взаємного співіснування культур дотримуються Велика Британія, Канада, Нідерланди, Бельгія, держави Скандинавії. Інтеграція мігрантів являє собою складний процес входження мігранта в суспільство, що відбувається під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів: тривалість проживання; характер розселення й чисельність іммігрантів; рівень освіти й соціально-економічне становище мігрантів; релігійна основа етнічної спільності; сприйняття мігрантів корінним населенням.

Отже, в умовах інтенсивної міграції кардинально змінюється етнічний склад населення багатьох країн і великих міст. Найбільш яскравим прикладом цього є Сполучені Штати Америки. Сьогодні тут кожен четвертий американець – латиноамериканець або «небілий». За даними Бюро перепису США, у 2015 р. близько 18% американців будинку не говорили англійською мовою, а 4% англійської мови просто не знали або володіли нею досить слабо. В 60% випадків спілкування велося іспанською мовою, що зв'язувалося зі зростанням імміграції з країн Латинської Америки. Якщо нинішні тенденції у сфері міграції й природного руху збережуться, то до 2020 р. латиноамериканське й «небіле» населення збільшиться до 115 млн. осіб (близько 35% населення), тоді як біле населення майже не зросте. До 2056 р. «небіле» населення становитиме близько 50% населення США. У етнічній структурі населення Нью-Йорка частка білого населення зменшиться з 45% до 29%, афроамериканців – з 27% до 25%, а вихідців з азіатських держав, навпаки, збільшиться з 10% до 20%, метисів і представників інших рас – з 18% до 26% [4].

Подібні процеси відбуваються і в Європі. Офіційно в країнах ЄС проживають 18,4 млн. іммігрантів, або всього близько 5% населення. Але, якщо

брати до уваги нелегальних іммігрантів і натуралізованих іноземців, то ця цифра буде більшою – принаймні, на 40 – 60%, тобто приблизно на 25 – 29 млн. осіб [2, с.7]. Частка білого населення в Лондоні зменшиться з 72% до 45, африканців – з 11 до 9, водночас частка вихідців з Південної Азії збільшиться з 10 до 26, китайців – з 3 до 6, метисів – з 4 до 14% [3, с.8]. Потрібно визнати, що зміна етнічного складу населення великих міст і держав – це незворотна тенденція глобалізації світової економіки. І навіть якщо гіпотетично припустити, що в якийсь момент міжнародна міграція населення припиниться, то це зовсім не зупинить процес трансформації етнічної структури населення, оскільки показники природного руху різних рас й етнічних груп відрізняються на порядок. За наявними даними, в США середньорічні темпи природного приросту населення у 1990-х роках становили лише 4 промілле, афроамериканців – 13 промілле, латиноамериканців – 18 промілле, а вихідців з азіатських країн – близько 19 промілле в природному прирості. Але з урахуванням показника міграційного приросту розрив зросте серед всіх рас, крім білої [8, с.8].

Інтеграція іммігрантів у суспільство – процес двосторонній, пов'язаний не тільки з входженням й «притиранням» мігрантів до корінного населення, а й з проблемами «звикання» місцевих жителів до мігрантів. Зміна етнічного складу у відносно короткий термін звичайно приводить до зростання міжетнічних проблем. Найчастіше «мігранти сприймаються як небезпечний елемент ламання сформованої етносоціальної однобічності й структурованості, в їхній поведінці вбачають неповагу до норм і традицій тієї культури, в яку вони потрапили, зневагу до сформованих у цьому середовищі цінностей» [5, с.16].

За таких умов не виключається, що на тлі триваючої зміни етнічного складу населення навіть конфлікти, викликані нерасовими причинами, швидше підсилуватимуться й ускладнюватимуться міжрасовою напруженістю. Так, у США диспропорція за віком набула у XXI ст. яскраво вираженого расового характеру: більшість пенсіонерів є білими, тоді як більшість працюючих – кольоровими, що зумовлює конфлікти в пенсійно-трудої сфері. Так, прийнятий у декількох штатах країни закон про визнання англійської мови державною, іспаномовні іммігранти вважають дискримінаційним, називаючи його «обмежувальною реакцією на зростаюче латиноамериканське суспільство».

Отже, абсолютно очевидно, що в умовах етнічної міксації населення стратегію міграційної політики потрібно переглянути. Реалізована в цей час в економічно розвинених країнах міграційна політика, з одного боку, спрямована на обмеження міграційних потоків з бідних держав на основі різних критеріїв (освітніх, соціальних, географічних, етнічних), а з іншого – вона намагається привести етнокультурне різноманіття іммігрантів до загального знаменника (ідея «плавильного котла» або асиміляції).

Регулювання міграційних процесів на макрорівні має стати вагомою складовою соціально-економічної політики держав міжнародного аполітичного простору.

Завдання щодо управління міграцією, особливо її зовнішніми формами,

полягає не в тому, щоб зводити бар'єри шляхом впровадження системи адміністративно-обмежувальних заходів, які не дадуть можливості мігрантам потрапляти до розвинутих країн, а в тому, як на основі дотримання прав людини та гуманних принципів управляти міграційними потоками населення, зокрема, постійних переселенців, трудових мігрантів, інтелектуальних мігрантів, жінок-мігрантів з урахуванням інтересів донорів і реципієнтів.

Тобто регулювання міграційних процесів полягає не в тому, щоб обмежити свободу вибору, а в тому, щоб допомогти вирішити цю проблему в кожному конкретному випадку в рамках, доцільних для суспільства і бажаних для індивіда.

Заходи міграційної політики (передусім на регіональному рівні) полягають у тому, щоб спираючись на наявні науково-технічні та організаційно-фінансові засоби добитися упорядкування міграційного простору і взяти під дієвий державний контроль ті міграційні процеси, що у ньому відбуваються.

1. Білокудря А. В. Проблеми зайнятості та відтворення робочої сили в Україні // Управління розвитком, 2013. № 14 (154). С. 42–45.
2. Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедєва В. К. та ін. Міжнародна економіка. Підручник./ За ред. А. О. Задой, В. М. Тарасевича. К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
3. Бондырева С. К., Колесов Д. В. Миграция (сущность и явления). 2-е изд. Москва: изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: изд-во НПО «МОДЭК», 2007. 296 с.
4. Бублій М. П. Фактори міграції робочої сили та особливості її статистичного обліку // Державне будівництво. Харків: Харківський регіональний інститут державного управління, 2008. № 1. 13 с.
5. Булавинець В. М. Доходи трудових мігрантів як важливе джерело доходів домогосподарств // Інвестиції: практика та досвід, 2015. № 10. С. 54–56.
6. Бурак В. Переваги і недоліки Закону України «Про зовнішню трудову міграцію»/ПолитическыеизвестиявУкраине,2016.URL:
7. Волоско Я. О. Міжнародна трудова міграція населення: причини виникнення та наслідки для економіки // Львів: Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки, 2015. № 824. С. 21–26.
8. Герасименко Г. В., Позняк О. В. Гендерні аспекти трудових міграцій населення України // Демографія та соціальна економіка, 2006. № 1. С. 46–54.
9. Гришкін В. О., Сімахова А. О., Перекопська Ю. С. Аналіз впливу глобалізації на зайнятість населення в Україні // Проблеми економіки, 2016. № 3. С.40–45.
10. Даннетт К. Відтік мізків з України може принести їй несподівані «бонуси» // VoxUkraine, 2015. URL: https://gazeta.ua/articles/dunnett/_vidtik-mizkiv-z-ukrayini-mozhe-prinesti-uj-nespodivani-bonusi/625184
11. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55-12 // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1990. № 31.ст.429.

Алексєєнко Ірина Вікторівна,
завкафедри міжнародних відносин
та туризму ДДУВС,
Чорна Ірина Романівна
здобувач вищої освіти Б-МВ-841,
ФСПОУ ДДУВС

РОЛЬ ЛЕГІТИМНИХ ТА НЕЛЕГІТИМНИХ АКТОРІВ В СУЧАСНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Міграція в умовах глобалізації за всієї зовнішньої стихійності може мати досить організований характер, як з погляду стимулювання прийняття людиною рішення про своє переселення, так і з позиції підтримки процесу адаптації й пристосування мігранта на новому місці проживання. Структурами, зацікавленими в активізації міграції, в державах, що розвиваються, можуть бути уряди, а також деякі нелегітимні організації (організовані злочинні групи, клани, радикальні організації, релігійні секти та інші). Їх можна назвати акторами міграційного процесу. Англійський дослідник Дж. Солт вважає, що міжнародна міграція в умовах глобалізації – це організований, розгалужений міжнародний бізнес, який володіє величезними коштами, маніпулює сотнями тисяч робочих місць по всьому світу й керує мережею організацій й інститутів, у кожного з яких є свій діловий інтерес у даному бізнесі [5, с.4].

Урядами, які стимулюють міграцію громадян за кордон, звичайно рухає прагматизм – таким способом можна хоча б частково зняти соціально-економічну й демографічну «напруженість» у суспільстві, не інвестуючи при цьому значні кошти в соціальні програми, політику зайнятості населення, систему освіти, охорони здоров'я, соціального обслуговування. Іноді не останню роль відіграють і геополітичні амбіції, і прагнення знайти нові ресурси й ринки збуту.

Відомі факти з історії ряду країн, коли за активним переселенням мігрантів впливала економічна експансія, а потім і відторгнення території, в результаті політичного або військового втручання (територіальні захоплення англійців, голландців і французів у Північній Америці, відторгнення США території Техасу в Мексиці). На перший погляд, така схема розвитку подій у сучасному світі виглядає щонайменше архаїчною і навряд чи реалізованою, але в епоху глобалізації з'являються зовсім інші механізми впливу – економічні й фінансові важелі, а роль міграції й мігрантів у здійсненні глобальних геополітичних проєктів, як і раніше, залишається досить важливою.

Щодо цього найбільш характерною видається ситуація в Китаї, де останніми роками спостерігається бурхливе економічне піднесення. Існує навіть концепція єдиних націй («чжунхуа миңцзу»), що є невід'ємним елементом зовнішньої політики держави. Уряд країни проводить чітке розмежуван-

ня між державними й національними інтересами: перші стосуються суверенітету Китаю, а другі – єдиної нації, ареал поширення якої набагато масштабніший територіальних кордонів. Тому, говорячи про Китай як про «великий простір», насамперед варто мати на увазі, що китайці розуміють його як багатомірний. Пекін «збирає землі», поєднує нації, причому така політика розрахована на довгострокову перспективу.

Китайська діаспора – «хуацяо», що сьогодні нараховує близько 550 тис. осіб у Європі, приблизно 3,1 млн. – в США й Канаді, близько 500 – 800 тис. осіб – у Росії [7, с.28], кілька мільйонів у країнах Південно-Східної Азії, Австралії й Океанії, являє собою реальну основу втілення геополітичних планів. Закритість та ієрархічність китайських громад дала змогу китайцям зберегти етнічну ідентичність. Китайці не тільки не «розчинилися» серед інших етносів, а й створили свій паралельний світ бізнесу, більша частина якого спочатку перебувала в тіні, але згодом фактично взяла під контроль економіку Сингапуру, Індонезії, Таїланду, Філіппін [10, с.37]. В Канаді етнічна присутність китайців особливо помітна в західній провінції Британська Колумбія. Тут китайська імміграція вже підштовхнула розвиток економіки, активізувавши попит на ринку нерухомості і стимулювала східноазійську економічну динаміку. Згідно з результатами опитувань близько 70 % канадців ставляться до китайців досить лояльно, проте на межі «чайна-таунів» виникають ознаки соціальної напруженості, відбувається зіткнення цінностей. Канадське суспільство, орієнтоване на соціальну рівність і справедливість, болісно реагує на консервативний поворот у внутрішній політиці держави й поглиблення майнової диференціації. Не мова й не кольори шкіри іммігрантів з Гонконгу й Тайваню, а їхня звичка виставляти напоказ своє багатство породжує відчуження. Китайські мігранти, купуючи невеликі будинки в дорогих районах Ванкувера й Торонто, зносять їх і будують нові. У підсумку з'являється маса будинків, які не вписуються у звичний ландшафт канадських міст. Останнім часом консалтингові фірми, які обслуговують заможних іммігрантів з Гонконгу й Тайваню, намагалися довести до свідомості своїх клієнтів, що таке будівництво може тільки посилити відчуження мігрантів від сусідів. Міська влада Ванкувера навіть була змушена заборонити вирубку більше одного дерева на рік без спеціального на те дозволу. Іммігранти сприйняли цю постанову не як екологічну, а як етнічну, інспіровану місцевими білими англосаксонцями й спрямовану проти новоявлених багатих китайців [2, с.20]. Деякі аналітики вважають, що сучасний Китай зацікавлений в еміграції громадян і зростання кількості «чайна-таунів» у різних країнах, а окремі експерти навіть звинувачують Пекін у використанні етнічних угруповань для розширення своїх «експансіоністських інтересів» [4].

Незважаючи на те, що, на думку ряду вчених, у найближчі 10 – 15 років китайська міграція не створить відкритої реальної загрози, вони визнають, що взагалі ж КНР не має на меті особливої необхідності відкрито загрожувати будь-якій державі. «Великий» Китай будується передусім економічним

шляхом: – накопичивши значні валютні резерви, країна приступила до експорту капіталу. Ця політика заохочує поступове створення міцних економічних й інших зв'язків, для яких далеко не завжди необхідна політична інтеграція [9, с.23].

Нелегітимні структури також зацікавлені в активізації міграції. З одного боку, вони давно отримують надзвичайні прибутки за рахунок транспортування й працевлаштування мігрантів, використовуючи їх як кур'єрів для доставки наркотиків, зброї й нелегальних товарів, розширюють території й сфери своєї діяльності, а з іншого – мають власні геополітичні амбіції. Виявляється, що реалізація ідей експансії на більш розвинені території й суспільства має шанси для реалізації не стільки на державному рівні, скільки на рівні нелегітимних структур.

У Великій Британії відкрито діють радикальні ісламістські організації, які нараховують, за різними оцінками, 130 – 180 тис. осіб. Деякі з них тісно пов'язані з терористичними угрупованнями. Як свідчать фахівці, приблизно дві третини ісламістських сайтів, що виступають із закликами до релігійної нетерпимості, підтримуються саме з Великої Британії [14, р.12].

Отже, як засвідчили останні трагічні події в світі, арабські іммігранти активно рекрутуються радикальними угрупованнями для здійснення терористичних актів і диверсій, ведення бойових дій. Крім того, мігранти нерідко використовуються злочинними угрупованнями як живі «контейнери» для доставки наркотиків на Захід. Держдепартамент США вважає, що великим постачальником наркотиків на світовий ринок є нігерійська мафія, члени якої вирізняються спритністю, гнучкістю, взаємною відданістю. Організовані злочинні групи використовують новий метод транспортування наркотиків – «кулеметний», коли одним рейсом звичайно слідує кілька наркокур'єрів. Наприклад, тільки в Римі протягом одного місяця 2012 р. серед пасажирів двох літаків з Карачі було затримано відповідно 15 і 18 кур'єрів, що працювали на нігерійські банди [11, р.10].

На сьогодні особливо актуальними є питання щодо формування повноцінного комплексу кримінально-правових заходів протидії нелегальній міграції; жорсткості економічних санкцій стосовно роботодавців, котрі наймають нелегальних працівників; формування єдиного інформаційного простору і ринку праці країн СНД; організації взаємодії МВС України з зацікавленими відомствами інших держав по спільному виявленню та припиненню діяльності злочинних груп, що займаються організацією каналів незаконної імміграції.

1.Бахчеванова Н. В. Міжнародна міграція робочої сили в умовах глобалізації інансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 2011. Харків: Університет банківської справи. Том 2, № 11. 9 с.

2.Волоско Я. О. Міжнародна трудова міграція населення: причини виникнення та наслідки для економіки // Львів: Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки, 2015. № 824. С. 21–26.

3.Даннетт К. Відтік мізків з України може принести їй несподівані «бонуси» //

VoxUkraine, 2015. URL: https://gazeta.ua/articles/dunnett/_vidtik-mizkiv-z-ukrayini-mozhe-prinesti-yij-nespodivani-bonusi/625184

4. Дронь Є. В., Заньковська В. Г. Трудова міграція в Україні: тенденції та наслідки // Буковинський університет. 7 с. URL: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zbirnuk.bukuniver.edu.ua/issue_articles/38.pdf

5. Кульчицька К., Сушко І. Неврегульована і вимушена міграція з України до ЄС перед отриманням безвізового режиму: можливі наслідки та очікування // Європа без бар'єрів, 2017. 8 с.

6. Малиновська О. А. Наслідки міжнародної міграції населення України та політико-управлінські дії щодо їх врегулювання. Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/562/>

7. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і перспективи : монографія НАН України; ін-т демографії та соціальних досліджень ; О.В. Позняк (наук. ред). Умань : СПД Сочінський, 2007. 276 с.

8. Пелка К. Характеристика концепції міграційної політики України та напрями її розвитку // Наукові праці МАУП, 2013. Вип. 2(37). С. 66–71.

9. П'ятковська О. Р. Механізми регулювання міжнародної трудової міграції: визначення операційного поняття // Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2015. Вип. 8. С. 66–70.

10. Статистичний щорічник України за 2014 рік / Укрстат / За ред. І. М. Жук; відп. за вип. О. А. Вишнеvsька. Київ: Державна служба статистики України, 2015. 239 с.

11. Kolesnikova J., Camille R., Kamasheva A., Yue Z. Current trends of realization of the intellectual capital and problems of intellectual migration // Procedia Economics and Finance, 2014. Vol. 14. P. 326–332.

12. Lee E. A Theory of Migration / Demography, 1966. № 3(1). P. 47–57.

13. Number of internet users worldwide from 2005 to 2017 / Statista, 2017. URL: <https://www.statista.com/statistics/273018/number-of-internet-users-worldwide/>

14. World Investment Report 2013: Global Value Chains: Investment and Trade for Development // UNCTAD, 2013. 44 p.

Бабанін Сергій Володимирович,
доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РОЗМЕЖУВАННЯ СУТЕНЕРСТВА АБО ВТЯГНЕННЯ ОСОБИ В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ ВІД ВЕРБУВАННЯ ЛЮДИНИ З МЕТОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Розмежування суміжних складів злочинів є необхідною умовою забезпечення правильного застосування кримінального законодавства України.

Частина 1 ст. 303 КК України [1] передбачає відповідальність за втяг-

нення особи в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану цієї особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства.

Однією з форм торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо людини є вербування людини з метою сексуальної експлуатації з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи (ч. 1 ст. 149 КК України [1]).

Об'єктивні та суб'єктивні ознаки вказаних діянь значною мірою співпадають, у зв'язку з чим виникає питання щодо визначення критеріїв їх розмежування.

На наш погляд, основний критерій розмежування цих двох злочинів полягає у їх суб'єктивній стороні.

При втягненні особи в заняття проституцією вольова ознака прямого умислу винного полягає у бажанні особистого безпосереднього (без передачі третім особам) використання особи у наданні сексуальних послуг так званім клієнтам та одержанні від цього матеріальної вигоди.

Так, наприклад, в період з 08.08.2016 р. по 05.01.2017 р. В., К. та С. за попередньою змовою між собою займалися втягненням осіб жіночої статі в заняття проституцією, а саме: підшукували осіб жіночої статі для надання сексуальних послуг клієнтам за грошову винагороду, роз'яснювали умови надання таких послуг, спонукали та залучали до заняття проституцією осіб жіночої статі, організували та контролювали діяльність осіб жіночої статі, що надають сексуальні послуги, їх доставку до місць надання сексуальних послуг, а також забезпечення їх охороною, спонукали та примушували до систематичного зайняття проституцією, в тому числі через систему грошових стягнень за пропуск днів виходу для зайняття проституцією, координували вказану діяльність з метою отримання доходу, організували забезпечення зайняття проституцією сутенерами [2].

При вербуванні людини з метою сексуальної експлуатації вольова ознака прямого умислу винного полягає у бажанні передачі людини третім особам, які у подальшому будуть використовувати цю людину для надання сексуальних послуг.

Так, наприклад, у період часу з початку 2017 р., З., використовуючи соціальну мережу «Вконтакте», реалізуючи свої злочинні наміри, відповідно до раніше розробленого плану злочинних дій, використовуючи уразливе становище К., зокрема збіг тяжких сімейних та матеріальних обставин, викликаних її скрутним матеріальним становищем, відсутністю роботи, постійного джерела доходів, наявності хвороби та інвалідності в її малолітнього брата Д., тобто переконавшись, що вона перебуває в уразливому стані, усвідомлюючи цю обставину, умисно використовуючи її у своїх протиправних діях, зміцнював упевненість потерпілої у необхідності та правильності прийняття позитивного рішення про виїзд до Італійської Республіки, і, шляхом обману, тобто повідомлення потерпілій неправдивих відомостей та приховування певних відомостей, оскільки обіцяв останній працевлаштування щодо догля-

ду за особами похилого віку за грошову винагороду, а в дійсності усвідомлював тільки мету передачі потерпілої К. іншій особі для надання нею інтимних послуг, переконав її у вигідності такої поїздки та в результаті чого домігся її згоди, чим завербував потерпілу та послідовно вчинив інші дії, що потягнули за собою наслідки із переміщенням та передачею іншій особі потерпілої К. [3].

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 16.10.2019).

2. Кримінальна справа № № 359/1899/17. *Архів Бориспільського міськрайонного суду Київської області.*

3. Кримінальна справа № 727/9754/18. *Архів Першотравневого районного суду м. Чернівці.*

**Батиргарєєва
Владислава Станіславівна**
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
директор НДІ вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ЗАГРОЗА ПІДВАЛИНАМ ПРАВОПОРЯДКУ В УКРАЇНІ

Проблема убезпечення українських громадян, усього комплексу їх прав і свобод від злочинних проявів сьогодні, як ніколи раніше, виявляється вельми актуальною темою. Відомо, що кримінальна реальність не є застиглим раз і назавжди феноменом. Адже цей феномен чуйно реагує на певні події – людські, техногенні, природні катаклізми, різного роду трансформаційні процеси, що постійно відбуваються в українському суспільстві, та ін. Під час корінних перетворень у масштабах всього суспільства злочинність так само набуває нових не лише кількісних, а й якісних характеристик. Один із таких періодів сьогодні якраз й переживає наша країна. І слід відверто зазначити, що життя в епоху суспільного зламу вже призвело і, на жаль, надалі призводитиме до безпрецедентного збільшення тих злочинів, які за минулих часів не були характерними для українського суспільства.

У тих умов, в яких вимушена сьогодні перебувати України, поняття безпеки стає визначальним і навіть сенсоутворюючим чинником нашого буття. Якщо виходити із сучасних підходів людиноцентристського виміру суспільного устрою, то під безпекою слід розуміти стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави від внутрішніх та зовнішніх загроз [1, С. 42]. Водночас зауважимо, що існує чимало видів безпек, і в цій си-

стемі неабияке місце посідає громадська безпека, яка, відбиваючись у суспільній психології, утворює такий стан суспільної свідомості, такий соціальний настрій, що характеризується відсутністю загроз життю і здоров'ю, свободі, недоторканності та безпеці людей, власності та іншим цінностям, а люди почувують себе в безпеці, є вільними від страху [2, с. 461]. У свою чергу, громадська безпека виявляється елементом національної безпеки України, яка за визначенням, наведеним у Законі України «Про національну безпеку України», представляє собою захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз [2]. Тобто поняття безпеки громадської охоплюється феноменом національної безпеки України. Тому й не випадково, що чимало злочинів проти громадської безпеки і злочини проти основ національної безпеки безпосередньо пов'язані, адже перші виступають живлячим підґрунтям для других. Так, повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, посягання на територіальну цілісність і недоторканність України та ін., вочевидь, неможливі без завчасного створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, терористичних актів тощо.

Злочини проти громадської безпеки (2014-2018 рр.)

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Параметри						
Кількість облікованих злочинів	7 772	11 947	11 699	10 903	11 773	10 711
Особи, яким вручено підозру	6 531	6 701	6 531	4 619	7 342	6 549

Сьогодні ніхто точно не може визначитися із масштабами арсеналу зброї, що знаходиться на руках у населення. І це не лише стрілецька зброя спортивного призначення, для самооборони або мисливства, тобто «цивільна» зброя, а й зброя бойового призначення – гвинтівки, кулемети, гранатомети, автомати та ін. Напевно, жодні цифри офіційної статистики не здатні на теперішній час відбити обсяги цього обігу. Тому навіть не аналізуємо їх. Водночас цікаво звернутися до показників створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 КК). Ще деякий час то-

му таких випадків в Україні взагалі не було. Проте зараз кількість останніх вимірюється сотнями. Так, лише у 2014 р. в ЄРДР обліковано 414 подібних випадків, у 2015 р. їх кількість досягла 543; у 2016 р. – 536; у 2017 р. – 404; у 2018 р. – 388. Разом із тим якщо у 2014 р. кількість кримінально караних правопорушень, передбачених розділом І КК (Злочини проти основ національної безпеки України), превалювала над кількістю випадків створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, то починаючи з 2015 р. злочини, передбачені ст. 260 КК, перевищили число облікованих правопорушень проти основ національної безпеки. Напевно, це свідчить про те, що створення подібних формувань, «спровокованих» соціально-політичними подіями в Україні, виконавши роль розхитування основ національної безпеки, все більше стають оплотом організованої злочинності, спрямованої на дестабілізацію суспільних відносин у багатьох сферах життєдіяльності суспільства.

Зовсім новим явищем для України став тероризм. За влучним висловом представників мас-медіа, сьогодні ми живемо в терористичній реальності: якщо раніше подібних випадків у статистиці не фіксувалося внаслідок їх відсутності, то лише у 2014 і 2015 рр. обліковано відповідно 894 і 1 295 терористичних актів; у 2016 р. – 1 868; у 2017 р. – 1 385; у 2018 р. – 950 (ст. 258 КК); 427 і 849 випадків створення терористичної групи або терористичної організації у 2014 і 2015 рр.; у 2016 р. – 391; у 2017 р. – 277; у 2018 р. – 175 (ст. 258³ КК); 48 і 138 фактів фінансування тероризму у 2014 і 2015 рр.; 84 – у 2016 р.; 74 у 2017 р. і 51 у 2018 р. (ст. 258⁵ КК). Отже, не випадково організація й проведення досліджень стосовно цього загрозливого явище наразі є перспективним напрямом кримінологічної науки, адже аналізовані злочини створюють серйозну небезпеку підвалинам правопорядку в Україні в цілому.

---

1. Попова Т.В., Ліпкан В.А. Стратегічні комунікації: словник / за ред. В.А. Ліпкана. Київ : ФОП О.С. Ліпкан, 2016. 416 с.

2. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Харків: Право, 2013. Т. 2: Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. 2013. 1040 с.

3. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.

Березняк Василь Сергійович
старший викладач кафедри
кримінального права та криминології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
к.ю.н., с.н.с.

Сальнікова Мирослава Анатоліївна
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування навчальної групи
ДР-742 Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ДО ПРОБЛЕМАТИКИ ПИТАННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Одним із основних прав людини і громадянина є свобода від насильства, де домашнє насильство займає провідну роль, адже вказана категорія злочинів вчиняється щодня. Разом з тим, соціальний тиск настільки сильний, що більшість жертв досі сприймають вказаний вид насильства як звичайне та невідворотне явище у житті, не повідомляючи про нього. Іншу частину потерпілих, які заявляють про скоєні кримінальні правопорушення, іноді працівники правоохоронних органів відсилають назад, не сприймаючи їх серйозно. Окрема категорія потерпілих не можуть знайти захист та справедливість через слабкість правової бази. Слід наголосити, що впровадження гендерної рівності та протидія насильству над жінками є одним з невід'ємних передумов побудови безпечного й толерантного суспільства, що обумовлює актуальність теми.

7 грудня 2017 року законодавцем було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», яким було істотно змінено положення КК України, зокрема доповнивши кодекс статтями 126-1 «Домашнє насильство», а також Розділом XIII-1 «Обмежувальні заходи» та ст. 153 «Сексуальне насильство» [1]. Таким чином, було зроблено крок на шляху імплементації положень Стамбульської Конвенції – Конвенції про запобігання насильства щодо жінок та домашнього насильства та боротьбу із цими явищами [2, с. 12].

Так, відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р. домашнім насильством визнається діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця

проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [3].

Дослідження диспозиції ст. 126-1 КК України вказує, що домашнє насильство за своєю конструкцією є злочином з матеріальним складом, тобто об'єктивна сторона складається з трьох обов'язкових складових – діяння, суспільно небезпечних наслідків та каузального зв'язку.

Діяння репрезентується систематичним вчиненням фізичного, психологічного або економічного насильства, поняття яких розкривається через Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р. Окрім цього, представники наукової спільноти у галузі кримінального права наголошують, що домашнє насильство можливе не тільки у формі дії, а й у формі бездіяльності (наприклад, ненадання допомоги члену сім'ї, який перебуває у небезпечному для життя стані) [4, с. 206]. Тут слід звернути увагу, що ст. 126-1 КК України вказує на систематичність вчинення вищевказаних діянь насильства, тобто три або більше разів [5].

Отже, суспільно небезпечне діяння полягає у систематичному вчиненні фізичного, психологічного або економічного насильства. Науковці галузі кримінального права зазначають, що вчинення домашнього насильства можливе не лише у формі дії, а й у пасивній формі - бездіяльності (ненадання допомоги члену сім'ї, який перебуває у небезпечному для життя стані).

Передусім законодавець вказує на систематичність як ознаку суспільно небезпечного діяння, яка є темпоральною характеристикою. Верховний Суд України при тлумаченні систематичного приниження людської гідності акцентує увагу на тривалості принизливого ставлення до потерпілого (постійні образи, глумління над ним тощо). При роз'ясненні положень закону про кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність Верховний Суд уточнює, що подібні діяння визнаються систематичними, якщо вчинюються не менше трьох разів протягом нетривалого часу. Умовно можна говорити про наявність у складі поняття систематичності двох взаємопов'язаних елементів: кількісного (три і більше) та якісного (єдиний намір на тривале вчинення) [6, с. 431].

Суспільно небезпечні наслідки даного злочину розкриваються у ст. 126-1 КК України через використання оціночних понять, зокрема фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілого [5].

Наголосимо, що обов'язковою ознакою об'єктивної сторони даного виду злочину є прямий причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням та суспільно небезпечними наслідками.

Суб'єктом злочину за ст. 126-1 КК України є фізична осудна особа, яка

досягла 16-річного віку. Разом з тим, кримінальне правопорушення може бути вчинено виключно щодо нинішнього або колишнього подружжя або іншої особи, з якою суб'єкт перебуває або перебував у сімейних або близьких відносинах. Отже, відповідно до цього спеціальними є і потерпілий, і винна особа. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р. розкриває коло осіб, на яке він поширюється.

При визначенні кола осіб, які можуть визнаватися суб'єктом цього злочину, варто звертатися до інших нормативно-правових актів. Так, у статті 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено сферу дії законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству, зокрема й коло осіб, на яких воно поширюється, а у статтях 2 і 3 Сімейного Кодексу України надано визначення учасників сімейних відносин та поняття сім'ї. Однак у жодному законодавчому акті не надається тлумачення «близьких відносин». Як убачається, близькими відносинами слід вважати ті, що за Конвенцією мають назву «відносини між партнерами». Законодавець підкреслює, що не має значення час існування відносин: були вони у минулому або наявні досі. Крім того, у Конвенції акцентується увага на неважливості того, чи проживає (проживав) правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні. Так, хоча суб'єкт домашнього насильства і є спеціальним, проте коло осіб, що можуть підпадати під його визначення, широке.

Суб'єктивна сторона домашнього насильства характеризується виною у виді прямого умислу. При цьому у винного можуть бути різні мотиви й мета, які виступають лише факультативною ознакою й не впливають на кваліфікацію.

Варто також звернути увагу на новелу у КК України – Загальна частина була доповнена новим Розділом XIII-1 «Обмежувальні заходи» стосовно осіб, які скоїли злочин, пов'язаний з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, можуть бути покладені такі обов'язки: заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства; обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності; заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати та інші [5]. Обмежувальні заходи є примусовими кримінально-правовими заходами, що мають додатковий характер до кримінального покарання (крім позбавлення волі) і застосовуються судом у разі вчинення повнолітньою особою злочину, пов'язаного з домашнім насильством чи погрозою його застосування. Виходячи із загальної змісту ст. 91-1 КК України та місця її знаходження у структурі Загальної частини Кримінального кодексу України, вказані заходи мають додатковий характер, оскільки застосовуються поряд із кримінальним покаранням (крім позбавлення волі), можуть бути застосовані щодо певної категорії засуджених – особи, яка вчинила домашнє насильство, та мають на меті обмежити постраждалу від насильства особу від подальших насильницьких дій кримінальника та попередити у подальшому будь-які прояви насильства щодо неї [7,

с. 162-163]. В даному аспекті варто зауважити про наявність норм Сімейного кодексу України про те, коли подружжям стають з 16 років. Відповідно до ч. 2 ст. 23 СК за заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам. Наявність скорочення шлюбного віку можна пов'язати з домашнім насильством (на прикладі циганських сімей, де одружуються з 14-16 років). Але варто зазначити, що у КК України не розмежовуються такі категорії відносин, які притаманні етнічним народам, де шлюбний вік може наставати вже з 12-14 років. Це, в свою чергу, тягне за собою проблематику застосування відповідних норм КК України на практиці, стосовно осіб, над якими вчиняється домашнє насильство.

Окрім цього, прикінцевими положеннями Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07.12.2017 р. було закріплено нову редакцію статті 173-2 КУпАП «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування». Доцільно проаналізувати розмежування між адміністративним та кримінальним правопорушеннями за вчинення домашнього насильства. Так, домашнє насильство, передбачене ст. 126-1 КК України відрізняється від насильства, передбаченого ст. 173-2 КУпАП за наступними ознаками: 1) систематичність вчинення фізичного, психологічного чи економічного насильства, оскільки саме критерій систематичності є кваліфікуючою ознакою кримінально караного домашнього насильства; 2) настання суспільно небезпечних наслідків. Адміністративна відповідальність настає, якщо домашнє насильство не спричинило: а) тілесних ушкоджень; б) не призвело до фізичних або психологічних страждань; в) розладів здоров'я; г) втрати працездатності; д) емоційної залежності; е) погіршення якості життя; 3) за вчинення сексуального насильства настає кримінальна відповідальність, передбачена ч. 2 ст. 153 КК України. Слід зауважити, що законодавець від 7 грудня 2017 р. прийняв нову редакцію ст. 153 КК України «Сексуальне насильство», регламентувавши кваліфікований склад злочину, передбачений ч. 2 вказаної статті: «Сексуальне насильство, вчинене щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах»; 4) адміністративна відповідальність передбачена як за домашнє насильство, так і за насильство за ознакою статі [8, с. 101].

Крім того, прийняті нормативно-правові акти є суперечливими та такими, що по суті не вирішують проблему насильства в сім'ї.

Отже, вважаємо за доцільне дати більш чітке визначення у примітці до ст. 126–1 КК України поняття «домашнього насильства», так як відсутність вказаного терміна призводить до довільного тлумачення норми Особливої частини КК України.

Слід зауважити, однією із проблем є те, що на відміну від Сімейного кодексу України, у ст. 126–1 КК України відсутнє визначення та поняття такої

категорії відносин, яка характерна для етнічних верст населення (на прикладі циганських сімей, в яких шлюб може наступати з 12-14 років, і де також вчиняється домашнє насильство).

Виходячи з вище сказаного, пропонуємо внести доповнення до статті 126–1 КК України у вигляді примітки до цієї статті з роз'ясненням такого визначення як «етнічні верства населення».

Існує необхідність у чіткому визначенні терміну «сексуальне насильство» у ст. 153 КК України відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19>.

2. Віллс Е., Калашник О. Протидія домашньому насильству. Практичний посібник для поліцейських. Київ. 2018. 77 с.

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

4. Яїцька Д.І. Криміналізація домашнього насильства в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2. 2018. С. 204-208.

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

6. Чернова Н.В. Систематичність у складі використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 427-432.

7. Павлова Т.О., Кривошликова А.С. Правовий аналіз норм Кримінального кодексу України щодо гендерної рівності та протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству. *Правова держава*. № 32. 2018. С. 159-168

8. Мінка Т. Розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства. *Національний юридический журнал: теорія и практика*. Січень 2019. С. 98-101.

Біліченко Валерій Віталійович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПОРІВНЯННІ ІЗ ЗАРУБІЖНИМ ДОСВІДОМ

Вся влада України поділена на 3 гілки: виконавчу, законодавчу і судову. Кожна з гілок наділена своїми повноваженнями, і має відповідні обов'язки. Національна поліція України входить до виконавчої влади, бо на неї покла-

дені дуже важливі завдання, а саме: дотримання прав і свобод громадян забезпечення громадського порядку. Сьогодні дуже гостро постає питання щодо повноважень та оцінки ефективності роботи поліції в Україні.

Поліція відповідає за дотримання правил порядку у громадських місцях, відповідає за безпеку та спокій громадян країни, якій вони служать. Люди звикли, що у будь-якій ситуації, коли посягають на їх майно, або особисте життя вони відразу звертаються до закладу, який здатен допомогти їм у відповідній ситуації, а конкретно до свого територіального органу поліції. Але не завжди поліція в змозі у повній мірі виконати покладені на неї завдання відповідно до Закону України «Про Національну Поліцію України». Через це у населення нашої країни виникає недовіра і погане ставлення до поліцейських. Вони вважають за потрібне принижувати і вступати в суперечки з правоохоронцями при цьому знімаючи їх на різноманітні технічні засоби, а також засоби відео та фото зйомки. Принижуючи гідність поліцейських, записуючи це і викладаючи в соціальні мережі подібні відеоролики вони підривають авторитет і статус Національної поліції України серед населення.

Я вважаю, що це досить значна проблема - проблема недовіри і неповаги до поліції. Люди повинні розуміти, що поліцейських не можуть виконувати завдання, котрі перевищують обсяг наданих їм повноважень. В закордонних країнах ставлення до поліції дуже відрізняється від українського, також існує оцінка ефективності діяльності поліцейських, яка є як в Україні так і закордоном, але методика оцінювання зовсім різна.

Проаналізувавши дані досліджень стосовно оцінки діяльності поліції в Україні, я можу сказати, що Національній поліції населення довіряє на 43,5%, а патрульній поліції на 53%. У порівнянні з роками, коли ще не відбулася реформа щодо Національної поліції України, цей відсоток значно збільшився. Повноваження, які покладено на дану структуру виконавчої влади чітко зазначено в Законі України «Про Національну Поліцію України», яка містить основні та додаткові повноваження поліції. Тому поліцейські мають діяти виключно на засадах даного закону і не перевищувати своїх повноважень [1].

Через те, що до поліції звертаються громадяни, які усвідомлено прагнуть підірвати статус поліції через те, що їм було зроблено зауваження за певне правопорушення, на їх думку безпідставне, або через власну неповагу до даної структури виникає проблема перевищування повноважень поліції, а саме коли поліцейський вступає у конфліктну ситуацію, або у бійку з громадянином, використовує спеціальні засоби, то виникає певна оцінка діяльності поліцейських. Існують також моменти коли поліція не встигає виїхати вчасно на виклик, або вирішити ситуацію яка склалася, ці всі ознаки впливають на оцінку методів діяльності поліції.

Прочитавши відповідні матеріали стосовно оцінки ефективності поліцейської діяльності закордоном, а конкретніше у США, можна відзначити, що система поліції досить розвинена і централізована, у кожного штату є свій територіальний орган поліції. Історично склалося, що при оцінюванні

ефективності поліції звертають увагу на такі показники:

- Зниження рівня злочинності
- Кількість арештів і затримань
- Рівень розкриття злочинів
- Час реагування на виклик

Крім цього, є показник рівня задоволеності населення послугами поліції. Також існує система **Compstat**, що є не лише системою управління ресурсами поліцейського департаменту, а й системою оцінки діяльності поліції. Тому виникають 4 компоненти **Compstat**:

- Своєчасна і точна інформація
- Швидке розгортання ресурсів
- Ефективна тактика
- Постійне вдосконалення [2, с.16].

Але і в такій американській системі є що вдосконалювати, і є що змінювати. Не зважаючи на США, у Великобританії основним органом, який здійснює оцінку ефективності поліції є Інспекція у справах поліції. Даний орган одним із 4-х інспекцій у правоохоронній діяльності. Британське законодавство передбачає ряд гарантій незалежності Інспекції, вона не входить до складу міністерств чи органу поліції, і звітує лише перед Парламентом. Інспектори призначаються монархом, а не урядом чи Парламентом.

Обстеження в Англії та Уельсі є важливим методом оцінки діяльності поліції. Найбільш масштабною є щорічна узагальнена оцінка територіальних служб за методикою **PEEL**, а саме показники:

- Ефективність виконання поліцейських завдань
- Доцільність використання ресурсів у поліції
- Легітимність-довіра населення до поліції [2, с. 26].

Результатом є звіт із 43 територіальних поліцейських служб Англії та Уельсу за шкалою оцінювання. Таким чином система оцінки поліції у Великобританії поєднує як децентралізовану так і централізований підходи. Це, а також комплексність балів дозволяє дослідникам відносити систему оцінки поліції в Англії та Уельсі до кращих міжнародних практик у даній сфері. [2, с. 25].

Дослідження практики, що застосовується у світі для оцінювання діяльності поліції свідчать про їх різноманітність. Разом з цим можна зробити декілька висновків щодо застосування закордонного досвіду в Україні.

- У низці держав(найбільше ця тенденція простежується в Великобританії) підхід який найбільше підходить для втілення в Україні.

- У більшості випадків оцінка діяльності здійснення не самими органами поліції, а зовнішніми незалежними службами, в українських умовах на загальнодержавному рівні подібна служба – це МВС, або підпорядковані йому.

- Ефективна система оцінки діяльності поліції має бути багаторівневою

і багатовимірною.

- Система оцінки має спиратись на дані з різних джерел.

На мою думку, треба підвищувати рівень ефективності поліції, переймаючи закордонний досвід. Бо лише спираючись на їх методику, можливо буде досягнути ідеалізації системи Національної поліції України.

1. Оцінка діяльності Національної поліції України за допомогою опитування громадської думки (резюме національного звіту) веб-сайт. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1550061985> (дата звернення: 13.02.2019).

2. Закордонний досвід оцінки ефективності поліцейської діяльності та перспективи його використання в Україні : наук.-метод. рек. /К.Л. Бугайчук, І.О. Святокум, В.В. Чумак – Харків: Харк. нац. ун-т. внутр. справ, 2016. – 52 с.

Біліченко Валерій Віталійович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ І НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

Відповідно до п.4 ст.18 Закону України «Про Національну безпеку» Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1].

Відомо що виконання поліцейської діяльності, не можливе без підтримки та допомоги населення, які, як правило базуються на абсолютній довірі до правоохоронних органів. Реформування системи МВС в Україні та поява Національної поліції України не тільки представляє зміну назви виконавчого органу держави, але закладає початки взаємодії інституту поліції та населення, покращення іміджу поліції серед населення та підвищення рівня довіри.

Згідно ч.1 ст.11 Закону України «Про національну поліцію» діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства та спрямована на задоволення їхніх потреб [2].

Довіра — соціологічна категорія для позначення відкритих, позитивних взаємовідносин між людьми, що відображають впевненість у порядності й доброзичливості сторони, з котрою людина знаходиться в тих чи інших від-

носінах, Аналізуючи це питання можна сказати що довіра грає дуже важливу роль у взаємодії поліції і населення, адже чим більше розвинена довіра до поліцейського тим ефективніше суспільство буде погоджуватися на співпрацю з поліцією, надавати важливу інформацію та повідомляти про скоєні злочини, а поліція буде у відповідь інформувати в про вжиті заходи.

Закріплення в законодавстві принципу співпраці поліції з населенням та іншими соціальними інститутами зобов'язує поліцейського спрямувати всю свою діяльність на вирішення необхідних потреб суспільства. Виправдовуючи своє соціальне призначення поліція перш за все повинна орієнтуватися на стратегію Community policing («Партнерство заради спокою»).

Community policing - поліцейська діяльність, одна з найважливіших складових поліцейської діяльності у всьому світі. Досвід впровадження цієї програми свідчить про співпрацю та партнерство з громадою з метою вирішення їхніх проблем та зменшення рівня злочинності. Також, варто відмітити, що сприяння поліцейській діяльності збільшує рівень довіри до поліцейських серед населення.

Сучасній українській поліції слід почати активно запроваджувати у дію зарубіжний досвід участі населення у правоохоронній діяльності. В європейських країнах діяльність поліції спрямовується на налагодження відносин з населенням. В багатьох зарубіжних країнах впроваджені програми, які націлені саме на взаємодію поліції з населенням, зокрема такі як: «Зупини злочинця», «Сусідська взаємодопомога», «Велосипедний патруль», «Допомога жертвам правопорушень». Така заснована законом співпраця має на меті підтримання належного порядку, зокрема на вулицях сіл, в громадських місцях та зниження рівня злочинності в сільській місцевості [3].

Також можна зазначити, що зараз у сучасному світі діяльність дільничних офіцерів є не завжди ефективною, а саме через: брак кадрів, неналежні умови для праці, через великі ділянки до прилеглої території обслуговування, а також кількість населення. Як наслідок знижується оперативність реагування на інформацію про вчинені злочини та знижується робота щодо їх розкриття.

Отже, діяльність поліції, яка заснована на співпраці з населенням і спрямована на попередження правопорушення та злочинів є однією з важливих проблем сьогодення. Залучення населення до поліцейської діяльності є запорукою ефективності роботи Національної поліції у справі охорони публічного порядку та розкритті злочинів.

---

1. Закон України «Про національну безпеку» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

2. Закон України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

3. Посібник «Безпека громади: пошук спільних рішень», Київ 2018, с. 42-45.

Блінова Ганна Олександрівна

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Остапенко Богдан Юрійович

курсант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ДОСЯГНЕННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «СУСІДСЬКИЙ НАГЛЯД» В УКРАЇНІ

Громадська безпека багато в чому залежить від пильності самих людей, а при тісній та якісній взаємодії громадськості з Національною поліцією вчинення правопорушень стає майже не можливим.

Як зазначає Н.В. Щеголева, розвинуте громадянське суспільство є найважливішою передумовою побудови правової держави і його рівноправним партнером. Саме в такій державі всі члени суспільства беруть активну участь у забезпеченні правопорядку і не вважають що: забута на зупинці сумка до них не має ніякого відношення; чоловік, який лежить на узбіччі просто п'яний; з квартири сусіда побутову техніку виносять тому, що він вирішив переїхати. Нашій поліції необхідно зробити все аби змінити свідомість і розуміння громадян, що суспільство повинне взаємодіяти з ОВС [8, с. 268].

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб (ст. 11). Відповідно до ст. 89 «Спільні проекти з громадськістю» цього закону поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності [5].

Однією з форм такої взаємодії є програма «сусідська варта» - програма, що полягає у сприянні поліції, шляхом нагляду за дотримання правопорядку на території проживання сусідами [4, с. 15]. Ця програма є реальним інструментом для підвищення довіри населення шляхом взаємодії поліції і громади, а саме завдяки вирішенню територіальних проблем, можливості вільного спілкування з поліцією, отриманню відповідей на запитання щодо роботи патрульної поліції або інших особистих питань [9].

Найперше ця ідея з'явилася в США, а саме за ініціативи волонтерів Нью-Йорку після вбивства Кітті Дженовезе у 1964 році, за однією з версій умовами, що сприяли цьому вбивству стала бездіяльність людей, які бачили скоєння злочину. Обурення суспільства призвело до організації у групу невелику кількість волонтерів з цього самого району, які у співпраці з поліцією знайшли підозрюваного по цій справі. З того моменту і розпочалася ця програма, звісно ж вона не набула великої популярності з самого початку, але за підтримки урядом, вона тепер є однією з найефективніших програм у світі [3]. Аналогічні проекти почали розвиватись і в інших країнах світу: Канада, США, Австралія, Велика Британія, Нова Зеландія, Естонія тощо [6].

В Україні вперше презентували проект «Сусідська варта» 27 квітня 2017 року у Вінниці. До нього вже долучилось 14 ОСББ з 500, що утворені в місті. Представники Міжнародної організації IREX (Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів) за підтримки МВС та Канадської поліцейської місії в Україні провели для них тренінги та семінари. Також в 2017 році проект запустили в Борисполі, Рівному, Луцьку, Хмельницькому, Чернівцях, Кременчуці, Херсоні, Полтаві та Кривому Розі тощо [6].

Найголовнішою метою цієї програми - це об'єднання в групи або спілки громадян, які проживають на певній території, для того щоб вести спостереження за особами які викликають підозру, а при виявленні правопорушень інформують про це поліцію. Для досягнення найефективнішої віддачі і взагалі для початку роботи такої програми в нашому суспільстві треба відвідувати поліцейськими жителів району або домовласників і надавати консультативну допомогу в забезпеченні охорони квартир і будинків. Можливо, навіть з рекомендацією про встановлення відеокамери. Іноді ця діяльність включає створення цивільних дружин з патрулювання території. Це вже залежить від самих жителів, які були б згодні для виконання такої роботи.

Загалом для програми «сусідська варта» характерна наявність таких елементів: 1) склад учасників програми : представники міської влади; контактний поліцейський, яким може бути контактний дільничний чи патрульний; жителі ОСББ чи будинку де впроваджується проект, які виконують ролі координатора сусідської варти та його заступника, капітанів під'їздів, сусідських вартових; 2) план дій сусідської варти «Безпечний двір», що враховує результати періодичної оцінки безпеки двору, визначає кошторис витрат на освітлення, огорожі, камери спостереження тощо; 3) символіка на будинку, що вказує на наявність сусідської варти, у вигляді попереджувальних написів : «Навіть не думай!», «Тут діє сусідська варта!», «Увага, ведеться відео спостереження!», «Ми миттєво повідомляємо поліцію про всі підозрілі дії на нашій території!»; 4) застосування технічних засобів для зовнішнього освітлення дворів багатоповерхівок, під'їздів, встановлення камер відеонагляду у дворах та поблизу місць автопарковок, становлення домофонів, дверей у приміщення загального користування, замків на двері в підвальні та підсобні приміщення і горища, закріплені та закриті каналізаційні люки, благоустрій

території та робота по нейтралізації покинутих та занедбаних об'єктів, звалищ, пустирів; 5) створення спеціальних груп у соціальних мережах для оперативного обміну інформацією про безпеку в будинках та на прибудинкових територіях, тих ОСББ, що задіяні у програмі «сусідська варта» [7; 1].

«Сусідська варта» базується, в першу чергу, на формуванні культури поведінки людей у громадах та об'єднаннях співвласників багатоквартирних будинків, підняття їх правової свідомості, усвідомлення необхідності взаємодопомоги у тісній взаємодії з поліцією. Свідомі громадяни, оперативно повідомляючи правоохоронцям про підозрілі ситуації, вчинені правопорушення, інші актуальні питання, пов'язані з правопорядком, тим самим сприяють підвищенню рівню безпеки в місцях їх проживання. Спільно з сусідами вони піклуватимуться про захищеність свого житла, благоустрої території, що в кінцевому результаті приводить до зменшення злочинності [2].

Звісно, при запровадженні такої програми можуть мати місце і негативні прояви, наприклад, такі як збільшення кількості необґрунтованих викликів, перевищення мешканцями будинків повноважень координатора сусідської варти та його заступника, капітанів під'їздів, сусідських вартових тощо. Проте система суб'єктів взаємодії та забезпечення їх постійного оперативного обміну інформацією повинні запобігти таким негативним проявам.

На наш погляд, програма «сусідська варта» повинна сформувати у свідомості будь-якого жителя квартири чи будинку бажання сприяти створенню більш безпечних умов життя. Основна діяльність «сусідів» у сфері забезпечення безпеки будинків повинна полягати у доведенні до відома сусідських вартових, капітанів під'їздів, координатора сусідської варти та контактного поліцейського інформацію про будь-які помічені кримінальні чи адміністративні правопорушення.

У Великій Британії, окрім основних дій по запобіганню правопорушенням, ще проводять опитування серед різних груп населення для виявлення слабких місць у самій програмі, місць з високим рівнем злочинності щоб зробити практичну реалізацію програми «сусідський нагляд» ще більш ефективною.

Необхідно також, на наш погляд, підвищувати роль Інтернету та соціальних мереж для накопичення та оперативного обміну інформацією між громадянами та поліцією, для покращення рівня громадської спостережливості і кваліфікованості у питанні допомоги правоохоронним органам. Така співпраця з поліцією буде говорити про виникнення громадської відповідальності та бажання поліпшення громадської безпеки. Незважаючи на не ідеальність цієї ідеї, вона спроможна підняти рівень громадської обізнаності в визначенні правопорушення та допомогти поліції знайти спільну мову з суспільством, використовуючи мережі Інтернету для більшої злагодженості та інформативності.

Головне завдання програми «сусідська варта» - це формування нової свідомості мешканців будинків про необхідність тісної взаємодії з поліцією

задля досягнення високого рівня правопорядку та їх персональну відповідальність за безпеку місць де вони мешкають.

1. В Сумах міська влада та поліція презентували головам ОСББ проект «Сусідська варта». URL: <https://www.facebook.com/policesumy/posts/2143349545787614/>
  2. В Україні вперше з'явилась «сусідська варта». URL: <https://www.ukrainepravo.com/news/ukraine/v-ukraini-vpershe-z-yavilasya-susidska-varta-/>
  3. Кошмар на Остин-стрит. URL: <https://www.americanheritage.com/nightmare-austin-street>
  4. Логвиненко Б. О., Кравченко І. С. Взаємодія поліції та суспільства на засадах партнерства в діяльності підрозділів превентивної діяльності: Методичні рекомендації. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 20 с.
  5. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. Урядовий кур'єр від 12.08.2015. № 146
  6. Сусідська варта. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
  7. Чванько Л. Капітан під'їзду та сусідські вартові: як в ідеалі має виглядати «Сусідська варта» (посібник). URL: <https://sheriffua.org/news/poltava/kapitan-pidjizdu-ta-susidski-vartovi-jak-v-ideali-maje-vigljadati-susidska-varta-posibnik>
  8. Щеголева Н. В. Полиция и общество: система и люди / Н. В. Щеголева // Молодой ученый. 2013. № 2. С. 267–269.
  9. Що таке «Сусідська варта» і навіщо вона українцям. URL: <https://uain.press/articles/shho-take-susidska-varta-navishho-vona-ukrayintsyam-584256>
-

Бойко Олена Іванівна,
викладач кафедри
тактико - спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Фрунза Наталія Олегівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

В останні роки, проблема взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності викликає неабиякий науковий інтерес. Взаємодія Національної поліції України з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськістю у сфері протидії правопорушенням є важливим напрямком забезпечення ефективної поліцейської діяльності в державі.

Успішне вирішення завдань, що стоять перед Національною поліцією України в протидії правопорушенням у сфері публічного порядку та безпеки, є злагоджена діяльність усіх її підрозділів та служб, а також ефективна взаємодія з іншими суб'єктами, на які покладено виконання функцій щодо протидії злочинності.

Будь-який суспільний процес взаємодії вимагає правого регулювання, тому, для того. Щоб визначити роль громадських організацій в протидії правопорушенням у сфері публічного порядку та безпеки, необхідно ознайомитися з нормативно-правовою базою, що регулює таку діяльність.

В нашій державі однією з форм участі громадськості у протидії правопорушенням є громадські формування з охорони громадського порядку, які діють на підставі Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 р.

Відповідно до закону України «Про доступ до публічної інформації» та користуючись інформацією, розміщеною в відкритих державних реєстрах, громадяни мають можливість самостійно виявляти, перевіряти, підтверджувати інформацію про правопорушення, що дає змогу бути більш активним учасником захисту своїх прав, свобод та інтересів.

Також дуже важливий фактор партнерської взаємодії є надання можливості представникам громадських організацій приймати участь в роботі атестаційних комісій в сумісних робочих групах, створених при правоохоронних органах.

На сьогодні велика кількість неурядових організацій здійснюють моніторинг та контроль за використанням бюджетних коштів, розпорядженням державним, комунальним майном, дотриманням норм законодавства при здійсненні діяльності суб'єктів господарювання, за виконанням антикорупційного законодавства, в тому числі аналізуючи декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, виявляючи факти невідповідності задекларованих доходів зі способом життя суб'єктів декларування, з метою встановлення відповідності їх рівня життя, наявним у них та членів їх сім'ї майном і одержаним ними доходам, фіксують незадеклароване майно, виявляють факти конфліктів інтересів, інші корупційні прояви.

Слід зазначити, що важливим напрямком діяльності громадських організацій, є забезпечення здійснення заходів, спрямованих на виявлення та фіксацію правопорушень з боку суб'єктів господарювання, адже протягом останніх років діє мораторій на проведення перевірок суб'єктів підприємницької діяльності, який, фактично, забороняє багатьом правоохоронним, контролюючим органам перевіряти законність діяльності суб'єктів господарювання, що в свою чергу, в окремих випадках, призводить до збільшення фактів правопорушень в даній сфері.

Також перспективи та межі публічного партнерства у сфері запобігання і протидії злочинності закладено у Законі України «Про Національну полі-

цію». У ньому зазначається, що взаємодія з громадкістю здійснюється на засадах партнерства та розглядається як один із базових принципів діяльності поліції.

Очевидно, що вказаний нормативно-правовий акт є сучасним законодавчим підґрунтям для визначення соціально-обслуговуючої, "сервісної" функції поліції, цей вияв у майбутньому повинен посприяти активізації громадськості у сфері запобігання злочинності.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 58-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.

2. Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали VII Всеукраїнської П 78 науково-практичної конференції (19 жовтня 2016 року). К.: Національна академія прокуратури України, 2016. 634 с.

Бойко Олексій Павлович,
старший викладач кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

Мельник Юлія Станіславівна,
курсант 4 курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОХОРОНИ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ

Належне виконання органами Національної поліції своїх функціональних обов'язків - є гарантією захисту прав та законних інтересів громадян України. Від ефективної діяльності правоохоронних органів, залежить соціальна стабільність державі.

Тому забезпечення прав та свобод людини, насамперед залежить від неухильного дотримання та виконання законів.

Забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави відноситься до одних із завдань Національної поліції України. Для вдосконалення діяльності органів Національної поліції щодо забезпечення публічного порядку та безпеки в Україні, на нашу думку, необхідно проаналізувати досвід зарубіжних держав.

В США існує чотири основних компоненти, що допомагають швидко та ефективно вирішити конфліктні ситуації під час забезпечення публічного по-

рядку та безпеки. До них відносяться : 1) своєчасна та точна інформація; 2) швидке розгортання ресурсів; 3) ефективна тактика; 4) постійне вдосконалення та забезпечення необхідною амуніцією [2].

У зв'язку з цим вважаємо, що на сьогодні існує низка пропозицій щодо удосконалення системи оцінки діяльності поліції під час забезпечення публічного порядку та безпеки в Україні, у порівнянні з США. Таких, як приділення більшої уваги для підготовки у таких галузях: вогнева підготовка, спеціальна фізична підготовка, досконале знання законів та нормативно-правових актів.

На відміну від США, в Канаді поліцейські шляхом створення певних моделей ситуацій – відпрацьовують реагування на надзвичайні ситуації під час забезпечення публічного порядку та безпеки. Тим самим підвищуючи свою професійну кваліфікацію та готовність до певних ситуацій. Це дає змогу в короткий час та за мінімальних збитків ліквідувати конфліктні ситуації та забезпечити порядок та безпеку [3].

Прагнення України стати повноправним членом ЄС, вимагає від правоохоронних органів в першу чергу захищати права і свободи громадян. Обмеження яких передбачається у встановленому законом порядку.

Так, наприклад згідно ЗУ «Про Національну поліцію» поліція може застосовувати поліцейський захід.

Відповідно до статті 29 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський захід - це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону про забезпечення використання покладених на поліцію повноважень [4]. Поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним. Такі заходи застосовуються в тому числі при забезпеченні публічного порядку та безпеки.

З метою більш ефективного забезпечення охорони прав і свобод людей під час виконання покладених на поліцію завдань - створено Управління забезпечення прав людини Національної поліції. Даний орган взяв на себе такі обов'язки : вивчення та аналіз проблемних питань у діяльності органів і підрозділів поліції стосовно дотримання прав і свобод людини, підготовка інформаційно-аналітичних матеріалів з цих питань для Голови Національної поліції України, забезпечення контролю за дотриманням прав і свобод людини працівниками поліції при забезпеченні заходів з підтримання публічної безпеки та порядку, під час виявлення та розкриття злочинів, запобігання адміністративним і кримінальним правопорушенням та протидії злочинності, досудового розслідування кримінальних правопорушень [5].

Отже, ми вважаємо необхідно запозичити позитивний досвід США та Канади за для вдосконалення та оновлення методів забезпечення публічного порядку та безпеки з дотриманням стандартів забезпечення прав та свобод громадян.

1. Денисюк Д. Завдання національної поліції України: проблеми законодавчого закріплення / Д. Денисюк // *Підприємництво, господарство і право*. – 2016. – №8 – С. 100-104.
2. Bratton, William J. Police Performance Management in Practice: Taking COMPSTAT to the Next Level / William J. Bratton and Sean W. Malinowski // *Policing*. – 2008. – Volume 2. – № 3. –р. 259-265.
3. Vancouver Police Board. Annual Report for Year 2015. – 16 p. URL : <http://vancouver.ca/police/policeboard/AnnualReports/VPBAR2015.pdf>
4. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 17.10.2019).
5. Управління забезпечення прав людини Національної поліції URL: <http://police.dn.ua/news/view/upravlinnya-zabezpechennya-prav-lyudini> (дата звернення 17.10.2019).

Бочковий Олексій Васильович
провідний фахівець
науково-дослідної лабораторії
з проблем попередження, припинення
та розслідування злочинів
територіальними органами НП України
Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка,
к.ю.н., с.н.с., майор поліції.

ВПЛИВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

Сьогодні ми спостерігаємо небачені раніше темпи реформування правоохоронних органів. Швидкість, з якою створюються нові підрозділи не дозволяє вчасно корегувати чинне законодавство. Проте, аналіз як суспільної думки так і офіційних даних не дозволяють стверджувати про значні успіхи в царині охорони правопорядку.

Дослідження міжнародного досвіду протидії правопорушенням показує, що ефективність такої діяльності залежить як від правоохоронних органів так і від самого суспільства. При цьому, доля суспільного впливу більша, ніж діяльність державних структур.

На підтвердження висловленого тезису вказує співвідношення кількості поліцейських в державі та рівня злочинності. Зокрема, лідером по кількості поліцейських є Росія, у якій 564,6 поліцейських на 100 тис. населення, при цьому Росія й у лідерах по кількості убивств на 100 тис. населення – 9,7, більше тільки у Мексиці – 27. Україна ж, з 384,4 поліцейськими на 100 тис. населення має 4,3 убивства. В той же час, багато країн з подібною кількістю поліцейських (Болгарія – 398, Ізраїль – 372, Бельгія – 370 й інші) мають в ра-

зи меншу кількість убивств. Для порівняння, у Японії на 100 тисяч населення вчиняється всього 2 грабежі, показник розкриття злочинів у 2-3 рази вищий, ніж у всіх перерахованих державах. Наприклад, відсоток розкриття убивств – 96-97, що є найвищим у світі. Дослідники відмічають, що ефективність японської поліції пояснюється високою пильністю населення й активним співробітництвом з нею [8].

Звісно, убивства не можна порівнювати з іншими менш тяжкими злочинами, проте убивства найбільш показово демонструють ефективність роботи правоохоронної системи, адже життя є найвищою цінністю для людини. Більше того, велика кількість злочинів з меншим ступенем тяжкості, без належної реакції можуть призвести й до вбивства.

Наведені данні вказують на нагальну потребу концептуального перегляду діяльності правоохоронних структур щодо формування у свідомості населення активної громадянської позиції підкріпленої довірою до самих правоохоронців. Адже за роки незалежності зазнали змін як суспільні умови так і саме суспільство: його цінності, вподобання, менталітет. Вказане, нажаль, негативно вплинуло на мотивацію громадян надавати допомогу правоохоронним органам, що позначилось й на ефективності діяльності останніх у сторону її зменшення.

Назріла гостра необхідність відмови від ментального «моя хата з краю» й заміни на активну та пильну позицію учасника суспільного життя.

Разом з тим, потрібно усвідомлювати, що одним лише патріотичним гаслом чи нормативно-правовим актом ситуацію докорінно змінити не вдасться. Потрібні комплексні та багатокрокові заходи, які мають бути направлені на досягнення двох основних цілей:

1) формування рівня довіри до правоохоронних органів достатнього для виникнення бажання з ними співпрацювати й вірити в ефективність такої співпраці;

2) закласти усвідомлення взаємозалежності між допомогою у виявленні будь-якого порушення закону та власною безпекою.

Одним з перших кроків для досягнення вказаних цілей може слугувати перехід негласного співробітництва на ринкові відносини, товаром в яких виступає інформація. Такий підхід вже давно успішно застосовується у багатьох країнах світу.

Більше того, навіть ті, хто переконаний у необхідності та корисності своєї участі у охороні публічного порядку в державі, часто не роблять цього гласно: інколи через ментальні особливості суспільного середовища, в якому перебуває особа, а інколи й через загрозу власній безпеці. Саме тому, першочерговим завданням правоохоронних структур є стимулювання громадян до негласної допомоги правоохоронним органам у підтриманні публічного порядку, що з часом дозволить побороти стереотипи та виробити звичну практику участі громадян в підтриманні публічного порядку.

Стан організації роботи щодо залучення осіб до негласного співробітни-

цтва є вкрай незадовільним. Й ситуація не стільки в діяльності самих правоохоронців, скільки в бажанні надавати інформацію громадянами.

Так, за радянських часів співпраця з правоохоронними органами вважалась обов'язком, часто неоплачуваним але достатньо популярним серед населення. Тоді такий підхід був виправданий та ефективний. Чому ситуація не змінюється сьогодні? Тому, що виходячи з офіційної позиції – проблеми не існує!

Безумовно, що вказані обставини суттєво впливають на ефективність не тільки негласної роботи, а й правоохоронної діяльності загалом. До питання причин та умов виникнення негативних явищ в негласній роботі неодноразово звертались науковці, виділяючи існування трьох головних чинників, що впливають на її ефективність: кадровий; організаційний; правовий [4, С. 71]. Не заглиблюючись у організаційні аспекти додамо, що вважаємо необхідним виділити й четвертий – соціально-культурний, який вважаємо ключовим.

Одним з проявів соціально-культурного чинника є мотивація осіб щодо активної участі у викритті протиправної діяльності та й взагалі антигромадської поведінки. В даному контексті згадується позиція І.П. Козаченка, яка була висловлена ще на початку 90-х: «Ми ще не в повній мірі усвідомлюємо, що інформація – це «товар» за який треба платити. І платити хороші гроші» [3, С. 15]. Відповідні зміни в мотивації співробітництва населення з правоохоронними органами відзначає В.Д. Берназ, проте, зважаючи на економічні реалії останній вказує на можливість лише поступового запровадження ефективної системи купівлі інформації [1, С. 7-14]. У той же час в умовах недостатності матеріальних та фінансових ресурсів зазначений напрям діяльності, як правило, забезпечується за залишковим принципом [9, С. 258-263]. Сьогодні оперативним працівникам місяцями не виділяються кошти на оперативні потреби.

Стало очевидним, що на пострадянському просторі, на відміну від країн зі стійкою ринковою економікою, у стратегії протидії злочинності недостатньо враховується потенціал такого високоефективного фактору, як матеріальна зацікавленість громадян у досягненні соціально значимих результатів.

Зокрема, необхідно суттєво переглянути питання фінансового забезпечення роботи негласних працівників, як одного з чинників, що визначає відставання оперативної роботи від сучасних стандартів [5, С. 4]. Як зазначає О.Ф. Долженков: "... навряд чи можна зараз зацікавити серйозного кандидата в негласні співробітники тими матеріальними благами, що можуть запропонувати йому оперативні апарати МВС". Для порівняння: у всіх цивілізованих країнах заходу оперативна розробка не може бути розпочата без належного її ресурсного стимулювання [6, С. 13-14], а безпосередньо ФБР кожного року витрачає більше 80 млн. доларів на оплату вуличної агентури [7, С. 38].

У багатьох країнах закономірна ситуація, коли інформатор сам називає ціну за надані відомості і оперативний апарат, «купаючи» інформацію, знаходить такі можливості. Більш того, якщо джерело інформації погоджується виступити в суді як свідок обвинувачення, така особа отримує до 30% від суми вилученого.

Якщо ми хочемо домогтися прояву активності населення в боротьбі зі злочинністю, поряд з ідеологічною роботою, доцільно в повній мірі реалізувати принцип «Хочеш щось мати – плати». Держава зобов'язана матеріально заохочувати ініціативу громадян.

Заслужує на увагу питання матеріального заохочення негласних співробітників, якщо їх зусиллями розкриваються корисливі злочини і вдається відшкодувати значні матеріальні збитки. На обговорення громадськості бажано винести питання про створення фонду матеріального заохочення осіб, які ефективно сприяють публічному порядку та протидії злочинності. Основну масу надходжень до цього фонду повинні складати відрахування відшкодуваної шкоди потерпілим, якщо злочину сприяла їх недбалість в охороні своїх прав та інтересів. Наприклад, не можна залишати без реагування відомі факти, коли власник дорогого автомобілю не обладнає його засобами попередження угону, або ж залишає відчиненим і без нагляду. Держава змушена витратити кошти, а правоохоронні органи сили і час на ліквідацію наслідків подібної безпечності. В ідеалі, фонд може бути індикатором оцінки населенням ефективності роботи правоохоронних органів [2, С. 169].

Враховуючи значні інформаційні можливості негласного співробітництва ми цілком приєднуємося до пропозицій науковців щодо найбільш швидкого переосмислення традиційних поглядів на роль активної громадянської позиції будь-якого громадянина як дієвого та результативного інструмента в руках правоохоронця для отримання інформації з метою забезпечення публічного порядку.

1. Берназ В. Д. Партнерські відносини з населенням при виявленні ознак злочину, підготовці й огляді місця події // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. 2004. № 1. С. 7–14.

2. Бочковий О.В. Використання механізмів ринку в протидії злочинності / О.В. Бочковий, Б.Г. Розовський // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. № 4. С. 164-170.

3. Козаченко И. П. Квалифицированный агентурный аппарат – залог успешного предупреждения и раскрытия преступлений // Бюллетень по обмену опытом работы : научно-практическое издание МВД Украины. 1994. № 113/114. С. 15.

4. Никифорчук Д. Й. Удосконалення агентурно-оперативної роботи підрозділів ДСБЕЗ МВС України / Д. Й. Никифорчук, В. Й. Василичук, О. М. Неживець // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2007. № 3. Ч. 2. С. 71.

5. Про заходи щодо підвищення ефективності оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 12 липня 2007 року. С. 4.

6. Средства связи // Обзор материалов иностранной печати. 1995. № 3. С. 13-14.

7. Статкус В. Необходима процедура использования результатов оперативно-розыскной деятельности // Российская юстиция. 2003. № 4. С. 38.

8. Численность полиции vs статистика убийств - РИА Новости. URL: <https://ria.ru/infografika/20140117/989771734.html> (дата звернення 10.08.2019)..

9. Чистолінов О. М. Тимчасове передання негласних співробітників правоохоронним органам іншої держави: загроза національній безпеці чи засіб протидії транснаціональній безпеці // Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2010. Спеціальний випуск № 4. С. 258–263.

Бублик Надія Сергіївна,
викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Бондаренко Олексій Сергійович,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ
«ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ» ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОРЯДКУ
ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ
ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ**

Права та свободи людини, згідно законодавчої нормативної бази України та міжнародного аспекту, розглядаються як головний та найважливіший аспект існування суспільства. Вони є фундаментальними інтегральними можливостями людини, які не можливо піддати подриву або приниженню, як з боку інших осіб, так і зі сторони другорядних чинників. Прописані ці базові, невідчужувані комплекси дій в правових документах нашої країни та міжнародних актах, ратифікованих Україною, а саме внутрішні (Конституція України, Закони, підзаконні акти, Кодекси України: Кримінальний процесуальний кодекс України (далі - КПК України), Кримінальний кодекс України (далі – КК України)) та зовнішні (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод з прав людини, Конвенція ООН про права дитини і т.д.).

Питання захисту таких прав і свобод людини та громадянина покладається повністю на фундаментальну основу держави, таким чином закріплення та підтримання їх гарантується діяльністю органів влади, які розділяються на 3 гілки влади: законодавчу, виконавчу та судову. Вони мають повне своє відображення, тобто відтворення права у законодавчому явищі. Підтримання належного і законного дотримання прав та свобод забезпечується конституційним проявом в нашому суспільстві. Принагідно зазначити, що такий прояв було відтворено у ст. 21 Конституції України, яка наголошує наступне : « усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними» [1]. Основоположне твердження чітко викриває основні права людини, які виникають від самого народження та не підлягають будь-якому впливу. Таким чином, базовий нормативний акт свідчить про абсолютність та суб'єктивність додержання правових можливостей осіб.

Країна внутрішньо віддзеркалила положення щодо гарантування забез-

печення спокою соціуму через реалізацію такого процесуального явища, як запобіжний захід, який широко знайшов своє відображення у законодавстві України під спеціально виділеною ланкою, а саме глава 18 Кримінального процесуального кодексу України [2, ст.176-206].

Слід зазначити, що на сучасному етапі в науці кримінального процесу розглядом даного питання займаються багато вчених, однак юридичною наукою так і не визначено єдиного підходу до поняття про запобіжний захід. Так, І. В. Грицюк досліджуючи тлумачення поняття «запобіжні заходи» зазначає, що з моменту прийняття нового КПК України жодного разу не було внесено змін, щодо розкриття вказаного поняття, який може відкрити сутність цього процесуального факту. Однак науковцем викладено сутність поняття на підставі законодавчого значення з урахуванням аналізу КПК України. Так, на думку автора, запобіжні заходи – це частина заходів процесуального примусу, спрямованих на забезпечення належної поведінки осіб шляхом певного обмеження їхніх особистих прав. Це заходи процесуального примусу попереджувального характеру, пов'язані з позбавленням або обмеженням свобод підозрюваного та обвинуваченого, які за наявності підстав та в порядку, встановленому законом, застосовуються під час кримінального провадження слідчим суддею, судом з метою забезпечення їх належної процесуальної поведінки». [3, стр.1].

На нашу думку, наведене поняття є всебічним та відображає його сутність як процесуального обмеження прав людини у контексті примусовості, як таке, що застосовує суд/слідчий суддя задля конкретної мети, а саме припинення та запобігання вчинення у подальшому кримінальних правопорушень, а також виховання поведінки особи, яка буде прийнятна у соціумі.

Так, виходячи зі змісту ст. 177 КПК України, якою закріплено основні положення щодо застосування до підозрюваного/обвинуваченого запобіжних заходів встановлено, що їх метою є загальнообов'язковість виконання всіх процесуальних обов'язків, покладених на підозрюваного/обвинуваченого судом. Згідно з КПК України підставами для застосування запобіжного заходу є:

- 1) обґрунтовність;
- 2) чітка підозра або ж факт вчинення особою кримінального правопорушення;
- 3) наявність ризиків;
- 4) повторність вчинення кримінального правопорушення.

Таким чином, новий Кримінальний процесуальний кодекс України зазначив підстави застосування такого процесуального явища, як запобіжний захід, з метою запобігання виникнення можливих факторів, а саме:

- 1) переховування від органів досудового розслідування та/або суду;
- 2) знищення, приховування або спотворення будь-якої із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;
- 3) незаконного впливу на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, об-

винуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;

4) перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином;

5) вчинення іншого кримінального правопорушення чи продовження кримінального правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується. [2, ст.177].

Слід зазначити, що. Фоміна Т. Г схиляється до висновку, про те що, «процесуальний порядок «застосування» запобіжних заходів включає в себе прийняття рішення про обрання, продовження строку запобіжного заходу, його зміну, скасування або припинення дії».

Проаналізувавши підходи до процесуального порядку застосування запобіжних заходів, Фоміна Т. Г. пропонує розглядати «процес застосування норм права за своїм характером - активною діяльністю компетентних органів, що має початковий момент і момент закінчення. Правозастосовний процес будь-якої норми проходить кілька етапів. У зв'язку з цим практика застосування запобіжних заходів вимагає чіткого вирішення теоретичних питань щодо змісту процедури застосування запобіжних заходів із визначенням його початкового та кінцевого моменту. Проведений аналіз дає можливість визначити, що запобіжний захід застосовується з моменту прийняття судового рішення про його обрання з можливістю продовження строку чи зміни запобіжного заходу до вирішення питання про його скасування чи припинення дії» [4, с. 209-210].

Вищенаведене дає підстави зробити висновки, що не менш головною умовою застосування запобіжного заходу є врахування обставин, які оцінює суддя при вирішенні даного питання, роз'яснення яких міститься у ст. 178 КПК України [2, с.178]. Кожна обставина має свою сферу оглядовості по відношенню до стану обвинуваченого, а саме як майнова шкода так і індивідуальна.

Отже, з вищенаведеного слід зауважити, що поняття сутності запобіжного заходу» ще має пройти декілька етапів системного аналізу та вдосконалення. Дана проблематика потребує більш детального розгляду щодо процедури застосування вказаного інституту.

---

1. Конституція України від 28.06.1996 року (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 16.10.2019)

2. Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Грицюк І. В. «Запобіжні заходи в системі заходів процесуального забезпечення участі осіб у досудовому розслідуванні» / І. В. Грицюк // Право.ua. - 2015. - № 3. - С. 84-87. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2015_3_16

4. Фоміна Т. Г. «Сутність процесуального порядку застосування запобіжного заходу»//Підприємництво, господарство і право. 2018. № 2. С. 207-211.

**Варбанський
Олександр Володимирович**
Здобувач вищої освіти
Група ЮД-645 ДДУВС

Скиба Елеонора Костянтинівна,
д.філос.н.
професор кафедри СГД ДДУВС

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНО ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПУБЛІЧНОМУ ПРАВІ

Актуальність проголошення Україною курсу на європейську інтеграцію, сучасні глобалізаційні процеси та форматування в цьому контексті внутрішньої і зовнішньої політики зумовлюють переосмислення суті та значення багатьох правових понять.

Суб'єктами публічної міжнародно-правової відповідальності визнають держави, міжнародні організації та за певних обставин – фізичних осіб. Щодо приватної міжнародно-правової відповідальності, то слід виділити, як суб'єктів правовідносин, держави, міжнародні організації, фізичних і юридичних осіб, якщо вони є контрагентами у договірних відносинах. Вбачається, що як у приватноправових, так і у публічно-правових відносинах даного виду особливе значення посідає держава.

Сучасний глобалізований світ вимагає тісного взаємозв'язку між державами, за таких обставин право відіграє важливу роль у динамічному процесі світового розвитку та протистояння світовим загрозам. Його дієвість, серед іншого, залежить від ефективності юридичних засобів забезпечення дотримання основних принципів і норм права.

Юридична відповідальність є складним загально-соціальним явищем. У цьому контексті міжнародно-правова відповідальність держави визначається її належністю до міжнародного співтовариства, адже як член міжнародного співтовариства держава повинна нести відповідальність за свої діяння. Зокрема, у доктрині міжнародного права неодноразово висловлювалися думки про те, що відповідальність у міжнародному праві має таке ж джерело походження, що й інші види соціальної відповідальності, а саме – моральний обов'язок перед суспільством.

Характерним для сучасної системи публічно-правових та приватноправових відносин є усвідомлення того, що загальносвітові інтереси мають пріоритетне значення для забезпечення належного існування кожної держави. На цьому і ґрунтується сучасна міжнародно-правова відповідальність, зокрема як відповідальність держави перед світовою спільнотою в цілому. Більш то-

го, міжнародно-правова відповідальність держав розвивалась одночасно з розвитком права.

Держава – єдиний соціальний організм, всі функції якого, здійснюються через систему державних органів. Діяльність держави на міжнародному рівні може виявитися лише через дію її органів, що реалізують суверенну волю держави.

В українській науці міжнародного права велика увага приділяється проблемі основ міжнародної відповідальності, тобто умов її виникнення. Мається на увазі визначення того, на підставі яких даних і за яких обставин можна установити відносно якої-небудь держави наявність міжнародно-протиправного діяння як джерела міжнародної відповідальності.

Виділяють такі підстави міжнародної відповідальності: нормативні (правові), юридико-фактичні та процесуальні.

Під нормативною підставою відповідальності розуміють договір, закон чи інше джерело права, у силу чи на підставі якого суб'єкт може бути притягнутий до відповідальності. Нормативною підставою міжнародної відповідальності є міжнародно-правові акти, що встановлюють міжнародні зобов'язання, порушення яких може бути кваліфіковане як міжнародне правопорушення. До них ми зараховуємо міжнародний договір і міжнародний звичай, рішення міжнародних судів, рішення міжнародних (міжурядових) організацій, що за статутом цих організацій обов'язкові для держав-членів, а також односторонні міжнародно-правові акти держав[]. Останні встановлюють обов'язкові правила поведінки для даної держави у формі декларацій, заяв, нот, виступів посадових осіб тощо.

Також треба розрізняти нормативні підстави міжнародної відповідальності і норми, на підставі яких поведіння держави може бути кваліфіковане як міжнародне правопорушення.

Нормативною підставою міжнародної відповідальності можуть бути тільки міжнародно-правові акти. У ст. 4 проекту статей про відповідальність сказано: "Діяння держави може бути кваліфіковано міжнародно-протиправним лише на підставі міжнародного права. На таку кваліфікацію не може впливати кваліфікація цього ж діяння відповідно до внутрішньодержавного права як правомірного".

Нормативна підстава припускає можливість настання відповідальності, але його недостатньо для виникнення конкретних відносин юридичної відповідальності. Для реалізації відповідальності необхідна наявність спеціальних юридико-фактичних обставин чи так званих юридичних фактів, що породжують правоохоронні відносини.

Якщо підставою міжнародно-правової відповідальності держави є склад правопорушення як сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, то, як правило, для того, щоб потерпілі чи уповноважені міжнародні органи могли почати процес притягнення до відповідальності, досить об'єктивного факту порушення міжнародного зобов'язання державою, що в

Виражається в міжнародно-протиправному діянні її органів чи посадових осіб.

Процесуальні підстави - це наявність процедури розгляду справ про правопорушення і притягнення до міжнародно-правової відповідальності. В одних випадках ця процедура детально зафіксована у міжнародно-правових актах, в інших - її вибір залишено на розгляд органів, які застосовують заходи відповідальності[].

Відповідальність держави-правопорушниці існує в конкретних її видах і формах. У міжнародному праві залежно від характеру покладених на державу заходів, виділяють такі види відповідальності: матеріальна і нематеріальна (моральна чи політична).

Проблеми міжнародно-правової відповідальності специфічні, багатогранні і досить складні. Розвиток і кодифікування норм і принципів відповідальності в міжнародному праві вимагають аналізу і узгодженості багатьох питань, кожне з яких має бути розглянуте і враховане з тим, щоб правильно відбити ті зміни, які сталися до теперішнього часу в області МП

У завдання міжнародного права входить не лише встановлення правил поведінки держав в тій або іншій області їх міжнародної діяльності, але і вироблення норм і принципів, що гарантують дотримання цих правил.

Міжнародно-правова відповідальність держав – один з основоположних і найстаріших інститутів міжнародного права. Одним із керівних у сучасному міжнародному праві є принцип суверенної рівності. Дотримуючись цього принципу, держави беруть участь у взаємних відносинах та в багатосторонньому міжнародному спілкуванні, володіючи суверенітетом як політико-правовою властивістю, що виражає верховенство кожної з них усередині країни та незалежність у зовнішніх справах. Водночас зазначений принцип не є ознакою відсутності взаємодії та взаємозалежності держав, оскільки жодна держава не може існувати й розвиватись в ізоляції від усього світового співтовариства. Згаданий принцип дає змогу державі здійснювати будь-які дії, що не суперечать встановленим принципам і нормам міжнародного права. Якщо ж держава не виконує або порушує свої зобов'язання, що постають із норм міжнародного права, цілком закономірно постає питання про її відповідальність перед окремими державами чи світовим співтовариством у цілому. Принцип суверенної рівності дає змогу виділяти держави в основну групу суб'єктів міжнародного права, а отже, і міжнародної відповідальності.

Підставою для виникнення відповідальності буде офіційне оприлюднення такого акта парламенту (що в більшості випадків також є моментом, з якого нормативний акт набуває чинності). Неприйняття парламентом держави законодавчого акта, необхідного для виконання її міжнародного зобов'язання, може викликати відповідальність цієї держави лише в тому разі, якщо це заподіяло моральний або матеріальний збиток. Однак бувають ситуації, коли держава може нести відповідальність за бездіяльність як таку (без настання негативних наслідків), зокрема, коли предмет міжнародного дого-

вору полягав саме в прийнятті відповідних законодавчих актів.

Підстави для відповідальності поділяються на юридичні (нормативно-правові) та фактичні. Юридичні підстави – це сукупність юридично обов’язкових міжнародно-правових актів, на підставі яких певна поведінка (дія чи бездіяльність) кваліфікується як міжнародне правопорушення. Юридичні підстави відповідальності можуть міститись у будь-яких джерелах міжнародного права та інших актах, які фіксують обов’язкові для держави правила поведінки. Ними є правомірні, юридично чинні договори, звичаї, правосудні рішення міжнародних судів та арбітражів (проте консультативні висновки до переліку не входять); обов’язкові акти міжнародних органів та організацій (наприклад, Ради Безпеки ООН), конференцій і нарад; окремі односторонні акти держав міжнародно-правового характеру, через які вони перебирають на себе міжнародні зобов’язання та які визнаються іншими державами (наприклад, встановлення певної ширини територіальних вод). Фактичні підстави міжнародно-правової відповідальності – це те, за що настає відповідальність. Тобто це певний юридичний факт, а саме міжнародне правопорушення.

Підсумовуючи зазначене, можна зробити висновок, що сучасна система міжнародно-правових примусових заходів (санкцій і контрзаходів) являє собою комплекс різноманітних елементів, здійснюваних державами як індивідуально, так і в межах відповідних міжнародних організацій. Ця система відіграє унікальну роль у механізмі міжнародно-правового регулювання, а в соціальному плані виконує функцію всебічного захисту безпеки міжнародного співтовариства та має на меті можливість гнучкого вибору адекватних і діючих засобів реагування на будь-яке міжнародно-протиправне діяння. Система міжнародно-правових примусових заходів є, безперечно, основним засобом реалізації міжнародно-правової відповідальності.

1. Аречага Э.Х. Современное международное право / Аречага Э.Х. – М.: Прогресс, 1983. – С. 432.
2. Словарь международного права [под ред.С.Б. Бацанова, К.Г. Ефимова].
3. Тихомиров Ю. А. Публічне право. М.: 1995. С. 306.
4. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник. / Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. - К.: Либідь, 2002. - 608 с.
5. Лукашук И. И. Право международной ответственности. – М., 2000. – 278 с
6. Лисовский В.И. Международное право / В.И. Лисовский. – К.: Киевский государственный университет им. Т. Шевченко, 1995. – 478 с. 5. 28. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1986. – № 17. – С. 343. – Ст.
7. Проект статей об ответственности государств за международно-противоправные деяния 2001 г. // Доклад Комиссии международного права о работе ее пятьдесят третьей сессии (А/56/10). – Нью-Йорк: ООН, 2001. – С. 26–46. – Ст. 3. 4.

Волков Юрій Михайлович,
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Лукомська Аліна Андріївна
курсант 1 курсу ФПФОДР
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, СКОЄНИМ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інформація в цілому та знання окремо є визначальними факторами, що впливають на розвиток техніки та технологічних ресурсів людства. Можна навіть зазначити, що вони встановлюють межі технологій, а також можливостей розвитку природи та подальшого розвитку суспільства. Застосування сучасних технологій на базі персональних комп'ютерів, інформаційно-обчислювальних мереж та комп'ютеризованих мереж надало кожній людині можливості доступу до даних, що зберігаються у відповідних базах даних, встановлюючи зв'язки незалежно від часу та адміністративних й державних кордонів абонента. Поруч із перевагами, комп'ютеризація має і деякі негативні наслідки.

Багато науковців розділяють комп'ютерні загрози на два типи:

1. Злочини, які були вчинені за допомогою комп'ютерів - це знищення або зміна даних, програмного та апаратного забезпечення - розкрадання вхідних / вихідних даних, програмного та апаратного забезпечення - економічну інформацію про шпигунство та розголошення, яка є державною.

2. Юридичні дії, котрі реалізовані за допомогою користування комп'ютерів як інструменту досягнення злочинної мети:

- комп'ютерний саботаж; вимагання та шантаж; шахрайство на гроші; шахрайські споживачі, інвестори чи користувачі; інші злочини.

До категорії "правопорушень" входить несанкціоноване використання комп'ютера для спеціальних цілей. На нашу думку, комп'ютерні злочини зазначають небезпечну діяльність чи бездіяльність, які реалізуються за допомогою сучасних інформаційних технологій та засобів обчислювальної техніки для заподіяння збитків майновим або соціальним інтересам держави, підприємств, відомств, організацій, кооперативів, цивільних формувань та людей, а також особисті права. [2, 19]

Поширювання загальних комп'ютерних знань, постійне вдосконалення технічних характеристик та супутнє падіння цін на обладнання, застосування комп'ютерів у всіх професіях, розвиток технологічних мов високого рівня, які

легко може опанувати будь-яка зацікавлена особа, і, як наслідок, постійне зростання користувачів спричинило збільшення кількості злочинів, пов'язаних із застосуванням комп'ютерної техніки. Тобто зростання кримінальних справ, пов'язаних з комп'ютерними злочинами, спостерігається практично у всіх країнах з розвиненою галуззю.

На думку американських експертів, поточний економічний збиток, заподіяний комп'ютерними злочинами, стоїть зараз на одному рівні з перевагами, отриманими від заподіяння комп'ютерів у практику, а соціальні та моральні втрати взагалі не підлягають оцінці.

Така оцінка здебільшого підвищена, але по фактам можна навести достатньо підстав наприклад на тому, що лише в США економічні збитки, завдані комп'ютерними злочинами у 90-роках, наближалися до 100 мільярдів доларів США. Також слід мати на увазі, що цей вид злочинів має високу затримку: лише 10–15% комп'ютерних правопорушень можуть бути виявлені, оскільки організації, які постраждали від таких злочинів, дають інформацію, оскільки це може пошкодити їх авторитет або спричинити повторні злочини. [1, 101]

Враховуючи приховані правопорушення, загальні матеріальні збитки, які щорічно наносяться економічними комп'ютерними злочинами, на думку німецьких експертів збільшуються. Тенденція до збільшення кількості подібних злочинів залишається і надалі, особливо через появи комп'ютерних мереж. Кількість цих злочинів щороку збільшується на 30-40%.

З часом багато країн світу поступово затверджували законодавчі акти щодо злочинів цієї категорії.

Згідно з кримінальним законодавством Італії комп'ютерний злочин - це правопорушення, скоєне за допомогою комп'ютерних технологій, від персонального до переносних телефонних пристроїв, створених на основі мікросхем. Закони Італії забезпечують урядові організації, фірми, військові цілі, банки, компанії захист від несанкціонованого доступу до комп'ютерних мереж, незаконного використання захищених банківських даних, порушення закону копіювання топографій фішок, які злочинці використовують для отримання кодів кредитних та телефонних карток, банківської діяльності рахунки тощо. В Італії щорічні збитки від комп'ютерних злочинів становлять сто мільйонів доларів. Комп'ютерні злочинці характеризуються використанням програмного забезпечення, яке може автоматично приймати всі алфавітні та фігурні поєднання на основі генератора випадків.

У Франції є повний юридичний арсенал для боротьби з такою категорією злочинів. У 1994 році вони створили бригаду поліції, яка має досвід розкриття та розслідування комп'ютерних злочинів у тісній співпраці зі службами безпеки та громадськими організаціями.

Сектор комп'ютерної злочинності (CCS) Федеральної поліції Австралії (AFP) виконує дві функції:

- 1) збір розвідувальних даних (оперативних та розшукових) даних про

спеціальні комп'ютерні злочини та їх розслідування

2) надання іншим підрозділам технічної підтримки щодо обстеження комп'ютерів, пов'язаних із злочинами що сприяли їх вчиненню.

Злочини, пов'язані з комп'ютерами, - це порушення, в яких комп'ютер виконує роль предмета чи інструменту злочину. Слід зазначити, що приймання грошей з банку за допомогою комп'ютера як інструменту злочину може слугувати прикладом такого типу.

Оскільки технологія використовується для вчинення більш складних злочинів, правоохоронці та особи, які перебувають у правовій системі, все частіше використовують технічні засоби боротьби зі злочинністю. Щоб забезпечити громадський порядок і захистити людське життя, важливо, щоб галузь кримінальної юстиції використовувала передове програмне забезпечення, системи відстеження тощо.

Сьогодні правоохоронні органи можуть використовувати технологію для виявлення та документування злочинної діяльності, що відбувається в даний момент. Ці технології дозволяють правоохоронцям бути більш ініціативними. Деякі технології виявлення, моніторингу та позиціонування, що сприяють правоохоронним органам, включають: безпілотні летальні апарати, технологію зйомки, сканування номерних знаків, тощо.

Коли поліції потрібен аерофоторозгляд місця події, безпілотники можуть допомогти правоохоронцям безпечно спостерігати територію. Глобальні системи позиціонування (GPS): GPS не тільки допомагає поліцейським потрапляти на місце злочину але й знаходити злочинців. Це також допомагає підрозділам краще керувати поліцейськими силами, оскільки карти розповсюдження поліцейських можуть забезпечити охоплення більшої кількості територій. Інтеграція GPS з іншими поліцейськими системами допомагає зробити дані більш надійними, оскільки служби локації безперешкодно включаються у звітування.

Технологія зйомки: ця технологія виявляє стрілянину та дає поліцейським миттєвий доступ до зйомки карт локації, а також інформації про кількість стрільців і скільки пострілів було зроблено. Сканування номерних знаків: ця технологія дозволяє поліцейським миттєво побачити, чи автомобіль був викрадений, або за наявності ордера на арешт водія.

---

1. Вертузасв М., Попов А. Запобігання комп'ютерним злочинам та їх розслідування // Право України. 1998. № 1. с.101-103.

2. Голубев В.О. Комп'ютерні злочини в банківській діяльності. Запоріжжя: ВЦ "Павел", 1997. 118 с.

3. Біленчук П.Д., Романюк Б.В., Цимбалюк В.С. та ін. Комп'ютерна злочинність. Навчальний посібник. Київ: Атіка, 2002. 240с.

4. Голубев В.О., Гавловський В.Д., Цимбалюк В.С. Проблеми боротьби зі злочинами у сфері використання комп'ютерних технологій: Навчальний посібник. / За заг. ред. д.ю.н., професора Р.А.Калюжного. Запоріжжя: ГУ "ЗІДМУ", 2002. 292с.

Волков Юрій Михайлович,
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ.

Хованова Діана Олексіївна,
курсант 3-го курсу факультету
економіко-правової безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ

Вивчення, адаптація та запровадження в Україні кращих іноземних практик, покликаних підвищити рівень забезпечення публічного порядку та безпеки, завжди мало не лише суто практичне значення, а й виступало невід'ємною складовою розвитку вітчизняної науки у галузі національної безпеки.

За думкою французьких юристів, термін «безпека» належить до «невищених правових понять» і в принципі не повинен законодавчо визначатися, залишаючи, таким чином, простір для безпосередніх виконавців, які й покликані на практиці забезпечувати громадську безпеку. Відомий французький юрист Ж. Ведель визначив безпеку як «діяльність, що спрямована на попередження небезпеки, яка загрожує колективу (приватним особам), починаючи від попередження заколотів проти безпеки держави і закінчуючи запобіганням нещасних випадків»[1].

На практиці більшість функцій у сфері забезпечення публічної безпеки і правопорядку у Французькій республіці виконує жандармерія. Адміністративна поліція займається попередженням правопорушень і виконує інші профілактичні заходи. Повноваження французької поліції визначені законом «Про посилення безпеки і захисту свободи особи» від 1981 року, який досить докладно регламентує її діяльність щодо боротьби зі злочинністю та охорони публічного порядку. Особливе місце у законі відведено судовій поліції, яка наділена повноваженнями констатувати порушення будь-яких встановлених законом норм життєдіяльності, збирати докази та передавати правопорушників судовій владі[2].

У Великій Британії особливості практики забезпечення громадської безпеки нормуються Законом Сполученого Королівства «Про поліцію» від 1996 року, відповідно до якого найголовнішим завданням цього органу є охорона громадського порядку і цим має опікуватися кожен поліцейський незалежно від звання і посади. Водночас, робота британської поліції з охорони публічного порядку та безпеки не відноситься до адміністративної діяльності, оскі-

льки здійснюється всіма підрозділами та службами поліції [3]. Специфічною рисою діяльності поліції Великої Британії із забезпечення громадської безпеки є те, що взаємодія між різними її силами (службами, відділами) не має чіткої регламентації і відбувається на договірній основі між старшими офіцерами[4].

У Португальській Республіці з метою охорони громадської безпеки утворено поліцію публічної безпеки, яка функціонує відповідно до закону «Про організацію поліції публічної безпеки» від 2007 року. Її місія полягає у забезпеченні демократичної законності, внутрішньої безпеки та прав громадян відповідно до Конституції і законів. Поліція підзвітна перед членом Уряду, який відповідає за внутрішню політику і адміністрування, а її організаційна структура є єдиною для усієї території держави. Згідно з законом португальська поліція публічної безпеки має виконувати такі завдання:

- гарантувати умови безпеки, які дають можливість для реалізації прав і свобод, поваги до гарантій для громадян, а також можливість повноцінного функціонування демократичних інститутів відповідно до засад легальності та діяльності правової держави;

- гарантувати публічний спокій і порядок, безпеку і захист осіб та майна;

- забезпечувати загальне запобігання злочинності у взаємодії з іншими силами і службами безпеки [5].

Беручи до уваги нинішню ситуацію із станом законності і правопорядку в Україні, невщухаючу гібридну агресію з боку Російської Федерації, необхідність підтримання на належному рівні громадської безпеки в нашій державі виступає одним із пріоритетів забезпечення національної безпеки в цілому, безпосередньо впливаючи на процеси у соціально-економічній, політичній, морально-психологічній та інших сферах життєдіяльності українського суспільства. Проголошений Україною євроінтеграційний шлях державотворення вимагає від нас якнайскорішої адаптації й впровадження найкращих загальноновизнаних демократичних інструментаріїв публічного управління в усіх сферах суспільного життя[5].

Запровадження в Україні європейських підходів щодо забезпечення громадської безпеки потребуватиме докорінної зміни самої сутності нашої державної політики у цій сфері. Наріжним каменем діяльності українського уряду повинно стати забезпечення належного захисту громадян і суспільства в цілому від загроз їхньому благополуччю та процвітання, створення належних умов задля нормальної життєдіяльності та впевненості у завтрашньому дні. Заходи із забезпечення громадської безпеки повинні мати, насамперед, упереджуючий характер з метою недопущення протиправних дій, соціальних збурень та катастроф природного і техногенного характеру.

1.Административное право Франции / Ж. Ведель; подред. М.А.Крутоголов; пер. Л. М. Энтин. Москва: Прогресс, 1973. 512 с.

2. Закон Франції «Про посилення безпеки і захисту свободи особи» від 1981 року.

3. The Police Act 1996 (equipment) regulations 2011 and the Police Act 1996 (services)

regulations 2011: impact assessment. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/publications/the-police-act-1996-equipment-regulations-2011-and-the-police-act-1996-services-regulations-2011-impact-assessment>

4. Закон Сполученого Королівства «Про поліцію» від 1996 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/UK.pdf>

5. Закон Португальської республіки «Про організацію поліції публічної безпеки» від 2007 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/port_09.pdf

Воробець Христина Олегівна
курсант 3-го курсу факультету
економіко-правової безпеки

Науковий керівник:

Біліченко Валерій Віталійович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ЗАТРИМАННЯ ПРАВОПОРУШНИКА ЗА ДОПОМОГОЮ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ

Сучасний стан захисту прав, свобод і законних інтересів громадян від протиправних посягань характеризується як незадовільний. Питання самозахисту громадян від протиправних посягань потребують поглибленого вивчення, особливо в частині характеристики умов правомірності застосування вогнепальної зброї при затриманні правопорушника. Застосування вогнепальної зброї працівниками правоохоронних органів свідчить про недостатній рівень їх професійної та психологічної підготовки, незнання тактики і застосування прийомів при затриманні та перевищення повноважень в умовах необхідної оборони та крайньої необхідності. [1].

Сучасна криміногенна ситуація, що має місце в Україні є загрозовою, ризиковою і небезпечною не лише для її державних інститутів але й для всього населення країни [2]. Україна за рівнем безпеки знаходиться за межами 36-ти країн Світу. Чинне законодавство України за останні роки передбачило правові норми, дотримання яких покликано суттєво зменшити загальний рівень злочинності та окремі її види. Разом з тим правовий нігілізм населення, недостатня ефективність діяльності правоохоронних органів, які перебувають у стані постійних «реформ», «сприяють» зростанню кількості правопорушень та підвищенню їх суспільної небезпеки. Примусовий і добровільний професіоналів із цих органів створюють загрози і небезпеку для населення України. Грома-

дяни України в окремих випадках протидіють правопорушникам на «свій розсуд», ризикуючи при цьому своїм здоров'ям та життям.

В сучасному законодавстві відсутнє чітке визначення критеріїв самозахисту. Часто, захищаючи себе, особа стає обвинуваченою. Це відбувається у тих випадках, коли нападник або гине, або отримує тяжкі тілесні пошкодження [4]. Тим більше, що ч. 2 ст. 27 Конституції України передбачає, що «кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» [5].

Сучасний стан правового забезпечення безпеки має наступні складові елементи:

- 1) загальність (діяльність обов'язкова для всіх);
- 2) суб'єктне спрямування;
- 3) ситуаційність - проміжок часу відсутності ризиків і небезпек та ймовірності виникнення ситуацій і загроз в майбутньому;
- 4) функціональність - для органів влади;
- 5) цілепокладання - як основа існування суспільства;
- 6) наочність - коли відсутні загрози і небезпеки (для них властиві час і місце) [4, с. 178]

Забезпечення безпеки особи - це одна із основних функцій діяльності спеціально уповноважених на те органів і посадових осіб, скерована на виконання зовнішніх і внутрішніх організаційних завдань і функцій, які повинні забезпечити її всебічну особисту та майнову недоторканість [3, с. 10]. Відповідно до п. 5 ст. 46 Закону України «Про національну поліцію», поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після попередження про необхідність припинення протиправних дій. В минулому одним із попереджувальних заходів працівника міліції при затриманні правопорушника було право на оголення вогнепальної зброї та приведення її у готовність за умови, якщо в обстановці, яка склалася, можуть виникнути обставини для її застосування [5, с. 70].

Крім права на оголення вогнепальної зброї та приведення її у готовність працівник міліції при затриманні правопорушника залежно від ситуації мав право зробити попереджувальний постріл. Вказана міра попереджувального заходу припинення протиправних дій правопорушником залишається, на наш погляд, актуальною, а її застосування не суперечить вимогам ст. 3 Конституції України про те, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [2]. Правовою основою застосування вогнепальної зброї для працівників правоохоронних органів є також стан необхідної оборони (ст. 36 Кримінального кодексу України) та крайньої необхідності (ст. 39 КК України) [1], при захисті прав, свобод і законних інтересів громадян, держави, власного життя та інше.

Використання вогнепальної зброї при затриманні правопорушника в умовах необхідної оборони повинно завжди передбачати наявну ступінь суспільної небезпеки. Наявність посягання передбачає безпосередню, на відміну

від уявної, реальну загрозу виконання протиправних дій в межах певного часу. В особи, яка захищається не повинно бути ніяких сумнівів у неминучості і реальності протиправного посягання. Посягання залишається наявним, навіть якщо на деякий час воно припинено, але є небезпека, що посягання може розпочатися знову. Право на необхідну оборону завершується з моменту вчинення протиправних дій посягаючим. Важливою ознакою правомірності необхідної оборони є дійсність посягання. Дійсність протиправного посягання повинна бути об'єктивно реальною а не уявною. Про уявний зміст оборони мова йде у ст. 37 КК України. Законодавець під уявною обороною визнає «...дії, пов'язані із заподіянням шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання не було, і особа, не- правильно оцінюючи дії потерпілого, лише помилково припускала наявність такого посягання» [3].

Дії працівників сучасних правоохоронних органів не завжди є своєчасними і відповідними, особливо при застосуванні вогнепальної зброї, що призводить до порушення умов правомірності застосування зброї. В окремих випадках працівники правоохоронних органів при використанні вогнепальної зброї не володіють тактикою і прийомами її застосування. Застосування громадянами вогнепальної зброї в межах необхідної оборони чи крайньої необхідності у більшості випадків не відповідає реальному протиправному посягання, а сам збройний напад може бути уявним. Ці та інші фактори свідчать про недостатню правову обізнаність громадян в частині застосування вогнепальної зброї в умовах самозахисту.

---

1. Адміністративне право і процес в екзилі; невідома правнича спадщина України / Укладачі: Грищенко І. С., Бевзенко В. М., Коваль С. О. та ін.; заг. редакцією д. ю. н., професора Грищенко І. С. /К.: Дакар, 2015. 500 с.

2. Баганець О. Чому правоохоронна система в Україні стала безпорадною, а злочинність динамічно захоплює регіони // Юридичний вісник України. 2016. 21–27 жовтня. № 42 (1110). С. 10–11.

3. Беззубов Д. О. Суспільна безпека (організаційно-правові засади): монографія. К.: МП «Леся», 2013. — 452 с.

4. Дудко В. Дев'яності повертаються // «Експрес». 2016. 6–13 жовтня. С. 10.

5. Тацишин І. Б. Адміністративне право України: навч. посібник. — Львів: «Новий світ 2000», 2011 307с.

Гаркавенко Анастасія Анатоліївна
аспірант факультету ПФППД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ВІДКРИТТЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Адміністративна діяльність органів Національної поліції має складний, різноплановий характер і виконується за багатьма напрямками, із використанням різноманітних засобів як правового, так і організаційного змісту. Одним із таких напрямків є здійснення дозвільної системи, під час якого забезпечується контроль за відкриттям та функціонуванням об'єктів, що становлять потенційну небезпеку для громадського порядку. Демократизація суспільства сприяла розвитку правового статусу громадян, в тому числі значному розширенню їх майнових прав, що в свою чергу, призвело до суттєвого збільшення обігу різних видів зброї, засобів самооборони, інших предметів, на які поширюється дозвільна система.

Необхідність зміцнення правопорядку, посилення боротьби з правопорушеннями, удосконалення з цією метою діяльності органів Національної поліції обумовлює актуальність і важливість глибокого дослідження проблем адміністративно-правового регулювання дозвільної системи та контролю за об'єктами дозвільної системи тощо.

Дозвільна система України має особливий порядок відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій з метою зберігання, реалізації та використання об'єктів дозвільної системи. Даними об'єктами дозвільної системи визначені види зброї, бойових припасів до неї, засобів індивідуального захисту та активної оборони, вибухові матеріали та об'єкти (приміщення), на яких проводиться виготовлення, ремонт, зберігання, реалізація та використання спеціально визначених видів зброї, бойових припасів до неї, засобів індивідуального захисту та активної оборони і вибухових матеріалів.

Порядок відкриття об'єктів дозвільної системи регулюється нормативно-правовими актами з питань надання адміністративних послуг на отримання дозволу для відкриття та функціонування об'єктів дозвільної системи зазначені у Законі України «Про Національну поліцію України», Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності».

Доцільно зауважити, що законодавчо визначено порядок отримання дозволу на відкриття та функціонування об'єктів і приміщень, що належать до об'єктів дозвільної системи, що передбачає ряд юридичних процедур. По-

перше, надати письмову заяву про видачу дозволу на право відкриття та функціонування об'єкта дозвільної системи, по-друге, надати акт про придатність приміщення, де виготовлятимуться і зберігатимуться предмети і матеріали, на які поширюється дія дозвільної системи, що складається комісією, до складу якої входять представники органу внутрішніх справ, органу державного пожежного нагляду та підприємства, установи, організації (дозвіл видається на підставі результатів перевірки відповідності цих об'єктів і приміщень вимогам, установленим Міністерством внутрішніх справ України), по-третє, мати список осіб, що будуть мати доступ до предметів і матеріалів, на які поширюється дія дозвільної системи та перевірочні матеріали на таких осіб (медична довідка; довідка про вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування), по-четверте, мати наказ керівника підприємства, установи, організації про призначення особи, відповідальної за виробництво, ремонт, придбання, зберігання, охорону предметів і матеріалів, на які поширюється дія дозвільної системи і останнє, мати платіжний документ (квитанцію), який засвідчує оплату адміністративної послуги.¹ Дозволи на виготовлення, зберігання та використання предметів, матеріалів і речовин, відкриття та функціонування підприємств, майстерень і лабораторій, на які поширюється дозвільна система, видаються на ім'я керівників підприємств, установ і організацій, а також громадянам строком на 3 роки, згідно законодавства України.

Хочу зауважити, що законодавець також встановив особливості щодо я відкриття об'єкта, а саме підприємства чи організації, що здійснюють виготовлення, ремонт, зберігання, реалізацію та використання зброї, бойових припасів до неї, засобів індивідуального захисту, активної оборони, основних частин зброї та вибухових матеріалів, розміщуються у приміщеннях, які забезпечують їх схоронність. Такі приміщення повинні бути обладнані технічними засобами охорони з підключенням їх у разі потреби до пункту централізованого спостереження, у них може встановлюватися пропускний режим, здійснюватися інші заходи охорони. Вимоги до охорони зазначених приміщень встановлюються Міністерством внутрішніх справ України та діючим законодавством України. Дані приміщення ретельно перевіряються та лише після повного отримання висновку результатів перевірки відповідності цих об'єктів і приміщень вимогам, видається дозвіл на відкриття та функціонування об'єктів і приміщень, призначених для придбання, зберігання, носіння, перевезення і використання спеціально визначених видів зброї, бойових припасів до неї, засобів індивідуального захисту та активної оборони, вибухових матеріалів видається фізичній та юридичній особі уповноваженим органом Міністерства внутрішніх справ України.

Державний контроль за додержанням вимог законодавства з питань по-

---

¹ Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»; Перелік від 19.05.2011 № 3392-VI

водження з об'єктами дозвільної системи здійснюється шляхом проведення планових та позапланових перевірок у встановленому Міністерством внутрішніх справ України порядку.²

Таким чином, проаналізувавши адміністративна діяльність органів Національної поліції щодо порядку отримання дозволу на функціонування об'єктів дозвільної системи, можливо дійти висновків, що існує чітка процедура в системі отримання дозволу для відкриття об'єктів дозвільної системи в Україні.

Однак, під видачею дозволів ми розуміємо комплекс певних організаційно-профілактичних заходів, спрямованих на недопущення шкідливих наслідків, які можуть настати в разі недотримання загальнообов'язкових правил відкриття та функціонування об'єктів дозвільної системи.

Проаналізувавши існуючі правила видачі дозволів на функціонування об'єктів дозвільної системи дозволило виділити в них умови видачі (тобто сукупність всіх необхідних підстав для видачі дозволу – відповідність суб'єкта встановленим вимогам, мети відповідної діяльності, наявність технічних можливостей тощо) і порядок (процедуру) видачі (оформлення необхідних документів, місце, строки прийняття рішення, його виконання тощо).

Об'єкти дозвільної системи чітко контролюються інспекторами дозвільної системи та дільничними офіцерами поліції у вигляді обстеження приміщень, об'єктів де зберігаються предмети, матеріали і речовини, на які поширюється дозвільна система.³

Характеризуючи контроль за об'єктами дозвільної системи, ми зазначаємо, що він включає в себе як перевірки таких об'єктів, так і інформаційно-аналітичну роботу щодо вивчення і оцінки стану справ на цих об'єктах, а також вжиття заходів до попередження і виявлення порушень відповідних правил, їх усунення та покарання винних у їх вчиненні, що і потребує подальшого удосконалення в діяльності органів Національної поліції.

---

1. Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»; Перелік від 19.05.2011 № 3392-VI

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про дозвільну систему»; Положення від 12.10.1992 № 576

3. «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів»; інструкція від 21.08.1998 №622

---

² Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про дозвільну систему»; Положення від 12.10.1992 № 576

³ Інструкція від 21.08.1998 №622

Гуренко Анна Юрївна,
аспірант кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Паршин Юрій Іванович,
доктор економічних наук, професор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МАШИ- НОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

Дефіцит вольфраму і кобальту як стратегічних матеріалів порушив питання про використання інструментального брухту з цих матеріалів для повторного виготовлення металорізального та породоруйнівного інструменту.

Уся твердосплавна продукція виготовляється або за межами України, або з сировини, що завозиться. Власних сировинних джерел основних компонентів твердих сплавів – вольфраму і кобальту – держава не має, у той же час відбувається процес накопичення вторинних сировинних ресурсів у вигляді відходів різального інструменту в механічній обробці, технологічного оснащення заводів штучних алмазів і алмазного інструменту, заводів метизу і кабельних заводів, оснащення і деталей робочих механізмів металургійних виробництв, електротехнічних деталей типу магніт, електроконтактів, нагрівачів, джерела світла тощо.

Ця ситуація загострюється тією обставиною, що Україна не має в розпорядженні виробництва, здатного регенерувати відходи промисловості в який-небудь продукт або напівпродукт вище переліченої номенклатури виробів, з яких відходи надходять на переробку.

Одним з важливих шляхів скорочення видобутку руд є утилізація та переробка відходів – вторинної сировини в промисловості оскільки видобуток корисних копалин та відходи які при цьому утворюються є одним з головних джерел забруднення навколишнього середовища

Існує кілька методів регенерації відходів вольфрамокобальтових твердих сплавів: піро- і гідрометалургійний, хімічний (хлорний, цинковий), термохімічний і з застосуванням енергії вибуху бризантних вибухових речовин. Перші два способи складні, багатостадійні й трудомісткі, припускають наявність спеціального обладнання, стійкого в агресивних середовищах, а також великої витрати електроенергії. Кінцевими продуктами при цих способах є складні з'єднання вольфраму, що вимагають додаткової переробки. Крім того, всі вони пов'язані з шкідливими умовами праці, погіршенням екологічної обстановки.

Гідрометалургійна технологія включає в себе сплав відходів з селітрою з подальшим вилуговуванням сплаву в слабких розчинах вольфрамату натрію.

І далі всі операції проводять так само як при переробці вольфрамівих концентратів. Зазначена технологія дозволяє отримувати вольфрамовий ангідрид і окис кобальту високої чистоти. Цей спосіб незамінний при переробці відходів які неоднорідні за складом і такі, що забруднені іншими домішками (відпаяні пластини, різні марки сплавів тощо).

Окислювально-відновний спосіб приваблює тим, що тут використовується теж саме обладнання, що і для виробництва твердих сплавів. Метод полягає в тому, що кускові відходи (ретельно очищені групи ВК) окислюють, розмелюють, відновлюють, отримуючи суміш вольфраму і кобальту. Отриману суміш металів карбидизують і далі переробляють за типовою технології виробництва твердих сплавів.

Термохімічний спосіб, що полягає в окисленні відходів з подальшим відновленням і карбидизацію окислених продуктів, має кілька варіантів, які можна умовно розділити на дві групи: традиційні технології, в яких для карбидизації використовується сажа і, так звані «безсажні» технології, що передбачають проведення карбидизації в основному в метановодному газовому середовищі.

В обох випадках окислений продукт відновлюється у водні, а потім відновленні порошки або шихту з сажею і карбидизують у водні, або цей продукт безпосередньо насичується вуглецьово-метановодневою сумішшю.

Однак складові цієї суміші не забезпечують стабільності одержуваних тврдосплавних сумішей за змістом вуглецю. Тому для регулювання складу одержуваних порошків по вуглецю необхідно застосовувати різні прийоми, що значно ускладнюють технологію.

Одна з головних вимог до відходів – ретельне сортування по маркам сплаву і відсутність домішок. З цієї метою використовують відходи змінних багатогранних пластин (ЗБП) різців, волок, штампів, блок-матриць, застосовуваних у синтезі алмазів тощо. Переваги цього процесу: короткий технологічний цикл і мінімум операцій, екологічна чистота, оскільки використовується безвідходна технологія. На цей час отримані оптимальні параметри регенерації цинковим (термоекстракційним) способом по відношенню до вітчизняних твердих сплавів з подальшим визначенням їх фізико-механічних і експлуатаційних характеристик.

З метою відмови від хіміко-термічних і металургійних процесів було запропоновано нову технологію використання ударно-хвильової обробки як фактора, що стимулює процеси руйнування порошкових виробів будь-якої конфігурації, та розраховані параметри нової послідовності переробки лому твердих матеріалів [1, 2].

Ударно-хвильова технологія, що заснована на регенерації надтвердих матеріалів і сплавів в ударних хвилях вибухових речовин, забезпечує у 20 разів меншу тривалість процесу розмелювання порошку обробленого вибухом. За експериментальними дослідженнями такий підхід сприяє зниженню енергоспоживання процесу подрібнення матеріалу тільки по одному агрегату

на 7,8 МВт, з продуктивністю агрегату до 500 т у рік при відпрацюванні вольфрамівмісних та інших порошків. Ударно-хвильова регенерація твердих сплавів заснована на використанні принципово нової, вискоефективної технології що не має світових аналогів [3]. Розроблена технологія використовує регенерацію (відновлення) надтвердих матеріалів і сплавів в ударних хвилях вибухових речовин, що створює умови отримання структури металів (матеріалів) для подальшого дрібнодисперсного подрібнення в порошок і їх спікання у металокерамічний твердосплавний інструмент. Відповідно, нова технологія об'єднує технологічні потоки утилізації брухту металів і сплавів, виготовлення реакційних ампул, приготування вибухової суміші, регенерацію і спікання, послідовна реалізація яких забезпечує отримання продукції.

Висновок. Проведена оцінка рентабельності технології виробництва твердосплавного інструменту, яка заснована на використанні високих градієнтів тисків і швидкостей навантаження з метою створення виробництва ультра дисперсних порошків високої хімічної активності та сплавів для подальшого використання. Запропоновано екологічно чиста технологія регенерації надтвердих і твердих матеріалів. Показана принципова можливість використання ударно-хвильової обробки, як фактора, що стимулює процеси руйнування порошкових виробів будь-якої конфігурації, з метою отримання високоякісного порошку для подальшої формування, спікання і виробництва інструменту різного призначення. Використання зазначеної технології дозволяє отримати доходи з високим показником рентабельності. В умовах України відходи твердих сплавів можуть майже на 50% заповнити потребу в сировині для виробництва твердих сплавів. У зв'язку зі значно збільшеною потребою використання вторинної вольфрамівмісної сировини та створення ефективної технології щодо її переробки це питання набуває виняткову важливість. Існуючі способи переробки відходів твердих сплавів включають в себе десятки технологічних операцій. Незважаючи на постійне вдосконалення технології та обладнання, кожна операція супроводжується неминучими витратами. З метою відмови від хіміко-термічних і металургійних процесів було запропоновано нову технологію використання ударно-хвильової обробки як фактора, що стимулює процеси руйнування порошкових виробів будь-якої конфігурації, та розраховані параметри нової послідовності переробки лому твердих матеріалів.

---

1. Iu. Savchenko, A. Gurenko, O. Naumenko. Cutting-edge industrial technology of mining tool manufacturing – Mining of Mineral Deposits. – Vol. 10 (2016), Issue 4, pp. 105-110

2. Савченко Ю.В. Экономический анализ технологий регенерации металлокерамического инструмента / Ю.В. Савченко, А.Ю. Гуренко // Материалы международной конференции «Развитие информационно-ресурсного обеспечения образования и науки в горно-металлургической отрасли и на транспорте 2014» 27-28 сентября 2014 / НГУ – Д., 2014. – С. 349 – 354.

3. Патент №15322, МКИ В22F 3/08, 3/12; С22В 34/36 (Украина), Дідик Р.П., Вьюник О.М., Савченко Ю.В. та ін. Спосіб регенерації вольфрамівмісних твердих сплавів. - Бюл. №6.-2000.

Данатарова Вікторія Михайлівна
аспірант кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА, ВЧИНЕНОГО ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ: ПОСТАНОВКА ЗАДАЧ

В сучасних умовах визначальним фактором прискорення економічного зростання є розвиток інформаційного простору та, зокрема, телекомунікаційної галузі. Саме активізація процесів інформатизації суспільства забезпечує перехід до нового типу економічних відносин, орієнтованих на інтереси людей, де головну роль відіграють телекомунікації, і, зокрема, мобільний зв'язок. За останні роки сучасна Україна досить швидко набрала темп в розвитку телекомунікаційного середовища, що стало здобутком для шахраїв.

Одним з основних видів злочинів в телекомунікаційному середовищі є телефонне шахрайство, яке стрімко набирає силу і перетворюється в справжню епідемію. Жертвами шахраїв стають всі без винятку.

Шахрайство шляхом використання засобів мобільного зв'язку є відносно новим видом злочинів для кримінального законодавства України і для наук кримінально-правового циклу. Однією з криміналістичних особливостей цього виду шахрайства є використання технологій мобільного зв'язку для заволодіння майном інших осіб. Водночас в окремих випадках злочинці використовують і загальні прийоми введення потерпілої особи в оману (йдеться про злочини, коли злочинний умисел шахрая спрямовано на заволодіння мобільним телефоном особи).

Обізнаність з інформацією про порядок надання та основні види телекомунікаційних послуг у сфері мобільного зв'язку, договірні відносини між оператором мобільного зв'язку та абонентом, кінцеве обладнання мобільного зв'язку є саме тим необхідним мінімумом, за допомогою якого можливо зрозуміти механізм вчинення більшості шахрайства шляхом використання засобів мобільного зв'язку та, відповідно, сформувані уявлення про предмет злочинного посягання, способи, знаряддя, обстановку та сліди злочину, особу злочинця.

За даними Генеральної прокуратури України в 2015 році було зареєстровано 33290 кримінальних правопорушень за ст. 190 КК України та розпочато досудове розслідування, з них 7019 кримінальних правопорушень за якими кримінальне провадження було направлено до суду з обвинувальним актом. В 2016 році зареєстровано 45764 кримінальних правопорушень, кримінальних проваджень з обвинувальним актом до суду направлено лише 6314; в

2017 році зареєстровано 37014 кримінальних правопорушень, кримінальні правопорушення, за якими провадження направлено до суду з обвинувальним актом становить 8662; в 2018 році за фактом шахрайства зареєстровано 33290 кримінальних правопорушень та лише 7019 кримінальних проваджень направлено до суду з обвинувальним актом; станом на вересень 2019 року зареєстровано вже 27016 кримінальних правопорушень, та 5262 направлено до суду з обвинувальним актом [1]. Наведені статистичні дані вказують, що рівень кримінальних правопорушень, що направлені до суду з обвинувальним актом за фактом шахрайства, знижується з кожним роком і не перевищує 25 % від кількості зареєстрованих фактів. Тобто лише за кожним четвертим розглядуваним фактом зловмисник встановлюється та притягується до відповідальності. За даними Міжбанківської асоціації платіжних карт ЕМА, в період часу з 2016 до 2018 років зловмисники за допомогою дзвінків і СМС-повідомлень вкрали з рахунків українців більше 340 млн грн, причому, 80% грошей злодії отримали просто виманивши реквізити карти по телефону.

Це не може негативно не вплинути на стан криміногенної обстановки в нашій державі та рівень довіри населення до діяльності правоохоронних органів.

Ситуація що склалась, на нашу думку, обумовлена з одного боку існуючими труднощами в організації і розслідуванні кримінальних правопорушень за фактами шахрайства, вчиненого шляхом використання засобів мобільного зв'язку. З іншого – інтенсивним розвитком телекомунікаційних мереж, та формуванням нових способів вчинення злочинів із їх використанням, що значно ускладнюють діяльність правоохоронців з викриття винуватців та розслідування правопорушень. Відсутність необхідних засобів технічного і правового захисту інформації в системах мобільних телекомунікацій, а також ряду інших факторів, вимагає більш детального вивчення сфери мобільного зв'язку та надання більш детальної криміналістичної характеристики шахрайства, вчиненого шляхом використання засобів мобільного зв'язку, що дасть змогу сформулювати певні висновки та рекомендації, що можуть бути використані в досудовому слідстві та судовому розгляді проваджень за вказаними фактами.

Загальні аспекти протидії фактам вчинення шахрайства досліджували у своїх роботах такі вчені, як: Ємельянов М. В., Мопсик В. Р., Балабан Д. О., Дудоров О. О., Савченко А. В., Смаглюк А. В., Коржанський М. Й., Шапочка С. В., Ларичев В. Д. та інші

У той же час питання щодо методів розслідування шахрайства досліджували такі науковці, як: Пазинич Т. А., Головін С. В., Заяць К. Д., Довженко О. Ю., Івасюк Х. С., Ковальчук О. В., Крята Л. Л., Чіпко Н. В., Кривцун О. Б. та інші.

Варто наголосити, що у проведеному А. В. Крижевським дослідженні за темою: «Криміналістична характеристика шахрайств у сфері мобільного зв'язку» (Київ, 2012 р.) зосереджувалася увага на загальній характеристиці та криміналістичній класифікації шахрайств у сфері мобільного зв'язку, почат-

ковому етапу розслідування, та проведенні окремих слідчих дій [2].

Однак, вказана робота не могла врахувати змін, що відбулися у зв'язку із введенням у 2012 році в дію Кримінального процесуального кодексу, законодавстві України, розвитку науково-технічного прогресу, сучасних розробок з криміналістичної техніки, тактики, психології та інших наук.

Таким чином, все наведене обумовлює актуальність теми: «Розслідування шахрайства, вчиненого шляхом використання засобів мобільного зв'язку» та нагальну потребу у проведенні дослідження та формування, апробованих практикою дієвих рекомендацій з протидії зазначеним проявам.

1. Статистична інформація Генеральної прокуратури України (електронний ресурс) – режим доступу <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>;

2. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за темою «Криміналістична характеристика шахрайств у сфері мобільного зв'язку» Крижевський А.В. (електронний ресурс) – режим доступу <https://mydisser.com/en/catalog/view/9102.html>;

Даньшин Максим Валерійович
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права національної безпеки
та правової роботи Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
України імені Ярослава Мудрого

Любченко Володимир Іванович,
здобувач Університету сучасних знань,
завідувач Полтавського відділення
Харківського науково-дослідного інституту
судових експертиз імені Заслуженого
професора М. С. Бокаріуса
Міністерства юстиції України

ПРОКУРОР ЯК КЕРІВНИК СТОРОНИ ОБВИНУВАННЯ

Прокурор виконує у стадії досудового розслідування дві функції: здійснює нагляд за додержанням законів органами досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням та реалізує функцію обвинувачення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у попередній (досудовій) формі шляхом порушення обвинувачення та офіційного оформлення обвинувального акта (п. 13 ч. 1 ст. 3 КПК України). Широкі кримінальні процесуальні повноваження прокурора у досудовому розслідуванні є не лише владно-розпорядчими, а й універсальними, бо вони одночасно спрямовані як на реалізацію наглядової функції, так і на реалізацію функ-

ції обвинувачення. А це свідчить як про тісний взаємозв'язок цих функцій, так і про злиття прав прокурора у досудовому розслідуванні з його обов'язками [1, с. 110].

Поєднання динамічної кримінальної процесуальної діяльності з безперервністю наглядової діяльності прокурора за додержанням законів органами досудового розслідування, дозволяє йому правильно спрямовувати хід розслідування кримінального правопорушення, а вчасно знайомлячись з отриманими доказами, використовувати їх для викриття підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, тобто ефективно виконувати й функцію обвинувачення [2, с. 159].

Однією із характерних ознак обвинувальної діяльності прокурора є те, що їй притаманна публічна риса, обумовлена процесуальною діяльністю прокурора, яку він здійснює в державних і суспільних інтересах, а також в інтересах осіб, які постраждали від кримінального правопорушення. Поява у прокурора будь-якого власного (а не державного) інтересу в результатах справи, по якій він приймає участь, є незаперечною підставою для його відводу і припинення з ним кримінальних процесуальних відносин (ст. 77 КПК України). Особливим процесуальним статусом прокурора у стадії досудового розслідування обумовлюється і його керівна роль на стороні обвинувачення. Ціллю початкової (досудової) форми обвинувачення є викриття стороною обвинувачення підозрюваного у вчиненні конкретного кримінального правопорушення з метою порушення обвинувачення і офіційного оформлення обвинувального акта. А це означає, що прокурор виступає у стадії досудового розслідування у двох якостях: в якості основного безпосереднього виконавця функції обвинувачення; в якості ведучого суб'єкта сторони обвинувачення.

Підготовку початкового (досудового) обвинувачення, як твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого Законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому нормами діючого КПК України, прокурор забезпечує криміналістичними доказами, зібраними слідчим під його безпосереднім процесуальним керівництвом, а вже порушення обвинувачення та офіційне оформлення обвинувального акта має здійснюватися виключно прокурором шляхом виконання комплексу кримінальних процесуальних дій, які не можуть бути віднесеними до слідчих (розшукових) і виконуватися слідчим. Тож законодавець України повинен зняти зі слідчого ці обов'язки (наприклад, зі складання обвинувального акта; клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру тощо).

Для того, щоб прокурор міг повноцінно використати отримані слідчим криміналістичні докази, які беззаперечно викривають підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, необхідно доповнити діючий КПК України новою досудовою стадією кримінального провадження під назвою «порушення обвинувачення», слідуючою за стадією «досудове розслідування». Ця пропозиція сучасною науковою спільнотою останнім часом жваво

обмірковується [3]. Після надходження кримінального провадження від слідчого до прокурора, останній зобов'язаний буде винести постанову про порушення обвинувачення, особисто виконати ряд процесуальних прокурорських дій і офіційно оформити обвинувальний акт. З моменту отримання від прокурора обвинувального акта підозрюваний буде набувати процесуального статусу обвинуваченого. Позаяк за діючим КПК України на стадію досудового розслідування розповсюджується принцип змагальності сторін, то й новій стадії – порушення обвинувачення необхідно надати змагального характеру, бо сьогодні прокурор вирішує усі питання, пов'язані з достатністю зібраних доказів для обвинувачення підозрюваного, офіційним оформленням обвинувального акта, передачі кримінальної справи до суду в односторонньому порядку.

1. Мельников Н.В. Уголовное преследование как самостоятельная государственно-властная деятельность прокуратуры. *Уголовное право*. 2005. № 4. С. 109–111.

2. Півненко В.П. Прокурорський нагляд в Україні: *курс лекцій*. Харків: Харків юридичний. 2005. 240 с.

3. Попович І. М. Сторони обвинувачення у досудовому розслідуванні і процесуальне положення прокурора. *Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Запоріжжя, 2019. С. 75-78.

Coshcun Tachtan
(Джошкун Таштан)

доктор права,
доцент Національної академії поліції
Турецької Республіки
(Туреччина)

ПРИМУСОВІ ЗАХОДИ ВПЛИВУ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ТУРЕЧЧИНИ

Аналіз зарубіжного законодавства свідчить, що в більшості розвинутих країн Європи та світу вилучення кривдника є дієвим примусовим заходом впливу до особи, яка вчинила насильство в сім'ї. Так, Закон Німеччини від 1 січня 2002 року «Про захист від насильства в сім'ї» особа, яка вчинила насильство в сім'ї за рішенням уповноваженої посадової особи поліції тимчасово строком на 10 днів виселяється (вилучається) і сім'ї [1, с. 45], в той же час цей захід носить тимчасовий характер, і тільки за рішенням суду можливо застосувати такі спеціальні заходи, як: заборона входження до свого будинку (квартири), неможливість перебування біля нього ближче відстані, що визначив суд; обмеження контактів з дітьми, жінкою або іншою особою, що стала потерпілою від насильства в сім'ї; заборона спілкування (в тому числі через

засоби комунікації), листування з потерпілими особами на певний строк. Законом Франції від 4 квітня 2006 року «Про посилення попередження та покарання за насильство у сім'ї або відносно неповнолітнього» передбачено, що спеціалізовані суди, які діють в системі судів загальної юрисдикції можуть виносити постанови, які забезпечують безпеку жертв насильства в сім'ї (тимчасове видворення кривдника, поміщення жертви насильства в спеціалізовані заклади – пансіонати, клініки де їм надається медична та психологічна допомога та ін.) [2, с.45]. За Законом Польщі «Про протидію злочинам в сім'ї» від 2010 року передбачено виселення агресора з місця спільного проживання з жертвою, якщо є небезпека потерпілій особі [3, с.213; 10, с.115].

Позитивним та таким, що потребує впровадження в національну правову доктрину запобігання та протидії насильству в сім'ї є досвід Турецької Республіки, яка одна із перших держав європейського простору оновила та привела у відповідність до Конвенції з прав людини законодавство у сфері протидії насильству в сім'ї, і це не випадково, адже саме 11 травня 2011 року у Стамбулі була підписана Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, а 12 березня 2012 року Туреччина стала першою країною, що ратифікувала Конвенцію на сьогодні до неї приєдналися 46 країн та Європейський Союз (у тому числі Україна) [4]. На виконання цієї Конвенції в Туреччині було прийнято Закон «Про протидію побутовому насильству» від 2012 року в якому передбачено, що аналогічно як і за законодавством України за рішенням суду до кривдника може бути застосована заборона наблизатись до жертви та місця її проживання (перебування) протягом одного місяця з можливістю продовження цього терміну на більший строк за клопотанням жертви (члена родини) або за клопотанням поліції. Особливістю застосування цього заходу є те, що за рішенням суду кривдника зобов'язують носити браслет з вмонтованим GPS навігатором, який показує місце розташування особи в той же час жертві насильства видають передавач який запрограмований на отримання GPS сигналу від браслету кривдника. У випадку наближення кривдника до реальної або потенційної жертви насильства (наприклад наближення батька до дитини, яка стала свідком побиття ним його матері) на допустиму відстань, яка визначена за рішенням суду спрацьовує тривожний сигнал, який поступає оператору «гарячої лінії поліції», та оперативний наряд здійснює виїзд на місце події. У такому випадку за порушення заборон суду до особи застосовується за перше порушення (невиконання окремих заборон суду) - штраф у розмірі рівному 500 євро, за друге порушення (кваліфікуються як невиконання рішення суду) – може бути застосовано арешт до 2 місяців. Застосування браслету, навігаційне супроводження та відпрацювання GPS сигналу тривоги здійснюють підрозділи поліції. Також поряд з цим в Туреччині за бажанням жертви або у випадку необхідності забезпечення її безпеки коли вірогідність агресії відносно неї досить висока їй видається тривожна кнопка поліції, яка обладнана каналом навігаційного спостереження за допомогою

якої у випадку наближення кривдника вона може натиском викликати наряд поліції, який протягом 3-5 хвилин прибуває на місце перебування особи, визначаючи це місце шляхом GPS зв'язку з використанням контенту Google Maps [5, с. 58-60]. Останнім часом Туреччина, як і більшість розвинутих країн запроваджує все більше ІТ-ресурсів, що полегшує її діяльність. Так фахівцями ІТ сфери розроблено мобільний додаток під назвою «Стоп насилля», який допомагає жертві насилля в сім'ї без дзвінка з мобільного телефону сповіщати на «гарячу лінію поліції» інформацію про форму, спосіб насильства, поведінку насильника, потенційні загрози життю та здоров'ю, стан жертви, місце потенційного вчинення насильства та інші обставини. Так, це здійснюється завдяки проставленням відміток напроти запропонованих програмою варіантів обставин загрози насильства, наприклад, потенційна жертва насилля яка знаходиться разом з потенційним кривдником та не маючи можливість набрати на гарячу лінію поліції, що тільки спровокує агресію, відкриваючи мобільний додаток від виглядом входження в свою пошту сповіщає поліцію про: вид насилля (фізичне, психологічне), місце вчинення насилля, можливість доступу поліції в приміщення, вид поведінки насильника, наявність зброї та інших засобів нанесення шкоди здоров'ю, наявність дітей та інших членів сім'ї, тощо. Отримавши таку інформацію наряд поліції усвідомлений про ступінь загрози, можливості та місця швидкого проникнення в житло або інше приміщення, наявність чи відсутність зброї, що складає оперативну попередню картину події та дає можливість діяти поліцейським ефективно щодо застосування заходів примусу щодо кривдника та заходів захисту потерпілої особи. Такий додаток розроблений та використовується в Румунії, Польщі, Китаї, Сінгапурі, Японії та США. Схожий мобільний додаток під назвою «SILSILA» було розроблено і запущено в Російській Федерації, потенційній жертві достатньо натиснути на кнопку на головному екрані додатку і він автоматично відправить сигнал тривоги з координатами її знаходження близьким особам, номери телефону яких вказані як номери довірених осіб, крім того додаток підкаже адреси найближчих поліцейський відділів та кризових центрів в яких можна отримати допомогу та навіть залишитись на декілька днів [6].

Окремим примусовим заходом впливу, що застосовуються до осіб, які вчинили насильство в сім'ї порядок застосування якого передбачений ст. 27 Закону є взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи. Сама суть такого заходу не вказує та вчинення примусових заходів впливу, тому їх законом віднесено до спеціальних заходів, а саме їх підвиду заходів організаційного та інформаційного супроводження протидії насильству в сім'ї. Профілактичний облік кривдника здійснюють уповноважені підрозділи поліції у порядку, який визначений відповідним Наказом Наказ МВС України від 25 лютого 2019 року № 124 [7], здійснення аналізу якого не є метою нашого дослідження, адже тут очевидна наявність нормативного забезпечення. Більш цікавим буде контент аналіз зарубіжного

досвіду ведення таких профілактичних обліків. Так за законодавством Туреччини запроваджено дві форми обліку у сфері протидії насильству в сім'ї: облік кривдників та облік жертв насильства. Якщо облік жертв насильства ведуть соціальні служби, які разом з психологами, медичними центрами та громадськістю здійснюють реабілітаційну роботу з жертвою насильства, то облік кривдників ведеться в поліції шляхом заповнення електронних форм баз даних, адміністрування яких здійснює поліція. Так існують три реєстри кривдників, визначені за кольорами за ступінню та формою агресії під час вчинення насильства: зелені – кривдники, які переважно здійснюють психологічне насильство, без прояву фізичного насильства; жовті – ті, які хоч раз застосували фізичне насильство; і червоні – схильні до фізичного насильства, та здійснювали його декілька раз за, що судом до них були застосовані спеціальні заходи примусу – арешт, заборона наближення до потерпілої особи, заборона проживання в місці проживання потерпілої особи. Саме ця категорія є найбільш контрольованою поліцією, підлягає щомісячній перевірці, проведення спочатку двічі на рік, потім одного разу на рік корекційних програм у спеціалізованих закладах. Та все ж більше уваги в Туреччині приділяють жертвам насильства в сім'ї, так за рішенням суду жертві насильства крім надання психологічної допомоги може бути призначена щомісячна грошова компенсація на реабілітацію від трьох до шести місяців за рахунок штрафних санкцій, які сплачено кривдником.

---

1. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence; Istanbul Convention. Istanbul, 11th May 2011. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210>.

2. Ashley C. Family decision making in a changing context, 2008. – http://www.iirp.edu/on08/ON08Papers/ON08_Ashley.pdf

3. Bjelanovic, S. and C.D. Tauber, M.D. (2004). Domestic Violence in Eastern Croatia. Coalition for Work with Psychotrauma and Peace: Croatia, 2005/ - www.cwwpp.org/Documents/Briefing%20Papers/Brefing%20Paper%20on%20Domestic%20Violence,%202004%2008.doc

4. Camarasa M., Bosch M., Heim D. National report. Spain. – http://www.surt.org/gvei/docs/national_report_spain_def.pdf

5. Canada. Legislation on Domestic Violence. – <http://canada.justice.gc.ca/en/ps/fm/legis.html> 32. Domestic Abuse Screening Policy. – Bristol: UK College of Family Mediators, 1999. – <http://www.screening.nhs.uk/domesticviolence>

6. Glaeser B. Victim-Offender Mediation in Cases of Domestic Violence (3rd Conference of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice. – www.euforumrj.org/readingroom/Budapest/workshop17.pdf

7. Guidelines to develop standards for programmes working with male perpetrators of domestic violence // WWP – Work with Perpetrators of Domestic Violence in Europe – Daphne II Project 2006 – 2008. - http://www.work-with-perpetrators.eu/documents/standards/wwp_standards_2008_vers_1_1.pdf?sprache=standards%2Fwwp_standards_2008_vers_1_1.pdf .

Переклад

Coshcun Tachtan

Doctor of Law,
Professor of the National Police Academy
of the Turkish Republic
(Turkey)

**COERCIVE MEASURES OF INFLUENCE APPLIED TO PERSONS
WHO HAVE COMMITTED DOMESTIC VIOLENCE
FOR THE LEGISLATION OF TURKEY**

An analysis of foreign legislation shows that in most developed countries in Europe, perpetrator's removal is an effective coercive measure to influence the perpetrator of domestic violence. Thus, the Law of Germany from January 1, 2002 "About Protection against Domestic Violence", by a person who committed domestic violence by a decision of an authorized police officer, temporarily evicts (expelled) his family for 10 days [1], at the same time, this measure is temporary and only by court order it is possible to apply such special measures as entry barring to house (apartment), the inability to stay near it is closer to the distance determined by the court; restricting contact with children, women, or other victims of domestic violence; ban on communication, correspondence with victims for a certain period. The Law of France from 4 April 2006 "About Prevention Strengthening and Punishment of Domestic Violence against underage person" stipulates that specialized courts operating in the system of courts of general jurisdiction may make rulings that ensure the safety of victims of domestic violence (temporary elimination of the abuser, placement of the victim of violence in specialized institutions - boarding houses, clinics where they are provided with medical and psychological care, etc.) [8, p.45]. According to the Law of Poland "About Combating Family Crimes" from 2010, aggressor's expulsion from the place of cohabitation with the victim is provided if there is a danger to the victim [2, p.213; 3, p. 115].

The experience of the Turkish Republic, one of the first countries in the European space that were update and bring into force the domestic violence legislation in line with the Convention on Human Rights, is a positive and requiring implementation of the national legal doctrine of preventing and combating domestic violence. , and it is no accident, for it was on May 11, 2011, that the Council of Europe Convention on the Prevention and Combat of Violence against Women and Domestic Violence was signed in Istanbul, and on March 12, 2012, Turkey became the first 46 countries and the European Union (including Ukraine) have acceded to the country that has ratified the Convention to date [4]. In order to implement this Convention, a Domestic Violence Law was adopted in

Turkey in 2012, which stipulates that, similarly to the law of Ukraine, a perpetrator may be banned from approaching the victim and his / her place of residence (stay) for one month with the possibility of extending this period for a longer period at the request of the victim (family member) or at the request of the police. The peculiarity of this measure is that the court of the offender is obliged to wear a bracelet with a built-in GPS navigator who shows the location of the person at the same time the victim of the violence is given a transmitter programmed to receive a GPS signal from the offender's bracelet. In the event that the offender approaches the actual or potential victim of violence (such as approaching the father who witnessed the beating of his mother) within the acceptable distance, which is determined by the court's decision, an alarm signal is received by the hotline operator and an operational outfit. In such a case, a violation of a court order against a person is applied for a first violation (non-compliance with individual court injunctions) - a fine from 500 Euro, for a second violation - arrest up to 2 months. The using of a wristband, navigation and GPS alarms is carried out by police units. In addition, in Turkey, at the request of the victim or in the case of security, when the likelihood of aggression against her is sufficiently high, she is given a police alarm button equipped with a navigational observation channel which, when approached by the abuser, can trigger a police outfit which during 3-5 minutes arrive with GPS using Google Maps content [5, p. 58-60]. Recently, Turkey, like most developed countries, is introducing more and more IT resources, making it easier to operate. This is how IT professionals have developed a mobile application called "Stop Violence" that helps victims of domestic violence without calling from a mobile phone to notify the "police hotline" of information about the form, method of violence, abuser behavior, potential threats to life and health. Yes, this is done by ticking off options offered by the program about the circumstances of the threat of violence, such as the potential victim of violence being with a potential abuser and not being able to dial a police hotline that only provokes aggression by opening a mobile application from the appearance of logging in. informs the police about: type of violence (physical, psychological), violence, the possibility of police access to the premises, the behavior of the abuser, the availability of weapons and other harms to health, the presence of children and other family members, etc. Upon receiving such information, the police force is aware of the degree of threat, possibility and rapid penetration of the dwelling or other premises, the presence or absence of weapons, which constitutes an operational preliminary picture of the event and enables the police to act effectively on the use of coercive measures against the offender and the victim's protection measures. This app is developed and used in Romania, Poland, China, Singapore, Japan and the US. A similar mobile application called "SILSILA" was developed by Russian Federation, potential victim should just press a button on the main screen of the application and it will automatically send an alarm with the coordinates location to close persons, whose telephone numbers are listed as trustees, in addition the application will tell the addresses of nearby

police departments and crisis centers where you can get help and even stay for a few days [6].

A separate coercive measure of influence applied to the perpetrators of domestic violence, the procedure for which is provided for in Art. 27 of the Law is taking on preventive account of offenders and carrying out preventive work with them. The essence of such measure does not indicate the imposition of coercive measures of influence, so they are referred to by the law as special measures, namely their promotion of measures of organizational and informational support for combating domestic violence. Preventive accounting of the offender's is carried out by the authorized police units in the order determined by the relevant Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine No. 124 of February 25, 2019 [7], analysis of which is not the purpose of our research, since there is obvious availability of regulatory support. More interesting will be the content analysis of foreign experience of conducting such preventive accounting. Thus, by Turkish law was introduced two forms of countering domestic violence: accounting for offenders and accounting for victims of violence. If the records of victims of violence are maintained by social services, which together with psychologists, medical centers and the public carry out rehabilitation work with the victim of violence, then the offenders are registered with the police by filling in electronic forms of databases, administered by the police. Thus, there are three registers of offenders, defined by color by degree and form of aggression: green - offenders who predominantly commit psychological violence without physical violence; yellow - perpetrator who have used physical violence (at least once); and Red - are inclined to physical violence, and have been subjected to it several times by the court that they were subject to special coercive measures - arrest, prohibition of approaching the victim, prohibition of residence at the victim's place of residence. It is this category that is the most supervised police force, subject to monthly review, initially twice a year, then once a year in correctional programs at specialized institutions. However, in Turkey, more attention is paid to victims of domestic violence, so that, in addition to psychological help, victims of domestic violence can receive from 3 to 6 month rehabilitation allowance for penalties paid by the offender.

---

1. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence; Istanbul Convention. Istanbul, 11th May 2011. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210>.

2. Ashley C. Family decision making in a changing context, 2008. – http://www.iirp.edu/on08/ON08Papers/ON08_Ashley.pdf

3. Bjelanovic, S. and C.D. Tauber, M.D. (2004). Domestic Violence in Eastern Croatia. Coalition for Work with Psychotrauma and Peace: Croatia, 2005/ - www.cwwpp.org/Documents/Briefing%20Papers/Brefing%20Paper%20on%20Domestic%20Violence,%202004%2008.doc

4. Camarasa M., Bosch M., Heim D. National report. Turkey. – http://www.surt.org/gvei/docs/national_report_turkey_def.pdf.

5. Canada. Legislation on Domestic Violence. – <http://canada.justice.gc.ca/en/ps/fm/>

legis.html 32. Domestic Abuse Screening Policy. – Bristol: UK College of Family Mediators, 1999. – <http://www.screening.nhs.uk/domesticviolence>

6. Glaeser B. Victim-Offender Mediation in Cases of Domestic Violence (3rd Conference of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice. – www.euforumrj.org/readingroom/Budapest/workshop17.pdf

7. Guidelines to develop standards for programmes working with male perpetrators of domestic violence // WWP – Work with Perpetrators of Domestic Violence in Europe – Daphne II Project 2006 – 2008. – http://www.work-with-perpetrators.eu/documents/standards/wwp_standards_2008_vers_1_1.pdf?sprache=standards%2Fwwp_standards_2008_vers_1_1.pdf .

Жадан Аліна Олександрівна
Жадан Олексій Володимирович
слухачі магістратури 1-го курсу
ННІ заочного навчання
та підвищення кваліфікації ДДУВС

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦІЄЮ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ І БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС МИРНИХ ЗІБРАНЬ

Свобода мирних зібрань є одним з ключових елементів фундаменту демократичної та правової держави. Ця свобода уможливорює по-справжньому прямий діалог між державою і тими, «у кого немає прямого доступу ні до процесу прийняття політичних рішень, ні до засобів масової інформації». І саме в таких випадках особливу роль набуває ця «незатишна» свобода зібрань, яка створює незручності всім: з одного боку, заважає владі, яка часом піддається гострій і публічній критиці; з іншого - свобода зібрань створює дискомфорт для громадян, які не беруть участі в публічних заходах. Однак, виходячи з особливої демократичної функції цієї конституційної свободи, держава повинна сприяти мирним зібранням та їх захисту, а також забезпечення публічного порядку та безпеки.

В цьому аспекті поліція відіграє надзвичайно важливу роль в сприянні проведення мирних зібрань. Будучи найбільш помітним вираженням державної влади, вона повинна демонструвати прихильність держави додотримання принципів верховенства права та захисту основних прав і свобод людини. Зважаючи на це, важливим вбачається аналіз європейського досвіду забезпечення поліцією публічного порядку і безпеки під час мирних зібрань.

Мета публікації полягає в аналізі європейського досвіду забезпечення поліцією публічного порядку і безпеки під час мирних зібрань та шляхи його вдосконалення.

Дослідження деяких проблем вивчення європейського досвіду забезпечення поліцією публічного порядку і безпеки під час мирних зібрань здійс-

нювалося науковцями, зокрема: Ю. Г. Барабаш, В. В. Заросило, М. Каменєвим, А. М. Колодій, Г. Г. Мошак, В. Ф. Погорілко, О. Д. Терещук, В. М. Шаповал, Ю. С. Шемшученко, О. С. Юніним та іншими. У той же час окремі важливі теоретичні та практичні питання залишаються невирішеними або недостатньо розробленими й до сьогодні.

Необхідно відзначити, що у систему органів, які захищають права і свободи людини входять безліч державних органів, структур та інститутів. Держава встановлює компетенцію цих органів влади, тим самим наділяючи їх конкретними функціями. Саме компетенція визначає особливі функції кожного суб'єкта в певних відносинах і забезпечує спільність дій. Особлива роль у забезпеченні захисту прав і свобод громадян та забезпечення порядку і безпеки під час проведення мирних зібрань відводиться органам поліції, які здійснюють свою діяльність на основі правових принципів закріплених в конституційних нормах країни та міжнародних принципів [3, с. 74].

Соціальна та політична напруженість в суспільстві сприяє зростанню акцій протесту з боку різних верств громадян. В ході публічних заходів все частіше відбуваються групові порушення громадського порядку. Як наслідок - здійснюється посягання на життя і здоров'я громадян, які випадково опинилися в безпосередній близькості від місця проведення публічного заходу, посягання на власність фізичних та юридичних осіб та ін [2].

У зв'язку з цим обов'язковою умовою проведення публічних заходів (мирних зібрань) є охорона публічного порядку і забезпечення безпеки, що здійснюється органами поліції європейських держав. В сучасних умовах організація цієї умови поліцією в період проведення зборів, мітингів, демонстрацій, ходів і пікетувань є складним завданням, що вимагає прийняття багатопланових рішень, використання значної кількості сил і засобів, залучення компетентних фахівців різного профілю [2].

Реалізація правомочностей поліції європейських держав з охорони публічного порядку і забезпечення безпеки під час проведення мирних зібрань також має ряд проблем.

Так, наприклад просто розпустити демонстрацію німецька поліція не може. Для цього їй потрібні конкретні підстави, наприклад, відсутність повідомлення (якщо мова не йде про спонтанну акцію), вказівка завідомо неправдивих відомостей в заявці, порушення правил, виникнення заворушень. Але взагалі-то головне завдання поліції, - забезпечити безперешкодне проведення заходу. При цьому інтереси його учасників німецька поліція враховує в більшій мірі, ніж, скажімо, автолюбителів, перехожих або мешканців навколишніх будинків [5, с. 49].

Якщо ж демонстрація починає виходити з-під контролю, тобто якщо учасники починають скандувати образливі гасла, надягають маски, а її організатори не можуть самі забезпечити порядок, то тоді направляють антиконфліктні поліцейські наряди, навчені методам деескалації. Їх завдання - заспокоїти демонстрантів. І тільки якщо і це не дає бажаного ефекту, поліція вда-

ється до крайнього заходу - оголошує демонстрацію розпущеною і проводить затримання особливо буйних її учасників.

Що стосується спонтанних вуличних акцій, то німецька поліція приймає рішення в залежності від обставин. Якщо припустимо, кілька десятків правих радикалів спонтанно вирішать пройти демонстрацією по широкій вулиці, то поліція в такому випадку повинна оцінити, чи може вона забезпечити безпеку на проїжджій частині - них самих, а також учасників дорожнього руху. Якщо сил замало, то демонстрантам запропонують інший, більш спокійний маршрут або видадуть розпорядження мітингувати, стоячи на місці. Але відсутність заявки на проведення мирного зібрання не може служити підставою для розпуску такого заходу [5, с. 52].

У Німеччині право на мирне зібрання (мітинги, демонстрації тощо) розглядається як одна з найбільших демократичних цінностей, а тому розпуск або заборона на їх проведення вважається *Ultima ratio* - найбільш крайнім, вимушеним заходом.

У Франції дозвіл на проведення мітингу дає Префект поліції (міста або місцевості, де планується проведення мітингу). При проведенні несанкціонованих мітингів для забезпечення охорони громадського порядку зазвичай залучаються спецпідрозділи поліції (CRS). Представники правопорядку повинні двічі попередити мітингувальників, що даний мітинг не був санкціонований і просити натовп розійтися. Залежно від обставин органи правопорядку можуть застосувати силу негайно (якщо з боку демонстрантів проявлена агресія, або вчинено опір). Після відмови розійтися громадяни, які добровільно продовжують участь в демонстрації, піддаються покаранню у вигляді позбавлення волі на строк до 1 року і штрафу до 15 000 € [7, с. 167].

У Великобританії якщо уповноважений офіцер поліції обгрунтовано вважає, що проведення заходу може спричинити масові заворушення, заподіяння шкоди власності, загрозу життю громадян; якою метою організаторів заходу є залякування / примус громадян не вчиняти дій, які вони мають право здійснювати, то офіцер поліції може направити організаторам письмову вимогу змінити дату, час, маршрут ходи. В разі проведення зборів, уповноважений офіцер має право давати обов'язкові для виконання вказівки щодо місця проведення зборів, його максимальної тривалості, максимальної кількості громадян, які беруть в ньому участь [1, с. 57].

Якщо під час проведення мирних зібрань в Іспанії відбуваються інциденти, що завдають шкоди людям або майну, зібрання (мітинги, демонстрації) можуть бути розігнані поліцією і затримано учасників, які вчинили злочини проти поліції або громадян, та тих, які завдали шкоди майну. Всі затримані поліцією мають право на адвоката до прийняття рішення і не можуть бути затримані більше, ніж на передбачений законодавством час, - в будь-якому випадку не більше, ніж на 72 години. Потім справа надходить в розпорядження судді [4, с. 12].

Позитивним досвідом Швеції можна вважати той факт, що у випадку зу-

пинення поліцією мітингу, демонстрації, походу, пікету чи іншого масового заходу, то організатори не отримують дозволу на проведення таких заходів у майбутньому [7, с. 175].

Аналізуючи досвід забезпечення поліцією публічної безпеки і порядку під час масових заходів країн Європейського Союзу, слід зазначити, що в таких країнах з метою припинення масових заворушень правоохоронцям, відповідно до законів про поліцію та інших нормативних актів, дозволено застосовувати озброєння, що належить до категорії не летальної.

Згідно напрацьованої європейської практики поліція повинна пам'ятати, що переважна більшість зібрань проходить мирно, відповідно до закону і законних обмежень, а після завершення таких зборів їх учасники спокійно розходяться. Заворушення і насильство трапляються відносно рідко, але в зв'язку з тим, що інформація про такі дії завжди потрапляє в ЗМІ, може легко скластися враження, що це більш поширене явище, ніж є насправді.

Поліції завжди необхідно враховувати те, як дії, які вона здійснює (або не здійснює), і вимоги, які висуває, можуть впливати на ескалацію напруги як до зборів, так і під час них. Адже поліція може мати незначний вплив на кількість учасників зборів, але вона може контролювати обсяг комунікації, що відбувається [3, с. 96].

Саме тому так важлива ефективна комунікація (не тільки із учасниками та організаторами зборів, але й на ширшій основі - наприклад, через соціальні мережі) і правило «без несподіванок». Заохочення поліцією належної поведінки створює більше шансів на те, що зібрання будуть мати мирний характер, ніж постійне очікування негативного поведіння, з тим щоб відреагувати на нього.

Для європейських країн характерно, що до тих пір, поки зібрання не вдається до насильства (навіть якщо воно є незаконним), поліція повинна уникати застосування сили. Як вже зазначалося вище, силу слід використовувати тільки тоді, коли інші альтернативи не приносять бажаного результату. Будь-яке застосування сили в будь-якому контексті завжди має бути мінімально необхідним для відновлення безпеки та правопорядку. Поліція завжди повинна мати в своєму розпорядженні різні тактичні прийоми для скорочення необхідності застосування сили при охороні порядку під час зібрань і перш ніж застосовувати будь-які превентивні заходи повинна опиратися не на втручання, а на підходи, що включають комунікацію, діалог і збір доказів. Завжди, коли є така можливість, поліція повинна зберігати терпіння, щоб дати час неформальним способом зняти напруженість [7, с. 183].

Кращим варіантом згідно європейського досвіду для поліції завжди має бути надання натовпу можливості розійтися самим. Розгін зібрання поліцією завжди повинен бути крайнім заходом, який слід використовувати тільки у відповідь на акти насильства або на неминучу загрозу насильства.

Перед використанням будь-яких інших тактичних прийомів в країнах Європи поліція повинна спочатку звернутися, за допомогою засобів вербаль-

ної і візуальної комунікації, до учасників зібрання з проханням розійтися, а також повинна обговорити з організаторами або основними впливовими особами і розпорядниками питання про те, як сприяти нагляду за людьми з місця проведення зібрання. Такий підхід повинен стати нормою в ситуаціях, коли люди відмовляються розходитися, - за виключенням тих випадків, коли вже відбувається широкомасштабне насильство і будь-яке зволікання може призвести до безпосередньої загрози для інших громадян та співробітників поліції.

Коли приймається рішення про застосування сили для розгону зібрань, що використовують насильство, дозвіл повинен давати командир підрозділу поліції. Рішення повинно бути повністю задокументовано і має включати повне обґрунтування обраної тактики [4, с. 17].

Перед використанням сили слід попередити про це учасників зібрання. Єдиним винятком повинні бути ситуації, коли будь-яка затримка може призвести до негайної втрати життя або до серйозних тілесних ушкоджень. Попередження повинне бути зроблено за допомогою досить потужного звукопідсилюючого пристрою, на відповідній мові і більш ніж один раз. попередження має бути чітким, добре чути і не повинно супроводжуватися іншими звуками - наприклад, занадто гучним шумом двигуна.

Якщо поліція все-таки вирішить, що необхідно застосувати силу, це повинно мати форму адресного втручання, спрямованого на тих, хто здійснює акти насильства, а також втручання має бути мінімально необхідним для того, щоб зупинити насильство і відновити публічний порядок та безпеку. Поліції також слід пам'ятати про різноманіття учасників зборів і враховувати можливий вплив будь-якого застосування сили на особливо вразливих людей [1, с. 58].

Там, де до насильства вдаються лише деякі з учасників зборів, дії поліції повинні бути спрямовані на цих конкретних порушників. Іншим учасникам необхідно дати можливість продовжувати участь у зібранні або розійтися. Рішення використовувати тактику розгону зібрань повинно прийматися на основі оцінки поведінки більшості учасників, а не дій деяких осіб.

Отже, поліція європейських держав з метою забезпечення публічного порядку і безпеки під час мирних зібрань здійснює активну комунікацію для налагодження відносин з учасниками мирного зібрання для попередження можливих конфліктних ситуацій. Ця комунікація проходить на всіх етапах проведення мирного зібрання (повідомлення та отримання дозволу на його проведення, забезпечення публічного порядку та безпеки під час його проведення). У випадку необхідності застосування обмежень на проведення мирного зібрання згідно практики європейських країн, поліція спочатку інформує учасників про причини прийняття такого рішення. І лише у випадку відмови учасників мирного зібрання припинити порушення, поліція, з метою забезпечення публічного порядку і безпеки застосовує примусові заходи.

1. Заросило В. В. Досвід підготовки і проведення масових заходів у зарубіжних країнах, адміністративного забезпечення порядку під час їх підготовки і проведення та можливість його застосування в Україні / В. В. Заросило // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. — 2016. — № 837. — С. 56–59.
2. Каменев М. Свобода зібрань // М. Каменев. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Pravo>
3. Мердок Д. Європейська конвенція з прав людини та охорона правопорядку : посіб. для співробітників поліції та правоохорон. органів / Джим Мердок, Ральф Рош. — [Б. м.] : Центр, 2013. — 157 с.
4. Міжнародний досвід діяльності патрульної служби у забезпеченні охорони громадського порядку : методичні рекомендації // В. Л. Костюк, В. А. Молотай, О. Г. Пелагеша, В. С. Сивухін. — К. : Нац. Акад. внутр. справ, 2011. — 28 с.
5. Мошак Г. Г. Вивчення та вдосконалення роботи органів поліції (за матеріалами ФРН, Швейцарії та України) / Г. Г. Мошак ; Одес. нац. мор.: монографія. — Х. : Право, 2015. — 93 с.
6. Терещук О. Д. Організація діяльності поліції окремих зарубіжних країн щодо припинення групових порушень громадського порядку та масових безпорядків під час проведення масових заходів / О. Д. Терещук // Наукові праці МАУП. — 2014. — Вип. 42 (3). — С. 141–145.
7. Юнін О. С. Зарубіжний досвід організації діяльності підрозділів поліції і можливості його застосування в Україні : монографія / О. С. Юнін. — Х. : Панов, 2015. — 430 с.

Завгородній Денис Анатолійович,
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Федорцов Дмитро Віталійович,
курсант 1 курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З МЕТОЮ ПРОТИДІЯННЯ ПОРУШЕННЯМ ТА ЗЛОЧИНАМ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

Українська нація невпинно рухається вперед і саме цей рух призводить до суспільних змін різного характеру. Людині надається все більше і більше прав на вільний вибір але така свобода дії несе за собою не лише позитивні, а й негативні наслідки.

Вже ні для кого не є секретом той факт, що в Україні досить високий рі-

вень корупції, з якою особи, на яких покладене виконання законотворчої функції (народні депутати) постійно намагаються боротися. Але неорганізовані дії не принесуть жодних позитивних наслідків, а можуть і навпаки, принести з собою хаос і протистояння у суспільстві, помилки і неточності у нормативно-правових документах. Для попередження таких ситуацій має бути налагоджена дійова взаємодія правоохоронних органів з органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Цьогорічні позачергові вибори народних депутатів яскраво продемонстрували рівень такої розлагодженості. Не зважаючи на звіт ЦВК, у якому зазначалося, що: *«Системних порушень, які би могли вплинути на результати позачергових виборів народних депутатів, не зафіксовано»*, за час парламентської виборчої кампанії було відкрито 547 кримінальні провадження.

Порушеннями, що заслуговують уваги є наступні:

- роздача wi-fi мережі із назвою політичної партії, за яку варто проголосувати, щоб отримати пароль;
- відкриття дільниць із чисельними порушеннями виборчого законодавства (зірвані печаті, відсутність скриньок для виборчих бюлетенів);
- невиконання або часткове виконання обов'язків спостерігачами, що було неодноразово зафіксовано на відео;
- невідповідна кількість бюлетенів, що створює можливості для організованої фальсифікації.

Всі прецеденти можна було б викоринити, об'єднавши зусилля, тим самим забезпечивши максимальну відповідність українському виборчому законодавству. Висновок один – варто кардинально змінити підхід до організації підготовки до місцевих виборів.

Президент України Володимир Зеленський висунув намір докорінно змінити систему виборів, перевести її у електронний режим, чим запозичив досвід більш розвинених країн. Але у випадку впровадження такої інновації з'явиться нова загроза фальсифікації – кібератаки, що і на сьогоднішній день наносять великих збитків нашій державі. Саме тому перш ніж впровадити цю систему в життя, її треба адаптувати до українських реалій життя.

Більшість проблем, що виникають під час підготовки до місцевих виборів можна вирішити виключно на державному рівні, впровадивши відповідні закони. Україна – країна можливостей, що станом на сьогодні переживає досить непростий час. Лише спільними зусиллями ми зможемо стабілізувати стан країни. Для повного викоринення корупції, махінацій та фальсифікацій потрібно багато часу. Проте цього не слід боятися – варто йти у майбутнє маленькими кроками, щоразу щось змінюючи в кращий бік!

Захарко Андрій Володимирович
кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНУ ЩОДО СПРОЩЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Згідно з відомостями у базі даних «Законодавство України» 1 січня 2020 року відбудеться набрання чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [1]. Ставлячись в цілому позитивно до повернення в вітчизняний кримінальний процес такої добре відомої нам форми досудового розслідування як дізнання, хотілось би звернути увагу на деякі словесні конструкції, вжиті в змісті аналізованого закону.

Наприклад, в пункті 3 аналізованого закону [1] зазначено, що КПК України доповнюється ст.40-1 КПК України «Дізнавач», а в п.7 зазначеної ст.40-1 КПК передбачається повноваження дізнавача, зокрема, приймати процесуальні рішення щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених статтею 284 КПК України. Як уявляється, підстави закриття кримінального провадження дізнавачем, не можуть бути ширшими, ніж підстави закриття кримінального провадження слідчим. Тому, зазначати в аналізованому п.7 посилання на всю статтю 284 КПК України уявляється не правильним, а правильнішим було б зазначити там посилання на абз.2 ч.4 ст.284 КПК України, де регламентовано компетенцію слідчого щодо підстав закриття кримінального провадження, врахувавши передбачене доповнення ч.1 ст. 284 КПК пунктом 3-1 «не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, крім випадків вчинення особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи або злочину, за який згідно із законом може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі», як це передбачено в аналізованому законі.

Окремої уваги потребує п.19 аналізованого Закону, в якому передбачається доповнити перше речення частини другої ст.217 КПК України конструкцією «крім випадків, коли це може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду». Таким чином виходить речення наступної конструкції: Не можуть бути об'єднані в одне провадження матеріали досудових розслідувань щодо кримінального проступку та щодо злочину, крім випадків, коли це може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду. Очевидно, автори мали на увазі інший випадок: «коли це НЕ може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду», але забули поставити зазначений сполучник «не» в зазначеному за моїм припущенням місці аналізованого речення.

Окрему «зацікавленість» викликає зміст запропонованої в аналізованому Законі редакції ст.298-1 КПК України «Процесуальні джерела доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки». В цій статті зазначається: «Процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, крім визначених статтею 84 цього Кодексу, також є пояснення осіб, результати медичного освідування, висновки спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

Такі процесуальні джерела доказів не можуть бути використані у кримінальному провадженні щодо злочину, окрім як на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора».

З цього приводу залишається незрозумілою необхідність розмежовувати види процесуальних джерел доказів у ч.2 ст.84 КПК України «Докази» і у згаданій вище ст.298-1 КПК України. Адже, для використання в кримінальному процесі в якості процесуальних джерел доказів результатів медичного освідування, висновку спеціаліста, показань технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, в ст.84 КПК передбачається таке процесуальне джерело доказів як документ.

В ч.3 ст.298-2 КПК України зазначається, що уповноважена службова особа, яка здійснила затримання, та дізнавач повинні негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підстави затримання та у вчиненні якого кримінального правопорушення вона підозрюється тощо. Чим зумовлюється необхідність писати тут «та дізнавач» також не зрозуміло. Адже дізнавач, виходячи з дефініції цього терміну в аналізованому Законі, тлумачення уповноваженої службової особи в ч.3 ст.207 КПК України, а також враховуючи ч.1 ст.37 ЗУ «Про Національну поліцію», безсумнівно може виступати уповноваженою службовою особою, яка здійснила затримання, і ніякого «та дізнавача» в ч.3 ст.298-2 КПК України згадувати не потрібно.

Подальші наукові розробки будуть присвячені реформуванню кримінального процесуального законодавства в напрямку спрощення досудового розслідування, що безсумнівно, треба робити, але при цьому обережніше ставитися до термінології та використовуваних при цьому реформуванні словесних законодавчих конструкцій.

---

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: закон України №2617-VIII від 22 листопада 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19> (дата звернення: 10 жовтня 2019 року).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384> (дата звернення: 10 жовтня 2019 року).

3. Про Національну поліцію: Закон України №580-VIII від 2 липня 2015 року. (станом на 01.01.2019) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 10 жовтня 2019 року).

Зеленський Євген Сергійович,
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Дегтяр Вікторія Андріївна,
курсант 3 курсу факультету
економіко-правової безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ШЛЯХИ ДО САМОЗАХИСТУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ЗБРОЇ

Безпека громадянського суспільства, захист публічної безпеки і порядку – одне з найважливіших завдань системи МВС України. Сьогодні суспільна свідомість набуває радикальних змін: невдоволеність правоохоронним реформуванням державних органів, суспільство все частіше схиляється до пошуку шляхів самозахисту, одним з яких постало питання необхідності легалізації зброї в Україні. Так, українське законодавство взагалі не передбачує прав громадян на зброю, тому суспільство почало підіймати питання щодо необхідності легалізації зброї, такими проявами можна вважати подану у кінці серпня 2016 року петицію до Президента України, щодо дозволу носіння короткоствольної зброї. Військові конфлікти на Сході країни - є однією з найвмотивованіших причин бажання українців легалізувати зброю в Україні, бажання почуватися в безпеці.

Дослідженням цього питання частіше за все займаються міжнародні організації та зарубіжні вчені, а також вітчизняні науковці: М.С. Грінберг, В.П. Ємельянов, Д.А. Корецький, О.П. Литвин, П.С. Матишевський, В.О. Навроцький, Л.Ф. Соколов, В.П. Тихий, В.І. Ткаченко, додатковим джерелом є діяльність громадських організацій та об'єднань і, перш за все, це «Українська стрілецька асоціація» та «Українська асоціація власників зброї», які є одними з ініціаторів подання законопроектів до Верховної Ради України, щодо легалізації короткоствольної нарізної зброї.

Аналіз Основного Закону України свідчить про наступне, що згідно зі ст. 27 Конституції України кожна людина має невід'ємне право на життя. При цьому нам також дано право захищати себе та інших людей від протиправних посягань[1]. У ст. 36 Кримінального кодексу України зазначено: «не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи» [2]. Виходячи з аналізу цих норм законів, фактів доречним є питання: «Чому ж на практиці нам не дають реалізу-

вати право самим себе захищати з допомогою коротко-ствольної вогнепальної зброї, аргументуючи, що наше суспільство не готове до таких змін?»).

Беручи до уваги міжнародний досвід легалізації зброї, таким взірцем перед нами постає США - так з 1790 року громадяни цієї країни мають право володіти вогнепальною зброєю. Статистичні дані говорять нам, що США зареєстровано близько 300 млн. одиниць вогнепальної зброї, а в деяких штатах дозволяється носити її з собою, і що не дивно, певний відсоток злочинів порівняно менший, зі штатами, де існує така заборона. Рівень вбивств менший на 8%, пограбувань на 7%, зґвалтувань – на 5 %, загалом, злочинність в цих штатах нижче за середні показники в країні. [1, с. 14]

Цікавим є той факт, що Швейцарія легалізувала зброю 1999 році, Фінляндія у 1991 році, Ізраїль у 1949 році, Естонія у 1995 році, Німеччина взагалі з 1928 дозволила цивільному населенню мати при собі і носити зброю, в Італії починаючи з 1935 року на законодавчому рівні відбувся розділ на цивільну і військову зброю, після чого і звичайним людям дозволено мати при собі цивільну зброю, у Молдавії з 1994 року вступив у силу закон про легалізацію зброю.

Законодавча база легалізації зброї в Україні залишається відкритим питанням. Були спроби його розгляду на конституційному рівні. Так була створена конституційна комісія для перегляду розділу щодо прав людини, а також розробка ще однієї частини статті, що тлумачить захист права на життя. Проте такі зміни не були втілені в життя, через переконання, що суспільство ще не готово до кроку легалізації зброї для цивільного населення.

Наказ Міністерства внутрішніх справ №622 від 21.08.1998 року регламентує ціль придбання вогнепальної зброї для міністерства та інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій і суб'єктів господарювання, так відповідно до 2 розділу частини 9, пункту 9.1., вогнепальна зброя та бойові припаси до неї можуть придбаватися для захисту життя, здоров'я та майна громадян. Цим наказом також встановлена процедура видачі дозволу на зброю міністерствам, іншими центральним органам виконавчої влади, підприємствам, установам, організаціям. [4]

Якщо розглядати легалізацію зброї у економічній площині - це вигідно та прибутково для бюджету країни: продаж зброї, комплектації для технічного обслуговування, ліцензій і курсів з користування, оподаткування зброї. Але ж в цьому питанні потрібно опиратися скоріш на криміногенну ситуацію та соціальну готовність населення, бо наявність зброї у громадян змушує владу відчувати певний дискомфорт та відповідальності за їх рішення. Тому до вирішення цього питання потрібно підходити всебічно, враховуючи всі аспекти та позитивний досвід провідних країн світу.

Таким чином, на мою думку, вогнепальна зброя: безпосередня її легалізація з метою самозахисту є зайвим кроком для забезпечення особистої безпеки громадян. Держава повинна забезпечити гідний розвиток та функціонування силових структур, або кожен громадянин мав змогу відчувати себе за-

хищенням, а не спиратися на власні сили та при першій ж можливості «хапатися за зброю».

1. Зимринг Ф. Э. Огнестрельное оружие, насилие и национальная политика / Ф. Э. Зимринг // В мире науки. – 1992. – № 1. – 14 с.
2. Конституція України. Дата звернення: 10.10.2019 . URL: [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр]
3. Кримінальний кодекс України. Дата звернення: 10.10.2019 URL: [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/stru#Stru]
4. Наказ Міністерства внутрішніх справ №622 від 21.08.1998 року. Дата звернення: 10.10.2019. URL:[http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#n231].

Зеленський Євген Сергійович,
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Ніколаєва Вікторія Юріївна,
курсант факультету
економіко-правової безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЄВРОПЕЗАЦІЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Реформування держави – переймання досвіду попередників та ознайомлення із світовими стандартами. Поліцейська діяльність у сучасній демократичній державі окреслюється двома моделями її організації: «континентально-європейською» і «англосаксонською (британською)» [3, с.201]. Спільна риса для цих країн континентальної правової сім'ї це є залежність поліції у своїй діяльності від спеціального вищого галузевого органу виконавчої влади - Міністерства внутрішніх справ

Актуальність обраної теми полягає у дослідженні діяльності органів Національної поліції з безпосереднім порівнянням здобутків та стандартів європейських країн, а також здійснення аналізу рівня довіри населення суспільства до такого. Щодо рівня дослідженої цього питання вартує відзначити наступні прізвища: Ярмолюк А.А., Добровінський А.В., Ярмиш О.Н., Біленчук П.Д., Холод Ю.А., Курко М.Н. та ін. Також вивченню цьому питанню достатню увагу приділяють громадські організації та прес-центри Міністерств, через організацію опитувань населення та соціологічні дослідження та ін.

Так на думку, Добровінського А.В. - цінність запозичення європейського

досвіду у вітчизняну площину правового регулювання діяльності поліції обумовлена необхідністю покращення рівня забезпечення прав людини правоохоронними органами; уніфікації принципів організації та виконання основних завдань органами Національної поліції; розширення рівнів співпраці Національної поліції із аналогічними зарубіжними органами з метою протидії транснаціональній злочинності[1, с. 102].

Перш за все, реорганізація державних органів, зокрема поліції, а також визначення його основного завдання – надання поліцейських послуг, має на меті поліпшення реагування на всі звернення громадян, покращання виконання публічно-сервісної функції поліції шляхом надання якісних послуг населенню, здійснюється з урахуванням міжнародних законодавчих стандартів, таких як: Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію», що прийнята 08.05.1979, Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» від 19.09.2001; документи ООН – Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» від 17.12.1979 р.; Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку, прийняті восьмим Конгресом ООН 07.09.1990 р.

Як зазначає Попова Л.М., спираючись на досвід американського поліцейста Д. Бейлі, основними вимогами суспільства до поліцейських є:

- 1) ефективне реагування поліції на заяви окремих громадян, підтримання з ними постійного зв'язку та інформування про хід розгляду їх справ;
- 2) здійснення постійного моніторингу ситуації щодо потреб вразливих груп населення, які потребують підвищеної уваги та додаткового захисту своїх прав з боку поліції, розроблення відповідних програм або планів заходів щодо надання їм додаткової допомоги, відслідковування їх ефективності;
- 3) захист прав людини, особливо ті, які є необхідними для вільної політичної діяльності у демократичному суспільстві;
- 4) прозорість та відкритість для форм зовнішнього контролю, в тому числі громадського контролю[3, с. 202].

Функціонування Національної поліції вже триває 5-й рік, і оцінка рівня довіри населення до поліції - зміст одного з принципів діяльності поліції (ч. 4, ст. 11 ЗУ «Про Національну поліцію») [5], допоможе найкраще пересвідчитися у недоліках роботи, таким інструментом перевірки є соціологічні дослідження. Так, за інформацією Національного звітом 2018 року Харківського інституту соціальних досліджень, було здійснено оцінку діяльності Національної поліції України за допомогою опитування громадської думки так, 17,8 % респондентів не змогли відповісти, 52, 7 % - оцінили діяльність поліції не-ефективною, та лише 29,5 % опитуваних відмітили її ефективність[4, с. 20]. Хоча в свою чергу, соціологи Центру Разумкова зафіксували високий рівень довіри громадян до органів системи МВС, станом на лютий 2019 року: Національній поліції довіряють 37,8% опитаних. Рівень довіри збільшився на

4,9% у порівнянні з 2018 роком.

Отже, підвищення рівня професіоналізму діяльності поліції – першочергове завдання, як законодавця у формуванні та впровадженні законодавчих новел, так і правоохоронців, у чіткому їх практичному відтворенні, що гарантує успіх реформування поліції України відповідно до європейських та міжнародних стандартів.

1. Добровінський А.В. Європейські стандарти діяльності поліції та їх реалізація в Україні. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України*: зб. матеріалів доп. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., 11 квіт. 2019 р. Харків: ХНУВС, 2019. с. 102-103

2. Кобзін Д., Щербань С., Коренева К., Черноусов А.. Оцінка діяльності Національної поліції України за допомогою опитування громадської думки (національний звіт). - Харків, Харківський інститут соціальних досліджень (ХІСД). 2019 с. 52

3. Попова Л.М. Діяльність поліції зарубіжних країн і можливість використання їх досвіду в Україні. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України*: зб. матеріалів доп. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., 11 квіт. 2019 р. Харків: ХНУВС, 2019. с. 200-202

4. Соціологи Центру Разумкова зафіксували високий рівень довіри громадян до органів системи МВС. *Міністерство внутрішніх справ України*: веб-сайт. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/18610_Sociologi_Centru_Razumkova_zafiksuvali_visokiy_riven_do_viri_gromadyan_do_organiv_sistemi_MVS.htm (дата звернення: 12.10.2019)

5. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 12.10.2019)

Іваниця

Андрій Володимирович

доцент кафедри

кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРВИННОЇ ТА СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Україна протягом останніх років йде шляхом активного реформування та фундаментальної трансформації в багатьох сферах державних інституцій. Подібні процеси торкнулися й Міністерства внутрішніх справ. Відносно нещодавно, з огляду на історичну ретроспективу, в Україні з'явилась Національна поліція. Разом із тим, Україна взяла не лише декларативний, а й фактичний рух в сторону інтеграції до Європейського Союзу, що зумовило необ-

хідність гармонізації та синхронізації національного законодавства з європейським. Окрім того, різні українські державні інституції повинні фактично відповідати високим стандартам, які ставить громадянське суспільство європейських держав до своїх, щодо дотримання прав та свобод громадянина, честі та гідності тощо. Функціонування Національної поліції не може бути ефективним без досконалого нормативного забезпечення її діяльності. Водночас, неможливо досягти успіху в реформуванні національної поліції без залучення вже наявних або підготовки висококваліфікованих кадрів, а також налагодження системи процесу постійного вдосконалення працівниками поліції власних професійних якостей. Це в свою чергу потребує наявності відповідної нормативно-правової бази.

В реаліях сьогодення проблематика регулювання питань первинної підготовки міститься в нормах Закону України «Про Національну поліцію» а також у «Положенні про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції» [3]. Загалом, в статті №72 Закону визначаються складові професійного навчання поліцейських у вигляді якраз первинної професійної підготовки, підготовки у відомчих ЗВО при МВС, практики післядипломної освіти й службової підготовки [1]. В статті №73 розкриваються базові питання щодо первинної профпідготовки. Згідно частини 1 статті 73-ої вказується, що особи, які вперше були прийняті на службу, зобов'язані пройти таку підготовку за спеціальними навчальними програмами задля набуття спеціальних навичок, які забезпечать їх ефективне виконання покладених на поліцейського повноважень. Згідно другого пункту статті від необхідності подібної підготовки звільняються особи, що здобувають вищу освіту на денній формі за держзамовленням у відомчих ЗВО при МВС України, які здійснюють підготовку поліцейських. Згідно четвертого пункту, після проходження первинної професійної підготовки, поліцейські повертаються до тих закладів, установ поліції, з яких вони направлялись. Якщо особа була відрахована з навчального закладу, де проходила підготовку, або отримала незадовільні оцінки під час іспитів, то після повернення до місця, звідки вони направлялась на навчання, вона підлягає звільненню зі служби. Подібна доля очікує й тих, хто був відрахований за станом здоров'я. Згідно сьомого пункту статті закон забороняє поліцейським без первинної професійної підготовки виконувати повноваження, а також долучатись до роботи з інформацією з обмеженим доступом, до діяльності, пов'язаної з користуванням зброї чи спецзасобів, окрім навчального чи тренувального характеру під час проходження первинної підготовки [1].

В «Положенні про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції» деталізуються питання проходження відповідної підготовки. Після критичного аналізу й співставлення Закону «Про Національну поліцію» й «Положення», наприклад, вчений, професор К. Мельник зробив ряд зауважень та пропозицій щодо вдосконалення існуючої нормативно-правової бази. Якщо до проходження первин-

ної підготовки поліцейському заборонено користуватись зброєю а також приступати до виконання обов'язків, неоднозначною постає норма пункту №3 II Розділу Положення, де вказується строк у не пізніше ніж чотирнадцять календарних днів, які надаються на направлення на первинну професійну підготовку. Себто, два календарні тижні поліцейський не буде виконувати повноваження й при цьому отримувати за рахунок платників податків грошове забезпечення. Вчений пропонує скоротити щонайменше вдвічі відповідний строк [6, с. 99–100].

Окрім того, вчений зауважує про 8-й пункт II Розділу «Положення», де містяться норми про підстави про не зарахування до закладів з надання первинної підготовки, а саме за норму про незадовільний стан здоров'я. К. Мельник пише: «... Нагадаємо, що ч. 2 ст. 61 Закону серед тих, хто не може бути поліцейським, передбачає осіб, які мають захворювання, що перешкоджають проходженню служби в поліції. А ч. 1 ст. 50 Закону передбачає, що громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліції, з метою визначення стану їхнього здоров'я зобов'язані пройти медичні обстеження, а також перевірку рівня фізичної підготовки, психофізіологічне обстеження, обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України. Таким чином, діє нормативна база, яка не дозволяє взагалі приймати до поліції громадян України, які мають незадовільний стан здоров'я. З огляду на це, на наш погляд, є зайвим ще раз зазначати аналогічний випадок у п. 8 розділу II Положення» [6, с.100]. Пункт №10 III Розділу «Положення» передбачає можливість навчання за індивідуальним планом без відриву від служби особи, що вперше була прийнята на службу, хоча в статті №73, пункту сьомому Закону «Про Національну поліцію забороняється поліцейському без проходження первинної професійної підготовки залучатись до виконання функціональних обов'язків [6, с. 100].

Окремої уваги заслугоує питання нормативно-правового врегулювання службової підготовки тих поліцейських, які вже тривалий час працюють в структурі Національної поліції. Основною нормативно-правовою базою виступають згаданий Закон України «Про Національну поліцію», а також «Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» [4]. Згідно пункту 4-го статті №72 Закону службова підготовка визначається як система заходів, які спрямовані на закріплення та оновлення у поліцейських необхідних знань, умінь та навичок з врахуванням оперативної обстановки, специфіки та профілю оперативно-службової діяльності працівника. Аналізуючи «Положення» з діючими раніше нормативно-правовими актами, дослідник О. Головацький порівнює завдання службової підготовки згідно «Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України» (яке втратило чинність) [2] із завданнями, які ставляться перед сучасними поліцейськими, й зазначає, що до чинного законодавства не були включені розвиток у праців-

ників органів внутрішніх справ особистих моральних якостей, почуття відповідальності за власні дії, прагнення до вдосконалення професійного та загальнокультурного рівня службовця, навчання працівників прийомам та способам реалізації професійної та особистої безпеки під час виконання службових обов'язків, посилення зв'язків із населенням. О. Головацький зауважує на необхідності вкочення подібних завдань до чинного нормативно-правового акту [5, с. 77].

Таким чином, відповідно до реформування сучасної структури Міністерства внутрішніх справ, запровадження нової державної інституції – Національної поліції, відбувається поступово з оновленням нормативно-правової бази, що регулює різноманітні аспекти функціонування поліції. Протягом останніх років з'явилися нові підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання питань первинної професійної підготовки поліцейських, службової підготовки. Деякі положення у науковців та практиків викликають слушні зауваження, й, відповідно, можна акцентувати увагу на тому, що наявна нормативно-правова база потребує подальшого розвитку й вдосконалення.

---

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#n1123> (Дата звернення: 26.01.2020.)

2. Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13 квітня 2012 року № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-12> (дата звернення: 27.01.2020)

3. Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції : Наказ Міністерства внутрішніх справ України 16.02.2016 № 105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16> (дата звернення: 26.01.2020)

4. Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України 26.01.2016 № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16> (дата звернення: 27.01.2020)

5. Головацький О. О. Службова підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: теоретико-правовий аспект. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2017. С. 75–78.

6. Мельник К. Ю. Окремі проблеми правової регламентації первинної професійної підготовки поліцейських. *Сфера дії трудового права та права соціального забезпечення* : матеріали V Всеукраїнської наук.-практ. конф.(м. Харків, 28 жовтня 2016 р.) ; за заг. ред. К. Ю. Мельника / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х. : ХНУВС, 2016. с. 98–101

Исергепова Алиса
Адьюнкт

СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ПРОБАЦИОННОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА КАЗАХСТАНА И УКРАИНЫ В СФЕРЕ ДОСУДЕБНОЙ ПРОБАЦИИ

Процесс оптимизации правовых систем Республики Казахстан и Украины основывается на стремлении присоединения в международные интеграционные процессы. Весьма значительным представляется аспект формирования и совершенствования механизмов правосудия и правоохранительной деятельности, направленные на усиление защиты прав граждан и их безопасности. В качестве одной из эффективных мер для достижения поставленных целей рассматривается внедрение в уголовную политику современных методов работы с правонарушителями, в число которых входит пробация.

Пробация относится к процессу исполнения в обществе наказаний и мер, предусмотренных законом и назначенных правонарушителю. Она включает широкий круг мероприятий и мер воспитательного воздействия, таких как надзор, контроль и оказание помощи, цель которых вовлечение осужденного в общественную жизнь, а также обеспечение безопасности общества[1].

Впервые в Украине термин «пробация» было использовано в Концепции развития уголовной юстиции в отношении несовершеннолетних, утвержденной Указом Президента Украины от 24 мая 2011 г., где среди мероприятий, ориентированных на развитие ювенальной уголовной юстиции, предусматривалось создание службы пробации для несовершеннолетних[2]. Однако, Закон «О пробации» был принят в 2015 году.

Рассматривая становление пробации в казахстанской правовой системе следует отметить, что Законом Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам службы пробации» от 15 февраля 2012 года № 556-IV были внесены существенные изменения в законодательство страны. Ключевым моментом данных новелл можно назвать введение в законодательство Казахстана понятия «пробация». С 1 января 2015 года уголовно-исполнительные инспекции преобразованы в службу пробации[3, с.4]. Тем не менее, нормативный документ, регламентирующий непосредственно основы пробации был принят лишь в 2016 году.

Традиционная пробационная деятельность состоит из общепринятых видов, таких как досудебный, приговорной, пенитенциарный и постпенитенциарный. Особый научный интерес вызывает досудебная модель, которая заключается в исследовании личности обвиняемого или подозреваемого на стадии досудебного расследования для предоставления характеристики суду в отношении подсудимого.

В соответствии с Законом Украины «О пробации» под досудебной про-

бацией понимается обеспечение суда информацией, характеризующей человека, обвиняемого в совершении правонарушения, с целью учета обстоятельств его жизни для принятия судом справедливого решения о мере его ответственности [4]. В то время как, казахстанский законодатель определил, что досудебная пробация – деятельность и совокупность мер по оказанию социально-правовой помощи подозреваемому, обвиняемому, направленных на коррекцию их поведения[5].

Указанные определения показывают абсолютно разные задачи, которые национальные службы пробации Казахстана и Украины считают первостепенными. Так, украинская досудебная модель придерживается основополагающей функции в виде составления социально - психологического портрета подсудимого и предоставление его органам правосудия. В то время как, казахстанский законодатель нацелен на предупреждение новых преступлений со стороны лиц, подвергшихся уголовному преследованию путем оказания им социальной поддержки. Несмотря на закрепленный понятийный аппарат, в деятельность сотрудников службы пробации Казахстана входит функция всестороннего изучения личности обвиняемого (подозреваемого).

Исследование личности обвиняемого (подозреваемого) состоит в проведении полного и глубокого анализа в вопросах: его окружения (семьи, родственников, друзей, коллег и т.п.), криминального прошлого, финансового положения, состояния здоровья (физического и психического), наличия зависимостей (алкогольной, наркотической, игровой и т.п.), отношения к совершенному противоправному деянию. Эта работа осуществляется путем: проведения бесед, психосоциального тестирования; сбора разных сведений от образовательных, медицинских учреждений; запроса характеризующих материалов с места работы, а также государственных (негосударственных) органов. Полученные и обработанные сведения на обвиняемого (подозреваемого) оформляются в виде досудебного доклада.

Как в украинских, так и в казахстанских нормах пробации, досудебным докладом считается информация представленная службой пробации, содержащая характеристику на личность обвиняемого (подозреваемого), в резолютивной части которого дается рекомендация суду в применении того или иного уголовного наказания, способствующая его исправлению и социализации в будущем. Так как, досудебная пробация в Казахстане реализуется в форме оказания социально - правовой помощи, то в докладе отражаются сведения о выполнении мероприятий службы пробации и принятии ее помощи.

Ключевым различием между казахстанской и украинской модели является основание для проведения досудебной пробации. Согласно п. 13.1 ч. 9 ст. 68 Уголовно - процессуального Кодекса Республики Казахстан (далее - УПК РК) подозреваемый имеет право обратиться в службу пробации для проведения в отношении него досудебной пробации. Аналогичным процессуальным правом наделено обвиняемое лицо в процессе досудебного производства (ч. 5 ст. 65 УПК РК) [6].

Украинская правоприменительная практика осуществляется в случае, если лицо обвиняется в совершении преступления небольшой или средней тяжести, либо тяжелого преступления, за которое нижний предел санкции не превышает пяти лет лишения свободы, суд выносит постановление, в котором поручает работнику пробации составить досудебный доклад [7].

Производство досудебной пробации по требованию органов правосудия, на наш взгляд, наиболее верное решение, потому как обеспечивает значимость подготовленного службой пробации документа и определяет статус самого сотрудника в процессе уголовного судопроизводства. Так, ст. 72-1 Уголовно - процессуального кодекса Украины регламентирует полномочия и обязанности представителей персонала органа пробации в области досудебной пробации. Сотрудники участвуют в процессе судебного разбирательства и предоставляют объяснения по поставленным судом вопросам по досудебному докладу [8]. Касательно, казахстанского опыта производства досудебной модели, правовое положение специалистов пробации в качестве участников уголовного процесса не закреплено.

Таким образом, анализируя нормы уголовно - процессуального, а также пробационного законодательства Казахстана и Украины следует вывод, что укоренившиеся элементы досудебной пробации придерживаются обеими странами, выражающиеся в исследовании личности обвиняемого (подозреваемого), составлении в отношении него досудебного доклада. Однако, имеются существенные отличия организационно - структурного построения деятельности казахстанской и украинской служб пробации. Тем не менее, изучение разных национальных пробационных механизмов способствуют выявлению имеющихся положительных сторон, которые могут служить образцом для совершенствования и развития отечественной правовой системы.

---

1. Рекомендация Комитета Министров государствам - членам о Правилах Совета Европы по пробации (Принята Комитетом Министров 20 января 2010 года на 105-м заседании заместителей Министров).

2. О Концепции развития уголовной юстиции относительно несовершеннолетних в Украине : Указ Президента Украины от 04.05.2011 г. № 597/2011 // 2011. – № 41. ст. 1663.

3. Комментарий к Закону Республики Казахстан «О пробации». – Костанай: Костанайская академия МВД РК им. Ш. Кабылбаева, 2017. – 240 с.

4. Закон Украины от 5 февраля 2015 года №160-VIII «О пробации» // URL:http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=73543 (дата обращения: 10.10.2019).

5. Закон Республики Казахстан от 30 декабря 2016 года № 38-VI ЗПК «О пробации» // URL:http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36232217 (дата обращения: 10.10.2019).

6. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан: Кодекс Республики Казахстан от 04 июля 2014 года № 231-V ЗПК // URL: <http://online.zakon.kz> (дата обращения: 10.10.2019).

7. [Электронный ресурс] // URL:<http://www.slovo.odessa.ua/news/22590-dosudebnyy-doklad-spravedlivoe-reshenie-suda.html#ixzz50zQnQTYt> (дата обращения: 10.10.2019).

8. Уголовный процессуальный кодекс Украины от 13 апреля 2012 года № 4651-VI (с изменениями и дополнениями по состоянию на 16.11.2017 г.) // URL: <http://online.zakon.kz> (дата обращения: 10.10.2019).

Ігнатов Сергій Олександрович
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Реформування національного законодавства у призмі європейської інтеграції покликано сприяти забезпеченню прав і свобод людини і громадянина в Україні на якісно новому рівні. Втім, інститут адміністративної відповідальності не повною мірою відповідає сучасним реаліям, що не дозволяє вважати адміністративно-правові засоби ефективним інструментом правового впливу. Відповідні проблеми стосуються як правотворчої так і правозастосовної практики, через наявність яких можна спостерігати зростання фактично скоєних адміністративних правопорушень та відсутність ефективної їм протидії і запобігання.

Таким чином, важливість інституту адміністративної відповідальності обумовлена не лише виконанням попереджувальної й охоронної функцій, а й вихованням особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Зауважимо, що національне законодавство не містить визначення адміністративної відповідальності, а думки вчених щодо її сутності хоча і виступають у одному руслі, мають певні відмінності. Приміром, Т. Коломоєць зазначає, що «адміністративна відповідальність – це різновид правової відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (насамперед адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, мають дати відповідь перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку» [1, с.17].

Ми цілком підтримуємо наведено дефініцію і наголошуємо на тому, що стягнення має бути ефективним і доцільним, а інакше втрачається сенс застосування заходів адміністративної відповідальності. При цьому, із положень чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) можна побачити, що за вчинення окремих адміністративних правопорушень передбачено штрафні санкції обсягом 0,5 н.м.д.г. тобто 8,5 гривень. Наприклад це такі склади адміністративних правопорушень, як: стаття 104 КУпАП (Проїзд по посівах або насадженнях на автомобілі, тракторі, комбай-

ні чи іншій машині), 116-2 (Викидання за борт річкового або маломірного судна сміття та інших предметів), 119 (Викидання сміття та інших предметів з вікон і дверей автобусів, маршрутних таксі, тролейбусів або трамваїв), 134 (Провезення ручної кладі понад установлені норми на залізничному, морському і річковому транспорті), 175 (Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, а також використання пожежної техніки та засобів пожежогасіння не за призначенням), 188-8 (Невиконання приписів та постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, або створення перешкод для їх діяльності) [2].

Відповідно, спостерігаючи очевидну тенденцію до збільшення кількості вчинених адміністративних правопорушень, ми можемо спостерігати застосування державою в особі її уповноважених органів адміністративних стягнень у вигляді штрафу обсягом 8,5 гривень. Такий стан справ нівелює ефективність інституту адміністративної відповідальності за окремими напрямками в сучасний період.

В цьому аспекті М. Колеснікова та Л. Калініченко слушно відмічають, що адміністративна відповідальність відіграє важливу роль на сучасному етапі становлення та розбудови правової держави, адже адміністративні правопорушення є найбільш численним видом проступків. Своєю суспільною небезпекою кожне окреме правопорушення не завдає значної шкоди, проте своєю чисельністю значно погіршує стабільність та розвиток суспільства та держави в цілому [3, с.106].

Дійсно, адміністративні правопорушення, через свою поширеність виступають своєрідним трампліном для вчинення правопорушень із більш тяжкими негативними наслідками, а відсутність належних за обсягом стягнень (міри відповідальності) не справляє правовиховуючого впливу.

І. Комарницька відмічає, що наступна трансформація адміністративної відповідальності пов'язана із вдосконаленням систем адміністративних стягнень, які є юридичною формою реалізації цієї відповідальності за рахунок їх розширення. Тут йдеться про чітку регламентацію цих стягнень, як до фізичних, так і юридичних осіб за вчинення адміністративних проступків, передусім штрафів. Фахівець вказує, що сьогодні законодавству в сфері адміністративної відповідальності властива несистематичність, навіть за наявності кодифікованого акта (*КУпАП – прим. наша*). Такий стан адміністративних норм не відповідає правовій визначеності демократичної держави, а отже, стан інституту адміністративної відповідальності на цей час не відповідає вимогам сучасності та суспільного розвитку, а тому потрібно реформувати й вдосконалити його систематизацією адміністративного законодавства у єдиний кодифікований акт відповідно до сучасного життя та суспільства [4, с.168].

Підводячи підсумок, зауважимо, що «перезавантаження» інституту адміністративної відповідальності в Україні має відбуватися з урахуванням на-

ступних моментів:

По-перше, збільшення обсягів адміністративних стягнень є доцільним і необхідним. Причому зростати мають не штрафи, а має бути змінена одиниця їх обрахунку, так званий, н.м.д.г.

По-друге, без оптимізації практики правозастосування в бік спрощення процедури притягнення да адміністративної відповідальності, збільшення обсягів адміністративних стягнень не дозволить виправити поточну негативну тенденцію із збільшенням адміністративних правопорушень.

---

1. Адміністративне судочинство : підручник. за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Київ; Запоріжжя : Істина, 2009. 344 с.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984. 1984, № 51. Ст. 1122.

3. Колеснікова М., Калініченко Л. Теоретико-правові засади адміністративної відповідальності. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 1. С. 102-107.

4. Комариницька І. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми та перспективи розвитку. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/44675/2/2018n894_Issue_18_Komarnytska_I-Institute_of_administrative_165-170.pdf.

Кадегроб Альбіна Іванівна
здобувачка
(Науково-дослідний інститут
публічного права)

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

В сьогоденнішніх умовах суспільного життя, важливу роль відіграє громадська думка. Здійснюючи свою діяльність органи державної влади у сфері запобігання правопорушенням, пов'язаних з корупцією, повинні не тільки дотримуватися принципів українського адміністративного права закріплених в Конституції України, але й враховувати громадську думку щодо такої діяльності.

Важливо зазначити, що з метою врахування громадської думки, державою здійснюються правові заходи щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики. Так, відповідно до постанови КМУ «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 03.11. 2010 р. № 996, яким затверджено Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, який визначає основні вимоги до організації і проведення органами виконавчої влади консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, які проводяться з метою залучення громадян до участі в управлінні державними справами, надання можливості

для їх вільного доступу до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості діяльності зазначених органів [1].

Аналіз чинного законодавства та вище вказаних підходів дає можливість зазначити, що чинне антикорупційне законодавство надає можливість здійснення не тільки державного, але й громадського контролю, шляхом врахування громадської думки в діяльності державних органів.

Згідно ст. 14 Закону України «Про запобігання корупції» громадський контроль за діяльністю Національного агентства забезпечується через Громадську раду при Національному агентстві, що утворюється та формується Кабінетом Міністрів України з 15 осіб на підставі результатів конкурсу. Порядок організації та проведення конкурсу з формування Громадської ради при Національному агентстві визначається Кабінетом Міністрів України. Громадська рада при Національному агентстві заслуховує інформацію про діяльність, виконання планів і завдань Національного агентства, затверджує щорічні звіти про діяльність Національного агентства, надає висновки за результатами експертизи проектів актів Національного агентства, делегує для участі в засіданнях Національного агентства свого представника з правом дорадчого голосу. Національне агентство готує щорічні звіти про свою діяльність, які після затвердження Громадською радою при Національному агентстві оприлюднюються на його офіційному веб-сайті [2].

До основних завдань та повноважень Національного агентства як превентивного антикорупційного органу належить, зокрема інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції, а також реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції. Протягом 2018 року Громадською радою при Національному агентстві проведено 4 засідання, надано 28 висновків на проекти рішень Національного агентства, а також надано пропозиції стосовно підготовки проекту нормативно-правового акта та забезпечено участь представника Громадської ради при Національному агентстві в діяльності робочої групи [3]. На сьогодні до складу складу Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції входять 11 представників громадських організацій, що представляють різні регіони держави.

З метою забезпечення формування та діяльності Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України, на виконання Закону України «Про Національне антикорупційне бюро», Указом Президента України № 272/2015 від 15.05.2015 р., затверджено «Положення про Раду громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України» [4]. Члени Ради громадського контролю Національного бюро мають суттєвий вплив на організаційне функціонування Національного бюро, оскільки їх представники входять до складу конкурсних комісій, які проводять конкурс на зайняття вакантних посад у Національному бюро, а отже можуть впливати на якісний склад посадових осіб Національного бюро.

Варто звернути увагу, що з метою врахування громадської думки застосовуються різноманітні форми взаємодії між громадянами та органами державної влади, відокремлюються наступні: громадські дорадчі комітети; громадські слухання; дорадчі ради; громадянська просвіта; консультації; круглі столи; опитування громадської думки; організація громади; соціальний моніторинг; створення коаліцій [5, с. 12].

З урахуванням наукових думок та аналізу антикорупційного законодавства, можна зазначити, що громадська думка у сфері запобігання і протидії корупції в Україні виступає як самостійний елемент впливу на діяльність органів державної влади й реалізується шляхом здійснення громадського контролю за діяльністю спеціально уповноважених суб'єктів публічного управління у сфері запобігання правопорушенням, пов'язаних з корупцією.

Водночас ефективність впливу громадської думки залежить від встановлення правового зв'язку, які визначається: «Положенням про Раду громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України» (Указ Президента України); «Положенням про Громадську раду при Національному агентстві з питань запобігання корупції» (розпорядження Кабінету Міністрів України); «Положенням про Раду громадського контролю при Державному бюро розслідувань» (постанова Кабінету Міністрів України);

«Положенням про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України» (наказ Міністра внутрішніх справ України); «Положенням про Консультативну раду при Генеральній прокуратурі України: (наказ Генерального прокурора України).

Якщо Громадські раді, які діють при: Національному агентстві з питань запобігання корупції; Національному антикорупційному бюро України; Державному бюро розслідувань, враховуючи громадську думку можуть вливати на організаційне функціонування вказаних органів, то Громадська рада при Міністерстві внутрішніх справ України та Консультативна рада при Генеральній прокуратурі України, не мають прав, які б впливали на організаційну діяльність органів Національної поліції та органів прокуратури.

Разом з тим, положення законів свідчить, що вказаний контроль здійснюється від імені держави, чому сприяє врахування громадської думки.

---

1. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: постанова Кабінету Міністрів України № 996 від 03.11. 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-p>

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10. 2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.

3. Звіт про діяльність Національного агенства з питань запобігання корупції за 2018 рік. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Zvit2018-1.pdf>

4. Положення про Раду громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України: Указ Президента України № 272/2015 від 15.05.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/272/2015>

5. Держава і громадянин: шлях до співпраці: Наук.-метод. матеріали з питань орг. громад. слухань / Уклад.: Е. А. Афонін, Л. В. Гонюкова. К.: Вид-во НАДУ, 2006. 84 с.

**Казміришин
Ернест Олександрович**
здобувач
(Університет сучасних знань)

ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Інтеграція України в європейський простір з метою набуття у майбутньому членства в ЄС є цивілізаційним вибором країни, який визначено Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики».

Перспектива членства в ЄС України як невід'ємної частини Європи є стратегічним напрямом перетворень в країні, які орієнтовані на чинну в державах – членах ЄС модель соціально-економічного розвитку.

Європейська інтеграція у політичному вимірі пов'язана із створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. В економічному – це шлях модернізації економіки України, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, виходу на світові ринки, насамперед на ринок ЄС, і, як наслідок, створення нових робочих місць, забезпечення соціальної стабільності – досягнення високих соціальних стандартів держав – членів ЄС.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі — Угода про асоціацію), яка набрала чинності 1 вересня 2017 р., відкрила новий етап у співпраці України та ЄС. Угода про асоціацію спрямована на поступове зближення України та ЄС, формування необхідних рамок для політичного діалогу в усіх сферах, створення умов для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, посилення співробітництва у сферах юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права, поваги до прав людини і основоположних свобод, гендерної рівності та подолання дискримінації в усіх її формах та проявах.

Масштабність процесу європейської інтеграції України та впровадження положень Угоди про асоціацію, вплив цих процесів на життя кожного громадянина робить необхідним проведення потужної роз'яснювальної та комунікаційної роботи. Адже, незважаючи на прагнення українців повернутися до європейської сім'ї та чітко зафіксовану в нормативно-правових актах стратегію приєднання України до ЄС, сам цей процес, а також його наслідки для українських громадян часто залишаються недостатньо зрозумілими широкому загалу, а отже, і весь процес викликає неоднозначну реакцію з боку різних верств. Особливо актуальною ця проблема відчувається на регіональному та місцевому рівнях, де все ще домінуючими є погляди на євроінтеграцію, як на

суто зовнішній процес, який не стосується внутрішніх перетворень в країні та громадян.

З 2004 по 2011 рік в Україні функціонували дві державні програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України (Указ Президента України від 13 грудня 2003 р. № 1433 “Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004—2007 роки”, постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 594 “Про затвердження Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008—2011 роки”). Однак жодна з них не виконана через відсутність бюджетних коштів, чіткої та адекватної системи моніторингу реалізації завдань програм, взаємодії між владою та інститутами громадянського суспільства тощо.

У 2013 році прийнято Концепцію реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 березня 2013 р. № 168 “Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року”). Однак через скорочення видатків на виконання державних програм зазначена Концепція також фактично не виконувалась.

У зв’язку з цим актуальними залишаються ряд таких проблем:

недостатній рівень свідомої підтримки широким загалом українського суспільства процесу європейської інтеграції;

істотний дисбаланс рівня підтримки населенням зовнішньополітичного курсу на європейську інтеграцію в різних регіонах України;

нерозуміння широким колом громадян взаємозв’язку між процесами європейської інтеграції та підвищенням рівня життя і політичною стабільністю;

існування реальних ризиків зменшення рівня підтримки громадянами процесів європейської інтеграції та вступу до ЄС.

Масштабність та складність розв’язання цих завдань, кількість задіяних в процесі учасників, негативний досвід державних органів в цьому питанні обумовлює необхідність формування цілком нової цілісної та зрозумілої державної євроінтеграційної політики України, яка повинна бути чітко визначена за пріоритетними напрямками, що мають дедалі більше розкривати саме соціальний характер усієї державної політики.

Важливими етапами формування та, водночас, ключовими детермінантами ефективності євроінтеграційної державної політики України є стратегія і тактика. Від якості стратегії і тактики залежать обґрунтованість євроінтеграційної державної політики України, її цілеспрямованість, реальність, ефективність. Разом з тим, навіть дрібні погрішності в ході їх здійснення можуть обернутися серйозними проблемами при вирішенні важливих політичних завдань.

Маємо відзначити те, що будь-яка стратегія нерозривно пов’язана із пе-

вними цілями. Адже стратегія і тактика – це певний шлях, який веде до досягнення конкретних цілей. Саме тому, в теорії державного управління існує така категорія як стратегічні цілі [1, с. 63]. Разом із тим, цілі є різними за своїм значенням і терміном досягнення. Так, є цілі досягнення яких не потребує значних часових, організаційних та фінансових затрат. Такі цілі в теорії державного управління називають оперативними. А є інші цілі, які навпаки потребують значних часових, організаційних та фінансових зусиль. Саме такими є стратегічні цілі до реалізації яких власне і веде стратегія. Враховуючи такий складний шлях їх реалізації стратегічні цілі мають: по-перше, досить ретельно обиратися, адже їх невірний вибір веде до значних фінансових, організаційних та часових втрат, а, по-друге, має ретельно плануватися шлях, або стратегія досягнення таких цілей. Саме тому, слушною в цьому контексті є думка С.О. Мосьондза про те, що стратегія розробляється на основі довгострокової концепції соціально-економічного й науково-технічного розвитку країни. Вибір стратегії – це визначення генеральної лінії та головної мети наукового розвитку, способів розвитку і використання наукового потенціалу [2, с. 16]. Таким чином, стратегія має визначити:

- головну мету та стратегічні цілі відповідного напрямку державної політики;
- основний вектор спрямування зусиль суб'єктів публічної адміністрації України, щодо реалізації відповідного напрямку державної політики;
- визначити способи реалізації такого напрямку державної політики з метою найефективнішого використання адміністративних, фінансових, часових та ін. ресурсів.

Очевидно те, що зазначеним критеріям має відповідати стратегія реалізації державної політики України у сфері європейської інтеграції. Таким чином, її функціональне призначення має полягати у: а) визначенні головної мети та стратегічних цілей реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції; б) у ній мають бути чітко визначене коло суб'єктів публічної адміністрації України та завдання, які ставляться перед ними з метою реалізації цього напрямку державної політики України; в) у ній мають бути визначені адміністративні, фінансові, організаційні та інші заходи, які необхідно здійснити для ефективною та своєчасною реалізації цієї стратегії.

---

1. Державне управління: теорія і практика / За заг. ред. д-ра юрид. наук. проф. В.Б. Авер'янова. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 432 с.

2. Мосьондз С.О. Стратегічний вектор розвитку державної політики у сфері науки в Україні. *Адміністративне право і процес: науково-практичний журнал*. 2013. №3(5)/2013. С. 16 – 22.

Калгужинова А.М.,

ст. преподаватель кафедры уголовного права,
процесса и криминалистики, магистр правоведения

Жумашева А.Т.,

ст. преподаватель кафедры уголовного права,
процесса и криминалистики,
магистр юридических наук

Озбеков Д.О.,

доцент кафедры уголовного права,
процесса и криминалистики,
кандидат юридических наук

*(КарГУ им. академика Е.А.Букетова,
Республика Казахстан)*

К ВОПРОСУ О ПРОТИВОДЕЙСТВИИ ТЕРРОРИСТИЧЕСКИМ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Задачи продуктивного воздействия на национальную и международную преступность обозначены в актуальной повестке дня практически во всех странах мира. Наряду с формированием современной парадигмы противодействия преступности, развитием новейших криминологических отраслей, дальнейшую разработку получают имеющиеся теоретические положения, что обусловило выделение в системе криминологии самостоятельной теории предупреждения преступности.

Приоритетной задачей современной государственной политики Республики Казахстан во всех программных документах определено противодействие всем формам и проявлениям терроризма, экстремизма и радикализма.

Действующее национальное законодательство Республики Казахстан содержит достаточное количество разнообразных нормативных актов, различающихся по юридической силе, уровню, объему регулируемых отношений, степени регламентации вопросов предупреждения террористической преступности: Законы Республики Казахстан от 13 июля 1999 года «О противодействии терроризму», от 18 февраля 2005 года «О противодействии экстремизму», от 29 апреля 2010 года «О профилактике правонарушений», от 6 января 2012 года «О национальной безопасности Республики Казахстан», Государственная программа по противодействию религиозному экстремизму и терроризму в Республике Казахстан на 2018-2022 годы.

Социальная обусловленность уголовной ответственности за террористические преступления проявляется в объективной необходимости реагировать на непрестанное количественное возрастание объема преступных проявлений

терроризма; неможливості протидії здійсненню таких дій іншими, не кримінально-правовими засобами і методами; зміні якості характеристики терористическої злочинності; соразмерності негативних і позитивних наслідків криміналізації терористических злочинів.

На сьогоднішній день в Казахстані безпеку забезпечується шляхом реалізації послідовної державної політики, характеризується чітким розмежуванням повноважень і забезпеченням узгодженого функціонування всіх органів і організацій, посадовців і громадян. Республіка Казахстан гарантує безпеку всіма наявними в її розпорядженні засобами і методами, в т.ч. економічними, політичними, військовими, правовими, спеціальними (розвідка, контррозвідка).

В числі правових гарантій безпеки стратегії безпеки особистості, суспільства і держави центральне місце відведено кримінальному закону.

Поняття «безпеку» використано в усіх кримінальних законах, діяли на території Казахстану. Глава 8 Кримінального кодексу РСФСР 1922 року передбачала відповідальність за «Нарушення правил, охороняючих народне здоров'я, суспільну безпеку і публічний порядок». В кримінальних кодексах радянського періоду були глави, присвячені злочинам проти суспільної безпеки. Деякі види злочинів, пов'язаних з загальною безпекою, передбачалися і в інших главах кодексу.

Історико-правовий аналіз норм, регламентуючих відповідальність за терористическі злочини, показав, що вдосконалення національного кримінального права направлено на приведення кримінального законодавства в відповідність до складуючихся реалій, розширення правових гарантій захисту суспільної безпеки від злочинних посягань [1].

Діяюче кримінальне законодавство Республіки Казахстан (КК РК 2014 року) терористическі злочини виділяє в самостійну групу злочинів проти суспільної безпеки (глава 10 КК). При цьому структурно терористическі злочини розташовані на першому місці, що свідчить про те, що законодавець цінує ці злочини як найбільш небезпечні дії.

Терористическі злочини як окремі прояви тероризму мають більш чіткі ознаки, що дозволяють розглядати їх як окремі випадки лякування обмеженого кола осіб.

Враховуючи сучасні тенденції кримінально-правової політики, пов'язані з підвищенням ролі превентивної функції, особливе значення мають органи, направлені на припинення терористическої і екстремістської діяльності на її початкових етапах.

Кримінальний закон також забезпечує захист безпеки людства

(глава 4 УК), безопасности государства (глава 5 УК), информационной безопасности (глава 7 УК), экономической безопасности (глава 8 УК), экологической безопасности (глава 13 УК), транспортной безопасности (глава 14 УК).

Сравнительный анализ конкретных правовых норм, предусматривающих ответственность за посягательства на отдельные виды безопасности, показывает, что в целом, положения УК РК 1997 года сохранены.

8 декабря 2017 года Верховным судом Казахстана принято специальное нормативное постановление «О некоторых вопросах судебной практики по применению законодательства о террористических и экстремистских преступлениях», в котором высшая судебная инстанция страны на основе результатов обобщения судебной практики дала разъяснения по вопросам квалификации террористических преступлений с учетом изменений в регламентации уголовной ответственности.

Отметим, что Верховным судом Республики Казахстан на форуме «Талдау» размещены Обобщения судебной практики, проведенные судьями областных судов по отдельным нормам действующего законодательства, в основном, за 2015 год, а также Банк судебных актов в разрезе категорий дел [2].

В целом, созданная площадка для дискуссий на тему обобщений судебной практики по актуальным проблемам правоприменения широко используется практикующими юристами, а также в учебной и научно-исследовательской деятельности.

Мы солидарны с современными исследователями в том, что террористическую преступность необходимо выделить в самостоятельный вид преступности. Так, российские ученые Шестаков Д.А., Козаченко И.Я. предлагают криминальное насилие, терроризм и вооруженную преступную деятельность объединить в раздел «Вайолентология» (учение о насилии) [3].

Противодействие террористическим преступлениям должно осуществляться с учетом их криминологических особенностей: наличие развитой инфраструктуры террористической деятельности, включающей финансовое, материально-техническое и кадровое обеспечение; активная пропаганда идеологии и практики терроризма, ее оправдание; организованный и вооруженный характер террористической деятельности.

---

1 Калгужинова А.М. Некоторые вопросы обеспечения криминологической безопасности в Казахстане: Совершенствование деятельности правоохранительных органов с учетом современных реалий: Материалы междунар. науч.-практ. конф. в свете Послания Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни» (16 ноября 2018 года). - Актөбе: АЮИ МВД РК им. М.Букенбаева, 2018. - С.107-109.

2 Верховный суд Республики Казахстан. Форум «Талдау». Банк судебных актов > Уголовные дела > URL: <http://office.sud.kz/forumTaldau/forum.xhtml?content=banks&category=19&view=initial> (Дата обращения: 15.10.2019).

3 Частная криминология /Отв.ред. Д.А.Шестаков. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2007. - 771 с.

Калініна Аліна Владиславівна,
кандидат юридичних наук,
науковий співробітник
відділу кримінологічних досліджень
Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України

SMART-БЕЗПЕКА СУЧАСНОГО МІСТА: ЗА І ПРОТИ

Життя сучасної людини не уявляється без присутності в ньому цифрових технологій. Навіть якщо сама особа майже не користується ними у повсякденності, безліч її особистих даних перебувають у цифровому вимірі: вона потрапляє у поле зору відео та фотокамер, її анкетні дані внесено до безлічі баз, а право на приватність особистого життя постійно знаходиться під загрозою його порушення.

Головним призначенням цифрових технологій є підвищення комфортності життя людини: починаючи від побутової техніки і закінчуючи цифровою інфраструктурою міст. Протягом останніх років застосування цифрових технологій у державному секторі (сфера послуг, правоохоронна діяльність тощо) в Україні набуває все більше популярності. Смарт-технології є зв'язуючим компонентом між різними сферами життя населеного пункту. Так, використання цифрових технологій запроваджує новий рівень координації діяльності оперативних, чергових, диспетчерських та муніципальних служб, відповідальних за громадську безпеку та повсякденну життєдіяльність місцевих громад, а також забезпечує механізми швидкого реагування відповідних служб із метою усунення наслідків правопорушень та надзвичайних ситуацій [1, с. 27].

У світлі діджіталізації всіх сфер життєдіяльності безпека міста ХХІ сторіччя також базується на цифрових технологіях. Зарубіжний досвід щодо використання сучасних технологій у правоохоронній діяльності є досить успішним: зниженню злочинності та підвищенню рівня громадської безпеки у низці країн сприяли такі технології, як смарт-камери, новітні технології у роботі поліції, застосування робототехніки, дронів та ін. [2]. В Україні у межах проекту Smart City безпековий напрям смарт-технологій запроваджується в Києві, Харкові, Львові, Дніпрі, Вінниці, Маріуполі, Чернігові та ін. Зокрема, у столиці активно реалізується проект «Безпечне місто», основою якого є встановлення смарт-відеокамер (мета столичної влади – щонайменше 20 тисяч камер; для порівняння – у Лондоні та Сінгапурі їх близько 100 тисяч), що сприятимуть підтриманню правопорядку на вулицях і дорогах міста [3]. Наразі встановлено понад 6 200 камер відеоспостереження, що, окрім функції огляду, можуть розпізнавати обличчя й автомобільні номери, а також фіксувати порушення правил дорожнього руху і визначати ступінь завантаженості

руху на дорозі [4]. Поки що система відеоспостереження знаходиться на етапі розробки і масштабування, але вже стала певною підмогою в роботі поліції, силових структур та комунальних служб, про що свідчить той факт, що останнім часом рівень розкриття злочинів у столиці збільшився на 48 % [4].

Перспективи формування та функціонування smart системи, що забезпечувала б підтримку правопорядку у населеному пункті, на нашу думку, є такі: 1) підвищення оперативності розкриття кримінальних правопорушень; 2) посилення рівня технічного оснащення правоохоронних органів; 3) створення репрезентативної інформаційної бази правоохоронних органів; 4) зменшення рівня злочинності; 5) убезпечення міста від надзвичайних ситуацій та ін.

Та поряд із цим, як і будь-яке нововведення, деякі неточності практичної реалізації запропонованого підходу викликають занепокоєння. Наприклад, постає питання щодо:

1) фінансування таких проєктів. Адже, за даними ЗМІ, вартість однієї смарт-відеокамери обходиться у суму від 5 до 60 тисяч гривень [3]. До того ж значно більшою статтею видатків є закупівля не самих камер відеоспостереження, а серверного обладнання та облаштування відповідних операційних центрів. Наприклад, для створення всієї системи, від установлення камер та організації закритого каналу мережі передачі даних до обладнання робочих місць операторів у м. Києві, довелося витратити близько 500 мільйонів гривень [4]. При цьому в планах на 2019-2022 роки за цією цільовою програмою обсяг витрат становитиме понад мільярд [4];

2) захисту інформації, що фіксується такими камерами, її накопичення та зберігання;

3) виникає проблема порушення права особи на приватність;

4) створюються умови для розвитку кіберзлочинності (адже на кожний новий технічний захист від неї з часом знаходиться і контр-засіб) та ін.

Таким чином, Smart City – концепція розвитку сучасного населеного пункту, основою якої є ІТ-технології. Важливий напрям цієї концепції охоплює сферу безпеки громадян і полягає у застосуванні вказаних технологій для підтримання правопорядку та громадської безпеки. Адже місто майбутнього – безпечне місто!

1. Денисова Т. А., Шеремет О. С. Запобіжні заходи в межах інфраструктурного, технологічного та соціального розвитку сучасних міст: завдання та рішення. *Кримінальні загрози в секторі безпеки: практики ефективного реагування* : матеріали панельної дискусії III Харків. міжнар. юридичного форуму «Право», м. Харків, 26 верес. 2019 р. Харків : Право, 2019. С. 25–29.

2. Колодяжний М. Г. Стратегія зменшення можливостей учинення злочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні : монографія. Харків : Право, 2018. 228 с.

3. Розумне місто – безпечне місто: що знають про нас smart-відеокамери? URL : <https://rubryka.com/article/yak-zbuduvaty-rozumne-misto/> (дата звернення : 05.09.2019).

4. Цивірко К. Усміхніться, вас знімає прихована камера: Як працює столична система відеоспостереження. URL : <https://ua.112.ua/statji/usmikhnitsia-vas-znimaie-prykhovana-kamera-yak-pratsiuie-stolychna-systema-videosposterezhennia-483447.html> (дата звернення : 19.10.2019).

Карпенко Роман Валерійович
викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ПРИРОДНОГО І ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ

Теоретично-концептуальні засади визначення підтримання публічної безпеки та порядку встановлені у працях: В.Б. Авер'янова, С.С. Алексєєва, М.І. Бажанова, О.М. Бандурки, Д.Н. Бахраха, О.К. Безсмертного, Ю.П. Битяка, С.Н. Братусь, І.І. Веремєєнко, І.П. Голосніченко, І.М. Даньшина, Е.В. Додина, О.В. Дяченко, А.І. Єлістратова, Л.В. Ковалюк, А.Т. Комзюка, Б.П. Курашвілі, В.М. Олійника, В.Ф. Опришко, В.Я. Тація, В.П. Тихого, М.М. Тищенко, Ю.М. Тодики, В.А. Юсупова, А.Ю. Якімова, О.М. Якуби, Ц.А. Ямпольської, О.В. Яценко та інших. Низку питань щодо підтримання публічної безпеки та порядку висвітлено практичними співробітниками правоохоронних органів у періодичній пресі, у журналах та виступах на телебаченні.

Для детального з'ясування організації діяльності органів поліції щодо підтримання публічної безпеки та порядку під час надзвичайних ситуацій природного й техногенного походження, необхідно з'ясувати сутність даного явища. Надзвичайні ситуації техногенного характеру класифікують за такими основними ознаками: за масштабами наслідків (об'єктового, місцевого, регіонального та загальнодержавного рівня); за галузевою ознакою (надзвичайні ситуації в сільському господарстві; у лісовому господарстві; на заповідній території, об'єктах особливого природоохоронного значення; у водоймах;

матеріальних об'єктах – об'єктах інфраструктури, промисловості, транспорту, житлово-комунального господарства та населення – персонал підприємств та установ, мешканці житлових будинків, пасажери транспортних засобів тощо). Усі надзвичайні ситуації техногенного характеру поділяються на: транспортні аварії, пожежі (вибухи); наявність у довкіллі шкідливих речовин понад гранично допустимі концентрації (далі – ГДК); аварії із загрозою викиду (викидом) хімічних небезпечних речовин і біологічних небезпечних засобів; аварії із загрозою викиду (викидом) радіоактивних речовин; раптове руйнування будівель і споруд; аварії на об'єктах. Ключові слова: поліція, публічний порядок, безпека, надзвичайні ситуації, діяльність, загрози системи життєзабезпечення; аварії на електроенергетичних спорудах; аварії на очисних спорудах, гідродинамічні аварії. Транспортні аварії поділяються на аварії (катастрофи): на залізничному транспорті (товарних поїздів, пасажирських, поїздів метрополітену); на автомобільному транспорті; на судах (пасажирських, вантажних); на авіаційному транспорті (авіаційні катастрофи в аеропортах і населених пунктах та поза ними); на транспорті з викидом (загрозою викиду) небезпечних хімічних речовин, радіоактивних речовин і біологічно небезпечних речовин; на міському транспорті; на транспорті, в які потрапило керівництво держави та народні депутати [1].

Надзвичайні ситуації природного характеру – це небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні, морські та прісноводні явища, деградація ґрунтів, рослинного шару чи надр, природні пожежі, зміна стану повітряного басейну, інфекційна захворюваність людей, сільськогосподарських тварин, масове ураження сільськогосподарських рослин хворобами чи шкідниками, зміна стану водних ресурсів та біосфери тощо. Події природного походження або результат діяльності природних процесів (наприклад, пилові бурі, селі та снігові лавини, паводки, зливи, зсуви, карст та землетруси), що за своєю інтенсивністю, масштабом поширення й тривалістю можуть становити безпосередню небезпеку для здоров'я людини, відносяться до небезпечних (екстремальних) природних явищ або стихійних лих. Надзвичайні ситуації природного характеру є прямим наслідком будь-яких змін навколишнього природного середовища, що загрожують, у першу чергу, безпеці життєдіяльності людини, різко ускладнюють її господарську та іншу діяльність [2]. Згідно з повноваженнями, закріпленими в законодавстві України, поліція, як складова частина правоохоронної системи нашої держави, в умовах надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру виконує наступні функції: – охорони громадського порядку в зоні надзвичайних ситуацій; – протидії злочинам і правопорушенням у зоні надзвичайних ситуацій; – оточення зони надзвичайних ситуацій, здійснення режимних заходів, забезпечення евакуації населення; – надання всебічної допомоги постраждалому населенню; – попередження та ліквідації паніки; – інформування населення про обстановку, що склалася в зоні надзвичайних ситуацій; – здійснення контролю за зберіганням і роздачею води, продуктів харчування, предметів першої необхідності,

гуманітарної допомоги; – інвентаризації товарів на об'єктах торгівлі та постачання; – співпраці у відправленні небезпечних речовин у безпечні місця, контролю за їх захороненням, участі у визначенні пунктів обробки використаної техніки, обладнання й спорядження, а також місць їх збору та захоронення при аваріях на радіаційних об'єктах, ліквідації горіння; – проведення рятувних і інших невідкладних робіт; – забезпечення безпеки дорожнього руху в зоні надзвичайних ситуацій; – забезпечення режимних заходів під час введення надзвичайних адміністративно-правових режимів – зони надзвичайної екологічної ситуації та надзвичайного стану [3]. При розробці плану комплексного використання сил і засобів органів Національної поліції, доцільним є створення координаційної групи або ради. Вивчення практики роботи поліції свідчить про те, що такі групи-ради створюються далеко не в кожному органі, що приводить до неякісного складання єдиної дислокації сил різних служб. Найчастіше це виражається в тому, що начальник (командир) підрозділу патрульної служби поліції чисто механічно сполучає лінійні дислокації в одну, не погоджуючи або недостатньо погоджуючи їх з керівниками інших служб і підрозділів [4].

---

1. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: [навчальний посібник] / [В.Д. Сущенко, В.І. Олефір, С.Ф. Константинов та ін.] ; за заг. ред. Є.М. Моїсеєва. – К. : КНТ, 2008. – 264 с.

2. Коленов О.М. Навчальний посібник з дисципліни: «Первинна підготовка рятувальника» / О.М. Коленов, О.Є. Безуглов, В.М. Іщук – Харків: НУЦЗУ, 2012. – 403 с.

3. Корнеєнко С.В. Безпека життєдіяльності: [навчальний посібник] / С.В. Корнеєнко // Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2013. – 188 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geol.univ.kiev.ua/lib/BGD.pdf>.

4. Ложкин Н.Е. Планирование действий органов внутренних дел в особых условиях / Н.Е. Ложкин. – М. : Акад. МВД СССР, 1989. – 112 с.

Кириченко Олег Вікторович
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМИ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ

Одним із різновидів злочинів проти громадської безпеки є неправдиві повідомлення про загрозу громадській безпеці, які набули в сучасних умовах характеру своєрідної епідемії. Так, ст. 259 КК України передбачає кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, тобто за завідомо неправдиве повідомлення про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками. При цьому суспільна небезпечність цього злочину полягає в тому, що завідомо неправдиве повідомлення про небезпеку порушує нормальний ритм життя суспільства і держави, вносить елементи дезорганізації у діяльність підприємств, установ і організацій, порушує роботу транспорту, породжує неправдиві чутки, поширює паніку серед населення, завдає значної економічної шкоди державі.

Основним безпосереднім об'єктом зазначеного злочину є загальна громадська безпека. Окрім громадської безпеки, цей злочин завдає шкоди або ставить під загрозу настання такої шкоди й іншим цінностям, котрі є додатковими безпосередніми його об'єктами, до яких можна віднести, наприклад, життя та здоров'я громадян, власність. Однак життя та здоров'я громадян будуть додатковими об'єктами цього злочину тільки у тому випадку, коли в діях суб'єкта буде відсутній умисел на позбавлення життя та заподіяння шкоди здоров'ю громадян. За наявності такого умислу вчинене утворить склад вбивства або тілесного ушкодження, до якого й увійдуть означені об'єкти. Додатковий об'єкт злочину, що досліджується, є факультативним, оскільки цінності, які його утворюють, зазнають шкоди не в усіх випадках його вчинення.

Предметом неправдивого повідомлення про небезпеку є інформація, яка містить відомості про відсутність небезпеки як необхідного компонента громадської безпеки. Впливаючи на неї шляхом перекручення її змісту (тобто перетворюючи правдиву інформацію на неправдиву), суб'єкт вчинює злочин, передбачений ст. 259 КК України.

Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності має такі ознаки: 1) містить вигадані відомості про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками, про стихійне чи інше загальне лихо (землетрус, викид радіоактивних речовин, наявність отруйних речовин у громадських місцях, які ставлять під загрозу життя та здоров'я громадян, епідемія тощо); 2) характеризується правдоподібністю і може сприйматися тими, кому воно адресовано, як реальна загроза безпеці; 3) заявникові заздалегідь відомо про відсутність загрози безпеці в дійсності.

Об'єктивна сторона основного складу цього злочину включає в себе суспільно небезпечне діяння – «повідомлення» та засіб вчинення злочину – «неправдиві відомості про загрозу громадській безпеці», які об'єднуються у способі його вчинення – обмані. За словами Р.А. Сабітова, обман полягає у перекручуванні уявлення іншої особи про наявні факти, події та явища. Вводячи в оману стосовно настання будь-якої події, обіцяючи вчинити в майбутньому певні дії, суб'єкт тим самим вводить в оману потерпілу особу і таким чином посягає на інтереси, які охороняються кримінальним правом [1, с. 9].

Склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 259 КК України, належить до формальних не усічених. Цей злочин вважається закінченим з моменту доведення неправдивих відомостей про вказану загрозу до відома адресата. При цьому «доведення» слід розглядати не як процес дії, а як її результат. Тому лише факт усвідомлення адресатом характеру загроз, що містяться у цьому повідомленні, може свідчити про закінчення вчинення злочину. Об'єктивними кваліфікуючими ознаками цього злочину є спричинення тяжких наслідків та повторність (ч. 2 ст. 259 КК України).

Суб'єкт завідомо неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці є загальним. Це фізична осудна особа, яка вчинила злочин, передбачений ст. 259 КК України, у віці не молодше шістнадцяти років. Суб'єктивна сторона неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці характеризується тільки прямим умислом, тобто винний усвідомлює, що повідомляє про неіснуючу небезпеку і бажає цього. Непрямий умисел при вчиненні цього злочину виключається, оскільки він можливий лише у злочинах з матеріальним складом. При цьому варто звернути увагу практичних працівників правоохоронних органів на те, що при застосуванні ст. 259 КК України їм слід мати на увазі, що обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього злочину є первинна мета його вчинення, тобто доведення неправдивої інформації до відома її отримувача. У той час вторинна, віддалена мета такого діяння на кваліфікацію не впливає, але повинна враховуватися при індивідуалізації кримінальної відповідальності. Мотиви вчинення неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці можуть бути різними: хуліганські спонукання, помста, ревності, заздрість, ненависть, користь тощо. Але, як свідчить практика, найбільш розповсюдженим є перший із вказаних мотивів. В основі хуліганських спонукань зазвичай лежить егоїзм, почуття озлоблено-

сті та незадоволеності, що виявляється у прагненні демонстративно проявити себе, висловити нарочито-показову зневагу до людей, суспільства, законів держави.

Враховуючи результати проведеного нами раніше дослідження кримінально-правових ознак неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці, ми вважаємо, що і сьогодні є нагальна потреба вдосконалення ст. 259 КК України, у зв'язку з чим пропонуємо: по-перше, враховуючи зарубіжний досвід, понизити мінімальну вікову межу кримінальної відповідальності особам, які вчинили неправдиве повідомлення про загрозу громадській безпеці з шістнадцяти до чотирнадцяти років та внести відповідні доповнення до ч. 2 ст. 22 КК України вказівкою на ст. 259, що за ствердженням О.М. Храмцова, відповідає усім вимогам зниження віку кримінальної відповідальності, особливо в сучасних умовах [2, с. 12]; по-друге, необхідно викласти ст. 259 КК України у такій редакції:

«Повідомлення неправдивих відомостей про загрозу громадській безпеці

1. Умисне повідомлення неправдивих відомостей про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками, –

карається позбавленням волі на строк від двох до шести років.

2. Те саме діяння, якщо воно призвело до загибелі людей, заподіяння тяжкого або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, або завдало майнової шкоди в особливо великих розмірах, або вчинене повторно, –

карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років.

Примітка. Майнова шкода вважається заподіяною в особливо великих розмірах, якщо реальні збитки становлять суму, яка в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину» [3, с. 157].

---

1. Сабитов Р.А. Обман как средство совершения преступления. Омск: Омская школа милиции МВД СССР, 1980. 79 с.

2. Храмцов О.М. Кримінологія вербальної агресії: Автореф. дис. к.ю.н.: 12.00.08 / НУВС. Харків. 2004. 20 с.

3. Кириченко О.В. Кримінально-правова характеристика неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці // Jurnalul juridic national: teorie si practica. 2014. № 4 (8). С. 152–157.

Коваленко Ілля Олександрович,
аспірант кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ

Однією з найбільш розповсюджених слідчих (розшукових) дій є огляд. Як зазначає В.О. Коновалова, огляд – це слідча дія, яка полягає у безпосередньому сприйнятті об'єктів з метою виявлення слідів злочину та інших речових доказів, з'ясування обставин події, а також обставин, що мають значення у справі [1, с. 161]. Під час проведення огляду, отримані результати як правило є початковим матеріалом, від яких буде залежати подальше розслідування злочину.

Відповідно до ст. 237 КПК України з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів. Для отримання швидкої інформації про обставини події в незмінному стані, будь яка затримка може спричинити втрату важливої інформації, втрату речових доказів, а також проведення слідчим інших слідчих (розшукових) дій, спрямованих на швидке розкриття злочину [2, с. 218].

Так як питання тактики проведення огляду достатньо висвітлені у криміналістичній літературі, розглянемо їхні особливості при розслідуванні злочинів, кваліфікованих за ст. 190 КК України.

Провівши аналіз кримінальних правопорушень про шахрайство у сфері банківських електронних платежів, огляд місця події проводиться в 65%, а ефективність виявляється не більше 40%, так як здебільшого даний вид злочину розтягнутий у часі і як правило фактичне місце злочину важко встановити. Для виявлення фактичного місця злочину залучаються відповідні ІТ-фахівці з кібербезпеки.

Як зазначає ряд авторів, огляд місця події є обов'язковою слідчою (розшуковою) дією для початкового етапу розслідування шахрайства. У кожному конкретному випадку, як доречно зазначає І.В. Александров, проведення огляду місця події після отримання повідомлення про злочин і допиту потерпілого у всіх випадках є необхідним [3, с.46]. І.О. Антонов зазначає що не потрібно відмовлятися від проведення даної слідчої дії по даній категорії справ [4, с. 131].

Інша частина вчених вважає інакше, зокрема, їхня думка полягає в тому що, проведення огляду місця події по справах про шахрайство у більшості

випадків є неефективними. Здебільшого О.В. Волохова переконана, що загальна вимога про необхідність оперативно організувати прибуття на місце події слідчо-оперативної групи мало підходить до дій по заявам громадян про вчинення шахрайства [5, с. 88].

При розслідуванні шахрайства в сфері банківських електронних платежів, вчиненого з використанням комп'ютерних засобів та систем, огляд місця події має свою специфіку. Як зазначає С.В. Ардаб'єва, що при даному виді шахрайства огляд місця події необхідно проводити за участю спеціаліста комп'ютерно-технічної експертизи, а також апаратно-комп'ютерних засобів [6, с. 6]. Злочини з використанням комп'ютерних технологій до яких відноситься шахрайство в сфері банківських електронних платежів в США у програмі NCTP по боротьбі із комп'ютерною злочинністю має назву «огляд місця електронного злочину» [7, с.9].

Така процесуальна дія слугує виявленню, фіксації, та вилучення слідів злочину, а також для обстановки місця події. Сліди злочину при такому виді шахрайства є не стандартними та знаходяться в електронному вигляді та на електронних носіях. При огляді електронних інформаційних систем (комп'ютер, планшет, мобільний телефон, тощо) об'єктом огляду являється така техніка, а також носії інформації (наприклад IP адреси, системні дані, програми, cookies браузерів, КЕШ та ін). У ході огляду необхідно виявити сліди злочину, які стануть об'єктами апаратно-комп'ютерного чи традиційно-криміналістичного дослідження [6, с. 8].

До специфіки огляду місця події при розслідуванні шахрайства в сфері банківських електронних платежів, на наш погляд, слід віднести такі дії: вилучення в ході огляду місця події з електронних носіїв тої інформації, яка б підтверджувала або навпаки спростовувала факт шахрайства в діях підозрюваних в даному виді злочину, зразків друку принтерів або самих принтерів (для виготовлення підроблених документів, банківських карток тощо), виявлення спец засобів для перехоплення та зчитування даних та ін.

Важливим тактичним моментом при огляді місця події є пошук слідів, які могли бути залишені злочинцем. Згідно ст. 159 КПК України сторона кримінального провадження має право ознайомитися з документами, зробити копії, а у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею чи судом вилучити їх (здійснити їх виїмку).

При розслідуванні шахрайства мають значення своєчасне та тактично правильне вилучення документів. Аналіз відповідного способу вчинення шахрайства, урахування місця та засобів вчинення, також використання документів на предмет посягання злочину дозволяють слідчому визначити вид та перелік документів які підлягають вилученню.

Документи які можуть бути предметом вилучення можуть знаходитись не лише за місцем вчинення шахрайства, але й в інших установах, організаціях, підприємствах. В такому випадку слідчому треба визначити точне місце перебування таких документів. Прикладом може слугувати виписка по раху-

нкам, документи підтверджуючі перерахунок коштів, які знаходяться у відповідній фінансовій установі. Після вилучення даних документів проводиться ретельне дослідження.

Згідно ст. 270 КПК метою огляду є виявлення та фіксація відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення. Завданням слідчого органу, який проводить огляд документів є їх збирання й дослідження як доказів. При огляді документів при розслідуванні шахрайства в сфері банківських електронних платежів мають вирішуватись такі завдання: з'ясувати загальні данні що характеризує документ, від імені кого проводились перерахунок коштів, хто підписував відповідні документи, якщо залучені печатки встановити чи не підроблені вони. Після цього детальним оглядом документів слідчий вирішує які документи йому потрібно вилучити як речові докази, по яким треба призначити судову експертизу.

Підводячи підсумки, зазначимо, що при огляді місця події при розслідуванні шахрайства в сфері банківських електронних платежів треба враховувати специфіку об'єктів, які оглядаються. При огляді треба залучати відповідних ІТ-фахівці з кібербезпеки з залученням спеціальних технічних засобів для виявлення, встановлення та вилучення певної інформації, яка знаходиться на електронних носіях та слугуватиме доказами по даному кримінальному правопорушенню. Адже місце події для слідчого носить дослідницький характер, спрямований на встановлення обстановки події, виявлення слідів злочину та з'ясування інших обставин, які можуть пришвидшити розкриття злочину. При уважному вивченні місця події, звертаючи увагу на кожну деталь, розкриваючи протиріччя та встановлюючи взаємозв'язок предметів та явищ, слідчий повинен прийти до цілісної картини та сутності події, що відбулася.

1. Криміналістика: Підручник / Кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / За ред. проф. В. Ю. Шепітька. — 4-е вид., перероб. і доп. — Х.: Право, 2008. — 464 с. (абзац 2 ст.161)

2. Коновалова В.О Слідчий огляд. Криміналістика: підручник / В.О. Ковалова ; за редакцією В.Ю. Шепітька. —К : Вид. дім. Ін Юре, 2001-377 с.

3. Александров И.В. Расследование мошенничества. Криминалистическая методика / И.В. Александров – Красноярск : РУМЦ ЮО, 2004.- 56 с.

4. Антонов А.Н Решение типовых задач расследования преступлений/ А.Н. Антонов-Краснодар : Изд. Краснодар. юрид. ин-та, 2000.-128с.

5. Волохова О.В Современные способы мошенничества: особенности выявления и расследования / Волохова В.О.; под ред Е.П.Ищенко.- М. Юрлитинформ, 2005,- 128 с.

6. Ардабьева С.В. Особенности тактики производства отдельных следственных действий при расследовании мошенничества, совершаемых с использованием компьютерных средств и систем / С.В Ардабьева // Воронежск.криминалистические чтения: сб. науч. тр. / под ред. О.Я. Баева.-2007. – 8 – с.4-9

7. Преступления, связанные с компьютерной информацией // Зарубежный опыт. – М. : ГИЦ МВД России, 2000. – Вып. 5. – С. 7-12.

Кононець Віта Петрівна

кандидат юридичних наук
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, доцент

**ЩОДО ПИТАННЯ З НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ
МВС: ВИДАЧА СВІДОЦТВА ПРО ДОПУЩЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ
ЗАСОБІВ ДО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ**

Питання пов'язані з наданням сервісних послуг МВС, щодо видачі свідоцтва про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів, а також використанням поліцією технічних приладів, зокрема у процесі здійснення фото і відео-фіксації, а саме при порушенні правил дорожнього руху є на даний час досить актуальними. Вона грає велику роль у пошуках злочинців та правопорушників, допомагає збирати докази, досліджувати документи та інших речові докази. І тому потрібно визначити правові підстави, значимість даного питання та взагалі доречність застосування працівниками поліції цих засобів.

Відповідність конструкції спеціалізованих транспортних засобів для перевезення небезпечних вантажів вимогам ДОПНВ підтверджується шляхом видачі свідоцтва про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів.

Свідоцтво видається або продовжується сервісним центром МВС за результатами перевірки відповідності конструкції та спеціального обладнання транспортного засобу вимогам ДОПНВ та Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів.

Власник транспортного засобу, перевізник або уповноважена ним особа має право вільного вибору сервісного центру МВС для проведення перевірки відповідності конструкції транспортного засобу вимогам ДОПНВ та отримання Свідоцтва. Обмеження у виборі сервісного центру МВС, зокрема від місця реєстрації транспортного засобу, не допускається.

Транспортні засоби, якими перевозяться небезпечні вантажі, повинні відповідати вимогам державних стандартів, безпеки, охорони праці та екології, а також у встановлених законодавством випадках мати відповідне маркування і свідоцтво про допущення до перевезення небезпечних вантажів.

На сьогодні перевізники узгоджують з Національною поліцією лише дорожнє перевезення небезпечних вантажів, які належать до вантажів підвищеної небезпеки згідно із наказом Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження деяких нормативно-правових актів з питань дорожнього перевезення небезпечних вантажів» від 4 серпня 2018 р. № 656.

Висновки. Для вирішення проблеми прозорості надання адміністративних послуг МВС щодо видачі свідоцтва про допущення транспортних засобів до перевезення вантажів, необхідно врегулювати питання щодо ефективності та оперативності роботи національної автоматизованої інформаційної системи.

Та ввести ряд нововведень. Зокрема, підвищити кошторис послуги на отримання свідоцтва про допущення транспортних засобів до перевезення вантажів. Оскільки, висока ціна має відбити бажання у громадян вступати в корупційні зв'язки для отримання такого свідоцтва. Складання теорії і практики має супроводжувати відеозйомка із кількох камер. Інформація, хто, коли і кому видав медичну довідку та водійське посвідчення, має бути або публічною, або доступною певним колам осіб. Поліціанти, що приймають іспити, мають отримувати гідну зарплату, для зменшення корупційних ризиків у сфері надання адміністративних послуг МВС.

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст.141 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження деяких нормативно-правових актів з питань дорожнього перевезення небезпечних вантажів» від 4 серпня 2018 р. № 656.

Коротун Олена Миколаївна
к. ю. н., докторант
Науково-дослідного інституту
публічного права

МЕТОДИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Будь-яка управлінська діяльність органів виконавчих органів державної влади передбачає реалізацію адміністративно-правових та організаційних методів. Не виключення у цьому питанні й сфера охорони прав інтелектуальної власності в якій за допомогою норм адміністративного права закріплюється повноваження публічної адміністрації, права і обов'язки учасників правовідносин. В межах визначеної компетенції з метою досягнення поставленої мети та для виконання поставлених завдань, виконавчі органи використовують адміністративно-правові методи.

Внаслідок значної кількості суб'єктів публічної адміністрації у сфері інтелектуальної власності та об'єктів адміністративно-правової охорони, методи управління теж є різноманітними, що не виключає наявності у них загальних рис.

Найбільш характерними для методів управління є:

- 1) способи впливу виконавчого органу (посадової особи) на підпорядкований йому орган та громадян;
- 2) вираження державного публічного інтересу, керівної ролі держави;
- 3) способи досягнення мети;
- 4) способи організації, прийоми здійснення функцій, що виникають в процесі здійснення спільної діяльності;
- 5) способи реалізації компетенції [1, с.146-147].

До цього можна додати, що в адміністративно-правовій літературі існують різні підходи розуміння поняття «методу управління». На це звертає увагу Г.В. Атаманчук, який зазначає, що у науковій літературі по-різному трактуються методи управлінської діяльності, але узагальнюючи їх можна визначити як способи та прийоми аналізу та оцінки управлінської ситуації, використання правових та не правових форм, вплив на свідомість та поведінку людей в управлінні суспільними процесами, відносинами та зв'язками [2, с. 248].

В юридичній літературі під методами адміністративного права розуміють способи та прийоми цілеспрямованого впливу норм адміністративного права на поведінку учасників адміністративно-правових відносин [3, с. 156].

На думку Д.М. Овсянко метод управління – це спосіб здійснення його функцій, засіб впливу органу виконавчої влади на керовані об'єкти [4, с. 123].

Р. А. Калюжний під методами державного управління розуміє певні способи практичного здійснення органами виконавчої влади та іншими суб'єктами державного управління владно-організуючого впливу на керовані об'єкти, що відповідають характеру й обсягу наданих цим суб'єктом функцій та повноважень (компетенції), а також особливостями керованих об'єктів [5, с. 295].

Т. О. Коломoeць та інші науковці під методами розуміють сукупність засобів, способів здійснення функцій суб'єкта публічної адміністрації, впливу суб'єктів публічної адміністрації на об'єкт публічної діяльності [6, с. 141].

На думку О.П. Світличного методи публічного управління інтелектуальною власністю є способами практичного здійснення органами виконавчої влади та їх посадовими особами владно-організуючого впливу на керовані об'єкти відповідно до наданих їм повноважень [7, с. 38].

Наявність схожих ознак, тим не менш дає підстави вважати про різні концептуальні підходи науковців до розкриття адміністративно-правових методів, які відображають взаємозв'язок керуючих і керованих підсистем, а саме через: загальну категорію «методи адміністративного права»; методи управління; методи державного управління; методи впливу суб'єктів публічної адміністрації; методи публічного управління.

Вказані правові методи адміністративного інструментарію є часто використаними в теорії адміністративного права, однак, найбільш влучно характеризують юридичну природу сучасного адміністративного права – методи

управління публічної адміністрації.

У такому розумінні особливості реалізації адміністративно-правових та організаційних методів у сфері забезпечення охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності здійснюються публічною адміністрацією в концентрованій формі. Методи управління публічної адміністрації у досліджуваній сфері характеризуються такими рисами:

– вони пов'язані з цільовим призначення управлінської діяльності спеціально уповноважених державних органів, інших суб'єктів публічної адміністрації з метою практичної реалізації завдань і функцій держави у сфері охорони інтелектуальної власності, виражають владно-організуючий вплив на керований об'єкт шляхом використання адміністративно-правових форм і методів управління;

– будучи правильно поєднані методи управління публічної адміністрації створюють єдину взаємопов'язану систему способів впливу на керовані об'єкти;

– суб'єкти публічної адміністрації використовують адміністративний інструментарій (способи реалізації управлінської діяльності) виражають державно-владний характер завжди маючи відповідні керовані об'єкти;

– реалізація адміністративно-правових форм управління залежать від правового статусу суб'єкта публічної адміністрації та особливостей керованого об'єкта (індивідуального або колективного, форми власності), шляхом застосування різноманітних заходів впливу, в тому числі адміністративного примусу.

До цього можна додати, що в межах визначених нормативно-правовими актами уповноважені державні органи, їх посадові особи використовують адміністративний інструментарій (способи реалізації управлінської діяльності) завжди маючи відповідні керовані об'єкти, виражають державно-владний характер.

Кожен із органів виконавчої влади в межах своєї компетенції приймає управлінське рішення, яке є обов'язкове для підпорядкованого органу управління. Водночас сфера державного управління інтелектуальною власністю охоплює широке коло різних об'єктів права інтелектуальної власності, що передбачає розмежування способів здійснення владно-організуючого впливу керуючих суб'єктів на підпорядковані їм суб'єкти публічної адміністрації та керовані об'єкти. Наприклад, якщо це стосується охорони права інтелектуальної власності на торговельну марку, інших об'єктів промислової власності, безпосередніми суб'єктами державного управління є: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; Департамент інтелектуальної власності; Український інститут промислової власності; державні інспектори з питань інтелектуальної власності. Кожен із вказаних суб'єктів публічної адміністрації займає своє місце в організаційній структурі забезпечення охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності у відповідності до закріпленої компетенції визначеної нормативно-правовими актами.

Отже, під адміністративно-правовими методами забезпечення охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності слід розуміти способи та прийоми безпосереднього і цілеспрямованого впливу суб'єктів публічної адміністрації (посадових осіб) на підстави закріпленої за ними компетенції, у встановлених межах та відповідній формі на підпорядковані їм органи та керовані об'єкти.

1. Адміністративне право України [підручник]/Ю.П. Битяк, В.В. Багуцький, В. М. Гарашук та ін.]; За ред. Ю.П. Битяка. Харків: Право, 2001. 528 с.

2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекций [4-е изд., стер.]. М.: Омега. Л., 2006. 584 с.

3. Галунько В. В. Адміністративне право України: підручник: у 2-х т.: Загальне адміністративне право. Акад. курс. Херсон: ХМД, 2013. Т.1. 396 с.

4. Овсянко Д.М. Административное право. Учеб. пособ./ под ред. Г.А. Туманова. М.: Юристъ, 1997. 448 с.

5. Адміністративне право України: Академічний курс: підручник у двох томах: Т. 1. Загальна частина/Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична література», 2007. 592 с.

6. Адміністративне право України: Підручник. Вид.2, змін. і доп./За заг. ред. Т. О. Коломоєць. К.: Істина, 2012. 528 с.

7. Світличний О. П. Метод як один із елементів змісту управлінської діяльності у сфері інтелектуальної власності. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право». 2017. №264. С. 33-38.

Косяченко Ксенія Едуардівна

к.ю.н., доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

БЮДЖЕТНІ УСТАНОВИ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО ПРАВА ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ

Серед суб'єктів, залучених до функціонування фінансової системи та здійснення публічної фінансової діяльності виокремлюють і бюджетні установи. З'ясування місця бюджетних установ у системі суб'єктів фінансового права на сучасному етапі дозволить по-новому поглянути на правове регулювання фінансових правовідносин з урахуванням різноманітних соціально-економічних перетворень. При дослідженні категорії «суб'єкт фінансового права» у наукових колах обстоюються різні позиції щодо її визначення. Це можна пояснити тим, що наразі не існує однастайності поглядів фахівців з теорії держави та права стосовно поняття «суб'єкт права». На переконання С. І. Архіпова, суб'єкт права – не лише носій прав та обов'язків, а й головний

фактор всього правового життя, від якого залежить зміст права, його функціонування і розвиток [1, с. 14]. Вказаний підхід до визначення поняття «суб'єкт права» вбачається логічним. Зазначеним поняттям охоплюються як ті суб'єкти, що вже безпосередньо беруть участь у конкретних правовідносинах, так і ті, які мають потенційну можливість залучитися до участі у таких відносинах.

Слушну думку висловлює В. С. Нерсисянц, який звертає увагу на те, що найчастіше в теорії ігнорується важлива характеристика для суб'єкта права, а саме: «всі встановлені в об'єктивному праві (чинному законодавстві) права та обов'язки всіх суб'єктів права (фізичних та юридичних осіб) у всіх галузях та сферах права (у приватному та у публічному праві) мають абстрактно-загальний характер, виражають абстрактну можливість і можливість абстрактних суб'єктів набути чи реалізувати відповідні права та обов'язки» [2, с. 509 – 510]. Дійсно, для набуття відповідних прав і обов'язків та їх подальшої реалізації бюджетні установи (так само, як і інші суб'єкти фінансового права) мають трансформуватися у суб'єктів відповідних правовідносин.

На думку А. В. Міцкевича, правосуб'єктність має особливе, основоположне значення для правового регулювання поведінки громадян та організацій: вона служить передумовою конкретних взаємовідносин між ними, зумовлює зміст поведінки особи чи організації у різних життєвих ситуаціях [3, с. 13]. Саме за допомогою правосуб'єктності чітко окреслюється коло суб'єктів відповідної галузі права. Так, фінансову правосуб'єктність, дійсно, можна визначати саме як ознаку суб'єкта фінансового права та передумову набуття ними правового статусу.

Розмірковуючи над визначенням фінансової правосуб'єктності, О. Г. Писарева наголошує, що це здатність бути суб'єктом фінансового права взагалі, і уточнює, що її зміст полягає у можливості мати права та нести юридичні обов'язки, що відповідають природі установи, закріплені у фінансовому законодавстві, а також у локальних актах організації» [4, с. 26]. Зазначене твердження містить певні суперечності, зокрема, вбачається нелогічною думка вченої щодо закріплення фінансових прав і обов'язків бюджетної установи на локальному рівні. Фінансово-правовий статус бюджетної установи визначається виключно на законодавчому рівні, саме це є однією з принципових особливостей суб'єктів фінансового права. На локальному рівні, в установчих документах бюджетної установи, може деталізуватися основна діяльність бюджетних установ. У той же час фінансово-правовий статус не може змінюватися локальними нормативними актами, це, знов-таки, можливо лише на законодавчому рівні.

Цілком логічним є підхід, за якого правосуб'єктність набуває чіткого визначення при вступі відповідного суб'єкта у конкретні галузеві правовідносини. Зокрема, при вступі у фінансові правовідносини відбувається реалізація «першої сходинки в процесі конкретизації фінансово-правових норм, на якій визначається загальне юридичне становище суб'єктів фінансового пра-

ва» [5, с. 10].

Досліджуючи питання правосуб'єктності, С. С. Алексєєв наголошував на існуванні декількох видів правосуб'єктності, зокрема: а) загальної – характеризує здатність особи в межах певної політичної та правової систем бути суб'єктом права; б) галузевої – здатність особи бути учасником правовідносин у межах відповідної галузі права; в) спеціальної – здатність особи виступати учасником лише певних відносин у межах відповідної галузі права [6, с. 383 – 386]. Запропонований підхід має право на існування в контексті виділення галузевої і спеціальної правосуб'єктності. Щодо загальної правосуб'єктності, то навряд чи її виокремлення є доцільним.

Справа в тому, що, вступаючи у відповідні правовідносини, суб'єкт набуває вже конкретної галузевої правосуб'єктності, яка передуює виникненню відповідного галузевого правового статусу. У рамках певної правової галузі суб'єкт наділяється «підгалузевою» або спеціальною (видовою) правосуб'єктністю. Наприклад, суб'єкти фінансового права мають фінансову правосуб'єктність (як загальну), а вже залежно від того, в які відносини вони вступають, ця правосуб'єктність змінюється – бюджетна, податкова, валютна й т. ін. Таким чином, можна вважати, що фінансова правосуб'єктність є загальною для суб'єктів фінансового права, являє собою їх характеристику – юридичну властивість мати права та обов'язки, а також інші елементи правового статусу, які виникають у суб'єкта, коли він вступає у фінансово-правові відносини.

---

1. Архипов С. И. Субъект права в центре правовой системы. *Государство и право*. 2005. № 7. С. 14.

2. Нерсисянц В. С. Общая теория государства и права: учебник. Москва, НОРМА-ИНФРА –М, 1999. С. 509 – 510.

3. Мицкевич А. В. Субъекты советского права. Москва: Госюриздат, 1962. С. 13.

4. Писарева Е. Г. Правовое положение государственных учреждений в сфере финансов: монография / под ред. Н. И. Химичевой. Москва. Юрлитинформ, 2011. С. 26.

5. Писарева Е. Г. Правовое положение государственных учреждений в сфере финансов: монография / под ред. Н. И. Химичевой. Москва. Юрлитинформ, 2011. С. 10.

6. Алексеев С. С. Общая теория права: учебник. Москва: Велби; Проспект, 2008. С. 383 – 386.

Крамаренко Юрій Миколайович

кандидат юридичних наук, доцент, адвокат,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОГНОЗУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Сучасний світ вирізняється високими темпами обігу не тільки інформації, а й технологій, які можуть мати потрійне призначення: цивільне, військове та кримінальне («мафіозно-терористичне») [1, с.16]. Вказані тенденції ускладнюють роботу правоохоронних органів, що діють не тільки в умовах кримінальної протидії та технічного і технологічного удосконалення вчинення окремих злочинів, а й високого рівня невизначеності та непередбачуваності. Одним із напрямів діяльності, що дозволяє ефективно впливати на прояви злочинності, є прогнозування. Питанням прогнозування, в т.ч. у криміналістиці та оперативно-розшуковій діяльності, вже присвячено чимало робіт фахівців різних сфер знань, таких як Р.Л. Акофф, В.А. Журавель, Г.Є Журавльов, Є.С. Ларіна, В.С. Овчинський, В.Л. Ортинський, Т.О. Рекуненко, В.Г. Тілейчук, І.М. Фейгенберг, Р.А. Халілев, В.Ю. Шепітько та інші. Проте з огляду розвитку технологій та інформаційних процесів таке питання залишається актуальним та вимагає підходів, що базуються на міждисциплінарних зв'язках.

Прогнозування у сфері виявлення, припинення, розкриття, розслідування та запобігання вчиненню кримінальних правопорушень є елементом планування, що, у широкому змісті, має на меті не тільки досягнення певного бажаного результату у вигляді зменшення рівня злочинності, покращення стану розкриття та підвищення якості розслідування кримінальних правопорушень, але й здійснення своєчасного та необхідного впливу на певних осіб та середовище. Саме така мета впливає із норм Конституції України та чинного законодавства, що регулює діяльність правоохоронних органів.

З огляду на масштабність цієї проблеми можна виділити кілька рівнів прогнозування в діяльності правоохоронних органів. Перший рівень - це прогнозування поведінки осіб, під час планування та проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих (розшукових) чи негласних слідчих (розшукових) дій. Другий - прогнозування поведінки учасників кримінального провадження, в т.ч. щодо вибору тактики та стратегії поведінки сторони захисту. Тобто прогнозування таких дій зацікавлених осіб, що можуть суттєво вплинути на процес та результативність здійснення процесуальних чи розшукових дій та прийняття відповідних рішень. Третім рівнем є прогнозування злочин-

ності в певних відрізках часу і на певних територіях. І четвертий - це прогнозування поведінки суспільства, в т.ч. суспільної думки.

Два перші рівні прогнозування досить повно висвітлені в тактиці і методиці криміналістики та оперативно-розшукової діяльності. Джерелами інформації для третього рівня прогнозування є статистичні показники, аналітичні проекти, звіти та інші документи та бази даних, що створюються в процесі діяльності правоохоронних органів та окремих урядових організацій як на державному так і міжнародному рівнях. До останніх можна віднести у тому числі методологію (проект) SOCTA Європолу, що дозволяє мати більш конкретну інформацію про процеси, що відбуваються у організованому злочинному середовищі [2].

Четвертий (суспільний) рівень не завжди знаходить своє достатнє відображення спеціальній літературі щодо діяльності правоохоронних органів. Проте саме суспільство та укоріненні у ньому світоглядні моделі, традиції, стереотипи та соціально-економічні тенденції впливають на стан злочинності та рівень довіри до правоохоронних органів. Джерелами інформації для цього рівня прогнозування можуть будуть спостереження та дослідження, що здійснюються у галузі освіти, здоров'я населення, підприємництва та інших соціально-чутливих сферах. Так, відповідно до Національної доповіді «Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії» дослідження, проведені у 2009, 2012 та 2016 роках, майже кожен третій українець найважливішим для досягнення людиною високого соціального становища вказує «уміння іноді йти в обхід закону» [3, с.18]. У аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень «Проблеми реалізації консолідаційного потенціалу Української нації» вказується на низький рівень матеріального забезпечення значної частини населення (у 2018 році кожен четвертий не мав можливості купувати найнеобхідніші продукти) та досить суттєвий індекс національної дистанційованості в суспільстві (більше 4 балів за семибальною шкалою). При цьому також вказується, що особисто взяти участь у незаконних страйках чи у несанкціонованих мітингах чи демонстраціях дають згоду незначна частина опитаних – 2,6% та 5,9% відповідно [4]. Такі дані можуть якісно впливати на прогнозування та здійснення відповідних заходів правоохоронними органами.

До даних, що можуть бути проаналізовані під час такого прогнозування, слід також віднести дані, що отримані міжнародними організаціями, наприклад Всесвітнім економічним форумом або Transparency International. Так, за показниками глобального індексу конкурентоспроможності Україна має досить невисокий рейтинг та тенденції [5], що необхідно враховувати при визначенні подальшої співпраці правоохоронних органів із державними та недержавними інститутами.

Крім прогнозування поведінки певних об'єктів та середовища, необхідно і планувати відповідний вплив, тобто планувати дії, що дозволять досягти певних позитивних результатів у майбутньому. Так, Р.Л. Акофф у праці, при-

свяченій плануванню майбутнього корпорацій, вказував на необхідність не просто прогнозування та готовності до майбутнього, а на «проектування бажаної моделі майбутнього та відшукання шляхів його побудови» [6, с.96], що більш досяжним є тільки в умовах узгодженої співпраці.

З огляду вказаної проблематики, сьогодні можна констатувати те, що для прогнозування в сфері здійснення правоохоронних діяльності існує досить значний обсяг джерел інформації та наукових досліджень в різних галузях знань. Міждисциплінарний підхід до цього питання дозволить отримати більш якісні результати під час планування упорядкованих дій для досягнення мети та завдань, що стоять перед правоохоронними органами. Ефективність таких дій багато в чому залежить від узгодженої та цілеспрямованої взаємодії всіх держаних органів та громадських інститутів, що повинні гуртуватись на умовах співробітництва та досягнення спільних суспільно-корисних цілей.

1. Искусственный интеллект. Большие данные. Преступность /В.С. Овчинский — «Книжный мир», 2018 – 416 с.
2. European Union serious and organised crime threat assessment 2017: веб-сайт. URL: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017> (дата звернення 20.10.2019)
3. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії: національна доповідь: підручник / ред. кол.: С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський та ін. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ: НАН України, 2016. 284 с. URL: http://nbuviar.gov.ua/images/nauk-mon/Cuivilizaciynuu_vubir_Ukrainu.pdf (дата звернення 20.10.2019).
4. Проблеми реалізації консолідаційного потенціалу Української нації: веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-09/ANALIT%20STEPYKO%20HUMANE%20DEVELOPMENT%201%202019%201.pdf> (дата звернення 20.10.2019)
5. Global Competitiveness Report 2019: How to end a lost decade of productivity growth: веб-сайт. URL: <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth> (дата звернення 20.10.2019).
6. Р.Акофф. Планирование будущего корпорации. веб-сайт. URL: http://gtmarket.ru/files/book/Russell_Ackoff_Creating_the_Corporate_Future.pdf (дата звернення 20.10.2019).

Кыздарбекова Б. Ж.
старший научный сотрудник,
кандидат юридических наук,
ассоциированный профессор
(*Институт законодательства
и правовой информации
Республики Казахстан*)

К ВОПРОСУ О ПРАВОВОЙ РЕГЛАМЕНТАЦИИ ИСПОЛНЕНИЯ НАКАЗАНИЯ В ВИДЕ ПРИВЛЕЧЕНИЯ К ОБЩЕСТВЕННЫМ РАБОТАМ

Привлечение к общественным работам как вид наказания был введен в действие Законом РК от 5 мая 2000 г. № 47-II «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам борьбы с преступностью». Данное решение законодателя было обусловлено необходимостью следовать общемировой тенденции развития системы наказаний, не связанных с лишением свободы, и рекомендациям международных правовых актов.

В современной уголовно-исполнительной литературе преобладает мнение о том, что принудительный характер труда как один из карательных элементов наказания не противоречит международным документам [1]. В качестве примера приводятся положения статьи 8 Международного пакта «О гражданских и политических правах», принятого резолюцией 2200 А (XXI) Генеральной Ассамблеи от 16 декабря 1966 года, и пункт «с» части 2 статьи 2 Конвенции 1930 года о принудительном труде, установившей запрет на применение принудительного труда.

Вместе с тем существует категорическое суждение, согласно которому законодательство, предусматривающее принудительный труд в качестве карательного элемента уголовных наказаний, не связанных с лишением свободы, противоречит международным актам и, соответственно, на этом основании подлежат исключению из УК наказания в виде исправительных работ, ограничения свободы и общественных работ [2]. Сторонники данного подхода, к сожалению, не берут во внимание рекомендации, изложенные в статье 8.2 Стандартных минимальных правил ООН в отношении мер, не связанных с тюремным заключением (далее - Токийские правила), принятых резолюцией 45/110 Генеральной Ассамблеи от 14 декабря 1990 года. В последней, в числе рекомендуемых мер, не связанных с тюремным заключением, указаны общественно полезные работы. Кроме того, следует обратить внимание на то, что данная мера уже ни одно десятилетие применяется в ряде развитых государств мира (Великобритания, Израиль, Италия, Канада, Люксембург, Россия, США, Франция, Швейцария, Швеция, Япония и в др.).

В литературе продолжает оставаться дискуссионным вопрос о том, нео-

бходимо ли испрашивать согласие у осужденного на отбытие обязательных работ⁴. Одни авторы считают, что получение согласия у осужденных отбывать наказание в виде обязательных работ никак не согласуется с сущностью наказания как меры государственного принуждения [3]. Другие же склоняются к тому, что получение согласия осужденного отбывать обязательные работы необходимо, поскольку это является требованием международных правовых актов [4]. Мы же придерживаемся первого из двух представленных подходов, поскольку также считаем, что испрашивание согласия у осужденного на отбытие общественных работ будет противоречить сущности наказания как меры государственного принуждения.

В период с 2016 г. по 2018 г. назначение общественных работ судами увеличилось с 5821 чел. (10,61 %) до 7402 чел. (11,57 %) [5].

Согласно статье 43 УК РК привлечение к общественным работам заключается в выполнении осужденным не требующих определенной квалификации бесплатных общественно полезных работ, организуемых местными исполнительными органами в общественных местах. Они применяются только в качестве основного вида наказания и устанавливаются за уголовные проступки на срок от двадцати до двухсот часов, за преступления небольшой и средней тяжести - на срок от двухсот до одной тысячи двухсот часов; отбываются не свыше четырех часов в день с освобождением осужденного на время их отбывания от выполнения трудовых обязанностей по месту основной работы либо в свободное от учебы время. Отсюда следует, что карательная суть наказания в виде привлечения к общественным работам состоит в обязательности труда для осужденного и лишения права на его оплату, а также ограничении права на отдых.

Порядок исполнения и отбывания наказания в виде привлечения к общественным работам регламентируется главой 12 УИК РК и Правилами организации выполнения общественных работ лицами, осужденными к данному виду наказания, утвержденными Приказом Министра внутренних дел РК от 2 июня 2017 года № 386. Функция по осуществлению контроля над выполнением осужденными общественных работ возложена на службу пробации по месту жительства осужденного (часть вторая статьи 57 УИК РК). Вид общественно полезных работ и объекты, на которых они отбываются, определяются местными исполнительными органами (часть первая статьи 57 УИК РК).

По мнению Р.Н. Гарнаева, Р.Р. Зарипова, Р.З. Шайхисламова, одной из серьезных проблем в деятельности УИИ (в Казахстане - Служба пробации) является проведение организационных мероприятий по розыску осужденных к обязательным работам, уклоняющихся от отбывания наказания. Наибольшую остроту, по мнению указанных ученых, она приобретает в тех случаях, когда розыск осуществляется в отношении иностранных граждан и граждан

---

⁴ В УИК РФ наказание в виде обязательных работ по сущности аналогично предусмотренному в УИК РК наказанию в виде общественных работ

стран ближнего зарубежья [6].

На наш взгляд, в Казахстане также имеются проблемы правовой регламентации первоначальных розыскных мероприятий по розыску осужденных к общественным работам, уклоняющихся от отбывания наказания. Так, в перечне первоначальных розыскных мероприятий, приведенном в пункте 117 Правил организации деятельности службы пробации (*далее - Правила*), утвержденных Приказом Министра внутренних дел РК от 15 августа 2014 года № 511, отсутствует, к примеру, *указание на вид и характер розыскных мероприятий осужденных, выехавших за пределы Республики Казахстан*. Вместе с тем, данное положение, предусматривающие обязанность сотрудников Службы пробации осуществлять первоначальные розыскные мероприятия относительно осужденных, уклоняющихся от отбывания наказания, необходимо исключить из УИК по причине их противоречия требованиям международных стандартов, частности, пункту 13.6 Минимальных стандартных правил Организации Объединенных Наций в отношении мер, не связанных с тюремным заключением (Токийские правила), принятых резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН от 14 декабря 1990 года № 45/110.

Отдельного внимания требует вопрос о законодательно закрепленных видах нарушений порядка и условий отбывания общественных работ, за совершение которых осужденные могут быть привлечены к ответственности.

Следует заметить, что виды нарушений порядка и условий отбывания общественных работ законодательно не закреплены. Подобный пробел нивелируются наличием нормы, устанавливающей обязанности осужденного. На это указывает и ряд ученых. В частности, В.А. Уткин под нарушением порядка и условий отбывания общественных работ понимает нарушение обязанностей, установленных законом, в нашем случае – это положения статьи 59 УИК РК [7, с. 65].

Из текста статьи 59 УИК РК вытекает, что к нарушениям порядка и условий отбывания общественных работ следует относить: 1) несоблюдение установленных уголовно-исполнительным законодательством порядка и условий отбывания наказания; 2) невыполнение работ, организуемых местными исполнительными органами в общественных местах; 3) несообщение службе пробации о перемене места жительства; 4) неявка осужденного без уважительных причин один раз в месяц в службу пробации для регистрации и участия в профилактической беседе.

Обращает на себя внимание то, что пункт 1) статьи 59 УИК, возлагающий на осужденных обязанность соблюдать установленные кодексом порядок и условия отбывания наказания, по сути, охватывает собой все последующие обязанности осужденных, закрепленные в пунктах 2-4 вышеуказанной статьи. Поэтому предлагаем *из статьи 59 УИК РК исключить пункт 1, устанавливающий обязанность осужденного соблюдать установленные УИК порядок и условия отбывания наказания, включив в указанную статью такие виды обязанностей, как: «являться для постановки на учет в течение*

15 дней после вступления приговора в законную силу», «отработать установленные судом количество часов общественных работ», «добросовестно относиться к труду», «соблюдать трудовую дисциплину» и изменить действующую редакцию пункта 2 - «выполнять работы, организуемые местными исполнительными органами в общественных местах» на «выполнять работы на определяемых для них местными исполнительными органами в общественных местах объектах и отработать установленные судом количество часов общественных работ».

С учетом сказанного, предлагаем изложить редакцию статьи 59 УИК РК следующим образом: *«Осужденный обязан:*

1) выполнять работы на определяемых для них местными исполнительными органами в общественных местах объектах и отработать установленные судом количество часов общественных работ;

2) добросовестно относиться к труду;

3) ставить в известность службу пробации о перемене места жительства;

4) один раз в месяц являться в службу пробации для регистрации и участия в профилактической беседе. Уважительные случаи неявки указаны в части второй статьи 53 настоящего Кодекса».

Следует обратить внимание на отсутствие логической связи между положениями УИК в части обязанности осужденного по отработке установленных судом количества часов общественных работ. В ходе его рассмотрения было установлено, что уголовно-исполнительный закон, возлагая на местные исполнительные органы обязанность по ведению учета отработанного времени осужденными: заполнение табеля, составление акта и направление их в службу пробации не позднее последнего дня текущего месяца (пункт 2 части 1 статьи 62 УИК РК), *не закрепил за службой пробации полномочие по осуществлению суммарного учета отработанного осужденными времени. С учетом того, что служба пробации фактически осуществляет данную функцию, ее необходимо законодательно закрепить.*

В этой связи предлагаем включить в статью 61 УИК РК новый подпункт 3-1) следующего содержания: *«ведут суммарный учет отработанного осужденными времени».*

---

1. Бойко А. И. Порядок исполнения наказания в виде обязательных работ // Комментарий к Уголовно-исполнительному кодексу Российской Федерации и Минимальным стандартным правилам обращения с заключенными / под ред. П. Г. Мищенко. - М., 1997. - Статья 25. - С. 124; Антонов О. А. Система наказаний в российском уголовном праве и проблемы применения отдельных видов наказания: учеб.пос. - М.: ИМЦ ГУК МВД России, 2002. - С. 38.

2. Клепицкий И.А. Преступление, административное правонарушение и наказание в России в свете Европейской конвенции о правах человека [Электронный ресурс] / URL: / [https:// www.oupi.ru/ilibr/kv/4.pdf](https://www.oupi.ru/ilibr/kv/4.pdf) (дата обращения: 28.04.2019).

3. Чубраков С.В. Законодательное регулирование и практика применения обязательных работ в свете международных стандартов обращения с осужденными [Электрон-

ний ресурс] / URL: / <http://center-bereg.ru/o5223.html> (дата обращения: 28.04.2019).

4. Рамазанов А. Ж. Наказания, не связанные с лишением свободы, и практика их применения: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 [Электронный ресурс] / URL: / <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/nakazaniya-ne-svjazannye-s-lisheniem-svobody-i-praktika-ih-primeneniya.html> (дата обращения: 28.04.2019).

5. Официальный сайт Комитета по правовой статистике и специальным учетам Генеральной Прокуратуры Республики Казахстан [Электронный ресурс] / URL: <http://qamqor.gov.kz/> (дата обращения: 14.04.2019).

6. Гарнаев Р.Н., Зарипов Р.Р., Шайхисламов Р.З. Проблемы исполнения наказаний в виде обязательных и исправительных работ в юридической практике [Электронный ресурс] / URL: / <file:///C:/Users/user%204/Downloads/problemy-ispolneniya-nakazaniy-v-vide-obyazatelnyh-i-ispravitelnyh-rabot-v-yuridicheskoy-praktike.pdf> (дата обращения: 19.04.2019).

7. Комментарий к Уголовно-исполнительному кодексу Российской Федерации / Руководитель авт. кол-ва и отв. ред. А. И. Зубков. М.: ИНФРА-М-НОРМА, 1997. - 408 с.

Кунах Марина Петрівна
старший інспектор сектору превенції
Рижкова Світлана Анатоліївна
Інспектор сектору превенції
Шевченківського ВП Дніпровського ВП
ГУНП в Дніпропетровській області

ЩОДО ПОСИЛЕННЯ ПРАВОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ ГАРАНТІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Забезпечення та дотримання основоположних прав і свобод людини та громадянина, в т.ч. право на особисту безпеку та недоторканість є одним з основних пріоритетів держави, та невід'ємним обов'язком суб'єктів владних повноважень під час реалізації правоохоронної діяльності.

Відповідно до ст.2 закону України «Про Національну поліцію», завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Відповідно до ст.18 закону України «Про Національну поліцію», одним з обов'язків поліцейського є неухильне дотримання положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції та Присяги поліцейського; професійне виконання своїх службових обов'язків відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва; поваги прав і свобод людини[1].

Отже, під час виконання покладених на поліцейського завдань, останній

повинен дотримуватися вимог чинного законодавства в контексті забезпечення та неухильного дотримання основоположних прав і свобод людини та громадянина.

В разі порушення вищезазначених вимог поліцейський несе юридичну відповідальність згідно чинного законодавства.

Відповідно до наказу МВС України № 1179 від 09.11.2016 «Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських», важливим є питання пов'язані із дотриманням професійно-етичних норм поведінки під час виконання службових обов'язків поліцейським. сприяння посиленню авторитету та довіри громадян до Національної поліції України.

Зупинимось більш детально на аналізі деяких вимог наказу МВС № 1179 щодо професійно- етичної поведінки поліцейського.

Так, згідно вимог наказу, поліцейський повинен поводитися стримано, доброзичливо, відкрито, уважно і ввічливо, викликаючи в населення повагу до поліції і готовність співпрацювати; контролювати свою поведінку, почуття та емоції, не дозволяючи особистим симпатіям або антипатіям, неприязні, недоброму настрою або дружнім почуттям впливати на прийняття рішень та службову поведінку; дотримуватися норм ділового мовлення, не допускати використання ненормативної лексики.

Дотримання закріплених вимог формує позитивний імідж поліцейського та впливає на авторитет Національної поліції в цілому. Адже, моральні якості поліцейського, його професіоналізм під час спілкування з громадянами, підвищує рівень довіри громадян, що в свою чергу, є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції.

Разом з тим, слід констатувати, що на сьогодні в суспільстві існує проблема, не тільки дотримання законних вимог поліцейськими по відношенню до громадян та осіб без громадянства під час виконання службових обов'язків. Існує проблема, пов'язана із зневажливим, принизливим ставленням деяких громадян схильних до маргінальної поведінки по відношенню до поліцейських під час виконання ними своїх службових обов'язків, що виражається використанням нецензурної лексики, демонстрації непристойних жестів, відвертих провокацій, направлених на виникнення свідомих конфліктних ситуацій, розповсюдженням відеороликів в соціальних мережах та публічних образ поліцейських. Подібна поведінка громадян деморалізує поліцейських, впливає негативно на їх імідж та призводить до демотивації в роботі. З огляду на зазначене, серед науковців, практичних працівників поліції, особливо працівників підрозділів превентивної діяльності, патрульної поліції в силу покладених завдань щодо забезпечення публічного порядку та безпеки актуальним є питання притягнення винних осіб до відповідальності (встановлення такої відповідальності) саме за образу поліцейського під час виконання ними службових обов'язків, адже ч.2 ст.6 Закону України «Про Національну поліцію» встановлює, що законні вимоги поліцейського є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами. Це,

в свою чергу, покладає на інших суб'єктів обов'язок здійснити дії або утриматися від них на виконання вказівок поліцейського.

Наприклад, в Англії особа, що вступила в суперечку з поліцейським, який вказав на порушення порядку, може бути звинувачена в образі і непокорі поліції і піддана тюремному строку на термін до 2 місяців. В Італії публічна образа поліцейських службовців карається позбавленням волі терміном до 3 років. У Франції за усну образу поліцейських, щознаходяться при виконанні службових обов'язків, винні караються позбавленням волі на термін від 15 днів до 3 місяців або штрафом від 500 до 1500 франків. Образливі дії щодо представників правоохоронних органів тягнуть за собою покарання у вигляді позбавлення волі на термін від 1 до 6 місяців або штраф у розмірі 30000 франків [2].

На нашу думку, представляє науковий та практичний інтерес проект Закону від 9 вересня 2016 року № 5110 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за правопорушення, учинені відносно працівників правоохоронних органів", який на жаль знятий з розгляду (проект був відкликаний 15.02.2017р) Зазначеним проектом пропонувалось внести зміни до статті 185 (Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця КУПА-ПУ країни. Законопроектом було запропоновано встановити адміністративну відповідальність за образу працівника правоохоронного органу. Проект передбачав доповнення статті 185 КУПАП [3] такими положеннями, що саме слід розуміти під «образою», а саме - під образою слід розуміти такі нецензурні чи брутальні висловлювання, непристойні жести, непристойна оцінка особистих якостей та інші аналогічні дії, адресовані чи направлені на працівника правоохоронного органу у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків, а щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку чи військовослужбовця – у зв'язку з їх діяльністю по охороні громадського порядку, які принижують честь і гідність зазначених осіб.

Враховуючи наведені вище аргументи, вважаємо, що на сьогодні в українському суспільстві правові професійні гарантії поліцейського повною мірою не реалізовані. Тому необхідно запровадити адміністративну відповідальність за публічну образу поліцейського під час виконання ним службових обов'язків. На наше переконання, авторитет поліцейського знаходиться у прямій залежності від рівня правового захисту професійної честі та гідності поліцейського.

1. Закон України «Про Національну поліцію». – Електронний ресурс <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Особливості кадрового менеджменту в поліції зарубіжних країн / Є.В. Кобко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : Збірник наукових праць. – 2017. - № 1 . – С. 42

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Лактіонова Валерія Володимирівна
курсант 2 курсу факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Деморецький Константин Ігорович
викладач кафедри спеціально-фізичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

На сьогоднішній день у сучасному світі однією з найбільших проблем охорони здоров'я України є високі темпи зростання захворювання та смертності працездатного населення. Щорічно в Україні майже 18 тис. Чоловік стають інвалідами, внаслідок трудового каліцтва чисельність пенсіонерів перевищила 155 тис. чоловік, щорічна сума фінансування, пенсій внаслідок трудового каліцтва та відшкодування заподіяної шкоди на будь якому виробництві перевищує 2,5 млрд гривень[1].

В Україні є високим не лише рівень виробничого травматизму, а й професійної захворюваності. На сьогоднішній день існує потреба в проведенні якісних змін у сфері виробничої фізичної культури використовуючи для цього сучасні підходи об'єднавши зусилля зацікавлених організацій та верств нашого населення. За галузями промисловості професійні захворювання розподіляються таким чином: вугільна промисловість 61-63%, машинобудування 7-9%, господарство 3-5%, металургія 12-16%. Серед професійних захворювань частіше зустрічаються захворювання пилової етіології (38-40%) та вібраційно-шумова патологія (29-31%) [2,с. 254]

Про формування єдності фізичного та інтелектуального ресурсу повинна слідувати система фізичного виховання в нашій країні. Найважливіші етапи: дошкільне, шкільне і вузівське фізичне виховання. Забезпечується конт-

ролем держави у сфері фізичного культури та здоров'я вік людини до 23-25 років (молоді спеціалісти, випускники магістратури). Фізичне виховання контингенту від 1 до 25 років здійснюють фахівці відповідно до затверджених освітніх програм з фізичного виховання молоді. Етап розвитку людини починаючи з 25 років і далі не забезпечується фізичним вихованням під контролем, а віддається на самостійне фізичне виховання дорослій вже працездатній людині. Отже, в подальшому вдосконалювати та підтримувати свої фізичні здібності людина повинна вже сама.

На нашу думку, треба приділяти чималу увагу кадровому питанню, а саме дивитися на стан здоров'я людини, а також якщо потрібно на фізичний стан. Також, ми вважаємо, що роботодавці повинні використовувати оздоровчі та спортивні програми задля оптимізації трудових ресурсів. Але, нажаль, у нашому сучасному світі багато керівників українських підприємств навіть не уявляють собі наскільки важливо займатися фізичною культурою. Отже як висновок, ми можемо сказати, що кожна людина сама для себе визначає займатися їй фізичною культурою чи ні, але під час роботи на будь-якому підприємстві керівники повинні забезпечити своїм працівникам заняття фізичною культурою, задля підвищення їхнього фізичного здоров'я та інтелектуального відпочинку

---

1. Охорона праці як соціально-економічний чинник і галузь науки (електронний ресурс): <https://helpiks.org/7-14402.html>

2. Професійні хвороби: підручник / В.А. Капустник, І.Ф. Костюк, Г.О. Бондаренко та ін.; за ред. В.А. Капустника, І.Ф. Костюк. — 3-є вид. переробл. і допов.- с. 254.

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року №337 «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві»

Логвиненко Борис Олексійович

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПРОБЛЕМИ ВІКУ, ПІСЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЯКОГО НАСТАЄ АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Проведення реформ в Україні обумовлює потребу в удосконаленні національного законодавства, що одночасно виступає їх підґрунтям і основою. Втім, не завжди реформи відрізняються системністю і багатовекторністю, що яскраво продемонстровано недостатньою увагою Законодавця до удоскона-

лення національного адміністративно-деліктного законодавства.

Однією з нагальних проблем тут можна назвати дискусію про перспективи подальшого існування чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [1] шляхом його санації, або ж заміни якісно новим кодифікованим актом. Нажаль, і перший, і другий з можливих варіантів недостатньо розроблені, тому діючий Кодекс продовжує своє існування, «накопичуючи» в своєму змісті зміни і доповнення, призначені для поліпшення його актуальності та відповідності вимогам сьогодення.

Серед проблемних питань КУпАП можна назвати і вік, після досягнення якого настає адміністративна відповідальність. Так, статтею 12 КУпАП визначено, що адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку [1]. До того ж, наступною статтею (стаття 13) КУпАП закріплено, що до осіб віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24-1 Кодексу. У разі вчинення особами віком від 16 до 18 років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121-127, частинами першою, другою і третьою статті 130, статтею 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 173-4, 174, 183-1, 185, 190-195 Кодексу, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб (за винятком осіб, які вчинили правопорушення, передбачені статтею 185) можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені статтею 24-1 КУпАП [1]. Таким чином, визначаючи віком настання адміністративної відповідальності 16 років, Закон одночасно передбачає шанс уникнути адміністративної відповідальності для осіб віком від 16 до 18 років.

Погоджуючись із тим, що юридична відповідальність неповнолітніх має свої особливості, ми переконані у тому, що чинний вік, з якого може наставати адміністративна відповідальність не є достатньо обґрунтованим.

Зауважимо, що Конвенція про права дитини визначає у статті 1 наступне: «дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше» [2].

Отже, маючи кінцеву точку у вигляді віку, з якого фізична особа стає повнолітньою (дорослою), нам потрібно запропонувати оптимальну точку відліку, тобто вік з якого особа може бути притягнута до адміністративної відповідальності.

Зауважимо, що за статтею 6 Сімейного кодексу України, правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. При цьому, малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років, а неповнолітньою – у віці від 14 до 18 років [3].

Що стосується віку юридичної відповідальності, то Цивільний кодекс України поділяє цивільну дієздатність фізичної особи на три види: часткову –

до 14 років, неповну, від 14 до 18 років та повну – з 18 років (статті 30 – 34). При цьому за статтею 1179 Цивільного кодексу України неповнолітня особа у віці від 14 до 18 відповідає за завдану нею шкоду самостійно на загальних підставах [4].

У свою чергу, Кримінальний кодекс України у статті 22 визначає загальним віком кримінальної відповідальності 16 років. Поряд із тим, за окремі злочини (приміром, тероризм, бандитизм, умисне вбивство) відповідальність може наставати з 14-річного віку [5].

Якщо керуватися принципом *dura lex, sed lex*, то за найбільш шкідливі (антигромадські) адміністративні правопорушення, відповідальність також має наступати з 14-річного віку. Адже національне законодавство визначає 14-річну особу як неповнолітню та дієздатну. Чому ж тоді у випадках, наприклад, булінгу (стаття 173-4 КУпАП) [1], зберігання наркотиків (стаття 44 КУпАП) [1] або дрібного викрадення чужого майна (стаття 51 КУпАП) [1], ми можемо дозволити 17-річній особі уникнути адміністративної відповідальності? Цілком очевидно, що поточний стан справ не дозволяє адміністративній відповідальності виступати ефективним інструментом поліпшення правосвідомості і законності у суспільстві.

В цьому аспекті, І.В. Міщук слушно відмічає, що для вдосконалення інституту відповідальності неповнолітніх необхідно, серед іншого, знизити вікові межі, відповідно до яких особу може бути притягнуто до адміністративної відповідальності [6, с.50].

Більш низький вік юридичної відповідальності за вчинення протиправних діянь порівняно до України діє, приміром у Латвійській Республіці, де адміністративно-деліктним законодавством визначено за мінімальний 14-річний вік відповідальності [7].

Ми переконані, що зниження віку, з якого може наставати адміністративна відповідальність з 16 до 14 років має сприяти зменшенню вчинення такими особами більш тяжких правопорушень у майбутньому. Вважаємо, що до осіб, віком від 14 до 18 років, насамперед, мають застосовуватися адміністративні стягнення у вигляді штрафу та громадських робіт.

Крім того, вимагає нагальної оптимізації система заходів впливу, що можуть застосовуватись до неповнолітніх за вчинення адміністративних правопорушень. Останні поступово мають бути заміщені заходами корекції поведінки неповнолітньої особи та застосовуватись паралельно із адміністративним стягненням, або як його альтернатива. Цілком очевидно, що привернення уваги Законодавця до проблем адміністративної відповідальності має починатися саме з неповнолітніх осіб.

---

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984. 1984, № 51. Ст. 1122.

2. Конвенція про права дитини: міжнародний документ від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. Відомості

Верховної Ради України від 31.05.2002. 2002., № 21, Ст. 135.

4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003. 2003, № 40, Ст. 356.

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України від 29.06.2001 2001., № 25, Ст. 131.

6. Міщук І.В. Адміністративна відповідальність неповнолітніх. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія юридичні науки. 2017. № 5 Т.2. С. 46-50.

7. Latvian Administrative Violations Code: Law of the Republic of Latvia from 07.12.1984. URL: <https://likumi.lv/ta/en/id/89648-latvian-administrative-violations-code>.

Лопасєва Олена Миколаївна
старший викладач кафедри ТСП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Никифорова Олена Анатоліївна
доцент кафедри ТСП, к.б.н., доцент
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИДБАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ З МЕТОЮ САМОЗАХИСТУ ВІД ПРОТИПРАВНИХ ПОСЯГАНЬ

Розбудова демократичної правової держави, головним змістом діяльності якої є затвердження, забезпечення і захист прав та свобод людини і громадянина, пов'язана із вирішенням ряду складаних політичних, економічних, соціальних і правових проблем, оскільки реальний стан справ у державі і суспільстві нині далекий від вимог часу. Україна переживає важку соціально-економічну кризу, одним з найбільш небезпечних соціальних лих залишається криміногенна ситуація.

Нові форми взаємовідносин створюють правову базу для захисту особи та її інтересів, що є позитивним явищем. Але на тлі цього позитивного з'явились і негативні явища такі як зростання злочинності, послаблення діяльності правоохоронних структур, які не встигають за процесами росту негативізму. За такої ситуації в населення виникає природне бажання самозахисту, у тому числі і з використанням зброї або інших спецзасобів.

У ст. 27 Конституції України ч. 2 зазначено, що «Кожний має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних зазіхань» [1]. Ця конституційна норма відбивається й в інших галузях права, зокрема Кримінальному Кодексу України, що прямо вказує ст.36 «Необхідна оборона» на використання людиною цього інституту із застосуванням зброї [2]. Одним із способів захисту вищевказаних прав є право на володіння, носіння і застосування зброї. Право громадян на володіння збро-

єю, природно, певною мірою вступає в конфлікт із правом інших громадян на життя і здоров'я, тому що визначає потенційну можливість застосування цієї зброї на поразку проти інших громадян. Зброя (особливо вогнепальна), спрямована проти людини, здатна не тільки нанести в тих або інших масштабах шкоду здоров'ю, але і позбавити життя ту людини, проти якої вона застосовується. Тому Національної України відповідно до правових норм здійснюються як дозвільні (видача дозволів на право володіння, збереження зброї), так і контрольні (перевірка законності володіння зброєю, збір відомостей про випадки застосування зброї на поразку проти людини й оцінка правомірності такого застосування зброї та ін.) функції.

Усе це призводить до погіршення життєвого рівня населення та правової захищеності, зростання кількості протиправних посягань на права і свободи громадян, власність, публічний порядок і безпеку, інші об'єкти правоохорони, серед яких особливу увагу викликають злочини та інші правопорушення, пов'язані із використанням зброї, вибухових речовин .

За цих обставин велике значення з боку держави і суспільства надається підвищенню ефективності правоохоронної діяльності, провідна роль у якій належить Національній поліції України . На підрозділи Національної поліції покладається широке коло завдань щодо забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав, свобод і а законних інтересів, запобігання правопорушенням та їх припинення, охороні і забезпечення публічного порядку та безпеки , захисту власності від протиправних посягань.

Одним із таких напрямків є здійснення дозвільної системи, під час якої забезпечується контроль за відкриттям та функціонуванням об'єктів, що становлять потенційну небезпеку для публічного порядку, а також здійснюється державне регулювання обігу зброї, засобів самооборони. Разом з тим чинне законодавство в регулюванні багатьох питань пов'язаних зі здійсненням значеної системи відстало від потреб часу, не в усьому його вимогам відповідає і практична діяльність підрозділів Національної поліції у цій сфері.

Останнім часом дедалі гостріше постає питання незаконного обігу зброї в державі. Практично кожного дня із засобів масової інформації ми чуємо про нелегальну зброю. На даний час однією із актуальних тем є придбання, носіння та зберігання зброї, відповідальність за незаконне поводження зі зброєю. Порядок отримання дозволів на придбання вогнепальної зброї і бойових припасів міністерствами та іншими центральними органами державної виконавчої влади, підприємствами установами, організаціями, господарськими об'єднаннями дещо відрізняється від порядку отримання аналогічного дозволу громадянами.

По - перше придбання вогнепальної зброї дозволяється тільки для встановлених державою цілей, а саме: озброєння особового складу охорони, а також окремих осіб, яким за родом служби законодавством дозволене носіння вогнепальної зброї; науково - дослідних, навчальних, спортивних потреб; промислового та любительського полювання; захисту життя, здоров'я житла та майна

громадян; використання на зйомках кінофільмів, у сценічних постановках, циркових виставах; експонування в музеях, на виставках; колекціонування.

По - друге отримання вогнепальної зброї, та бойових припасів армійських зразків проводиться централізовано, тобто підприємства, установи, організації та господарські об'єднання надсилають свої заявки до міністерств та інших центральних органів виконавчої влади відповідно до підпорядкування.

Значну роль у виборі стратегії суспільної безпеки відіграватиме закон як регулятор соціальних стосунків. Завдання держави сьогодні, якщо вона намагатиметься усунути загрози створення альтернативних безпекових полів, - сприяти доцентровим тенденціям шляхом систематизації нормативно-правового середовища та, безперечно, практики правозастосування.

На сьогоднішній час Україна залишається єдиною в Європі державою, в якій досі не вирішене питання законного продажу та носіння вогнепальної зброї. У кримінальному кодексі України в ст. 263 КК України передбачена відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Згідно ч. 1 цієї статті, носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

Проекти законів на тему законного продажу та носіння вогнепальної зброї з'являються час від часу, але жодного із зареєстрованих за декілька років у парламенті документів про зброю так і не було ухвалено.

Проблема загострилася після виникнення збройного конфлікту на Донбасі. Він став каталізатором узаконення права на володіння зброєю. Потік нелегальної зброї із зони бойових дій став такий, що озброїтися тепер не проблема для будь-якого охочого. Натомість законослухняні громадяни, попри збільшену загрозу стати об'єктом збройного нападу, і далі залишаються беззахисними. Реалізація права на вільне володіння вогнепальною зброєю повинна регулюватися відповідним законом і може бути обмежена лише за рішенням суду щодо окремої особи. Поширена думка, що українське суспільство поки що не готове до легалізації зброї з причини, що культура поводження зі зброєю в Україні ще надто низька. Разом з тим за висновками деяких учених, рівень злочинності зменшується в рази, якщо населення має право легально купувати, зберігати, носити та застосовувати короткоствольну зброю з метою самооборони. Чим вищий рівень легального озброєння населення, тим вищий рівень демократії у країні, соціальної відповідальності суспільства в цілому, і навпаки. Повна відсутність зброї у пересічного населення властива лише тоталітарним режимам, що проводять жорсткий терор.

Сьогодні питання легалізації вогнепальної зброї в Україні сприймається у полярному розумінні – або дозволити, або заборонити. Водночас, такий підхід є достатньо поверхневим, якщо врахувати те, що доступ до зброї в нашій державі має певна категорія осіб. У тому числі й ті, які не належать до сило-

вих структур. Більше того, зважаючи на високий рівень корупції, практично кожен, хто володіє певним фінансовим ресурсом, може отримати доступ до зброї – травматичної або навіть мисливської нарізної.

Розглядаючи зарубіжний досвід легалізації зброї, вчені дійшли висновку, що легалізація вогнепальної зброї економічно дуже вигідна, оскільки приносить значний дохід від продажу зброї та комплектуючих, її технічного обслуговування; ліцензій і курсів з користування; податку на зброю. Крім того, держава отримує колосальну економію від скорочення працівників силових структур. Рішення про легалізацію зброї не пов'язане з економічною, соціальною чи криміногенною ситуацією – воно лежить лише у політичній площині. Наявність зброї у цивільного населення створює психологічний дискомфорт у владній еліти, змушує її рахуватися з думкою громадян, нести соціальну відповідальність за прийняті рішення. У разі істотного обмеження прав виборців їх уже не вдасться розігнати гумовими кулями, водометами і сльозогінним газом, а розпочинати громадянську війну заради захисту інтересів олігархічного клану ніхто не наважиться. Не потрібно буде застосовувати зброю, тому що лише сама її наявність у населення буде змушувати дотримуватися закону всіх без винятку.

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кримінальний Кодекс України // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131) // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

3. Романов О. Міжнародно-правове регулювання обігу зброї у світі та національний досвід України. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2028>.

4. Балик Д. Легалізація зброї в Україні: за і проти. URL: <http://iac.org.ua/legalizatsiya-zbroyi-v-ukrayini-za-i-proti/>.

5. Вовченко О. ТОП - 8 країн, де дозвіл на зброю зменшив рівень криміналу. URL: <http://znaj.ua/news/regions/36094/top-8-krayin-de-gromadyani-vilno-volodiyut-zbroyeyu.html>.

Макаренко Євген Іванович
кандидат юридичних наук, професор
(Дніпровський гуманітарний університет)

ПРО ЗАТРИМАННЯ БЕЗ ПРОБЛЕМ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАТРИМАННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО

Як відомо, на правоохоронні органи України поряд із основними, покладено виконання й додаткових функцій – здійснення адміністративної, оперативно-розшукової діяльності, провадження дізнання та досудового слідства. Всі ці різні за змістом види правоохоронної діяльності ріднить один і той же захід процесуального примусу – *затримання правопорушника* чинного зако-

нодавства з метою забезпечення невідвортної відповідальності винного за протиправну поведінку, а тим паче за вчинений злочин. При цьому, вживаючи цей законний примусовий захід, кожен правоохоронець а ні на мить не вправі забувати, що згідно п. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) «нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

- a) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;
- b) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;
- c) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення, або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;
- d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу;
- e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;
- f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції (примусового видворення за межі території країни)». [1]

При цьому, згідно підпункту «с» пункту 1 статті 5 Конвенції, у разі законного арешту або затримання особи вона має негайно постати перед судьєю чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і їй має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження.

Головною метою наведених приписів – міжнародних стандартів забезпечення прав затриманої особи є захист особи від свавільного позбавлення волі. Лише в кінці ХХ століття почалася імплементація цих міжнародних стандартів в українське законодавство, зокрема у ст. 29 Конституції 1996 р., ст. 208 КПК 2012 р. та інші вітчизняні нормативні акти, згідно яким ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах і в порядку, встановлених законом. Доречі, в Україні передбачені наступні види законного обмеження свободи особи:

- затримання відповідно до статей 23, 37 і 42-45 Закону України «Про Національну поліцію» («загальне або профілактичне затримання особи»);
- затримання в порядку, передбаченому ст. 261 КУпАП або ст. 507 МК України («адміністративно-процесуальне затримання»);
- адміністративний арешт на строк до 15 діб (ст. 32 КУпАП);

- затримання в порядку, передбаченому статті 136, 176, 207-208 КПК («кримінально-процесуальне затримання»);

- тримання під вартою (укр. синонім англословного терміну «арешт»).

Відповідно до статей 176-177, кримінально-процесуальне затримання особи законодавець вважає тимчасовим запобіжним заходом, що може бути застосований під час досудового розслідування лише на підставі рішення слідчого судді, суду про затримання особи і лише за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею кримінального правопорушення. Водночас, статті 207-208 КПК містять випадки, коли застосоване затримання є законним і без рішення слідчого судді, суду. За законом, таке затримання особи мають право здійснювати:

1) пересічні громадяни, тобто будь-які фізичні особи, які стали безпосередніми свідками (учасниками) кримінального правопорушення, вчиненого з боку особи, яку вони затримали при вчиненні чи замаху на вчинення кримінального правопорушення, або безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні (ч. 2 ст. 207 КПК);

2) уповноважені службові особи – прокурори і слідчі органів досудового розслідування, посадові особи Національної поліції, СБУ, прикордонної служби, митної служби, служби правопорядку у Збройних Силах України, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів – вправі затримати без ухвали слідчого судді чи суду особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

- якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;

- якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин (ч. 1 ст. 208 КПК). [2]

В інших випадках затримання без ухвали слідчого судді, суду є незаконним і утворює склад злочину, передбаченого статтею 371 КК (завідомо незаконні затримання, привід, арешт або тримання під вартою).

Не важко помітити, що наведені в ст. 207-208 КПК підстави затримання підозрюваного по суті є ситуаціями «нагальної необхідності запобігти злочині чи його перепинити». Ці підстави є нічим іншим, як набором певних «доказових обставин», наявність хоча б однієї з яких, на думку законодавця, є достатньою, щоб повідомити особі про підозру у вчиненні нею злочину й затримати її.

Тут варто погодитися з думкою В.М. Тертишника, що передбачені КПК України підстави затримання треба розглядати винятково як підстави для фізичного захоплення особи, підозрюваної у вчиненні злочину, та її доставляння до органу досудового розслідування з метою з'ясування причетності до злочину, або як підстави для проведення окремої слідчої дії – «затримання з поличним», спрямованої на припинення злочину та закріплення його слідів.

Цього зовсім недостатньо для взяття підозрюваного під варту, підставою для чого може бути тільки наявність системи неспростовних доказів вчинення особою злочину, які належним чином перевірені, а рішення про тримання під вартою ґрунтується на достовірно встановлених фактах. [3, с. 414-415]

Для дотримання підстав і процедури затримання особи процесуальний закон передбачає певні запобіжники, які призвані виключити із практики випадки порушення з боку правоохоронців основоположних прав і свобод людини у кримінальному провадженні, а тим паче нелюдського ставлення до особи з приводу її затримання за підозрою у вчиненні злочину. Одним із таких запобіжників є те, що у кожному підрозділі органу досудового розслідування спеціально призначається один або декілька службовців, відповідальних за перебування затриманих осіб у приміщеннях поліцейського відділку. Відповідно до положень ст. 212 КПК України, відповідальна службова особа зобов'язана:

- негайно зареєструвати затриманого;
- роз'яснити затриманому підстави його затримання, права і обов'язки;
- звільнити затриманого негайно після зникнення підстави для затримання або спливу строку для затримання, передбаченого статтею 211 КПК;
- забезпечити належне поводження із затриманим та дотримання його прав, передбачених Конституцією, КПК та іншими законами України;
- забезпечити запис усіх процесуальних дій, що проводяться із залученням затриманого, у тому числі час їх початку та закінчення, а також осіб, які проводили такі дії або були присутні при проведенні таких дій;
- забезпечити невідкладне надання належної медичної допомоги та фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого.

Крім того, контроль за дотриманням прав людини при проведенні досудового розслідування, включаючи її затримання, мають здійснювати також:

- 1) керівники органів досудового розслідування (ст. 39 КПК);
- 2) прокурори, у тому числі як при здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, так і у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням (ст. 36 КПК);
- 3) слідчі судді (суди) відповідно до ст. 206 КПК при виконанні ними обов'язків щодо захисту прав людини, які зобов'язані звільнити особу, якщо орган державної влади чи службова особа, під вартою яких трималася ця особа, не доведе:

- існування передбачених законом підстав для затримання особи без ухвали слідчого судді, суду;
- відсутність перевищення граничного строку тримання особи під вартою;
- відсутність умисного зволікання у доставлянні особи до суду.

Зрештою, засобами правового захисту особи від випадків безпідставного затримання, як і порушення процедури тримання особи в стані несвободи

протягом більш тривалого проміжку часу, ніж дозволено законом, є:

- можливість фіксування наявних порушень у протоколі затримання з боку самої затриманої особи або її захисника;
- наявність права особи вимагати перевірки обґрунтованості свого затримання (зокрема шляхом звернення до прокурора, предметом нагляду якого є, у тому числі, додержання законності під час перебування осіб у місцях тримання затриманих);
- оскарження дій уповноважених осіб шляхом подання клопотань, скарг до суду щодо безпідставності затримання, перевищення строків тримання під вартою, зволікання у доставці особи до суду.

Проведене нами дослідження та інші джерела свідчать, що вищезазначені запобіжники порушень прав людини в сучасних умовах функціонування органів досудового розслідування в Україні, на жаль, не скрізь і не завжди є ефективними. Можна стверджувати, що випадки, коли затримання було повністю бездоганим із точки зору дотримання закону, зустрічаються не часто. Навпаки, співробітники патрульної поліції та оперуповноважені (як правило, через свій низький професійний рівень) під час затримання часто припускаються наступних процесуальних помилок: затримання та ув'язнення підозрюваних проводиться безпідставно до відкриття кримінального провадження (внесення відомостей до ЄРДР); правоохоронці затримують особу за підозрою у вчиненні злочину через тривалий час (кілька годин і навіть діб) після фактичного вчинення нею злочину, посилаючись при цьому на підстави ст. 208 КПК, що є ситуаціями нагальної необхідності запобігти злочинів чи його перепинити.

Наприклад, адвокат заявляє, що його підзахисного затримали оперативні працівники 26.07 о 18:00, о 18:15 доставили до відділу поліції. У протоколі про затримання він зазначив, що затримання відбулося з порушенням ст. 208, так як сплив великий проміжок часу між скоєнням злочину і затриманням, тому не можна було казати про безпосередність затримання. Слідчий мотивує це тим, що нібито в нього є якась жіночка, яка знає, що то його підзахисний вкрав, але вона на власні очі цього не бачила, через що не підпадає під визначення «очевидець». Але на це жодним чином в процесуальному плані ніхто не відреагував.

У наведеному прикладі йдеться про той факт, що особу було затримано не під час вчинення злочину. При цьому ні потерпілий, ні сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події не вказували на те, що саме ця особа вчинила злочин. Таке затримання без ухвали слідчого судді, суду не може вважатися законним.

Крім того, в роботі поліції відсутня практика належної фіксації чітко визначеного ст. 209 КПК моменту фактичного затримання, що сприяє розповсюдженню так званого «тіньового» затримання (коли особу затримано фактично набагато раніше, ніж це зазначено в протоколі про її затримання); у протоколах затримання часто не знаходять віддзеркалення з належною пов-

нотою підстави затримання особи; під час затримання співробітники поліції не завжди фіксують пояснення затриманої особи та інші фактичні дані, що мають важливе доказове значення для справи; підозрюваній особі не завжди детально роз'яснюються її процесуальні права, допитують як свідка і вона вимушена свідчити проти себе під загрозою кримінальної відповідальності; деколи до особи, затриманої під час вчинення злочину «на гарячому» та обґрунтовано підозрюваної в учиненні злочину, застосовуються заходи адміністративної дії – затримання на строк до 10-15-30 діб, і тим самим чиняться перешкоди в реалізації нею свого законного права на захист від інкримінованих звинувачень.

Нерідко зустрічаються порушення процесуальних строків тримання, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність поводження із затриманими особами, а також безкарність тих, хто вдається до такого поводження. Про це свідчать сотні звернень затриманих, підслідних і засуджених громадян до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, до національних судових і правозахисних інстанцій, Європейського суду з прав людини. [4, с. 21-41]

Безумовно, наведені вище негативні факти із практики затримання підозрюваних мають принципове значення у світлі вимог статей 3, 24, 28-30, 55-57, 61-63 Конституції та статей 8-12 і 207-208 КПК України. Прикро й те, що за відсутності ефективних механізмів розслідування фактів незаконного затримання або в разі, коли взагалі не вдаються до реагування на подібні негативні факти в діяльності вітчизняних правоохоронців, відповідні особи – судді, прокурори, керівники поліції, слідчі та ін. – неминуче стають учасниками процесу корозії цінностей, які українське суспільство декларує останні 30 років.

Висновок: За чинним КПК України «затримання» особи за підозрою у вчиненні злочину тлумачиться водночас і заходом забезпечення кримінального провадження (п. 8 ч. 2 ст. 131), і запобіжним заходом, що застосовується слідчим суддею під час досудового розслідування (ч. 2 ст. 176), і процесуальною дією, оскільки факт і результати її проведення традиційно фіксуються відповідним протоколом (ч. 5 ст. 208), що є неодмінною ознакою всіх слідчих дій і негласних слідчих (розшукових) дій. Безумовно, така позиція законодавця не може не збивати з пантелику і свідчить про подвійний підхід до кримінально-процесуального інституту «затримання підозрюваного», а відверта невизначеність його статусу сприяє остаточній втраті ним свого вихідного призначення в кримінальному судочинстві. Тож, оскільки «затриманню» властиві всі необхідні процесуальні ознаки: воно має свою мету, завдання, підстави, умови й організаційно-тактичні прийоми проведення, процесуальний порядок оформлення його ходу та результатів і є важливим процесуальним способом отримання та перевірки доказів у кримінальному провадженні, законодавцеві доцільно надати йому вагомий статус слідчої (розшукової) дії.

Таким чином, «кримінально-процесуальне затримання» є процесуаль-

ною (слідчою, розшуковою) дією, що полягає в фізичному захопленні (на місці вчинення злочину, в результаті переслідування чи розшуку) та доставляння до органу досудового розслідування особи, підозрюваної, обвинуваченої чи засудженої за вчинення злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, з метою ідентифікації даної особи, з'ясування її причетності до вчиненого кримінального правопорушення та, в разі підтвердження підозри, вирішення питання щодо виду запобіжного заходу, що має бути застосований до неї, аби забезпечити її належну участь у досудовому та судовому кримінальному провадженні. До речі, саме таке розуміння «затримання» ми знаходимо в КПК Української РСР 1960 р., Законі України від 26.03.1992 р. «Про внутрішні війська МВС України» та чинному Законі України від 23.06.2005 р. «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», співробітникам якої у разі здійснення заходів щодо розшуку та затримання засуджених і осіб, узятих під варту, які вчинили втечу, надано право здійснювати заходи щодо розшуку (переслідування) осіб, які вчинили втечу, затримувати і доставляти їх до правоохоронних органів [5, п. 2 ст. 18]. Вочевидь, одностайне теоретичне і практичне тлумачення «затримання підозрюваних» є однією з передумов законності застосування цього кримінально-процесуального інституту.

---

1. Конвенція про захист прав і основних свобод людини (прийнята 04.11.1950 р. і ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.) // Офіційний вісник України від 16.04.1998 - 1998 р., № 13, / № 32 від 23.08.2006 р. – С. 270.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI, введений у дію з 20.11.2012 р. Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88 (Із змінами, внесеними згідно із Законами 2012-2019 років).

3. Тертишник В.М. Кримінальний процес України. Загальна частина: підручник. Академічне видання. – К.: Алерта, 2014. – 440 с.

4. Права людини за зачиненими дверима / Звіт за результатами дослідження «Процесуальні гарантії затриманих осіб». – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/UA_Inside_Police_Custody_in_Ukrainian.pdf.

5. Див.: Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України № 2713-IV від 23 червня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 30, ст.409.

Мамедова Ельміра Алгаламівна
ад'юнкт кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НЕДОЛІКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОБОТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДЛЯ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Під час масових безпорядків, що можуть виникнути при проведенні масових заходів озвірілі натовпи не реагують на попереджувальні дії сил правопорядку, поводять себе зухвало та нагло; озброєні учасники безпорядків не тільки вчинюють активний опір особовому складу національної поліції, але і нападають на будівлі поліції з метою заволодіння зброєю і звільнення раніше затриманих злочинців тощо [1, с. 93]. Ці ситуації є дуже небезпечними для громадян та працівників поліції. Тому в Україні запроваджуються нові технології в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України для забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів, напрацьовані правоохоронними органами в інших країнах та апробовані часом [2; 3].

Відповідно до навчальних програм, у 2017 році була проведена підготовка поліцейських, з охорони громадського порядку за новими стандартами. Сорок хлопців та дівчат пройшли навчання, котре проводилося на базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Їх проводили по американській системі контролю натовпу (Crowd Control). Вони увійшли до підрозділу тактико-оперативного реагування (ТОР). Цей спецпідрозділ охороняє громадський порядок на акціях протесту і мітингах, а в решту часу патрулює місто. Поліцейські підрозділу ТОР неодноразово приходили на допомогу у вирішенні складних випадків та ситуацій, оскільки їх основний напрямок – це відпрацювання небезпечних завдань, забезпечення охорони порядку під час масових заходів та боротьба з вуличною злочинністю. Цей підрозділ не є повністю силовим, він працює за принципом законності, гуманізму та ефективності, інспектори не застосовують силу там, де не потрібно. Проте, якщо ситуація буде загострюватися, або ж буде загрозовою для людей та поліцейського, ТОРівці вживатимуть усіх можливих дій, аби припинити правопорушення [5].

Патрульні ТОРу відпрацьовували побудови, формації, бойові порядки та інформаційний супровід. Таким чином, зараз спецпідрозділу ТОР, можуть відпрацювати свої навички за поширеною системою в США, яка зазвичай застосовується під час терактів або масових заворушень. Їх навчання прово-

дили сертифіковані американські інструктори, які для обміну досвідом прибули до України. Адже, саме поліцейські несуть основну відповідальність за підтримання порядку і безпеки в громадських місцях та на місцях публічних заходів. Поліція зобов'язана захищати учасників масових зібрань, дозволяючи їм вільно висловлювати свої погляди в межах видимості і чутності аудиторії, до якої вони хочуть звернутись.

Цей міжнародний досвід, на основі котрого, відбулося формування спецпідрозділу в патрульній поліції, наразі дозволив вирішити лише невелику кількість проблеми. Адже разом з тим надзвичайно важливо, щоб поліція була добре підготовлена і навчена запобігати будь-яким конфліктам, пов'язаним із публічними зборами, а також вміла знижувати напруженість, якщо виникає така необхідність. Співробітники поліції повинні вміти оцінювати ситуацію з натовпами. Це може включати демонстрації, де група людей проявляє співчуття до влади або проти неї, до деяких політичних, соціальних, економічних, або інших проблем.

Проте, не дивлячись на проведену підготовку працівників поліції, співвідношення підготовлених поліцейських з не підготовленими склало критично малу цифру: тільки близько 40 поліцейських патрульної поліції здобули навчання з 1000 осіб. Передбачалося, що ці поліцейські котрих навчали згідно американської системи будуть вчити інших, таке сприйняття бачилось у канадських інструкторів котрі проводили їх навчання. Проте, наразі викладання поліцейським котрі несуть службу в патрульній поліції, згідно системі «Crowd control», не відбувається. Це створює передумови неможливості ефективно реагувати невеликому підрозділу національної поліції ТОР на порушення громадського порядку при проведенні масових заходів.

Одним з прикладів неефективності критично малого за кількістю підрозділу був випадок у травні 2018 році у місті Дніпро, коли звичайна мирна хода футбольних фанатів переросла у стихійно-масову бійку. У правоохоронців, які намагалися вгамувати натовп, вболівальники кидали каміння, пляшки і петарди. В результаті цієї бійки, патрульні поліцейські постраждали, опинившись у лікарні [6]. Охорону громадську безпеку в Дніпрі під час футбольного матчу забезпечували 1,6 тисячі правоохоронців. Цей погляд на фактично-датовані події дає нам висвітлення проблем поліції у охороні громадського порядку під час проведення масових заходів.

Сучасні підходи до охорони громадського порядку під час проведення масових заходів, що поширюються представниками ОБСЄ, дозволяють із залученням меншої кількості правоохоронців ефективніше забезпечувати громадський порядок під час таких [2]. Однією з головних засад такої ефективності є володіння інформацією. Цей принцип полягає в тому, що необхідною передумовою забезпечення правопорядку під час публічного зібрання є володіння інформацією про різні групи учасників. Важливо бути в курсі їхніх норм, цінностей, намірів і цілей, їхнього уявлення про те, що є правильним і належним, їхніх стереотипів та очікувань стосовно інших груп, їхньої історії

(в тому числі попередніх зібрань, організованих цією групою), а також інших фактів, які можуть мати для них особливе символічне значення. Така інформація дозволить поліції зрозуміти інтереси і наміри таких груп і сприяти досягненню їхніх законних цілей. Володіння цією інформацією також дає розуміння того, які дії поліції можуть бути сприйняті конкретною групою учасників як образливі або провокаційні і, відповідно, призвести до конфлікту. Збір інформації перед операцією повинен бути спрямований на розширення обсягу та якості знань про ті групи, які збираються взяти участь у зібранні, та про їхню мотивацію. Також необхідно збирати інформацію (за допомогою оперативно-розшукової діяльності) про осіб, які можуть розглядатися як джерело ризику. Важливо, щоб всі співробітники поліції могли здійснювати комунікацію з учасниками зібрання та іншими громадянами й інформувати їх про наміри поліції щодо зібрання. Важливим є також використовувати відповідні способи комунікації до, під час і після зібрань. Якщо поліція буде мати якісну комунікацію між своїми працівниками під час проведення таких заходів та дотримуватись зазначених вище вимог, тоді ризик виникнення заворушень і можливості для такого розвитку подій скоротяться [2].

Таким чином, ми приходимо до висновків, що для підвищення ефективності національної поліції під час проведення масових заходів необхідно :

- 1) поширення позитивного досвіду за міжнародним стандартом системи «Crowd control», між працівниками інших підрозділів Національної поліції, а не тільки підрозділу «ТОР», усіх звань та рангів починаючи з молодшого складу;
- 2) внесення американської системи «Crowd control» до навчальних планів під час підготовки патрульних поліцейських;
- 3) проведення розширених інструктажів під час заступу до несення служби та у охороні публічного порядку;
- 4) вирішення проблеми інформаційного супроводження, а саме налагодження комунікації між поліцейськими, поліпшення радіозв'язку, мобільного устаткування;
- 5) підвищення рівня володіння інформацією про конкретні масові заходи та рівня комунікації з їх організаторами та учасниками тощо.

1. Комзюк М.А., Євтушок В.А. Забезпечення особистої безпеки правоохоронцями в екстремальних ситуаціях. Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків, 2015. 168 с

2. Права людини і забезпечення правопорядку під час публічних зібрань: Керівництво. Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ. URL: <https://www.osce.org/uk/odihr/375751?download=true>

3. Про затвердження Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23 серпня 2018 року N 706. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS873.html

4. Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення: Наказ Міністерства внутрішніх справ України 04.12.2017 № 987. Офіційний вісник України від 06.02.2018. 2018 р. № 11. стор. 144. стаття 405. код акта 88982/2018

5. У 2018 році чисельність підрозділу TOP у складі Патрульної поліції зростає утричі - до 1800 осіб. URL: https://censor.net.ua/ua/news/3047636/u_2018_rotsi_chyselnist_pidrozdilu_tor_u_skladi_patrulnoyi_politsiyi_zroste_utrychi_do_1800_osib_mvs

6. У Дніпрі після бійки з правоохоронцями футбольні фанати пішли визволяти затриманих до відділу поліції. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-dnipri-pislya-biyki-futbolni-fanati-pishli-vizvolyati-zatrimanih-do-viddil-policii-1152483.html>

Мандрика Віктор Сергійович
викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: НОВА ФОРМАЦІЯ

У сучасному глобалізованому суспільстві особливо гостро постає питання публічної безпеки, яка забезпечується відповідними органами державної влади, переважно виконавчими, на які покладено спеціальні повноваження. Зокрема, в Україні таким органом є Національна поліція України, до основних завдань якої входить забезпечення публічної безпеки і порядку. Для реалізації цього завдання створюються інноваційні інструменти і прийоми протидії порушення порядку, встановленого законом. Саме тому правоохоронцями відповідно до вимог часу напрацьовується методика протидії спробам громадського безладдя.

Тема забезпечення публічного порядку і безпеки у сучасних умовах висвітлюється вітчизняними вченими в контексті інформаційної складової, а також методів забезпечення безпеки (В. Конах, Ю. Максименко), розвиток міжнародного співробітництва у цій сфері (Ю. Романчук), роль у контексті європейської інтеграції (Д. Дубов) і боротьби з тероризмом (І. Алексеєнко, Д. Кіслов), механізми реалізації в окремому регіоні (В. Козубський) або у медійному просторі (Г. Сашук).

Прогресивним методом у забезпеченні публічної безпеки і порядку, який використовується в контексті боротьби з терористичними проявами є профайлінг. Даний прийом активно розповсюджується не тільки в органах Національної поліції України, але і в тих службах або підрозділах, які забезпечують публічний порядок, зовнішню і внутрішню безпеку. Застосування технології профайлінга дозволяє виявити потенційно небезпечних громадян на ранніх етапах [1, с. 134].

Профайлінг представляє собою сукупність психологічних методів оцін-

ки і прогнозування поведінки людини на основі характеристик зовнішності, аналізу найбільш інформативних приватних ознак особистості. [2, с. 21]. Основною метою профайлінга є виявлення потенційно небезпечних осіб, а його основою є візуальна діагностика психоемоційного стану людини (спостереження і спеціальне опитування; фіксація психологічних поведінкових реакцій при відповідях - невербальних і вербальних). Профайлінг використовує два основних діагностичних методів: метод психологічного спостереження (дивитися і знаходити невідповідність) та метод опитування (запитувати і спостерігати за реакцією) [3, с. 20].

Концепція профайлінга базується на тому, що протиправна дія та її підготовка можуть бути виявлені шляхом аналізу певного набору фізичних, психологічних, поведінкових ознак, що становлять характеристику підозрюваних осіб, з позицій їх потенційної небезпеки. Існують індикатори, які є критичними для віднесення людини до групи ризику, зокрема, терористів: демонстративна агресія; прихована агресія; збудженість; відчуженість. Емоційний стан людини, який оцінюється за ознаками тривоги, страху, хвилювання та інших, розглядається в профайлінгу як додатковий фактор при аналізі виявлених домінуючих ознак. Існують ключові ознаки в невербальній і вербальній поведінці людини, які дозволяють профайлерам виявити терориста в людському потоці й віднести до категорії потенційно небезпечних.

Сьогодні профайлінг успішно використовується в ряді авіакомпаній для забезпечення безпеки в аеропортах європейських країн, а також в Україні. Цю технологію багато років застосовує ізраїльська авіакомпанія «Ель-Аль», одна з найбезпечніших у світі. У 1968 році саме її співробітники розробили даний метод боротьби з тероризмом. У США, також діють профайлінгові програми, в рамках яких ведеться пошук і накопичення статистичних даних з підозрілих моделей поведінки [4]. В основі ізраїльської концепції профайлінга лежить положення про те, що кожен пасажир може виявитися терористом, а кожен предмет - вибуховим пристроєм. Тому всі заходи, що проводяться в межах даної технології, покликані підтвердити або спростувати дане твердження.

Профайлери враховують багато психологічних особливостей терористів, адаптуючи їх до специфіки своєї діяльності. Подальша робота в цьому напрямку, на наш погляд, повинна спрямовуватись у бік злиття теоретичних знань і практичних навичок, оскільки саме профайлінг є тією сферою антитерористичної діяльності, яка дозволяє найбільш чітко реалізувати даний принцип.

Узагальнюючи, можна відмітити, що одним з найважливіших завдань ефективного використання профайл-програм в системі національної та людської безпеки є підготовка фахівців, призначених для здійснення зазначених програм. Значна перевага методики профайлінга в гнучкості й універсальності, що дає можливість застосовувати її як спецслужбами, так і поліцією та військовими на будь-яких об'єктах масового скупчення людей, так і в сфері

діяльності поліції з охорони громадського порядку, оперативно-розшукової діяльності, з протидії незаконному обігу наркотиків тощо.

Отже, сьогодні одним із найважливіших завдань для системи освіти працівників МВС України є організація навчання технології профайлінга. Ефективність застосування технології профайлінга багато в чому буде залежати від рівня підготовки і професійного досвіду самого співробітника. Поєднання теоретичної підготовки за системою профайлінга з практичним досвідом співробітників МВС України та інших силових відомств може стати серйозною зброєю в боротьбі з тероризмом.

1. Терроризм и организованная преступность: монография. С.А. Солодовников и др. 2-е изд., перераб. и доп. М.: «ЮНИТИ – ДАНА». Закон и право. 2012. 247с.

2. Казанцев С.Я. Терроризм: Борьба. Проблемы противодействия. М.: ГУВШЭ. 2004. 369с.

3. Пирогова Л.К. Актуальность обучения сотрудников ОВД технологии профайлинга как превентивной меры обеспечения безопасности граждан, объектов и территорий. Транспортное право. 2013. №2. С.20-22.

4. Pollack Joshua H., Wood Jason D. Enhancing Public Resilience to Mass-Casualty WMD Terrorism in the United States: Definitions, Challenges, and Recommendations. Defense Threat Reduction Agency, Advanced Systems and Concepts Office, Report Number ASCO 2010 042. Contract Number DTRA01-03-D0010018. URL:<https://fas.org/irp/dod/dtra/resilience.pdf>

Марочко Аліна Анатоліївна

Курсант 2 курсу

Факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Біліченко В.В.

Старший викладач кафедри
Тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Хотіла б зазначити, ефективне забезпечення національної безпеки країни залежить від вдосконалення основних частин, які складають її в одне єдине ціле. Так, національна безпека, тобто безпеки всієї нації залежить від належної охорони прав та свобод людини, недоторканності її життя та здо-

ров'я, інших суспільних інтересів, тобто від охорони громадської безпеки. Громадська безпека створює атмосферу спокою серед населення, надає впевненості в ефективності захисту від можливих злочинів, відчуття безпеки, коли з впевненістю можна покластися на правоохоронців які гарантують її, і яка дає надію на спокій на мир у державі. Для того, щоб з'ясувати найважливіші питання, що стосуються охорони громадського порядку, перш за все слід розкрити його поняття та зміст.

А для того щоб дізнатися більше можна скористатися працями таких вчених: Ф. Е. Колонтаєвського, Є. О. Корнева, В. В. Лазарева, О. Ф. Скакун та інших., але вказана проблематика є дуже важливою і в наш час, більше того – вона набула особливого значення та змісту, і має не абиякий розголос в країні з урахуванням такої ситуації що склалась на сьогоднішній день. Попри те, що сам термін «громадський порядок (безпека)» досить часто зустрічається в чинних нормативно правових актах, але в сучасній юридичній літературі представлені різні погляди на розуміння громадської безпеки. Треба зазначити, що обговорення, які ведуться в цій галузі, не дозволяють виділити єдності в поглядах на це питання. Зрозумію під поняттям громадський порядок (безпека) розуміти стан суспільства, який зосереджений у його духовних, морально-етичних, культурних, історичних, інтелектуальних та матеріальних цінностях, інформаційному і навколишньому середовищі та природних ресурсах за відсутності загроз. Зміст громадської безпеки становить систему взаємопов'язаних суспільних відносин, що проявляються в поведінці людей, їх діяльності, вчинках переважно в громадських місцях.

Суть і специфіка громадської безпеки в її соціальній значимості – забезпечення нормальних умов життя, побуту і відпочинку людей, суспільного спокою, ефективної трудової діяльності, охорони честі і гідності людини, це стає помітно коли прогулюючись вулицями міста ти можеш бути спокійний за себе та своїх дітей [1, с. 9]. Розглядаючи стан правопорядку на території нашої держави, необхідно враховувати те, що злочинність набула масштабного характеру, високого рівня досягла частка особливо небезпечної насильницько-корисливої злочинності, розширюються сфери діяльності організованих злочинних груп, зросла кількість злочинів скоєних у стані алкогольного та наркотичного сп'яніння, якщо раніше за 90-х злочинці йшли на один злочин тобто якщо грабувати то грабувати ніколи не йшли на вбивство, гвалтування, а на сьогоднішній день це норма і ніхто нічого не хоче застосовувати, бо всім так зручно. Спостерігається тенденція підвищення кількості злочинів, скоєних із застосуванням вогнепальної зброї і вибухових пристроїв, вбивства на замовлення, рекет, захоплення заручників, шантаж, тероризм, бо дістати зброю на сьогодні не є проблемою, таке враження що зброя знаходиться у вільному доступі не потрібен ніякий не дозвіл зовсім нічого, всі хочуть збагатитися і нікого не хвилює до яких наслідків це призведе. Усе це свідчить про наявність значної кількості проблем у забезпеченні та охороні громадського порядку і необхідності їх вирішення.

Вимоги часу та ситуація, що склалася на сьогодні в Україні, потребують позитивних змін в усій системі охорони громадського порядку, бо те що коється ні до чого позитивного у подальшому не паринесе.

Однак слід розуміти те, що такі зміни потребують значних матеріальних витрат з боку держави і проводити реформування необхідно комплексно, системно, за конкретними програмами. Досліджуючи нормативно-правове забезпечення охорони громадського порядку, необхідно врахувати, що зміни в діяльності органів державної влади у вказаному напрямку почали впроваджуватися ще з часів здобуття Україною незалежності, а належних результатів не досягнуто. Однак бажаного результату це не принесло, оскільки такі зміни не знайшли ефективного застосування. Доцільно взяти до уваги попередній негативний досвід у даній сфері і сприяти ефективним та позитивним змінам у здійсненні охорони громадського порядку, в першу чергу нормативно закріпивши єдине поняття громадського порядку, враховуючи останні тенденції, та зміни, що відбуваються на території Української держави, а також запровадити це поняття у практичне застосування. Адже як зазначає Я. Н. Радюшин відсутність єдиного розуміння поняття громадського порядку сприяє різночитанням, смисловим підмінам, синонімізації різних за значенням понять і на певному етапі стає гальмом у розвитку тієї або іншої галузі наукових знань. На практиці неоднозначне визначення понятійної бази призводить до нечіткості цілей і завдань, якісної невизначеності суб'єктів діяльності, багатозначності і дублювання функціональних зв'язків між ними [2; 3, с. 12]. В умовах реалізації конституційних засад демократичної, правової, соціальної держави та формування громадянського суспільства нагальним питанням постає проблема удосконалення кадрового забезпечення державного апарату висококваліфікованими і компетентними фахівцями, здатними ефективно працювати в правоохоронних органах. Суспільство і держава потребують підготовки нової генерації і підвищення кваліфікації вже працюючих керівників і фахівців органів державної влади, формування реального та перспективного резерву їх кадрів, щоб своєчасно були підготовлені фахівці для заміщення нових посад, у тому числі в нових структурах державної служби. Особливо важливе значення в охороні громадського порядку має матеріально-технічне забезпечення правоохоронних органів, навиків працівників користуватися новітніми спеціальними засобами, як для припинення правопорушень, так і для їх попередження. В сучасних умовах склалася ситуація відсутності у працівника правоохоронного органу належних гарантій при охороні громадського порядку, в тому числі недостатність не лише практичного і належного екіпірування та сучасних засобів індивідуального захисту, а й елементарних речей, необхідних при охороні громадського порядку (достатня кількість паливного матеріалу для службового автомобіля, технічна готовність службового транспорту для виконання завдань, відповідний формений одяг та взуття тощо). Все це створює загальне негативне враження про правоохоронну систему держави, знижує рівень поваги пересічного громадянина

до правоохоронних органів, показує нездатність держави захистити кожного громадянина від правопорушення та забезпечити громадський порядок у цілому. Тому вирішувати питання матеріальнотехнічного забезпечення правоохоронних органів необхідно більш глобально, приймати до уваги стан матеріально-технічного забезпечення правоохоронних органів не лише в містах обласного значення, а підійти до проблеми значно детальніше, вирішити її на територіальному рівні. Від правильного прийняття заходів із матеріально-технічного забезпечення, на мою думку, пропорційно залежить відношення самих правоохоронців до виконання поставлених обов'язків, відчуття підтримки з боку держави значно підвищить їх авторитет та бажання якісно охороняти громадський порядок, а також дозволить попередити значну кількість правопорушень. Громадська безпека (громадський порядок) визначається як необхідна умова та органічний складник цивілізованого способу життя, успішного функціонування суспільства і держави і її інститутів. Громадська безпека як соціальна правова категорія пов'язана з низкою інших – національна безпека, громадський порядок, охорона власності, благоустрій, дисципліна, здоров'я людей і т. ін. [1, с. 6]. Громадський порядок є невід'ємною частиною розвинутої держави із демократичними цінностями. Охорона громадського порядку потребує затрати значних сил та засобів, що, у свою чергу, створює велику кількість проблем, що виникають у вказаному напрямку, вони взаємопов'язані: одна проблема нерідко стає причиною іншої. Перелічені проблеми охорони громадського порядку не є вичерпними, однак їх вирішення має здійснюватися на державному рівні та потребує системного підходу. Необхідно усвідомлювати, що громадський порядок – це не тільки належна підтримка правопорядку в громадських місцях, а й повсякденна безпека кожного громадянина. Тому забезпечення громадського порядку (безпеки) здається не складає занадто великої проблеми, але якщо зануритись в її елементи та проблеми стане зрозуміло, що ситуація складається в не найкращому розладі. [Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. Харків, 2018 © Теслик Н. М., 2018 183]

---

1. Ольховський Є. Б. Адміністративно-правові засоби забезпечення громадської безпеки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 12 с.

2. Радюшин Я. Н. Компетенция органов государственной власти и органов местного самоуправления в сфере обеспечения общественной безопасности : дис. ... канд. юрид. наук. М., 2004. 17 с.

3. Подоляка А. М. Правове регулювання охорони громадського порядку в Україні : монографія. Харків : Золота миля, 2008. 350 с.

Матвієнко Є.І.,
курсант IV курсу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Гаркуша А.Г.,
старший викладач кафедри
кримінального процесу факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Національна безпека будь-якої держави внаслідок своєї багатоаспектності і комплексності потребує соціальної системи її забезпечення, основним призначенням якої є виконання певних дій, спрямованих, перш за все, на захист національних цінностей, реалізацію національних інтересів. Тобто мова йде про систему забезпечення національної безпеки (далі- СЗНБ).

СЗНБ виступає як організаційна система державних недержавних інституцій, інших суб'єктів, які покликані вирішувати завдання забезпечення національної безпеки у визначений законодавством спосіб.

Розглядаючи СЗНБ як складову системи національної безпеки, професор Ситник Г.П. розміє її як «...сукупність взаємопов'язаних та взаємообумовлених механізмів (інституційних, організаційних, правових та інших) та суб'єктів забезпечення національної безпеки (посадові особи держави, органи державної влади та місцевого самоврядування, державні установи та заклади, сили та засоби сектору безпеки, інститути громадянського суспільства, окремі громадяни), які на основі чинного законодавства трансформують політику національної безпеки у цілеспрямовану скоординовану діяльність (заходи політичного, правового, організаційного, воєнного та іншого характеру) щодо реалізації національних інтересів [1].

Відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26.05.2015 року № 287/2015 [2], неефективність системи забезпечення національної безпеки визнано однією з найбільших загроз національній безпеці України. Причинами цього стали, зокрема несформованість сектору безпеки і оборони як цілісного функціонального об'єднання, керованого з єдиного центру; недостатність ресурсного забезпе-

чення, неефективне використання ресурсів у секторі безпеки і оборони тощо.

Серед пріоритетних завдань держави щодо усунення цієї загрози визначено, зокрема, необхідність удосконалення державної системи стратегічного планування, створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони. Її метою є своєчасне виявлення і запобігання загрозам національній безпеці, визначення порядку дій у кризових ситуаціях у межах єдиного комплексу заходів політичного, воєнного, економічного, інформаційного та іншого характеру.

Вжиття відповідних комплексних змін у системі забезпечення національної безпеки передбачене також і Указом Президента України від 5 січня 2015 року № 5 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [3]. Зокрема, одними з найважливіших заходів держави щодо реформування системи забезпечення національної безпеки визначені: оновлення доктринальних та концептуальних підходів до забезпечення національної безпеки, функціональна оптимізація, створення ефективної державної системи кризового реагування.

Сучасний стан у якому опинилася наша держава свідчить про те, що переосмислення підходів до розуміння національної безпеки є нагальною потребою українського суспільства і часу чекати поки буде розроблено досконале наукове обґрунтування немає [4].

Аналіз діючої Конституції України свідчить про те, що питання національної безпеки та її забезпечення потребують негайного вдосконалення та уточнення. Так відповідно до п. 17 ст.92 Конституції України визначено, що виключно законами України визначаються основи національної безпеки. Згідно п.1. Ст.106. визначає, що Президент України забезпечує національну безпеку. Статтею 107 визначено, що Рада національної безпеки та оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. Відповідно п. 7 ст. 116. Кабінет Міністрів України здійснює заходи щодо забезпечення національної безпеки. У статті 16 визначено, що обов'язком держави є забезпечення екологічної безпеки, а у ст. 17 вказано, що забезпечення економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу, забезпечення державної безпеки (анахронізм, ця функція була притаманна КДБ СРСР, повинно бути безпека держави) і захист державного кордону України покладається на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави[5].

Законодавство України у сфері національної безпеки і оборони, як свідчить аналіз, почало формуватися з 1990 року з прийняттям Декларації про державний суверенітет. Нині розроблено та прийнято комплекс законів та інших нормативно-правових актів з питань забезпечення національної безпеки і оборони України. До основних із них слід віднести Конституцію України, закони України “Про національну безпеку України”, “Про оборону України”, “Про Раду національної безпеки і оборони України”, “Про військовий

обов'язок і військову службу”, “Про Збройні Сили України”, “Про “Інформація і право” № 2(25)/2018 67 державний кордон України”, “Про Службу безпеки України”, “Про Державну прикордонну службу України”, “Про розвідувальні органи України”, “Про контррозвідувальну діяльність” та інші. Унікальний характер правовідносин, що виникають у сфері національної безпеки і оборони, можливо підкреслити низкою прикладів. Зокрема, чинне законодавство передбачає обмежувальні заходи стосовно іноземців. Відповідно до частини 1 статті 13 Закону України “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” не дозволяється в’їзд в Україну іноземцю в інтересах забезпечення національної безпеки України, що не є юридичною санкцією за вчинення правопорушення. Таким чином, право, що регламентує суспільні відносини у сфері обмежувальних заходів стосовно іноземців в інтересах забезпечення національної безпеки, не є правом, яке регламентує накладення стягнень за правопорушення або процесуальним правом [6].

Отже, як ми визначили, за Указом Президента України від 05.01.2015 № 5 «Про Стратегію «Україна – 2020» основними критеріями для подальшого формування системи забезпечення національної безпеки, зокрема, є: оновлення та реформування доктринальних та концептуальних підходів у сфері забезпечення національної безпеки країни, зокрема загальне переосмислення цих підходів, також функціональна оптимізація, створення ефективної державної системи кризового реагування.

1. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіз. Доп. О.О. Резнікова, В.Ю. Цюкало, В.О. Паливода, С.В. Дрьомов, С.В. Сьомін. К.: НІСД, 2015. 58с. URL: www.niss.gov.ua/...nac_bezp-182c.8.p

2. Стратегія національної безпеки України Офіційне інтернет-представництво Президент України. 2017. – URL: <http://www.president.gov.ua/documents/19521.html>.

3. «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1847/> © Національний інститут стратегічних досліджень Верховна Рада України. 2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

4. Пригунов П.Я. Колесник В.Т. Основні напрями та механізми реформування правоохоронних органів України. Збірник Всеукраїнської науково-практичної конференції «Правова держава: досвід, можливості, механізми формування в сучасній Україні», м. Київ, 24 квітня 2014 р. К.: МАУП, 2014.284с. С. 12-17.

5. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)Документ 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція — Редакція від 30.09.2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

6. Довідник захищених в Україні дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора юридичних наук з військового права (1991 – 2014 р.) / [П.П. Богуцький, Є.Л. Стрельцов, Е.А. Плешко, Т.Р. Короткий]. Одеса, Фенікс, 2015. 232 с.

Миронюк Роман Вікторович

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї

Перш ніж здійснити аналіз примусових заходів впливу, що застосовуються до осіб, які вчинили насильство в сім'ї в сучасній національній правовій доктрині слід звернути увагу на історичні передумови їх нормативного закріплення в національному законодавстві. Так вперше можливість застосування даних заходів була визначена Законом України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 р., який до речі з огляду на міжнародно-правову призму був ухвалений першим на теренах країн пострадянського простору [1]. В цьому Законі крім правових і організаційних основ попередження насильства в сім'ї було визначено систему органів та установ, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї а також визначено спеціальні заходи з попередження насильства в сім'ї та запроваджено корекційні програми для осіб, які вчиняють насильство в сім'ї та встановлено відповідальність за вчинення насильства в сім'ї. Слід відмітити, що даний закон визначався високою лояльністю щодо застосування примусових заходів впливу до осіб, які вчинили насильство в сім'ї та розмитістю заходів захисту жертв насильства. Пробація першого закону направлено на протидію домашньому насильству, результати практики діяльності органів, що протидіють даному негативному суспільному явищу, перед усім поліції, а також внутрішній і впершу чергу міжнародний моніторинг даних процесів в Україні запустили процес перезавантаження вітчизняного законодавства направлено на протидію домашньому насильству, який втілюється в ухвалені 7 грудня 2017 року Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [2]. Даним законом визначено дві групи заходів, спрямованих окремо на запобігання домашньому насильству та на протидію цьому явищу. Якщо до першої групи заходів віднесено систему заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, то до

заходів протидії домашньому насильству віднесено систему заходів, спрямованих на: 1) припинення домашнього насильства; 2) надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди; 3) вжиття належних заходів розслідування випадків домашнього насильства; 4) заходів спрямованих на притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки. Саме в системі заходів протидії домашньому насильству слід виділити примусові заходи впливу, що застосовуються до осіб, які вчинили насильство в сім'ї, до них віднесено: винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників; застосування обмежувального припису стосовно кривдника; взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи; направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Не доцільно здійснювати аналіз всіх цих заходів, звернемо увагу на організаційні та процесуальні проблеми застосування деяких з них, зокрема *обмежувального припису стосовно кривдника*, який застосовується з підстав та у порядку визначеному ст. 26 Закону та главою 13 розділу IV Цивільного процесуального кодексу України. Обмежувальний припис виноситься судом на підставі звернення зацікавлених осіб а саме: 1) постраждалої особи або її представника; 2) у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини - батьків або інших законних представників дитини, родичів дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачухи або вітчима дитини, а також органу опіки та піклування; 3) у разі вчинення домашнього насильства стосовно недієздатної особи - опікуна, органу опіки та піклування.

Заходами, які можуть бути застосовані до кривдника на підставі обмежувального припису, є: 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною; 4) заборона наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалої особи; 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею; 6) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

Примітка. Варто зауважити, що обмежувальний припис може передбачати застосування одразу кількох зазначених заходів. Обмежувальний припис не може містити заходів, що обмежують право проживання чи перебування неповнолітнього кривдника у місці свого постійного проживання (перебування). Обмежувальний припис виноситься на строк від одного до шести місяців.

Аналіз зарубіжного законодавства свідчить, що в більшості розвинутих

країн Європи та світу вилучення кривдника є дієвим примусовим заходом впливу до особи, яка вчинила насильство в сім'ї. Так, Закон Німеччини від 1 січня 2002 року «Про захист від насильства в сім'ї» особа, яка вчинила насильство в сім'ї за рішенням уповноваженої посадової особи поліції тимчасово строком на 10 днів виселяється (вилучається) і сім'ї [4, с. 45], в той же час цей захід носить тимчасовий характер, і тільки за рішенням суду можливо застосувати такі спеціальні заходи, як: заборона входження до свого будинку (квартири), неможливість перебування біля нього ближче відстані, що визначив суд; обмеження контактів з дітьми, жінкою або іншою особою, що стала потерпілою від насильства в сім'ї; заборона спілкування (в тому числі через засоби комунікації), листування з потерпілими особами на певний строк. Законом Франції від 4 квітня 2006 року «Про посилення попередження та покарання за насильство у сім'ї або відносно неповнолітнього» передбачено, що спеціалізовані суди, які діють в системі судів загальної юрисдикції можуть виносити постанови, які забезпечують безпеку жертв насильства в сім'ї (тимчасове видворення кривдника, поміщення жертви насильства в спеціалізовані заклади – пансіонати, клініки де їм надається медична та психологічна допомога та ін.) [4, с.45]. За Законом Польщі «Про протидію злочинам в сім'ї» від 2010 року передбачено виселення агресора з місця спільного проживання з жертвою, якщо є небезпека потерпілій особі [5, с.213; 6, с.115].

Позитивним та таким, що потребує впровадження в національну правову доктрину запобігання та протидії насильству в сім'ї є досвід Турецької Республіки, яка одна із перших держав європейського простору оновила та привела у відповідність до Конвенції з прав людини законодавство у сфері протидії насильству в сім'ї, і це не випадково, адже саме 11 травня 2011 року у Стамбулі була підписана Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, а 12 березня 2012 року Туреччина стала першою країною, що ратифікувала Конвенцію на сьогодні до неї приєдналися 46 країн та Європейський Союз (у тому числі Україна) [7]. На виконання цієї Конвенції в Туреччині було прийнято Закон «Про протидію побутовому насильству» від 2012 року в якому передбачено, що аналогічно як і за законодавством України за рішенням суду до кривдника може бути застосована заборона наближатись до жертви та місця її проживання (перебування) протягом одного місяця з можливістю продовження цього терміну на більший строк за клопотанням жертви (члена родини) або за клопотанням поліції. Особливістю застосування цього заходу є те, що за рішенням суду кривдника зобов'язують носити браслет з вмонтованим GPS навігатором, який показує місце розташування особи в той же час жертві насильства видають передавач який запрограмований на отримання GPS сигналу від браслету кривдника. У випадку наближення кривдника до реальної або потенційної жертви насильства (наприклад наближення батька до дитини, яка стала свідком побиття ним його матері) на допустимому відстані, яка визначена за рішенням суду спрацьовує тривожний сигнал, який

поступає оператору «гарячої лінії поліції», та оперативний наряд здійснює виїзд на місце події. У такому випадку за порушення заборон суду до особи застосовується за перше порушення (невиконання окремих заборон суду) - штраф у розмірі рівному 500 євро, за друге порушення (кваліфікуються як невиконання рішення суду) – може бути застосовано арешт до 2 місяців. Застосування браслету, навігаційне супроводження та відпрацювання GPS сигналу тривоги здійснюють підрозділи поліції. Також поряд з цим в Туреччині за бажанням жертви або у випадку необхідності забезпечення її безпеки коли вірогідність агресії відносно неї досить висока їй видається тривожна кнопка поліції, яка обладнана каналом навігаційного спостереження за допомогою якої у випадку наближення кривдника вона може натиском викликати наряд поліції, який протягом 3-5 хвилин прибуває на місце перебування особи, визначаючи це місце шляхом GPS зв'язку з використанням контенту Google Maps [3, с. 58-60]. Останнім часом Туреччина, як і більшість розвинутих країн запроваджує все більше ІТ-ресурсів, що полегшує її діяльність. Так фахівцями ІТ сфери розроблено мобільний додаток під назвою «Стоп насилля», який допомагає жертві насилля в сім'ї без дзвінка з мобільного телефону сповіщати на «гарячу лінію поліції» інформацію про форму, спосіб насильства, поведінку насильника, потенційні загрози життю та здоров'ю, стан жертви, місце потенційного вчинення насильства та інші обставини. Так, це здійснюється завдяки проставленням відміток напроти запропонованих програмою варіантів обставин загрози насильства, наприклад, потенційна жертва насилля яка знаходиться разом з потенційним кривдником та не маючи можливість набрати на гарячу лінію поліції, що тільки спровокує агресію, відкриваючи мобільний додаток від виглядом входження в свою пошту сповіщає поліцію про: вид насилля (фізичне, психологічне), місце вчинення насилля, можливість доступу поліції в приміщення, вид поведінки насильника, наявність зброї та інших засобів нанесення шкоди здоров'ю, наявність дітей та інших членів сім'ї, тощо. Отримавши таку інформацію наряд поліції усвідомлений про ступінь загрози, можливості та місця швидкого проникнення в житло або інше приміщення, наявність чи відсутність зброї, що складає оперативну попередню картину події та дає можливість діяти поліцейським ефективно щодо застосування заходів примусу щодо кривдника та заходів захисту потерпілої особи. Такий додаток розроблений та використовується в Румунії, Польщі, Китаї, Сінгапурі, Японії та США.

Підводячи підсумок доцільно запропонувати до впровадження в національну правову та організаційну доктрину протидії насильству в сім'ї наступних апробованих міжнародною спільнотою заходів: здійснення класифікації кривдників з облікових баз даних поліції на підставі ступеня їх агресивності та створення потенційної загрози жертві насильства не за рішенням суду, а на підставі вивчення фактичних обставин вчинення ними насильства на розсуд уповноваженого працівника поліції; відповідно розширення можливості поліцейських застосовувати обмежувальні заходи до кривдників без рішення

суду; виключення можливості оскарження рішення поліцейського щодо винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника (тобто надання більшої автономії поліцейським у прийнятті рішень щодо застосування заходів впливу на кривдників); запровадження використання електронного браслету з метою виконання рішення суду щодо обмеження наближення його жертви насильства за рішенням суду.

1. Про попередження насильства в сім'ї: Законом України від 15 листопада 2001 р. № 2789-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №10. Ст.70.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України 7 грудня 2017 року 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Стор. 32. С. 35.

3. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству: монографія / А.О. Галай, В.О. Галай, Л.О. Головка, В.В. Муранова та ін. За заг. ред. А.О. Галай. – К.КНТ. 2014. 160 с.

4. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України /Укладачі: Запорожцев А.В., Лабунь А.В., Заброда Д.Г., Басиста І.В., Дроздова І.В., Брижик В.О., Мусієнко О.М. – Київ, 2012. – 246с.

5. Горбова Г.О. Зарубіжний досвід у сфері протидії насильства в сім'ї (на прикладі окремих країн Європи). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. Випуск 2-3. Том 3. 2015. С. 211-215.

6. Легенька М. М. Зарубіжний досвід протидії насильству в сім'ї та можливості його використання в Україні. *Право і безпека*. 2017. № 4 (67). С.111-116.

7. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту. Київ, К. І.С., 2014 р. 21 с.

Миронюк Станіслава Анатоліївна
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ НАДАВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТА СЕРВІСНИХ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Основною метою діяльності Національної поліції України, визначеною Законом України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року (далі - Закон) [1], є служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Основними принципами діяльності поліції серед інших визначено відкритість і прозорість, а також взаємодія з населенням на принципах партнерства, що в свою чергу закладає основи для повернення довіри до цього право-

охоронного органу та його законної діяльності спрямованої в першу чергу на обслуговування громадян в правоохоронній сфері. Виходячи з нової «обслуговуючої» функції поліції, основним замовником поліцейських послуг є народ України, її громадяни, за рахунок сплати податків утримує поліцію, а тому повинні мати законодавчо визначені гарантії якісного сервісного обслуговування поліцією потреб населення у сфері забезпечення правопорядку та безпеки. Статтею 3 Закону України «Про Національну поліцію» нормативно визначені завдання поліції, які полягають у наданні поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Таким чином, законодавець вперше в законодавчому акті застосував поняття «поліцейські послуги», що вказує на позитивну тенденцію щодо переорієнтації діяльності певних підрозділів поліції на соціальну складову, і що започатковує новий напрям діяльності поліції, який полягає в наданні соціальних та сервісних послуг суспільству та окремим його членам у рамках здійснення правоохоронної діяльності [1]. Навіть наскрізний аналіз законодавства, а саме ст. 23 Закону вказує, що із 30 завдань поліції, 11 з них, тобто майже 40% тим чи іншим чином пов'язані з наданням поліцією соціальних та сервісних послуг в тих чи інших різновидах правоохоронної сфери, що ще раз вказує на суттєвість соціальної та сервісної функції поліції.

Отже все вищезазначене вказує на необхідність вироблення ефективної та науково обґрунтованої національної моделі реалізації соціальної та сервісної функції поліції з урахуванням міжнародних стандартів такої діяльності поліцейських структур зарубіжних країн. В межах вирішення цієї комплексної задачі доцільно з'ясувати поняття та види соціальних та сервісних послуг Національної поліції.

Слід зауважити, що Закон України «Про Національну поліцію» чітко не визначає функції поліції. На відмінну від нього попередній Закон України «Про міліцію» унормовував такі функції поліції: адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну, виконавчу та охоронну (на договірних засадах) функції. Однак в ньому дещо звужено було визначено поліцейські функції, передусім ухил здійснювався в сторону пріоритетності правоохоронної та адміністративно-каральної функції міліції, що не відтворює всю сутність та основне спрямування діяльності даного правоохоронного органу держави. Ми підтримуємо законодавчий прагматизм щодо розширення поліцейських функцій, які опосередковано визначені в Законі «Про Національну поліцію», в основу якого покладено широку обслуговуючу функцію цього органу, яка спрямована на надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин

або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги, яка визначена в ст. 3 Закону через визначення завдань поліції. Це в більшій мірі відповідає цілепокладальному призначенню цього органу з урахуванням переорієнтації всього інституту державної служби на обслуговування потреб демократичного суспільства. У зв'язку з цим, на сьогодні слід вести мову про пріоритетність публічно-сервісної функції поліції, яка має широкий спектр реалізації від надання інформаційних (як різновиду адміністративних) послуг населенню, вжиття заходів загальної превенції до застосування адміністративного та кримінального примусу.

Нижче необхідно з'ясувати поняття та види соціальних та сервісних послуг Національної поліції. Поняття соціальних послуг дано в Законі України «Про соціальні послуги», під якими слід розуміти - комплекс заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем [2]. Виходячи з аналізу норм Закону «Про соціальні послуги» та самої природи соціальних послуг можна стверджувати, що Національна поліція не є основним суб'єктом їх надання, оскільки основною формою соціальних послуг є матеріальна допомога та соціальне обслуговування і їх надають спеціально створені органи публічної влади – Міністерство соціальної політики України, Фонд соціального захисту інвалідів, соціальні служби. Однак, якщо здійснити аналіз видів соціальних послуг визначених законом та співставити їх з функціями поліції, можна зробити висновок, що Національна поліція надає такі види соціальних послуг: 1) юридичні послуги - надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, захист прав та інтересів особи, інша правова допомога тощо); 2) інформаційні послуги - надання інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації (довідкові послуги); розповсюдження просвітницьких та культурно-освітніх знань (просвітницькі послуги); поширення об'єктивної інформації про споживчі властивості та види соціальних послуг, формування певних уявлень і ставлення суспільства до соціальних проблем (рекламно-пропагандистські послуги).

Таким чином Національна поліція потенційно може надавати та надає такі види соціальних послуг: 1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень, які перебувають у складних життєвих обставинах (здійснює моніторинг способу життя членів сім'ї, яка перебуває у складних життєвих ситуаціях, зокрема щодо витрачання коштів матеріальної не на вирішення складних життєвих обставин, а наприклад на придбання та розпивання членами сім'ї спиртних напоїв); 2) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи

адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я; 3) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе (бесіди з безпритульними людьми на предмет їх ідентифікації та причин і умов за яких вони не мають можливість користуватися житлом та належними умовами проживання; виявлення неповнолітніх осіб, які схильні до бродяжництва, жебрацтва та передача їх відповідним соціальним органам та установам); 4) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі; 5) вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі відповідно до ст. 6 Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3]; 6) вживає заходів щодо інформування громадськості про діяльність поліції та тих законних заходів, які здійснює поліція шляхом обмеження конституційних прав громадян (розміщуючи відповідну інформацію про діяльність поліції на рекламних платформах, буклетах), демонструючи соціальну роботу поліції шляхом поширення відеороликів, відеофільмів, серіалів про роботу поліції в інформаційному просторі (на телебаченні, в соціальних інформаційних мережах та ін.). Слід зауважити, що тільки частина соціальних послуг, які надаються підрозділами Національної поліції знайшли своє нормативне закріплення.

Що стосується сервісних послуг, які надаються підрозділами Національної поліції, то їх система більш менш нормативно визначена Постановою КМУ від 4 червня 2007 р. № 795 «Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розміру плати за їх надання»[4].

З урахуванням вищезазначеного слід зазначити, що під соціальними послугами, які надаються підрозділами Національної поліції слід визнати комплекс превентивних та постпревентивних заходів, які надаються поліцією з метою недопущення порушення соціальних прав громадян, надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які потребують отримання від поліцейської правової допомоги, або перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати. В свою чергу під сервісними послугами поліції слід розуміти комплекс адміністративних послуг, які здійснюються як правило на платних засадах за сприяння кадрового, ресурсного, інформаційного забезпечення поліції з метою реалізації законних прав і свобод громадян та юридичних осіб.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст.379.

2. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 року № 966-IV. *Відомості Верховної Ради України* 2003. № 45. Ст.358

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст.35.

4. Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розміру плати за їх надання: Постанова КМУ від 4 червня 2007 р. № 795. *Офіційний вісник України* від 18.06.2007. № 42. Стор. 69. Ст. 1671.

Москалець Андрій Петрович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Пархоменко Анастасія Олегівна,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ З МЕТОЮ САМОЗАХИСТУ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

На сьогоднішній день питання легалізації зброї в українській державі є дуже актуальним. Воно турбує українців з моменту здобуття незалежності. Про це свідчить, зокрема, спроби прийняття низки законів, що б дозволило регулювати дане питання на належному рівні. Перший проект, що був поданий до Верховної Ради України підготували народні депутати В.В. Костицький та П.Л. Фріс ще в 1994 році, але він так і залишився без розгляду. Наразі дослідження даного питання теж не стоїть на місці.

Актуальність теми пояснюється також тим, що на даний момент в Україні ускладнюється рівень криміногенної обстановки, на що впливає велика кількість вчинення злочинів серед населення з використанням вогнепальної зброї. Бойові події на Сході нашої країни, а також нестабільна політична ситуація в країні, пов'язана з неконтрольованим обігом зброї викликають підвищення рівня кримінальних правопорушень саме із застосуванням зброї.

На основі вищезазначених факторів у людей все частіше виникає потреба в здійсненні самооборони, зростає рівень правосвідомості громадян. Важливо, що право людей на самозахист закріплено на конституційному рівні, а оскільки зброя є одним із знарядь захисту, суспільство турбує питання її ле-

галізації все частіше.

Варто зазначити, що в Україні є дозвіл на володіння довгоствольною зброєю, але захищатись зручно саме за допомогою коротко ствольної зброї. Тому дослідження даного питання є актуальним на наш час.

Однією з основних проблем в Україні є відсутність законодавства, яке б регулювало обіг зброї. Звісно, є різні підвідомчі нормативно-правові акти, інструкції, але всі вони є підзаконними нормативно-правовими актами та єдиного відомчого документа, який би регулював саме порядок придбання, вилучення та обігу зброї немає, що робить процес регулювання цієї сфери державою неможливим.

Причинами прийняття такого закону є, як вже зазначалося зростання кількості правопорушень, що спричиняє потребу у громадян ефективного захисту. Також не менш важливим поштовхом є те, що на сьогоднішній день контроль вогнепальної зброї в Україні здійснюється на неналежному рівні. Нелегальне її привласнення в Україні з кожним роком зростає все більше. Крім того, що зброя стала поширеною на «чорному ринку», вона ще стала й доступною. Найбільш розповсюдженим постачальником зброї на таких ринках стали події на сході України.

Звісно, перед вирішенням питання щодо легалізації обігу зброї в Україні необхідно враховувати думку суспільства щодо цього явища. За даними ТСН на липень 2018 року лише 11% громадян підтримували легальне володіння зброєю, а от 82% виступали проти цього [1].

Отже, ці дані вказують нам на неоднозначну думку населення з приводу цього. Для того, щоб більш детально її проаналізувати необхідно враховувати як позитивні, так і негативні аспекти введення легального обігу зброї, що можна простежити на прикладі зарубіжних країн.

Доцільно було б почати з такої країни, де зброя знаходиться у вільному доступі для громадян – США. Ця країна має найбільшу кількість зброї: на 100 осіб налічується 90 одиниць зброї[2].

Варто відмітити, що в Сполучених Штатах Америки право громадян на користування вогнепальною зброєю закріплено на конституційному рівні. Це право закріплене другою поправкою до Конституції США, більш відомою як «The second amendment», де зазначено, що ніхто не може бути обмежений у користуванні таким правом.

Наслідком такої всюдозволеності користування вогнепальною зброєю стало значне підвищення рівня вбивств саме із застосуванням зброї [3]. Тому уряд Сполучених Штатів Америки все частіше піднімає питання щодо введення певних обмежень у користуванні вогнепальною зброєю. Але ця проблема викликає гострі дискусії, адже попит на вогнепальну зброю є дуже великим та з кожним роком зростає все більше.

Ще однією країною, в якій повністю легалізовано зброю майже без всіляких обмежень є Південно-Африканська Республіка. Особливістю законодавства цієї країни є те, що носіння коротко ствольної зброї можливе лише з

дорученням без отримання ліцензії. Тут зброя настільки дозволена, що нею користуються навіть діти в школах. В цій країні через вседозволеність у користуванні зброєю люди зовсім не почувають себе захищеними [3].

Ще однією країною з великим відсотком зброї на кількість населення є Швейцарія. В цій державі близько 50% громадян володіють зброєю. Але варто відмітити, що держава встановила значні обмеження для громадян щодо володіння та користування вогнепальною зброєю. Наприклад, для того, щоб придбати зброю, громадянин повинен досягти свого 18-річчя. А от вже на носіння її з собою він повинен мати відповідний дозвіл, який отримає, якщо доведе необхідність її носіння з собою для самозахисту або для захисту від інших осіб. Також вся цивільна зброя повинна бути зареєстрованою.

В даному випадку, на прикладі Швейцарії можемо спостерігати позитивний досвід, оскільки в цій країні чітко врегульовано на законодавчому рівні порядок придбання, зберігання та користування зброєю. Створені відповідні органи, що контролюють належне дотримання законодавства. За порушення встановлених вимог закон передбачає сувору відповідальність. Все це ефективно впливає на дисципліну громадян.

Вищенаведений досвід зарубіжних країн стосується насамперед запровадження легалізації зброї, але для більш детального розуміння доцільності проведення такої реформи необхідно також зазначити досвід країн, де зброя спочатку була легалізована, а потім заборонена та вилучена з цивільного обігу.

Однією з таких країн з яскравим досвідом є Австралія. Тут рівень злочинності знаходиться на дуже низькому рівні, люди почувають себе в безпеці, саме завдяки законодавству, який забороняє користування зброєю цивільним населенням.

Завдяки такому правлінню уряду рівень безпеки серед громадян значно зріс, про що свідчить думка австралійців. 90% від опитаних жителів висловили задоволення від цієї реформи [3]. Така діяльність держави значно зменшила рівень вчинення вбивств та самогубств за допомогою зброї. За нелегальний продаж зброї законодавство Австралії передбачає найсуворішу санкцію – довічне позбавлення волі.

Отже, аналізуючи досвід зарубіжних країн з приводу даного питання, можна простежити як позитивні аспекти, так і негативні. Звісно, позитивним моментом є зменшення рівня злочинів відносно різних об'єктів злочинних посягань (приблизно 8%). І на цьому позитивний досвід, на жаль, закінчується.

Щодо негативного, то на прикладі США можемо спостерігати, що кількість масових вбивств, значна частина яких вчиняється саме в навчальних закладах, з використанням зброї значно зростає. Досвід Австралії за період легалізації показує нам великий відсоток вчинення самогубств за допомогою зброї.

З досліджених мною країн, вважаю доцільною політику країн, які або встановлюють певні обмеження щодо володіння та користування зброєю (Швейцарія), або повну її заборону та вилучення з цивільного обігу (Австралія).

Отже, аналізуючи законодавство України, праці видатних вчених, а також досвід зарубіжних країн, можна дійти висновку, що для вирішення нагальних проблем, таких як зменшення рівня злочинності в країні та нелегального обігу зброї, введення змін в законодавство, що стосуються легалізації зброї серед цивільного населення є недоцільним. Такий спосіб можливий лише за умови дотримання певних обмежень, як до виду зброї, так і до суб'єкта володіння, а також його варто поєднувати з іншими засобами боротьби зі злочинністю, зокрема підвищення рівня правосвідомості громадян, а також необхідно збільшити рівень життя суспільства. Але варто зазначити, що на сьогоднішній день, з метою ефективного вирішення поставлених завдань, необхідно і надалі досліджувати це питання, адже воно має достатньо невирішених проблем.

1. Усатий Г. Чи потрібна українцям зброя: веб-сайт. URL: <https://tsn.ua/blogi/themes/politics/chi-potribna-ukrayincyam-zbroya-960787.html> (дата звернення 16.10.2019)

2. Колосюк А.М. Легалізація зброї як каталізатор розвитку соціальної відповідальності суспільства. *Актуальні проблеми економіки*. Харків, 2017. №11(149). 144 с.

3. Фріс П.Л. Право на захист – конституційне право людини і громадянина: *Юридичний вісник України*. Київ, 2015. №4. 18 с.

Наточій Анатолій Дмитрович,
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Латиш Анна Валеріївна,
курсант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ В УКРАЇНІ

Питання ефективності забезпечення публічної безпеки і порядку в Україні є досить актуальним на сьогоднішній день, воно посідає важливе місце серед актуальних у сучасних умовах проблемах адміністративної діяльності. Виникає необхідність у постійному пошуку нових напрямків для подальшого підвищення рівня забезпечення публічної безпеки та порядку в Україні.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» виділяють наступні завдання поліції, а саме надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особис-

тих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1]. Таким чином, було законодавчо закріплено одну з головних сфер діяльності поліції, але і досі не є визначені правові межі сфери публічного порядку.

Слід звернути увагу, що 08.07.2011 в Україні був прийнятий Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» № 3673-VI. В ньому визначені спеціальні суб'єкти забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, а саме Національна поліція та центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику в сфері цивільного захисту осіб. [2]

Повноваження Національної поліції під час забезпечення публічної безпеки та порядку визначені в різних нормативно-правових актах, якими регулюється забезпечення публічної безпеки та порядку. Наприклад, при введенні посиленого режиму несення служби, органи та підрозділи поліції поділяються на наступні групи: основні сили, додаткові сили (виділяються за рахунок відокремлених підрозділів того самого регіону) та сили, які залучаються за рахунок ГУНП інших регіонів (зведені загони). [3] Таку класифікацію сил та їх повноваження необхідно конкретизувати та визначити більш детально. Слід звернути увагу, на функції Національної поліції з забезпечення публічної безпеки та порядку, визначити основні (головні) та додаткові повноваження [4, с. 184].

Основними силами, що залучаються до забезпечення публічної безпеки та порядку в Україні є підрозділи Національної поліції, а також відносно нещодавно частина повноважень поліції у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку були делеговані Національній гвардії України.

Найчастіше до охорони публічної безпеки та порядку залучають патрульну поліцію, а саме наступні сектори: відділ (сектор) превенції, сектори реагування патрульної поліції, стройовий підрозділ патрульної служби поліції особливого призначення.

Трапляються випадки, коли до охорони публічної безпеки та порядку залучають додаткові сили. Найчастіше залучення додаткових сил відбувається під час виборчого процесу, проведення референдумів, масових заходів, мітингів та протестів. Додатковими силами є держана служба охорони, співробітники апаратів МВС, ГУНП, територіальних підрозділів НП незалежно від лінії їх роботи, особовий склад вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання (курсанти, магістри, ад'юнкти), а також інші підрозділи.

Залучення працівників Національної поліції до охорони публічної безпеки та порядку відбувається з метою попередження та припинення правопорушень, а також притягнення винних до відповідальності (усунення негативних наслідків правопорушень, які не вдалося вчасно виявити та припинити).

З метою попередження та припинення протиправних діянь в Законі України «Про Національну поліцію» визначені види поліцейських заходів.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейські заходи поділяються на превентивні заходи та заходи примусу [1]. Залежно від ситуації, рівня небезпеки, особи до якої застосовується обраний поліцейський захід можливе застосування поліцейським заходів визначених в Законі України «Про Національну поліцію».

У випадках притягнення винних до відповідальності за порушення публічної безпеки та порядку (адміністративна відповідальність) слід дотримуватися норм, визначених в Кодексі України про адміністративні правопорушення, Кодексу адміністративного судочинства.

Взаємодія Національної поліції України та Національної гвардії України під час забезпечення публічної безпеки та порядку закріплена наказом МВС України «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку» від 10.08.2016 року № 773 [5]. Взаємодія відбувається шляхом: спільного патрулювання нарядами вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських та річкових портів, інших публічних (громадських) місць; забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових та спортивних заходів, а також під час заходів у публічних (громадських) місцях за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона; проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки в разі її загострення в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць [5].

Таким чином, питання забезпечення публічної безпеки та порядку в Україні постійно вдосконалюється, відбувається взаємодія поліції з військовими частинами (підрозділами), на які покладено функції з охорони громадського порядку. На законодавчому рівні поступово закріплюється діяльність органів державної влади у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку.

---

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 19.10.2019).

2. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів: Закон України від 08. 07. 2011 № 3673-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3673-17> (дата звернення 19.10.2019).

3. Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посиленій варіант службової діяльності: Наказ МВС від 10.12.2015 № 1560 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16> (дата звернення 19.10.2019).

4. Панова О.О. Компетенція органів внутрішніх справ у сфері охорони громадського порядку і безпеки. Науковий вісник академії муніципального управління. Серія «Право». 2015. Вип. 1. С. 182-188.

5. Наказ МВС України від 10.08.2016 року № 773 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16/conv/print> (дата звернення 19.10.2019).

Никитенко Дмитро Сергійович

Здобувач вищої освіти II курсу
Факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Біліченко Валерій Віталійович

старший викладач кафедри
Тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

ТАКТИЧНІ ВИМОГИ ДО ПРАЦІВНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Актуальність теми дослідження щодо забезпечення публічного порядку працівником Національної поліції під час проведення масових заходів має високу актуальність у сьогоднішній час. Насамперед слід зазначити, що це обумовлено зростаючій у теперішньому демократичному світі соціальною активністю громадян, котра змінює свої погляди на протипагу минулому поколінню, прагне повної реалізації їх прав та свобод та намагається підіймати проблемні питання. Якщо зазирнути в історію, ми чітко побачимо постійні протиріччя політичного, економічного, соціального, демократичного та інших родів, які відбувалися між державою та її громадянами. Деякі з таких протиріч різко загострювались та вимагали від існуючої у той історичний період влади негайного вирішення питання та досягнення компромісів між нею та людьми. Конституція України стала гарантом демократичних прав та свобод для українців і надала їм право на мирне зібрання без зброї для проведення мітингів, зборів, демонстрацій або походів, про які завчасно попереджається орган місцевого самоврядування або орган виконавчої влади. Тож очевидно, що діяльність працівників Національної поліції під час масових заходів ґрунтується насамперед на принципах: законності, забезпечення прав та свобод людини і громадянина, а також запобігання та протидії масовим заворушенням.

Для початку визначимо, що «Масовий захід» – це визначене завчасно зібрання людей із запланованим певним місцем, часом, причиною зібрання та кількістю учасників. Вони поділяються на культурно-спортивні, рекламно-комерційні, науково-просвітні та інші заходи. Це можуть бути олімпіади, змагання, фестивалі, концерти, мітинги, церемонії та безліч інших масових зібрань людей.

Найнебезпечніше, що може статися під час масових зібрань – це кризова ситуація. Кризова ситуація являє собою появу та загострення протиріч між

людьми у натовпі та можливості настання масових заворушень і поділяється на декілька етапів:

1) Початкова стадія – зіштовхуються інтереси, виникають особисті неприязні, конфліктні наміри.

2) Розвиток конфліктних відносин – ескалація конфлікту між людьми, загострення ситуації.

3) Вершина кризової ситуації – відкрите та неприховане зіткнення інтересів учасників масових заходів, яке тягне за собою протиправні та суспільно-небезпечні діяння з боку учасників конфлікту і всієї маси людей в цілому. Цей етап характеризується можливим та взаємним нанесенням тілесних ушкоджень.

4) Припинення конфлікту – згасання ескалації конфлікту, припинення протиправних діянь, угамування натовпу. Зазвичай цієї стадії вдається досягти після втручання працівників Національної поліції.

Офіцерський склад, курсанти та інші представники органів Національної поліції України здійснюють контроль за тим, щоб масовий захід пройшов вдало, безпечно, та без різного роду надзвичайних ситуацій. Головними вимогами до працівника поліції у такі моменти є:

- Забезпечити разом з організаторами масових зібрань належної безпеки учасникам і спостерігачам, а також контроль за дотримання правил поведінки, які встановлено для громадян під час перебування у громадських місцях і місці масового заходу.

- Завчасне запобігання та попередження можливих злочинів чи правопорушень.

- Забезпечення безпеки дорожнього руху та запобігання можливому виникненню пожежі у місцях масових скупчень людей.

- Недопускання послаблення охорони та пильності у вище зазначених місцях.

Під час виконання цих завдань діяльність поліцейського можна поділити на 3 основні етапи:

1) Підготовчий.

2) Виконавчий.

3) Заключний.

На підготовчому етапі особовий склад організовується, готується, вивчає поставлене для них завдання. Саме на цьому етапі дуже важливий теоретичний аспект та знання працівників Національної поліції, адже вони повинні завчасно виявити недоліки, переконатися у безпечності та далі надати свою згоду на проведення даного заходу. Далі проводиться інструктаж нарядів, котрі будуть охороняти порядок під час майбутнього заходу, їх тренування у разі виникнення раптової надзвичайної ситуації.

Виконавчий етап містить у собі власне діяльність поліцейських, на цьому етапі вони показують свій професіоналізм, витримку, пильність, а у разі надзвичайної ситуації – швидке реагування, силу та злагоджені дії.

Після закінчення заходу починається заключний етап, під час якого поліцейські організують вихід і проведення людей, розсадження їх по громадському транспорту та відправлення по домівках. На цій стадії дуже важливо відразу виявити недоброзичливо налаштованих, роздратованих або інших емоційно збуджених та небезпечних для суспільства громадян і здійснити особливий контроль за їх діями і напрямком руху. Переконавшись у виконанні вище зазначених умов, а також розході основного скупчення учасників та глядачів масового заходу поліція вважає даний захід завершеним і направляється у раніше визначенні місця для проведення підсумків виконаної роботи та оцінки їх діяльності.

Отже, досліджуючи питання вимог до працівників поліції щодо забезпечення публічного порядку під час проведення масових заходів можливо виокремити наступні принципи їх діяльності: професіоналізм, високий рівень швидкого реагування, охорона конституційних прав і свобод людини і громадянина, взаємодія з населенням та законність. Забезпечення публічного порядку й безпеки під час проведення масових заходів, а також швидка деескалація конфлікту у разі його настання в багатьох аспектах залежить від готовності поліцейських до швидких професійних дій у складних та надзвичайних умовах їх роботи. У зв'язку із зазначеним вище, питання боекдатності, належного спорядження, готовності та справності спеціальних засобів і тактичної підготовки працівника Національної поліції стає дуже актуальним і вимагає замислення над ним й над можливими негативними наслідками у разі неналежного та халатного відношення до даного питання.

Ніколаєва В.Ю.
курсант 3-го курсу
Зеленський Є.С.
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЄВРОПЕЗАЦІЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Реформування держави – переймання досвіду попередників та ознайомлення із світовими стандартами. Поліцейська діяльність у сучасній демократичній державі окреслюється двома моделями її організації: «континентально-європейською» і «англосаксонською (британською)» [3, с.201]. Спільна риса для цих країн континентальної правової сім'ї це є залежність поліції у своїй діяльності від спеціального вищого галузевого органу виконавчої влади

- Міністерства внутрішніх справ

Актуальність обраної теми полягає у дослідженні діяльності органів Національної поліції з безпосереднім порівнянням здобутків та стандартів європейських країн, а також здійснення аналізу рівня довіри населення суспільства до такого. Щодо рівня дослідженої цього питання вартує відзначити наступні прізвища: Ярмолюк А. А., Добровінський А.В., Ярмиш О. Н., Біленчук П. Д., Холод Ю. А., Курко М. Н. та ін. Також вивченню цьому питанню достатню увагу приділяють громадські організації та прес-центри Міністерств, через організацію опитувань населення та соціологічні дослідження та ін.

Так на думку, Добровінського А.В. - цінність запозичення європейського досвіду у вітчизняну площину правового регулювання діяльності поліції обумовлена необхідністю покращення рівня забезпечення прав людини правоохоронними органами; уніфікації принципів організації та виконання основних завдань органами Національної поліції; розширення рівнів співпраці Національної поліції із аналогічними зарубіжними органами з метою протидії транснаціональній злочинності[1, с. 102].

Перш за все, реорганізація державних органів, зокрема поліції, а також визначення його основного завдання – надання поліцейських послуг, має на меті поліпшення реагування на всі звернення громадян, покращання виконання публічно-сервісної функції поліції шляхом надання якісних послуг населенню, здійснюється з урахуванням міжнародних законодавчих стандартів, таких як: Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію», що прийнята 08.05.1979, Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» від 19.09.2001; документи ООН – Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» від 17.12.1979 р.; Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку, прийняті восьмим Конгресом ООН 07.09.1990 р.

Як зазначає Попова Л.М., спираючись на досвід американського поліцейста Д. Бейлі, основними вимогами суспільства до поліцейських є:

- 5) ефективного реагування поліції на заяви окремих громадян, підтримання з ними постійного зв'язку та інформування про хід розгляду їх справ;
- 6) здійснення постійного моніторингу ситуації щодо потреб вразливих груп населення, які потребують підвищеної уваги та додаткового захисту своїх прав з боку поліції, розроблення відповідних програм або планів заходів щодо надання їм додаткової допомоги, відслідковування їх ефективності;
- 7) захист прав людини, особливо ті, які є необхідними для вільної політичної діяльності у демократичному суспільстві;
- 8) прозорість та відкритість для форм зовнішнього контролю, в тому числі громадського контролю[3, с. 202].

Функціонування Національної поліції вже триває 5-й рік, і оцінка рівня

довіри населення до поліції - зміст одного з принципів діяльності поліції (ч. 4, ст. 11 ЗУ «Про Національну поліцію»)[5], допоможе найкраще пересвідчитися у недоліках роботи, таким інструментом перевірки є соціологічні дослідження. Так, за інформацією Національного звітом 2018 року Харківського інституту соціальних досліджень, було здійснено оцінку діяльності Національної поліції України за допомогою опитування громадської думки так, 17,8 % респондентів не змогли відповісти, 52, 7 % - оцінили діяльність поліції не ефективною, та лише 29,5 % опитуваних відмітили її ефективність[4, с. 20]. Хоча в свою чергу, соціологи Центру Разумкова зафіксували високий рівень довіри громадян до органів системи МВС, станом на лютий 2019 року: Національній поліції довіряють 37,8% опитаних. Рівень довіри збільшився на 4,9% у порівнянні з 2018 роком.

Отже, підвищення рівня професіоналізму діяльності поліції – першочергове завдання, як законодавця у формуванні та впровадженні законодавчих новел, так і правоохоронців, у чіткому їх практичному відтворенні, що гарантує успіх реформування поліції України відповідно до європейських та міжнародних стандартів.

---

1. Добровінський А.В. Європейські стандарти діяльності поліції та їх реалізація в Україні. Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України: зб. матеріалів доп. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., 11 квіт. 2019 р. Харків: ХНУВС, 2019. с. 102-103

2. Кобзін Д., Щербань С., Коренева К., Черноусов А.. Оцінка діяльності Національної поліції України за допомогою опитування громадської думки (національний звіт). - Харків, Харківський інститут соціальних досліджень (ХІСД). —2019 – с. 52

3. Попова Л.М. Діяльність поліції зарубіжних країн і можливість використання їх досвіду в Україні. Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України: зб. матеріалів доп. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., 11 квіт. 2019 р. Харків: ХНУВС, 2019. с. 200-202

4. Соціологи Центру Разумкова зафіксували високий рівень довіри громадян до органів системи МВС. Міністерство внутрішніх справ України: веб-сайт. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/18610_Sociologi_Centru_Razumkova_zafiksuvali_visokiy_riven_doviri_gromadyan_do_organiv_sistemi_MVS.htm (дата звернення: 12.10.2019)

5. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 12.10.2019)

**Парфьонова
Альбіна Олександрівна**
курсант факультету превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ПРИВАТНИМИ ОХОРОННИМИ СТРУКТУРАМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ»

Пріоритетним напрямом взаємної діяльності Національної поліції з приватними охоронними структурами щодо ефективності охорони фізичних осіб та права власності, громадського порядку на обслуговуваних об'єктах у державі є організація ефективної взаємодії з територіальними підрозділами ОВС, іншими правоохоронними органами та громадськістю. Основний зміст проблеми взаємодії обумовлюється правовою природою Національної поліції та її провідним місцем у забезпеченні охорони громадського порядку та громадської безпеки. Безперечним є те, що юридичною першоосновою діяльності Національної поліції є створення ефективного механізму її роботи, побудова цілісної гармонійної конструкції її багатoeлементного організму та відповідне закріплення даних властивостей у законах та нормативно-правових актах, що можливе лише за умови чіткого визначення статусу окремих самостійних елементів приватних охоронних структур та впорядкованості їх взаємозв'язків у рамках цієї системи.

Окремі аспекти адміністративної діяльності приватних охоронних структур розглядали в наукових працях учені в галузі адміністративного права: О.М. Бандурка, М.І. Бачило, В.В. Бугуйчук, А.С. Васильєв, Т.С. Гончарук, М.І. Зубок, С.В. Ківалов та ін..

...Приватні охоронні структури та органи внутрішніх справ – Національна поліція – переслідують одну ціль – захист життя, здоров'я та власності громадян, охорону громадського порядку і забезпечення громадської безпеки, попередження правопорушень. Вони як елементи однієї системи взаємопов'язані між собою, а їх функціонування спрямоване на досягнення загальної мети – зміцнення правопорядку в державі, підтримання іміджу країни у світі, забезпечити відчуття безпеки та захищеності та рівня правопорядку в країні.

Сьогодні Національна поліція і приватне охоронне агентство – одночасно і конкуренти, і союзники. У багатьох випадках невеликі фірми не мають власної групи швидкого реагування. Вони укладають контракт з Національною поліцією і платять їй за виїзд за сигналом. Крім того, зараз впроваджується практика спільного патрулювання звичайних охоронців і поліцейських.

Національна поліція має суттєві переваги. Це – 1) володіння вогнепаль-

ною зброєю (на даний момент пістолети є тільки у співробітників поліції). Приватне охоронне агентство може використовувати лише кийки, газові балончики, але Україна за крок від того, щоб при дотриманні певних умов озброїти пістолетами не тільки поліцейських, а й співробітників приватних охоронних структур; 2) легальність і надійність (звертаючись до підрозділу Національної поліції, можна бути впевненим, що все офіційно).

Приватна охоронна агентство теж має свої переваги. Це – уважне ставлення до клієнтів, вигідні ціни, передові технології. Вони прагнуть йти в ногу з часом, тому раніше дізнаються про новинки на ринку охоронних технологій і впроваджують їх [4].

Досягнення ефективної взаємодії Національної поліції та приватних охоронців передбачає вирішення наступних завдань: забезпечення адміністративно-правового регулювання у сфері приватної охоронної діяльності; чітка характеристика особливостей діяльності приватних охоронних структур. На кожного із суб'єктів покладено конкретні завдання, що реалізуються відповідними методами в різних умовах функціонування, оскільки діяльність приватного сектору відрізняється від державного, першочергово, нормативним забезпеченням, навіть якщо вони виконують однакові задачі [3].

Поняття «взаємодія» – надзвичайно складна категорія. У даному випадку взаємодія передбачає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи. Окрім того, взаємодія – це одна із форм спрямованого впливу для досягнення конкретної мети, процесу обміну інформацією [5].

У наукових дослідженнях розглядаються різні поняття взаємодії. Цілком можна погодитися з В. Д. Пчолкіним [4], який розглядає взаємодію як засновану на спільності цілей і завдань, погоджену за часом, місцем і змістом, визначену законодавством діяльність компетентних суб'єктів щодо раціонального застосування наявних сил, засобів і методів для забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки. Проблематика ефективної діяльності Національної поліції та приватних охоронних органів задля реалізації принципу взаємодії протягом багатьох років залишається актуальною і в деяких аспектах ще не вирішеною проблемою.

Рівень взаємодії між суб'єктами постійно зазнає критики у нормативних актах МВС України, оскільки не є узгодженим. Причин цьому багато. По-перше, це недосконалість теоретичної розробки проблеми взаємодії. По-друге, організація взаємодії в органах внутрішніх справ ще є надто громіздкою [6]. Таким чином, взаємодія у сфері забезпечення прав громадян та права власності приватних охоронних структур з Національною поліцією – це врегульована нормами адміністративного права, погоджена за метою, часом і місцем діяльність приватних охоронних структур, Національної поліції та відповідних державних органів, при якій вони справляють вплив один на одного і на суспільні відносини, опосередковані існуванням правопорушень різного характеру, з метою вирішення загальних завдань шляхом найбільш доцільного поєднання засобів і методів, властивих цим органам [3].

На думку Ю.Д. Куньова, до основних принципів здійснення взаємодії необхідно відносити принципи: 1) науковості; 2) комплексності; 3) правової впорядкованості; 4) законності; 5) публічності; 6) плановості. Зовнішнім проявом спільної діяльності суб'єктів боротьби з правопорушеннями є форми взаємодії. У широкому плані форми взаємодії розглядають у вигляді чотирьох блоків:

- 1) обмін інформацією;
- 2) спільна розробка управлінських рішень;
- 3) реалізація розроблених управлінських рішень (при настанні певних строків та виникненні відповідних ситуацій);
- 4) проведення інших погоджених заходів, які не були передбачені письмовими управлінськими рішеннями [6].

Таким чином, взаємодія Національної поліції та приватних охоронних структур щодо протидії правопорушенням має суттєве значення для стабілізації стану криміногенної обстановки на відповідній території, підвищення іміджу Національної поліції, створення умов для використання механізмів громадянського суспільства у забезпеченні правопорядку. Виконуючи у взаємодії свої функції, підрозділи Національної поліції і недержавні охоронні підприємства одержують додаткові можливості для ефективного використання властивих їм форм і методів роботи із забезпечення безпеки особистості й охорони власності, що дозволяє уникнути дублювання і вузьковідомчого підходу до забезпечення правопорядку.

Відсутність конкретних поставлених завдань, невідповідність до процедури взаємодії, відсутність довіри, а також відсутність нормативної бази виключають можливість установа реального співробітництва або роблять його значною мірою неефективним. Виходячи з того, що нині взагалі відсутнє правове регулювання інформаційно-аналітичного забезпечення взаємодії приватних охоронних структур з органами внутрішніх справ, та беручи до уваги, що працівниками приватних охоронних структур є здебільшого колишні співробітники правоохоронних органів, весь обмін інформацією відбувається за рахунок міжособистісних зв'язків.

Головною метою взаємодії недержавних охоронних підприємств та поліції є досягнення найефективнішого функціонування суб'єктів, які беруть участь у забезпеченні безпеки особистості та захисту власності на сучасному етапі розвитку держави. До основних ознак взаємодії можна віднести:

- наявність спільної діяльності кількох елементів (не менше двох);
- погодженість заходів за метою, місцем, часом, методами;
- спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів;
- наявність нормативно-правової бази взаємодії;
- схожий зміст завдань, що виконуються суб'єктами взаємодії;
- становище, яке посідають суб'єкти взаємодії в ієрархії системи [6].

Належним чином організована взаємодія Національної поліції охорони із суб'єктами, що беруть участь у вказаній сфері діяльності, дозволить мак-

симально використовувати їхні сили і засоби, сприяти одне одному і надавати підтримку в розв'язанні завдань, що стоять перед ними. Взаємодію між суб'єктами охоронної діяльності та правоохоронними органами можна розподілити на 3 складові:

1) взаємодія, пов'язана з отриманням (продовженням, переоформленням) ліцензій на господарську діяльність із надання послуг з охорони власності та громадян;

2) взаємодія, пов'язана зі здійсненням контролю (нагляду) за додержанням ліцензіатами вимог Ліцензійних умов зазначеної господарської діяльності;

3) взаємодія в рамках забезпечення охорони громадського порядку охоронними підприємствами, на базі яких створено громадські формування.

Крім цього, необхідно зазначити, що до правоохоронної діяльності притягуються, як правило, ті охоронні структури, на базі яких створені громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону.

В діючому законодавстві України на теперішній час це питання, розглянуто поверхово, тобто існують загальні акти: Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію України» [1], інші закони України, акти Президента України і Кабінету Міністрів України, рішення місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування з питань охорони громадського порядку, боротьби із злочинністю і адміністративними правопорушеннями, а також положення (статuti) приватних охоронних структур, які і застосовуються охоронними підприємствами та правоохоронними органами, з метою досягнення спільних результатів, насамперед в охороні громадського порядку.

Що стосується організації взаємодії, то доцільно було б розробити та запровадити методичні рекомендації щодо дій працівників приватних охоронних структур у сфері забезпечення безпеки фізичних осіб та охорони права власності та окремих підрозділів національної поліції при протидії правопорушенням та розкритті злочинів. Таким чином, приватні охоронні структури (їх охоронники та охоронці) при несенні служби повинні мати право застосовувати щодо осіб, які посягнули на життя і здоров'я особи та право власності, засоби адміністративного примусу у передбачених законом випадках. Також існує необхідність системи надання інформації різним підрозділам, які виконують завдання, передбачені єдиним планом охорони громадського порядку, яка, на жаль, на сьогодні відсутня.

Висновки. Підсумовуючи огляд досліджень в сфері взаємодії Національної поліції та приватних охоронних структур зазначаємо, що сьогодні, з урахуванням зростання мережі недержавних охоронних організацій, які надають комплекс охоронних послуг, спостерігається повільна тенденція зменшення присутності на охоронному ринку держави Національної поліції України. Результатом окреслених проблем виступає потреба в поверненні авторитету служби, з обов'язковим налагодженням ефективної взаємодії Національної поліції з недержавними охоронними структурами.

Розширення масштабів приватного сектора охоронних структур у сфері забезпечення безпеки особистості та власності актуалізує питання про налагодження ділового співробітництва між недержавними охоронними підприємствами та Національною поліцією України. Раціонально організована взаємодія названих суб'єктів виступає однією з найважливіших складових ефективності надання послуг громадянам охоронного характеру, в процесі яких також повинна здійснюватися профілактика правопорушень.

1. Про Національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. – Ст. 11 (Взаємодія з населенням на засадах партнерства). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>.

2. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія / О. Ф. Кобзар. – Харків ; Дніпропетровськ : Панов, 2015. – 316 с.

3. Никофорчук Д. Й. Проблемні питання взаємодії оперативних підрозділів територіальних та транспортних ОВС / Д. Й. Никофорчук, О. М. Сніцар // Проблеми взаємодії територіальних і транспортних органів внутрішніх справ у попередженні та розкритті злочинів: наук.-практ. конф. (Львів, 23 травня 2003 р.) : тези допов. – Львів, 2004. – С. 130–136.

4. Пчолкін В. Д. Поняття та роль оперативно-розшукової профілактики у запобіганні злочинам / В. Д. Пчолкін // Попередження злочинів суб'єктами оперативно-розшукової діяльності: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 17 груд. 2010 р.). – Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – С. 15–17.

5. Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі: матеріали круглого столу, 23 листопада 2017 р. / упорядники З. Р. Кісіль, Л. Й. Гуменюк. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 172 с.

6. Шеремет О. С. Залучення місцевих громад та їх взаємодія з правоохоронними органами щодо запобігання злочинам / О. С. Шеремет // Юридична наука. – 2017. – № 4. – С. 83–89.

Паршин Юрій Іванович

доктор економічних наук,
професор кафедри фінансово-економічної безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Поправко Діана Вадимівна

аспірант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Економічна безпека є базисом забезпечення сталого соціально-економічного розвитку національного господарства. Економічну безпеку країни можна визначити як можливість її економіки в цілому, а також її регіонів окремо забезпечувати сталий розвиток всіх господарюючих суб'єктів. Також

економічну безпеку країни можна розглядати з позиції забезпечення захисту всіх життєво важливих інтересів суспільства від внутрішніх і зовнішніх загроз. Науковці розглядають економічну безпеку також як процес, тобто, економічна безпека це досягнення такого стану економіки, при якому забезпечується високий і стійкий економічний ріст, ефективно задоволення економічних потреб, контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів, захист економічних інтересів країни на різних рівнях [1].

Питаннями економічної безпеки соціально-економічних систем різних рівнів ієрархії вчені займаються ще з середини ХХ ст. Зазначимо, що дослідженню проблеми економічної безпеки присвячено значну кількість наукових робіт [2, 3, 4], зокрема слід відзначити праці О. Барановського, Л. Герасименко, М. Єрмошенко, С. Іляшенко, О. Користіної та багатьох інших.

Враховуючі вагомі результати досліджень сучасних вчених зазначимо, що у загальній структурі економічної безпеки слід виділити такі її види: техніко-виробнича, технологічна, енергетична, фінансово-кредитна, екологічна, продовольча, інформаційна та мінерально-сировинна.

Техніко-виробничу безпеку системи на рівні держави або системи регіонального рівня необхідно розглядати як здатність промислового комплексу держави або промислового сектору регіонального рівня або підприємства оперативно ліквідувати негативні наслідки у разі виникнення будь-яких негативних ситуацій.

Технологічна складова економічної безпеки повинна зумовлювати такий стан науково-технічного потенціалу системи, який буде гарантувати конкурентоспроможність вітчизняних товарів та послуг на світовому ринку. Ця складова ґрунтується на використанні наукоємної та високотехнологічної продукції, підґрунтям якої у тому числі є самостійна розробка новітніх технологічних рішень та винаходів, які мають забезпечити лідерство у провідних галузях національного господарства. Реалізація технологічної складової є можливим лише за умов інноваційного розвитку реального сектору національного господарства.

Важливою складовою економічної безпеки є енергетична складова, яка передбачає гарантоване забезпечення якісних фізичних поставок енергоносіїв для внутрішнього споживання та усунення негативного впливу можливих коливань цін на них. Основним напрямом роботи повинно бути забезпечення диверсифікованої структури імпорту енергоносіїв та енергоресурсів, а також впровадження та використання енергозберігаючих технологій.

Інформаційна безпека передбачає запобігання несанкціонованому доступу, використанню, розкриттю, спотворенню, зміни, дослідження, запису або знищенню інформації, незалежно від форми її подання.

Фінансово-кредитна складова економічної безпеки може бути визначена як можливість держави, регіону або підприємства отримувати, розміщувати та використовувати вітчизняні й зарубіжні кредити та інвестиції, а також ро-

зраховуватися за ними в межах, що забезпечують стійке функціонування національної валютно-фінансової системи та задоволення суспільних потреб в складних економічних умовах з динамічним впливом зовнішніх і внутрішніх факторів.

Мінерально-сировинна безпека передбачає забезпеченість економіки національного господарства найважливішими видами сировини і мінералами у розмірах, які є необхідними для виробництва конкурентоспроможної продукції та ефективного функціонування системи національного господарства.

Екологічна складова передбачає створення умов запобігання нанесення шкоди галузями економіки навколишньому середовищу та соціуму. Задля її реалізації створюється система екологічної безпеки, на яку покладено функції забезпечення з урахуванням заданого рівня ймовірності щодо допустимого негативного впливу природних та антропогенних чинників на навколишнє середовище, а також на саму людину.

Продовольча складова передбачає забезпеченість національної економіки продовольством у розмірах, необхідних для ефективного функціонування національного господарства. Продовольча безпека повинна забезпечувати стійке виробництво основних продуктів харчування та їх доступність населенню.

Рівень економічної безпеки необхідно оцінювати за допомогою сукупності критеріїв і показників. Критерії економічної безпеки мають відображати якісну сторону, на основі якої вибудовується система протидії загрозам економічної безпеки, а показник економічної безпеки пропонується у вигляді кількісної характеристики здатності об'єкта економічної безпеки зберігати стан і протистояти небезпеці можливого недосягнення цілей економічного розвитку за поставленими критеріями.

До критеріїв економічної безпеки можна віднести такі елементи:

- конкурентоспроможність економіки;
- ресурсний потенціал і можливість його розвитку;
- відтворювальний процес і ступінь його технологічної зрілості;
- наука і ступінь її інтеграції у виробництво та інші сфери життєдіяльності суспільства;
- фінансово-кредитна система та її вплив на ефективність використання ресурсного потенціалу тощо.

Процедурі оцінки економічної безпеки передує етап моніторингу соціально-економічних показників розвитку підсистем та збору необхідних даних. Оскільки економічна безпека відображає рівень захищеності економіки від загроз її розвитку, то логічно в рамках методики оцінки економічної безпеки проводити моніторинг її загроз.

Взагалі загрози слід класифікувати на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх загроз економічної безпеки можна віднести:

- зовнішньополітичні загрози: територіальний сепаратизм, політичне протистояння з центром;

- валютно-фінансові загрози: відтік валютних коштів, збільшення зовнішнього боргу, нефункціональне використання валютних коштів;
- економічні загрози: витіснення з ринку, втрати зовнішнього ринку, деградація виробничих засобів, криміналізація економіки.

До внутрішніх загроз економічної безпеки можна віднести:

- загрози в реальному секторі економіки: спад виробництва, втрату ринків, втрату основних фондів, відмова від підтримки підприємств, згорання наукових досліджень, скорочення замовлень на високотехнологічних виробництвах, втрату кваліфікованих кадрів;
- загрози в соціальній сфері: зростання безробіття, зниження життєвого рівня населення, втрату трудових навичок;
- виробничі та енергетичні загрози: відкритість ринку для імпорту, загострення цінових диспропорцій, падіння виробництва енергії, переважання імпортової продукції.

У багатьох дослідженнях крім понять загроз, використовуються поняття факторів дестабілізації, небезпек і викликів. Фактори дестабілізації викликають кризові ситуації і загрози економічній безпеці, що знаходить своє відображення в системі кількісних показників (індикаторів), які у свою чергу реалізуються в економічній безпеці. До факторів дестабілізації відносять:

- спад виробництва і втрату внутрішнього або зовнішнього ринку;
- згорання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, розпад наукових колективів, скорочення замовлень на високотехнологічну продукцію, домінування сировинної галузі;
- втрату продовольчої незалежності;
- зростання безробіття та ослаблення трудової мотивації;
- криміналізацію економіки тощо.

Слід також зазначити, що оцінка економічної безпеки повинна опиратись на моніторинг показників (індикаторів) економічної безпеки. Індикатори економічної безпеки мають відображати рівень загроз економічній безпеці, тобто, через систему індикаторів потрібно здійснювати основний моніторинг економічної безпеки системи, що досліджується. Індикаторами економічної безпеки будемо вважати нормативні характеристики і показники, які в кількісній формі мають відображати рівень загроз економічній безпеці та мають високу чутливість й мінливість, і тому має бути можливість вчасного попередження органів управління про можливі небезпеки у зв'язку зі зміною макро-економічної ситуації у сфері соціально-економічної політики. За умов запровадження комплексної оцінки, вважаємо за доцільне, враховувати взаємодію індикаторів у сукупності визначених їх функцій, що дозволить здійснити моделювання рівня економічної безпеки та сформулювати наукове підґрунтя обґрунтування стратегічних рішень.

Зазначимо, що взаємодія індикаторів існує завжди, і якщо за певних умов наростання небезпеки показники виходять за встановлені межі, то ситу-

ація набуває такого характеру, що потрібно приймати обґрунтовані рішення. Таким чином найвищий ступінь економічної безпеки досягається за умови, коли вся система показників має знаходитися у межах їх допустимих відповідних значень.

1. Шпилевская Е.В. Экономическая безопасность страны: угрозы и пути ее обеспечения. *Экономические науки*. 2016. №5(47). С.188–193.
2. Види економічної безпеки держави [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://simplehomebusinesssystem.com> (дата звернення: 27.09.2019).
3. Дюжилова О.М. Вопросы оценки экономической безопасности региона. *Региональная экономика: теория и практика*. 2015. № 14. С.53–61.
4. Користін О.Є., Барановський О.І., Герасименко Л.В. Економічна безпека : навч. посіб. Київ. КНУВС, 2008. 400 с.

Паршина Олена Анатоліївна

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Присяжна Альона Вадимівна

аспірант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СТРАХУВАННЯ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Економічна безпека являє собою такий стан економіки, в якому економічні інтереси особистості, суспільства, держави, регіону або підприємства надійно захищені як від зовнішніх, так і від внутрішніх загроз.

Система економічних відносин в сучасних умовах характеризується високим ступенем уразливості до впливу різних за своєю природою ризиків, що пояснюється недостатнім рівнем економічної безпеки. З огляду на складність процесів, що відбуваються, як у внутрішньому середовищі, так і в зовнішній політиці щодо нашої держави, необхідно відзначити високу ступінь непевності населення в своєму майбутньому. В якості суб'єктів безпеки в суспільстві виступають окремі громадяни, соціальні групи, громадські та господарські організації, які усвідомлюють реальні загрози і покликані здійснювати певну діяльність щодо їх профілактики та подолання.

Як відомо з практичного досвіду багатьох країн світу протистоянням більшості відомих ризиків є механізм страхування. Страхування дозволяє гарантувати власнику відшкодування отриманого збитку, а також забезпечує

соціально-економічну стабільність у суспільстві.

Відзначимо, що механізм страхового захисту в системі економічної безпеки передбачає чітку спільну роботу елементів життєдіяльності таких як: попередження, локалізацію та компенсацію ризиків.

На мікроекономічному рівні роль страхування як чинника економічної безпеки знаходить свій вияв через укладання договорів страхування з фізичними і юридичними особами з різних напрямків. Аналогічним чином і на макроекономічному рівні, тобто у випадках виникнення можливих великих природних або техногенних катастроф, які охоплюють великі території та загрожують життю великої кількості людей.

Тенденції розвитку страхування дають можливість прогнозувати те, що розвиток страхових відносин сприятиме узгодженню інтересів держави, страхових компаній і громадян в питаннях забезпечення страхового захисту, що буде у свою чергу сприяти підвищенню ефективності функціонування національної економіки в цілому. На даному етапі розвитку нашого суспільства можна сказати, що процес формування цілісної системи комерційного страхування відбувся. До основної функції цієї системи відноситься превентивність економічних загроз, а до перспективних напрямків можна віднести страхування техногенних, фінансових, електронних і зовнішньоекономічних ризиків.

Важливим напрямком стає такий напрямок як забезпечення особистої економічної безпеки, оскільки особиста безпека є початковим і фундаментальним рівнем безпеки національного масштабу. Держава повинна забезпечувати і створювати сприятливий клімат загальному вектору розвитку страхових відносин, які відповідатимуть вимогам ринкових відносин і відповідному рівню економічної безпеки. Також важливою складовою є забезпечення розширення поля страхових можливостей і контроль за фінансовою стійкістю ринку страхування.

Відзначимо, що державне регулювання страхового ринку – це система адміністративно-правових і економічних відносин, які виникають між суб'єктами господарювання і державою в результаті цілеспрямованого впливу держави на страховий ринок. Держава в процесі регулювання використовує різні адміністративно-правові й економічні регулятори, систему методів, форм та інструментів регулювання, за допомогою яких впливають на всі сторони життя страхового ринку.

Зазначимо, що страховий ринок повинен здійснювати і якісний вплив на національний ринок, не обмежуючись тільки наданням страхового захисту та формуванням інвестиційного капіталу. З огляду на, що попит на страхові послуги не зменшується, а страхування є за своєю природою глобальним фінансовим інструментом, який здійснює інтегративний вплив на національну економіку, то можна стверджувати, що страховий ринок структурувався в окрему фінансову систему.

Попит на страхові послуги може посилюватися тільки через створення

та розвиток комплексної системи управління ризиками. Це одна з основних задач, на яку держава і страхове співтовариство в цілому, повинні звернути увагу.

У зв'язку з цим з позиції економічної безпеки страхування можна визначити як сукупність економічних відносин між різними суб'єктами процесу «надання - споживання» страхової послуги з приводу забезпечення страхового захисту, що виражається в перерозподілі ризиків, які обумовлені дією випадкових подій, та іншими негативними факторами, які породжуються різними процесами економічної діяльності [1].

Існує безліч визначень ризику стосовно до різних ситуацій і особливостей застосування. У фінансових колах ризик – поняття, яке має відношення до людських очікувань настання подій, позначає потенційно небажаний вплив на актив або його характеристики, і яке може бути результатом деяких минулих, теперішніх або майбутніх подій [2].

Відзначимо, що умовами страхових ризиків являються [3]:

- ризик повинен бути відшкодований;
- ризик повинен носити випадковий характер;
- ризик повинен співвідноситися з масою однорідних об'єктів;
- страховий випадок не повинен бути пов'язаний з волевиявленням страхувальника або іншої зацікавленої особи;
- факт настання страхового випадку невідомий в часі та просторі;
- страхова подія не повинна мати розмірів катастрофічного лиха, а його наслідки повинні бути об'єктивно вимірними та оціненими.

Саме страхування відноситься до методу передачі ризику за допомогою укладання контракту і найбільш близько відповідає ідеальним умовам, що пред'являються до передачі ризику.

Відзначимо, що в рамках забезпечення економічної безпеки можна виділити окремі види страхування, які мають найбільше значення для держави, а саме охорона здоров'я, безробіття, інвалідність тощо. Серед видів страхування, які мають найбільше значення в системі забезпечення економічної безпеки держави можна виділити:

- страхування життя;
- добровільне медичне страхування;
- обов'язкове медичне страхування;
- обов'язкове особисте страхування;
- страхування від нещасних випадків;
- страхування майна юридичних і фізичних осіб;
- страхування професійної відповідальності;
- страхування будівельно-монтажних ризиків тощо.

Страхування не є панацеєю, і не здатне забезпечити захист економічних інтересів усіх суб'єктів у повному обсязі, в той же час практикою зарубіжних країн доведена ефективність передачі частини ризиків професійним учасни-

кам ринку. На сьогоднішній день страхування є одним з найважливіших економічних інститутів з компенсації та зменшення втрат від подій, виникнення яких носить випадковий характер, а імперативною метою страхування є захист власності споживачів страхових послуг.

1. Андрієнко В.М., Кобко Р.В. Сутність та місце безпеки ринку страхових послуг в економічній безпеці держави. *Економіка та держава*. 2017. № 5. С. 24-28.

2. Фурман В.М., Зачосова Н.В. Особливості управління економічною безпекою сучасних страхових компаній як одного із видів фінансових установ. *Агросвіт*. 2015. № 15. С. 20-25.

3. Никулина Н.Н., Березина С.В. Страхование. Теория и практика : учеб. пособ. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. 520 с.

Плескачова Владислава Сергіївна
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування ДДУВС

Гаркуша Аліна Григорівна
старший викладач кафедри
кримінального процесу ДДУВС,
кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОТОКОЛІВ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Інститут негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) є новелою для кримінального процесуального законодавства України. Відповідно до положень ч. 1 ст. 246 КПК України негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом [1].

У системі доказів, які використовуються під час доведення вини осіб, підозрюваних у вчиненні тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, особливе значення мають протоколи проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них.

Як зазначає О. Геселев, результати проведення НС(Р)Д у кримінальному провадженні мають доволі сильний доказовий потенціал порівняно з можливостями інших процесуальних дій. НС(Р)Д дають змогу встановити та зафіксувати відомості про злочин та особу, яка його вчинила, у режимі онлайн, тобто реального часу, коли такі дані виявляються й фіксуються безпосередньо під час готування до злочину або його вчинення. Це, безумовно, впливає

на їх якісну оцінку та можливість подальшого ефективного використання як доказів у кримінальному провадженні [2, с. 33].

Протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування (ч. 1 ст. 256 КПК України) [1].

Норма ч. 1 ст. 257 КПК України дає змогу зазначити, що якщо в результаті проведення НСРД виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні, то отримана інформація може бути використана в іншому кримінальному провадженні тільки на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора [1].

У вказаній нормі КПК України визначає так звані «звичайні» випадки, коли проводячи, наприклад, негласну слідчу (розшукову) дію – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, слідчий, намагаючись отримати відомості про вчинене умисне убивство, натомість отримує інформацію про причетність осіб, щодо яких застосовуються вказані негласні слідчі (розшукові) дії, до вчинення іншого тяжкого злочину – збуту наркотичних речовин або незаконного заволодіння транспортними засобами. У такому випадку Закон надає право прокурору прийняти рішення про звернення до слідчого судді суду апеляційної інстанції з відповідним клопотанням про надання дозволу на використання результатів вказаних негласних слідчих (розшукових) дій в новому кримінальному провадженні. Порядок загальної процедури організації проведення негласних слідчих дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні визначено в Інструкції (п. 4.3) [3].

Водночас іноді на практиці виникають «незвичайні» випадки, коли результати НСРД мають однакове доказове значення в двох різних провадженнях, при цьому злочини вчинено різними особами, які не пов'язані між собою. А тому вирішити такий випадок постановою прокурора про об'єднання кримінальних проваджень в одне не можливо.

Згідно з ч. 3 ст. 254 КПК України виготовлення копій протоколів про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них не допускається [1].

Тому це є великою проблемою, адже протоколи про проведення НСРД не можна залучити одразу у матеріалах двох кримінальних проваджень. А тому вважаємо за доцільно внести зміни до КПК України щодо надання дозволу копіювання протоколів НСРД.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що положення кримінального процесуального законодавства України, які стосуються інституту негласних слідчих (розшукових) дій, потребують доопрацювання. Висвітлені проблеми та запропоновані шляхи їх вирішення підвищать ефективність використання результатів НСРД для боротьби зі злочинністю на території України і, як наслідок, притягнення винних осіб до відповідальності.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Геселев О. Проблеми легітимізації використанні результатів негласних слідчих (розшукових) дій для доказування у кримінальному провадженні. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2018. № 1. С. 30-43.

3. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : затверджено наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України та Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/ 1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

Поливанюк Василь Дмитрович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Джафаров Шахлар Зорябович
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ

Найважливішим компонентом в системі забезпечення безпеки працівників поліції є їх професійна захищеність. Безпека працівників правоохоронних органів - це стан їх захищеності від протиправної діяльності формуваль організованої злочинності і окремих осіб у всіх її формах, здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам і прагненням, зберігаючи працездатність.

Дане питання стало дуже актуальним через високу кількість загиблих офіцерів поліції під час виконання службових обов'язків. Статистичні данні, отриманні у результаті аналізу практичного досвіду забезпечення громадського порядку та прав громадянина в результаті якого поліцейський неодноразово застосовує до особи (незалежно від того чи є вона правопорушником чи – особою, що підозрюється) різного роду превентивні заходи, з метою виконання покладеного обов'язку, при цьому не завжди дотримується заходів безпеки, через низький рівень обізнаності або взагалі, відсутності відповідних знань та навичок, що є важливою проблемою.

Безсумнівно, найперші умови забезпечення особистої безпеки працівни-

ків правоохоронних органів це - захищеність їх від зазіхань злочинних елементів. Однак поняття «захищеність співробітників» значно ширше. Її навряд чи правильно зводити тільки до проблеми захищеності від злочинних дій, хоча обидва ці поняття в реальності нерозривно пов'язані.

Одним з найважливіших компонентів в комплексі забезпечення особистої безпеки поліцейських є знання заходів і впевнене володіння прийомами і способами забезпечення особистої безпеки при організації забезпечення правопорядку в громадських місцях.

При виконанні своїх обов'язків поліцейські повинні бути пильними і обачними, дотримуватися заходів особистої безпеки і враховувати наступні рекомендації:

1) поліцейський не повинен діяти самостійно в неясних ситуаціях, проявляти безрозсудну сміливість - завбачливі поліцейські і живуть довше. Навіть при, зовні нешкідливе на перший погляд, звернення поліцейського до невідомої особи, необхідно зважати на можливість застосування сили з його боку або втручання третьої особи, зовсім не причетної до правопорушення.

2) приступати до розмови з порушником слід ввічливо, але впевнено і наполегливо, не дозволяти втягувати себе в тривалу дискусію, стежити за реакцією на свої дії присутніх при цьому громадян, не дозволяти їм відволікати вас від справи.

3) при перевірці документів потрібно свідомо припускати, що перед вами порушник, наміри якого не відомі, отже, можливі агресивні прояви, він може бути озброєний або мати при собі спеціальні засоби нападу.

Слід уважно спостерігати за діями, суб'єкта, по черзі переводити погляд з документів на людину. Інші поліцейські зобов'язані бути готовими до надання допомоги в разі спроби фізичного або збройного нападу. Зайнявши позицію збоку від суб'єкта, вони повинні спостерігати за його діями, припинити спроби позбутися речових доказів, поперемінно ведучи спостереження за оточуючими, серед яких можуть бути співільники підозрюваного.

Перевірку доцільно проводити в деякому віддаленні від сторонніх громадян; з метою особистої безпеки, поліцейський не повинен дозволяти оточувати себе сторонніми громадянами або залишати сторонніх громадян у себе за спиною, в тому числі заявників і потерпілих, які не поверталися до підозрілих осіб спиною, не нахилитися перед ними.

Перевірку документів у водія і огляд автотранспорту проводити тільки при повній зупинці автомобіля і заглушеному двигуні. Необхідно вимагати від водія виходу з автотранспортного засобу при його огляді. Не відкривати самому двері кузова або багажник при перевірці вантажу, що вивозиться - на вимогу поліцейського це зобов'язаний зробити водій. Перекладати вміст багажника для його перевірки також повинен робити водій.

Перебуваючи на місці події, поліцейський повинен:

1) намагатися тримати в полі зору всіх хто там знаходяться, зокрема й тих, хто на вигляд не причетний до того, що трапилось;

2) обрати зручне для себе місце, яке забезпечило б йому найбільшу безпеку (наприклад, захист від нападу ззаду) і дало можливість своєчасного застосування службової зброї або спецзасобів.

3) зберігати безпечну дистанцію між собою і правопорушником, не стояти занадто близько до суб'єкта, тому що це буде обмежувати рухливість поліцейського і дасть можливість правопорушнику непомітно напасти на нього. Діючи в складі наряду, поліцейському необхідно вибирати позицію так, щоб порушник (порушники) весь час перебували в полі зору, таким чином він страхує свого напарника і не перекриває напарнику сектор обстрілу, щоб той в разі необхідності, міг безперешкодно надати необхідну допомогу або припинити протиправні дії порушників.

Необхідно вибирати таку позицію, при якій застосування службової зброї виключить можливість ураження сторонніх громадян або інших поліцейських. Слід мати на увазі, що при стрільбі в приміщенні кулі можуть відрикошетити, заподіявши поранення поліцейському або іншій особі.

Обачність в застосуванні зброї повинна бути і на території розташування сховищ з паливно-мастильними, вибухонебезпечними та іншими небезпечними матеріалами, ураження яких може викликати негативні наслідки (вибухи, пожежа).

Зберігати високу пильність при наданні медичної допомоги пораненому правопорушника або невідомому - демонстрація поліцейському своєї безпорадності правопорушником або невідомою особою може бути спеціально підготовленою пасткою.

Отже, особиста безпека забезпечується безпосередньо: специфікою професійної діяльності, ступенем професійної захищеності працівника, наявністю спеціальних заходів матеріально-технічного, управлінського характеру, цілеспрямованою роботою з особовим складом в цьому напрямку; загальної і професійної підготовленістю співробітника; ефективністю дій щодо забезпечення особистої безпеки при вирішенні професійних завдань або в ситуаціях, пов'язаних з професійною діяльністю.

---

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 // Відомості Верховної Ради України. – 2015. - № 40-41. – Ст. 379;

2. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 721 VII.

Поливанюк Василь Дмитрович,
доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Штирхунова Альона Дмитрівна
курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ МВС УКРАЇНИ

Для визначення місця МВС України в системі правоохоронних органів та органів публічної влади є необхідним дослідження їх функцій.

Така потреба, зумовлена не лише тим, що поняття правоохоронний орган однозначно не визначено у нормативно – правових актах, але й тому, що між законодавцем та науковцями відсутній єдиновірний підхід до розуміння функцій правоохоронних органів та їх видів.

Зокрема, якщо брати за основу традиційні підходи до розуміння правоохоронного органу, то до таких можливо віднести підрозділи Національної поліції, органи прокуратури, Служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю та інші. Однак, аналізуючи спеціальні закони, які регулюють діяльність вказаних органів та визначають їх правовий статус прослідковується відсутність єдиного підходу щодо розуміння такого загального поняття як «функція».

Дослідження науковців правоохоронної функції ґрунтуються на різних підходах до розуміння поняття функціонування держави у сфері правоохоронної діяльності, що породжує розбіжності у їх поглядах. Насамперед, це зумовлено відсутністю законодавчого визначення правоохоронної функції держави.

Проблема розуміння поняття «правоохоронного органу» та його функцій загострюється ще більше, коли його розглядати у контексті Закону України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів». Так, у статті першій якого міститься посилання на те, що правоохоронними можуть визнаватись інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [9].

За таким критерієм в системі державного апарату виділяються близько 80 органів, які прямо чи опосередковано здійснюють хоча б одну таку функцію. Разом з тим, за своєю правовою природою та поставленими перед ними завданнями до правоохоронних органів не мають жодного відношення. Таким чином, доречно буде погодитися із думкою Тація В.Я., який зазначає, що у результаті широкого тлумачення правоохоронної функції до правоохоронних органів включаються майже всі органи виконавчої влади, які в тій чи іншій мірі займаються виконанням правоохоронних функцій, тобто опосередковано й правоохоронною діяльністю [4, с. 234].

Крім того, функції нерідко підміняються або ототожнюються із завданнями, повноваженнями чи компетенцією або взагалі не визначаються у законодавчих актах.

При дослідженні проблематики правоохоронної функції МВС логічно буде звернутись до Конституції України, згідно з положеннями якої Україна є соціальною, правовою державою, яка взяла на себе обов'язок охороняти людину та суспільство від негативних проявів. Визначила, що саме людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю[8].

Слово функція походить від лат. *functio* та означає звершення, виконання, діяльність, роль об'єкта в рамках деякої системи.

Такою системою можливо вважати державу, а інструментом забезпечення взятих на себе зобов'язань - правоохоронні органи. Правоохоронна функція держави визначає зміст правоохоронної діяльності.

Підсумовуючи численні напрацювання вчених у даному напрямку та з огляду на положення Основного закону слід виділити базові напрями правоохоронної діяльності органів МВС України: діяльність із захисту державної (національної) безпеки, державного кордону і правопорядку та діяльність спрямована на захист прав і свобод людини та громадянина.

Для більш детального аналізу правоохоронної діяльності та вивчення правоохоронних функцій органів та підрозділів МВС України доцільно їх класифікувати. Більшість поглядів науковців сходяться на тому, що правоохоронні функції слід розділити на головні та другорядні або допоміжні.

Так, до головних відносять ті, що безпосередньо пов'язані з боротьбою зі злочинністю і правопорушеннями та передбачають юридичну відповідальність. Як приклад, слід навести профілактичну, захисну, охоронну, оперативно-розшукову, розслідування злочинів. До другорядних функцій відносять контрольну, дозвільну, право-роз'яснювальну, координаційну.

Такий поділ правоохоронних функцій безумовно має важливе значення у науковій діяльності, проте, як свідчить практика, вище перелічені функції нерозривно пов'язані між собою та діють як єдиний злагоджений механізм спрямований на досягнення мети та завдань, які є пріоритетними для

держави. Наведене дає підстави для висновку про те, що невиконання чи неналежне виконання правоохоронним органом однієї з покладених на нього функцій призводить до невиконання чи неналежного виконання правоохоронної функції держави в цілому.

За таких обставин виникає потреба вивчення поняття «правоохоронна функція» через призму діяльності правоохоронних органів та держави як форми організації суспільства. Тобто, правоохоронну функцію держави не слід ототожнювати з правоохоронними функціями державних органів. Функція держави – це коло її діяльності, у площині якого зумовлюється робота всього державного апарату і кожного з його окремих органів. Функції ж окремого органу держави свідчать про соціальне призначення цього органу як особливої частини механізму держави. Вони мають свій вияв та конкретизацію у компетенції державних органів, закріплених за кожним органом правах і обов'язках.

Для визначення будь-якого поняття, не виняток і поняття «правоохоронна функція», необхідно проаналізувати його основні ознаки. Найбільш узагальнені ознаки правоохоронної функції держави можливо виокремити наступним чином. Правоохоронна функція є комплексним пріоритетним напрямом державної політики; її змістом є забезпечення охорони права і правовідносин, а також захисту основ конституційного ладу; правоохоронну функцію характеризує цілісність і внутрішня узгодженість, цілеспрямованість і стабільність; заснована на принципах верховенства права, законності, пріоритету прав і свобод людини і громадянина; реалізується у відповідних правових і організаційних формах за допомогою державно-владних методів переконання та примусу; потребує забезпечення матеріально-технічними, фінансовими та кадровими ресурсами.

Отже, дослідження правоохоронної функцій в сучасних умовах надає можливість висвітлити пріоритетні напрямки державної діяльності. Виражаючи сутність сучасної держави, правоохоронна функція відображає повноту та ефективність вирішення завдань щодо забезпечення охорони конституційного ладу, прав і свобод громадян, усіх установлених та врегульованих правом суспільних відносин.

---

1. Бесчастний В.М. Судові та правоохоронні органи України: учебное пособие / за ред. В.М. Бесчастний. К.: Знання 2007. 186 с.

2. Міщенко С.Г. Правоохоронні функції кримінальної юстиції у протидії злочинності / С.Г.Міщенко // *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. Вип. 36. К.: Ін-т держави і права НАН України / голова редкол. Ю.С. Шемшученко, 2007. С. 493-497.

3. Пилипчук В. Правоохоронні органи та спецслужби України: реформування чи подальший розвиток / *Вісник Академії прокуратури України*. №1, 2007. С.41-46.

4. Тацій В.Я. Визначення поняття та системи правоохоронних органів у концепції змін до Конституції України (концептуальні підходи) / В.Я. Тацій // *Право України*. №11-12. 2012. С. 233-240.

5. Тацій В.Я. Законодавчі й теоретичні проблеми визначення поняття «правоохоронні функції» / В.Я. Тацій, М.О. Шилін // *Проблеми законності*. Вип. 108. Х.:

Нац. Юрид.акад. України ім. Я. Мудрого, 2010. С. 10-20.

6. Мельник К.Ю. Проблеми законодавчого закріплення поняття «правоохоронні органи» / К.Ю. Мельник // *Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ*. 2009. Вип. 3 (46). 2009. С. 139-146.

7. Загуменна Ю.О. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності / *Право і безпека: науковий журнал*. 2010. №3. С. 145-150.

8. Конституція України від 28.06.1996 року / URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

9. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 року №3781-ХІІ / URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>.

Rezvorovich Kristina
Head of the Civil Law
and Procedure Department
of the Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs. Ph.D

PROVIDING OF PUBLIC ORDER AND SECURITY: CHALLENGES FOR HUMAN AND CITIZEN RIGHTS AND FREEDOMS

Solving the problem of public order and security has highly importance in the system of tasks that are set for state bodies of Ukraine. However, high crime rates, low economic stability, and other negative factors indicate that the state is not paying attention to sufficiently problem solving. One of the major reasons for such situation is not fully respected human and citizen's rights and freedoms while ensuring public order and security directly by enforcement agencies. Because one thing is closely related to the other one.

Respect for the individuals, protection of his honor and dignity is the duty of all government bodies, public organizations and officials. This constitutional obligation connected equally to the National Police activities in the part of providing rights, freedoms and responsibilities of the individual and the citizen. Moreover, ensuring law and order, curbing any unlawful acts, protecting human rights and freedoms is an urgent and scrumptious task of the National Police. Taking into account this statement, particular attention should be paid to the protection of individual and citizen rights and freedoms, while ensuring public order and security.

It is impossible to ensure human security unless the police protect the dignity, rights and freedoms of every society member without discrimination on any features, such as national or ethnic origin, religion, political beliefs or any other individual characteristics or status. There is, and cannot be, any contradiction between the protection of human and human rights and the maintenance of public order and security. Rather conversely.

Restriction of human rights and freedoms shall be allowed only on the basis and in the manner specified by the Constitution, laws of Ukraine, in case of urgently need, and in the volumes that are necessary for the police tasks performance. Police officers under any circumstances has no rights to promote, carry out, incite or tolerate any form of torture, cruel, inhuman or degrading, ill-treatment or punishment [7, p. 6]. Any privileges or restrictions on race, color, political, religious or other beliefs, gender, ethnic or social background, property, residence, linguistic or other characteristics are also prohibited by the law.

However, unfortunately, today there are a number of problems in the sphere of human and citizens' rights and freedoms violation. The realities of today indicate that, protection of the rights and freedoms of the individual and citizen, as one of priority tasks of police, increasingly failing and they violate a number of constitutional, civil rights, and freedoms.

The problem of observance of human and civil rights and freedoms by police officers in the process of ensuring public order and security during strikes and peaceful rallies, protests and religious movements has a great relevance nowadays. Almost in every news release, we hear about police trying again to violate activists' right to peaceful meetings. By far this is not the only right that is attacked by law enforcement.

Not infrequently, while ensuring public order and security, law enforcement officers level a range of human and citizen rights and freedoms. Among them: the right to assemble peacefully, without weapons and to hold meetings, rallies, marches and demonstrations (Article 39 of the Constitution of Ukraine), the right to respect dignity (Article 28 of the Constitution of Ukraine), the right to liberty and security (Article 29) Of the Constitution of Ukraine), the right to freedom of movement (Article 33 of the Constitution of Ukraine), the right to freedom of thought and expression, to the free expression of views and beliefs (Article 34 of the Constitution of Ukraine), the right to freedom of opinion and religion (Article 35 of the Constitution of Ukraine), the right to own, use and dispose of property, the results of intellectual, creative activity (Article 41 of the Constitution of Ukraine), the right to strike for the protection of economic and social interests (Article 44 of the Constitution of Ukraine), the right to know rights and obligations (Article 57 of the Constitution of Ukraine). And the civil rights corresponding to them: the right to liberty (Article 288 of the Civil Code of Ukraine), the right to personal inviolability (Article 289 of the Civil Code of Ukraine), the right to respect dignity and honor (Article 297 of the Civil Code of Ukraine), the right to freedom of literature, art, scientific and technical creativity (Article 309 of the Civil Code of Ukraine), the right to freedom of movement (p Article 313 of the Civil Code of Ukraine), the right to freedom of association (Article 314 of the Civil Code of Ukraine), the right of peaceful assembly (Article 315 of the Civil Code of Ukraine), the right of private property (Article 325 of the Civil Code of Ukraine), the right of individuality (Art. 300 of the Civil Code of Ukraine), right of information (Art. 302 of the Civil Code of Ukraine).

Thus, in particular, the ways of violating the rights and freedoms of a person and a citizen can be distinguished: the urging of the courts to restrict the right of peaceful assembly by filing a statement by the police regarding the impossibility of securing public order during their conduct; deliberate action to prevent people from attending meetings; unreasonable detention of participants on the meetings; excessive and unjustified use of force and special means against the participants of the meeting; restricting the protesters movement; the use of force and other restrictions to journalists and observers reporting on the meeting; the inaction of police officers during clashes that arise between different parties during peaceful assemblies and the conscious preference of one of the counter meetings; persecution of participants after the peaceful assembly; the inability to identify law enforcement officers who provide public order during peaceful rallies [5, p. 237].

For example, in 2016, the governance of Ministry of foreign affairs attempted to prohibit believers of the Ukrainian Orthodox Church (Moscow Patriarchate) from walking through the streets of Kiev during so-called “crusade” [5, p. 239].

On November 16, 2016, in Kiev, special police officers in unmarked uniform tried to rip the camera of photographer from the LB.ua edition Maxim Trebukhov and hit a torso when a photojournalist recorded a clash between activists and police officers near Palace of Arts “Ukraine”. Moreover, the police did not respond to the request of journalists and deputies “to introduce themselves who are these people in masks and where their identification marks” [5, p. 241]. It should be noted that such violations happen not so rarely.

However, the most dangerous encroachments on personal human rights include the unlawful use of physical or mental violence, including torture, which means any act of any person intentionally causing severe pain, or suffering, physical or moral, to gain from person information or recognition, to punish for the act he or the third party did or for which this person is suspected [1, c. 175].\

Described above cases not only violate public relations on protection of life, health, honor and dignity of the person, but also constitutional principles of the state activity, discredit the law enforcement system, reduce the level of trust, undermine the international authority of Ukraine as country who wants become a legal one. Therefore, at the same time it is necessary to develop and implement recommendations on problem solving regarding observance by law enforcement agencies, in particular, bodies of the National Police of Ukraine of human and citizen's rights and freedoms in the terms of ensuring public order and security.

Taking in the account the aim, first of all it is necessary to improve the legal and regulatory support for police officers professional activity in the direction of protection of human and citizen's rights and freedoms. In order to fully implement the requirements of the Law of Ukraine "About National Police", in particular, it is highly important to develop a series of legal acts (regulations, instructions, programs) that would regulate issues related to ensuring the rule of law and the continued observance of human rights by the police; transparency and openness of police work; demilitarization, depoliticization and decentralization of activities;

police cooperation with the population and local communities; organization and conduction of professional training and psychological selection of police officers, organization of psychological support service for police activities, etc. [2, p. 53].

The National Police and individual police officers as human rights defenders role in particular should be spelled out in more detail. The power limits of the police officers to arrest, search, etc. should be clearly defined. Ethical requirements for the National Police as a public service should be more clearly spelled out.

One of directions for improving for National Police activities is to develop an algorithm for peaceful assembly in order to ensure citizens right to freedom of expression and beliefs. For police units should be introduced special training just to ensure human rights during their service. Cases of force and physical coercion use during such activities should be clearly regulated by objective regulations, overwhelmingly sanctioned and carefully considered by the police, together with other bodies that have control on police activities, with mandatory public involvement. In general, Parliament should adopt a law on the freedom of peaceful assembly, which provides action for all police in situations that arise during peaceful assembly.

In this context, needs special attention foreign experience. Best practice of European states has shown the effective regulation, that is the maximum regulation of the officials actions through the development of detailed regulations (guidelines, recommendations), which provide possible behavior of police officers in standard and emergency situations. In addition, it seems promising to integrate such documents into a comprehensive document, following the example of European codes of conduct for police [2, p. 49].

Presented above statements confirm that the nowadays problem of human rights and freedoms observance by law enforcement agencies in the course of ensuring public order and security in Ukraine is systemic and needs to be addressed promptly by formation and taking a number of practical measures designed on the basis of Ukrainian realities and progressive foreign experience.

Рец Віолетта Володимирівна,
курсант 3-го курсу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Березняк Василь Сергійович,
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
к.ю.н., с.н.с.

ФОРМУВАННЯ РЕАЛЬНИХ ПЕРСПЕКТИВ ДЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

У вітчизняній науці кримінального права удосконалення ефективних державних і громадських засобів протидії злочинності є актуальною потребою, над розробкою якої працює багато науковців. Найбільш суворим інститутом державно-правового примусу є кримінальне покарання у виді позбавлення волі і довічного позбавлення волі. Особливо довічне позбавлення волі, до якого досить неоднозначне ставлення на світовій арені у світлі сучасних гуманізаційних процесів.

Засуджені до довічного позбавлення волі – це єдина категорія, яка не підлягає умовно-достроковому звільненню, хоча така практика актуальна у багатьох країнах світу. Крім умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, досить часто застосовується практика перегляду вироку після відбуття мінімального встановленого законом строку. Для кожної держави він індивідуально визначений конкретним законодавством. В середньому мінімальний відбутий строк дорівнює 20 рокам відбування покарання у місцях позбавлення волі. Крім того, кожна держава встановила власний механізм призначення і відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Виходячи із норм чинного українського кримінального законодавства слід зазначити, що в Україні мінімальний строк відбутого покарання, який дає право засудженому звернення до Президента, становить 20 років, а Президентом Актом про помилування може замінити довічне позбавлення волі на певний строк тривалістю не менше 25 років [1].

У Пояснювальній записці до проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заміни довічного позбавлення волі більш м'яким покаранням зазначено, що одним із найбільш важливих

кроків при визначенні ефективної політики в області довічного позбавлення волі є розробка справедливої, добре обміркованої і гуманної процедури, щоб оцінити готовність того чи іншого ув'язненого до виходу на свободу [2].

Окремої уваги заслуговує той факт, що світова спільнота не вбачає проблеми у питанні можливості умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. Європейський суд з прав людини відстоює позицію, що коли механізм призначення і відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі не передбачає дострокового звільнення або перегляду вироку засудженого, у такому випадку система кримінального права в аспекті призначення покарання не відповідає вимогам ст. 3 Конвенції [3].

Дослідивши законодавчий проект стосовно заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, вбачається, що його реалізація сприятиме захисту прав та законних інтересів осіб, яких довічно позбавлення волі з одночасним скороченням чисельності осіб, які відбувають такий вид покарання, проте із врахуванням і підтриманням належного рівня безпеки у суспільстві і державі.

Створення механізму заміни покарання у вигляді довічного позбавлення волі більш м'яким формує перспективу для засуджених. Проте, незважаючи на це, дана перспектива звільнення у будь-якому випадку вміщує ряд вимог і умов, за яких у засудженого, з'являється можливість пом'якшення санкції. Сьогодні у системі покарань кримінального права найбільш актуальними є питання звільнення від кримінальної відповідальності або заміни покарання більш м'яким, зокрема, вони стосуються і довічного позбавлення волі. Особи, які відбувають такий вид покарання прагнуть до пом'якшення покарання, використовуючи юридичні засоби захисту, передбачені законодавством. Стрімкої популярності у наукових колах набуває умовно-дострокове звільнення від відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі. У більшості світових держав існує даний механізм і таким чином вирішує ряд організаційних питань, пов'язаних із забезпеченням установ виконання покарань, а також пришвидшує процеси виправлення і ресоціалізації особи, мотивуючи її до повернення до нормального суспільного життя. Проте умовно-дострокове звільнення від відбування даного виду покарання має ґрунтуватися на підставах, які нададуть можливість виправданого умовно-дострокового звільнення. А саме строк, який буде взято за основу для вирахування обсягу відбутого покарання, який, на нашу думку, повинен становити 20 років, тому що саме він вказаний у кримінальному законодавстві щодо довічного позбавлення волі і є середнім показником серед сукупності держав, де застосовується мінімальна межа для амністії або строк, який використовується в умовно-достроковому звільненні.

Зважаючи на Європейську конвенцію з прав людини, практику ЄСПЛ вважаємо за доцільне оптимізувати чинне кримінальне законодавство в частині відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі, застосувавши можливість умовно-дострокового звільнення у випадку, якщо особа своїми діями доводить своє виправлення і прагне до зміни злочинного світогляду.

Сучасна вітчизняна спільнота і міжнародне товариство схилиються до модернізації чинного законодавства шляхом побудови механізму умовно-дострокового звільнення за певних обставин і умов. Це не означає, що ув'язнені із запровадженням такого механізму мають бути масово звільнені. Власне дострокове звільнення і має назву умовного, тому що відбувається лише за певної умови і передбачає її виконання. У випадку запровадження механізму умовно-дострокового звільнення подальшої розробки потребують забезпечувальні норми, які передбачають можливі ризики під час прийняття суддею такого рішення [4].

Виходячи з вищевказаного пропонується доповнити ст. 81 КК України частиною наступного змісту: «Умовно дострокове звільнення може бути застосоване до особи, яка відбуває покарання у вигляді довічного позбавлення волі за підстав, визначених законом. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання здійснюється після відбуття не менше трьох чвертей строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-достроково і знову вчинила умисний злочин протягом невідбутої частини покарання. Строком, на основі якого вираховується кількість необхідно відбутого покарання, слід вважати 20 років».

Крім того, у випадку запровадження механізму умовно-дострокового звільнення необхідно звернути увагу на ризики, які можуть мати місце під час прийняття суддею рішення стосовно умовно-дострокового звільнення від довічного позбавлення волі. Зокрема, на нашу думку, таке рішення має прийматися колегією у складі не менше трьох суддів апеляційного суду (судді першої інстанції не можуть складати колегії) з метою запобігти протиправному впливу на суддів зі сторони заінтересованих суб'єктів, переважно з боку засудженого.

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>(дата звернення: 20.10.2019).

2. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29.11.1985 № 995_211. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211 (дата звернення: 27.09.2019).

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ від 04.11.1950 № 995_004. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004(дата звернення: 20.10.2019).

4. Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України: Закон України від 22.02.2000 № 1483-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1483-14> (дата звернення: 20.10.2019).

Рогальська Вікторія Вікторівна
докторант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРОАКТИВНА ПОЗИЦІЯ СТОРОНИ ОБВИНУВАННЯ ЩОДО РОЗ'ЯСНЕННЯ ПРАВ ЯК ОДНА З НЕОБХІДНИХ ВИМОГ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОГО СУДОЧИНСТВА

Право на справедливий суд закріплено в статті 6 Конвенції про захист прав та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ), відповідно до якої кожному гарантується право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, при визначенні цивільних прав і обов'язків особи чи при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, що пред'являється особі [1]. Ця ж норма регламентує і змістовні елементи вищезазначеного права, зокрема і права осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування.

Не викликає жодних сумнівів, висновок про те, що відсутність належного, своєчасного та зрозумілого інформування осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, про характер та причини їх обвинувачення а також про права, якими вони наділені – жодним чином не сприяє реалізації права на справедливий суд.

Право на інформування в кримінальному процесі хоча і не регламентовано експліцитно у ЄКПЛ, а лише визначено як змістовні елементи ч.2 ст.5 та ч.3 ст. 6 ЄКПЛ проте, його зміст розкривається в прецедентній практиці Європейського суду з прав людини (далі-ЄСПЛ), положеннях Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (далі- МПГПП) (ч. 2 ст. 9, п. «а» ч. 3 ст. 14) [2] та інших міжнародних документах.

Разом з тим, слід зазначити, що основним документом, який на сьогодні регламентує вищезазначене право є Директива Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу (далі-ЄС) «Про право на інформування в кримінальному процесі» (далі - Директива) [3]. Зазначений документ був прийнятий з метою поступового зближення кримінального процесуального законодавства держав-членів ЄС та встановлення мінімальних правил захисту права на інформування для осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування [4]⁵.

В національному законодавстві право на інформування також не регла-

---

⁵Аналіз вищезазначених документів та вивчення досвіду держав-членів ЄС щодо побудови загальної кримінально-правової політики, зокрема, в галузі кримінального судочинства, для нас не є обов'язковим, оскільки Україна не є членом ЄС, але, на нашу думку, є вельми важливим, адже має на меті визначення орієнтирів реформування національного законодавства в частині реалізації права на справедливий суд.

ментовано в окремій статті. Нормативно закріплено лише його змістовні елементи та вимоги щодо здійснення такого інформування, які розміщені в окремих нормах Конституції України (ст. 29) [5], Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК) (ч.2 ст.20, п.п.1, 2 ч.3, ч.8 ст.42; ч.4 ст. 208, п.2 ч.3 ст.212, ч.2 та ч.3 ст. 276, ст. 345 та ін. [6]), Закону України «Про Національну поліцію» (ст. 37) [7] та в цілому дублюють норми міжнародного законодавства.

Аналіз вищезазначених джерел, дозволив зробити висновок, що право на інформування в кримінальному процесі включає в себе: 1) право бути поінформованим про підстави затримання, а також про характер і причини обвинувачення, висунутого проти особи; 2) право особи, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування, бути поінформованим про свої права; 3) право особи на доступ до доказів, на яких ґрунтується обвинувачення проти неї.

Опитування практичних працівників та вивчення слідчої і судової практики доводить, що під час інформування осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування щодо наявних у них прав існують певні ускладнення, тому вважаємо за доцільним: 1) виокремити вимоги до цього змістовного елементу в контексті забезпечення справедливого судочинства та розглянути окремі з них більш детально; 2) проаналізувати норми національного законодавства та практику його реалізації на предмет дотримання вищезазначених вимог.

Вимоги щодо інформування про права не закріплені окремо в жодному нормативно-правовому акті, проте аналіз Директиви, рішень ЄСПЛ та норм міжнародного законодавства дозволив зробити висновок, що ними є: розширена сфера застосування; проактивна позиція сторони обвинувачення щодо роз'яснення прав; визначений перелік прав, про які інформують особу, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування; додаткові гарантії для тих затриманих осіб; зрозуміла, проста та доступна мова інформування; своєчасність інформування про права.

В межах своєї доповіді вважаємо за доцільним розглянути більш детально таку вимогу як обов'язок сторони обвинувачення бути проактивними щодо роз'яснення прав.

ЄСПЛ неодноразово вказував на те, що органам держави належить вживати позитивних заходів для дотримання вимог справедливого судового розгляду згідно зі ст. 6 ЄКПЛ, у тому числі - шляхом активного забезпечення того, щоб підозрювані були обізнані щодо своїх прав. Хоча текст ЄКПЛ не містить чіткої вимоги, про те щоб судові та правоохоронні органи інформували підозрюваних про їхнє право на захист, цей обов'язок був визнаний ЄСПЛ таким, що передбачається правом на справедливий судовий розгляд, оскільки ЄКПЛ покликана гарантувати права, які не є теоретичними або ілюзорними, а права, які є практичними та ефективними (рішення ЄСПЛ: «Airey v Ireland», «Panovits v. Cyprus», «Padalov v Bulgaria») [4].

В національному законодавстві (в ч.3 ст. 29 Конституції України [5]; ч.2 ст. 20; ч.4 ст.208; п.2ч.3 ст.212 КПК[6]) також нормативно закріплена вимога

щодо необхідності органам державної влади бути проактивними та роз'яснювати підозрюваним та обвинуваченим, незалежно від наявності запиту про це, - права на захист, а затриманим особам – усі наявні у них права.

Щодо інших прав, то відповідно до ст. 276 КПК, слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа у випадках, передбачених ч.1 ст.276 КПК, зобов'язані невідкладно лише повідомити підозрюваному про його права, що передбачені у ст. 42 КПК, і лише на прохання підозрюваного щодо їх роз'яснення – зобов'язані їх роз'яснити [6]. Схожим чином регламентовано і порядок інформування обвинуваченого з його правами. Так, згідно зі ст. 345 КПК, головуючий повинен з'ясувати у обвинуваченого чи зрозумілі йому його права та обов'язки і у разі необхідності – роз'яснити їх [6].

Результати опитування практичних працівників свідчать про те, що процес інформування осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, про їх права, відбувається завжди шляхом вручення підозрюваним та обвинуваченим відповідних пам'яток про їх процесуальні права та обов'язки, одночасно з їх повідомленням. Зазвичай, підозрювані та обвинувачені, ознайомлюються та підписують такі пам'ятки, без прохання роз'яснити їм права. Більше половини опитаних практичних працівників заявили про те, що вони не лише вручають відповідні пам'ятки про права, а і пересвідчують в тому чи усі права та обов'язки їм зрозумілі, та, за необхідності – їх роз'яснюють, а також, відповідно до вимог законодавства, незалежно від наявності прохань від зазначених учасників, роз'яснюють підозрюваним та обвинуваченим - право на захист а затриманим – усі їх права.

Проте, автори дослідження «Права людини за зачиненими дверима. Звіт за результатами дослідження «Процесуальні гарантії затриманих осіб»» дійшли до висновку що інформування про права затриманих осіб в більшості випадків носить формальний характер, а відсутність у затриманих осіб прохань та наполягань щодо роз'яснення своїх прав, пов'язане, в першу чергу, з побоюванням правоохоронців. Окрім того, згідно з результатами вищезазначеного дослідження, затриманим особам повідомляється або не весь передбачений законодавством перелік прав або ж не надається їх належне роз'яснення [8]^б.

Про існування випадків не належного інформування не лише співробіт-

---

^б Вважаємо, що на такі результати дослідження впливає також і не досконала конструкція ч.2 ст. 20 КПК, оскільки на сьогодні серед практичних працівників існує дві полярні позиції щодо її тлумачення. Так, окремі практики (переважно представники сторони захисту) вважають що перераховані у ч. 2 ст. 20 КПК учасники кримінального провадження, повинні роз'яснювати усі права, які має підозрюваний та обвинувачений, а не лише право на захист, а більшість з опитаних (переважно представники сторони обвинувачення та судді) схиляються до думки, що в ч.2 ст. 20 КПК йдеться лише про право на захист та його складові елементи, які перераховані в ч.1 ст. 20 КПК, аргументуючи свою позицію тим, що обидві частини знаходяться в межах однієї статті, яка регламентує саме забезпечення права на захист. Ми також, використовуючи системний та телеологічний спосіб тлумачення норм права, підтримуємо саме останню позицію, проте, задля уникнення неоднозначного її розуміння, вважаємо що ч. 2 ст. 20 КПК потребує конкретизації.

никами правоохоронних органів а і суддями свідчить рішення Верховного суду від 10.04.2019р. у справі № 444/797/18, де було констатовано порушення права засудженого на захист, оскільки суд першої інстанції не в повному обсязі виконав вимоги ст. 345 КПК, а саме лише перевірів питання щодо вручення обвинуваченому пам'ятки про його права та обов'язки, однак не з'ясував, чи зрозумілі йому його права та обов'язки і в разі необхідності не роз'яснив їх [9].

Як вихід з ситуації яка склалась та задля належного забезпечення справедливого судочинства через реалізацію права на інформування про права вважаємо за доцільним: 1) внести відповідні зміни до КПК України а саме: задля уникнення неоднозначного тлумачення ч.2 ст. 20 КПК, викласти її у такій редакції: «слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому **право на захист** та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника», оскільки в тій редакції яка існує на сьогодні текстуальний вираз норми є значно ширшим за її зміст; передбачити обов'язок для слідчого, прокурора та уповноважених службових осіб, після інформування підозрюваних про їх права, пересвідчитися у розумінні зазначених учасників своїх права і обов'язків та за необхідності - роз'яснити їх. Окрім того, вважаємо за доцільним і надалі продовжувати впровадження системи Custody Records в місцях несвободи, за допомогою якої фіксувати усі дії, що відбуваються з затриманою особою з моменту її фактичного затримання до вирішення питання про обрання щодо неї запобіжного заходу, зокрема - і під час роз'яснення службовими особами, відповідальними за перебування затриманих, прав затриманій особі.

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 16.10.2019).
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Прийнятий резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї від 16.12.1966 р.) // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., 1992. – С. 36–62.
3. Directive 2012/13/EU of the European Parliament and the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings // OJ L 142, 1.6.2012, p. 1–10;
4. Право на інформацію в кримінальному процесі: Порадник для адвокатів щодо здійснення захисту, гарантованого державою / Правова Ініціатива Відкритого Суспільства. URL: http://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/BPD_poradnyk_2.pdf. (дата звернення 16.10.2019).
5. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 16.10.2019)
6. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітн. 2012 р. № 4651- VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 16.10.2019).
7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. №580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 16.10.2019).
8. Белоусов Ю., Сівак Т., Сущенко В., Токарев Г., Швець С. Права людини за зачиненими

дверима. Звіт за результатами дослідження “Процесуальні гарантії затриманих осіб» К.: 2015. 208с.

URL: http://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/UA_Inside_Police_Custody_in_Ukrainian.pdf (дата звернення 16.10.2019).

9. Постанова Верховного суду від 10.04.2019р. у справі № 444/797/18, URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80751587> (дата звернення 16.10.2019).

Рябчинська Олена Петрівна
завідувач кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики
Інституту права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету,
д.ю.н., професор

НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Розгляд протидії нелегальній міграції в контексті національної безпеки держави обумовлений об’єктивними чинниками. Хоча в визначенні поняття національної безпеки України, наведеному в п.9 ч.1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» 2018 року від 21 червня 2018 року № 2469-VIII, на відміну від визначення за Законом України від 19.06.2003 року № 964-IV, який втратив чинність, не міститься чіткої вказівки, що міграційна політика є об’єктом захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави від реальних та потенційних загроз національним інтересам, вона не втратила свого значення і розглядається в більш широкому контексті безпечних умов життєдіяльності та добробуту громадян України. Сучасний стан міграції характеризують як глобальну проблему, яка дестабілізує економіку, соціально-політичну сферу, трудові ресурси, розвиток цілих держав, а нелегальну міграцію зараховують до основних викликів і загроз стабільності та безпеці не тільки окремо взятих держав, а й цілих регіонів світу [1, с. 99].

Погоджуємося, з точкою зору, висловленою в кримінально-правовій літературі, що національна безпека як об’єкт кримінально-правової охорони забезпечується не тільки нормативними приписами, закріпленими у розділі I Особливої частини КК (національна безпека у вузькому розумінні), але й нормами інших розділів КК, що також сприяють забезпеченню національної безпеки в інших сферах (національна безпека у широкому розумінні): у сфері охорони довкілля, у сфері охорони громадської безпеки, у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів [2, с. 5]. Цілком логічним і обґрунтованим є висновок про те, що «особливістю національної безпеки України як об’єкта кримінально-правової охорони на відміну від національної безпеки України в її різновидах як об’єкта злочину є те, що така

соціальна цінність (благо) охороняється за допомогою багатьох норм кримінального законодавства, розташованих у розділах Загальної та Особливої частини Кодексу» [3, с. 60]. Саме цьому цьому контексті нелегальна міграція є потенційним ризиком національній безпеці, оскільки загрожує безпечним умовам життєдіяльності її громадян і прогресивному демократичному розвитку держави шляхом зокрема незаконного переправлення осіб через державний кордон України та незаконне перетинання державного кордону України.

Запобігання нелегальній міграції є одним з пріоритетних напрямків роботи Міністерства внутрішніх справ України та Державної міграційної служби України (ст. 18 Закону Про національну безпеку України [4]) та однією з пріоритетних сфер реалізації міграційної політики, визначеної в Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року [5]. Особливу занепокоєність викликає той факт, що досить великий відсоток нелегальних мігрантів прибуває в Україну з країн, де активно діють різного роду терористичні організації. Це призводить не лише до погіршення криміногенної обстановки, але й до прямих політичних, соціальних ускладнень та завдає економічних збитків нашій державі, що актуалізує увагу до різноманітних аспектів державної безпеки. Зокрема упродовж 2013–2018 рр. за незаконне перетинання державного кордону українськими прикордонниками затримано 6,8 тис. нелегальних мігрантів, з яких більшість становлять громадяни Афганістану (1287), Молдови (790), В'єтнаму (787), Сирії (438), Грузії (384), Бангладеш (323), Туреччини (271), Індії (242) та Іраку (189) [6, с. 74].

Так, за даними Генеральної прокуратури України у 2016 році злочини було вчинено 17 нелегальними мігрантами, у 2017 році вже 41 особою, у 2018 – 49 особами. Переважно ними вчинюються злочини проти власності (від 40 до 60% в різні роки), також доволі поширеними є підроблення документів, печаток, штампів. Збільшується кількість посягань на життя та здоров'я людини (зокрема у 2018 році), незаконного виробництва наркотичних засобів, незаконного поводження зі зброєю. Також вчинювалися злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту, зокрема незаконне заволодіння транспортним засобом. Є приклади скоєння злочинів у сфері охорони державної таємниці. Одна особа засуджена за створення терористичної групи або терористичної організації. В цю категорію не включені особи без громадянства та біженці. Упродовж 2018 року правоохоронними органами виявлено 249 груп нелегальних мігрантів (підрозділами БЗПТЛ – 49), до складу яких входило 1278 іноземців (підрозділами БЗПТЛ – 265) [7, с.]. За період січень-вересень 2019 року злочини було вчинено 39 особами, з яких 15 вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини, в 6 осіб – судимість не знята і не погашена. В структурі злочинності і надалі привалюють злочини проти власності – 21 особа (або 54%, незаконне поводження зі зброєю – 3 особи, незаконний обіг наркотичних засобів – 2 особи, незаконне переправлення осіб через державний кордон України – 2 особи, підроблення документів – 5 осіб [8].

Водночас ситуацію зі злочинністю нелегальних мігрантів навряд чи мо-

жна визнати такою, що суттєво впливає на стан, структуру та динаміку злочинності в Україні загалом, навіть, ураховуючи латентність злочинів, що вчинюються нелегальними мігрантами, яка навряд чи має принципові відмінності й вищі показники, ніж латентність злочинів, скоєних іншими особами.

В ході реалізації міграційної політики в частині запобігання нелегальній міграції важливим є виявлення та оцінка можливих міграційних ризиків, перелік яких розроблено ДМСУ [9], що можуть призвести до негативних наслідків у сфері міграції та в інших сферах зокрема: ризику збільшення фактів незаконного проникнення іноземців та осіб без громадянства на територію України, показниками якого є зокрема: наявність військових конфліктів та воєн у світі; статистичні дані про іноземців та осіб без громадянства, затриманих за незаконне перетинання, спробу незаконного перетинання державного кордону (в Україну та з України); ризику використання мігрантами легальних каналів в'їзду в Україну з метою подальшого незаконного проникнення на території держав ЄС; ризику наявності та зростання фактів торгівлі людьми, показниками якого є кількість виявлених фактів торгівлі людьми, за країнами походження та/або кількість осіб, постраждалих від торгівлі людьми за країнами походження; ризику неконтрольованого переміщення в/через Україну мігрантів з країн ризикової міграції; ризику неефективного контролю за перетинанням громадянами України, іноземцями та особами без громадянства державного кордону України (в Україну та з України).

Запобігання нелегальній міграції має враховувати й вплив на ці процеси внутрішніх факторів, що сприяють нелегальній міграції, якими є: порушення порядку працевлаштування; прийняття на навчання; надання житла; реєстрація іноземців та осіб без громадянства та оформлення для них документів.

1. Лучик С.Д., Лучик М.В. Ризики нелегальної міграції як загроза національній безпеці України. *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми*: матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозіуму (м. Івано-Франківськ, 12- 13 квітня 2019 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2019. С. 99-103.

2. Чуваков О.А. Кримінально-правова протидія злочинам проти основ національної безпеки України: теорія і практика : автореф. дис. ...канд. юрид. Наук : 12.00.08. Київ, 2017. 20 с.

3. Демидова Л.М. Кримінально-правова охорона національної безпеки України: кримінальна відповідальність за ухилення від проходження служби цивільного захисту в особливий період чи у разі проведення цільової мобілізації : монографія / Л.М. Демидова, В.В. Назарчук ; за заг. ред. Л.М. Демидової. Харків : Право, 2019. 400 с.

4. Про національну безпеку України: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 31, ст.241.

5. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p> (дата звернення 03.03. 2019 р.).

6. Курилюк Ю.Б. Сучасна державна політика щодо запобігання нелегальній міграції. *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми*: матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозіуму (м. Івано-Франківськ, 12- 13 квітня 2019 року). Івано-Франківськ:

Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2019. С. 73-76.

7. Созанський Т. І., Газдайка-Василишин І. Б. Протидія торгівлі людьми та незаконній міграції в цифрах та фактах. *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми*: матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2019. С. 161-164.

8. Єдині звіти про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за 2016 р., за 2017 р., 2018 р., за січень – вересень 2019 року. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113898&libid=100820&c=edit&_c=fo (дата звернення 10.10.2019 р.)

9. Орієнтовний перелік можливих міграційних ризиків, що можуть призвести до негативних наслідків у сферах міграції та інших пов'язаних сферах, на 2015 рік. URL: <https://dmsu.gov.ua/assets/files/migprocess/risks1.pdf> (дата звернення 05.03.2019 р.)

Савела Єлизавета Андріївна,
курсант 4 курсу факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування,

Науковий керівник:
Гаркуша Аліна Григорівна,
старший викладач кафедри
кримінального процесу, к.ю.н.,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Одним із головних завдань кримінального провадження є притягнення винної особи до кримінальної відповідальності в міру своєї вини (ст. 2 КПК). Тим самим законодавець визначив не каральну, а виховну функцію кримінальної відповідальності. Злочини які вчиняють неповнолітні особи мають деякі особливості, які проявляються по перше в неповному або частковому усвідомленні своєї вини, у силу свого віку, по друге в можливому впливі або використанні неповнолітніх повнолітніми особами для виконання своїх незаконних намірів та цілей, та у вихованні цих дітей (неповнолітніх, які не досягли 18 років) у жахливих умовах, таких як пияцтво батьків та/або наркоманія, безгрошів'я, безконтрольність та байдужість близьких осіб, що як наслідок негативно впливає на неповнолітнього та деформує його свідомість та поведінку. Тож, у свою чергу, законодавець беручи до уваги ці умови, законодавчо закріпив чіткий порядок проведення досудового розслідування, та особливі(додаткові) заходи забезпечення кримінального провадження, а саме заходи виховного характеру сутність та значення яких необхідно дослідити[1, стр.326].

На відміну від осіб, які досягли 18 років, проведення досудового розслі-

дування щодо неповнолітніх осіб має особливі відмінності, що полягає у спеціальному порядку кримінального провадження та у застосуванні специфічних заходів забезпечення кримінального провадження.

У главі 38 Кримінально процесуального кодексу України (далі КПК України) визначений процесуальний порядок проведення кримінального провадження, щодо неповнолітніх осіб. Так законодавством чітко зазначена можливість застосування до осіб які досягли віку кримінальної відповідальності, але не досягли 18 років заходів виховного характеру. Стаття 497 КПК України наголошує, що під час досудового розслідування прокурор дослідивши всі данні та обставини які були встановлені досудовим розслідуванням по даному кримінальному провадженню та дійде висновку про можливість виправлення неповнолітнього, який обвинувачується у вчиненні вперше кримінального проступку, злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості без застосування щодо нього кримінального покарання, він складає клопотання про застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру і надсилає його до суду. З диспозиції даної статті, спираючись на ст. 105 КК України можемо зробити висновок, що умовами звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру є такі: неповнолітній вчинив злочин невеликої або середньої тяжкості; поведінка неповнолітнього після вчинення злочину була бездоганною; неповнолітній щиро розкаявся; на момент постановлення вироку неповнолітній не потребує застосування покарання. Рішення про звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру приймається за результатами судового розгляду в обвинувальному вирокі суду [3, ст.105].

Примусові заходи виховного характеру можуть бути застосовані як на підставі клопотання прокурора (ч. 1 ст. 497 КПК), так і безпосередньо судом із власної ініціативи (абз. 5 п. 10 листа ВССУ). Суд може призначити неповнолітньому як один, так і кілька зазначених примусових заходів виховного характеру (ч. 3 ст. 105 КК) [2, стр.162].

До примусових заходів виховного характеру відповідно до ст. 105 КК України відносяться: 1) застереження; 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього; 3) передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх заміняють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання; 4) покладення на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцятирічного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків; 5) направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років. Умови перебування в цих установах неповнолітніх та порядок їх залишення визначаються законом.

Тривалість заходів виховного характеру, передбачених у п.п. 2 та 3 ч. 2 ст. 105 ККУ, встановлюється судом, який їх призначає, а також суд може та-

кож визнати за необхідне призначити неповнолітньому вихователя в порядку, передбаченому законом [3, ст.105].

Проаналізувавши судову практику можемо зробити висновок, що у більшості випадків до неповнолітнього застосовують примусовий захід виховного характеру у вигляді передачі під нагляд батькам чи особам, що їх заміняють, але за наявності згоди даних осіб про взяття обов'язку нагляду за неповнолітньою особою, яку отримують у судовому порядку. До осіб які заміняють батьків відносяться – усиновлювачі, опікуни та піклувальники. При вирішенні питання про передачу під нагляд неповнолітнього суд встановлює відсутність такого факту, як позбавлення батьківських прав та встановлює відсутність у таких осіб девіантної, паразитичної поведінки, що буде мати не позитивний, а навпаки негативний вплив на неповнолітню особу, яка повинна виправитися [2, стр.165-166].

Особи у віці від 11 до 15 років можуть бути направлені до загальноосвітньої школи соціальної реабілітації або професійного училища соціальної реабілітації (у випадку неповнолітніх віком від 14 років). Данні особи перебувають у навчальних закладах той термін, який буде установлений судом, але не більше трьох років. Відповідно до постанови Пленуму ВСУ від 15.05.2006 № 2 «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» до спеціальних навчально-виховних установ у якості примусового заходу виховного характеру направляють тих неповнолітніх, які вийшли з-під контролю батьків чи осіб, які їх заміняють, не піддаються виховному впливу та не можуть бути виправлені шляхом застосування інших примусових заходів виховного характеру. [4]

Накладення обов'язку на відшкодування майнових збитків застосовується лише до тих неповнолітніх, яким виповнилося 15 років, які мають майно чи кошти, що відносяться до його власності або якщо дана особа має власний заробіток, наприклад стипендія, заробітна плата, відповідно до п.8 постанови Пленума ВСУ «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» [4].

Отже, розглянувши додаткові (спеціальні) заходи які застосовуються до неповнолітніх осіб, а саме заходи виховного характеру, можемо впевнено зазначити, що законодавець законодавчо закріпив їх з метою не так як покарання, а більше, як вплив на таку особу для подальшого виправлення її поведінки та свідомості, Що проявляється у прийнятті рішення з урахуванням того, як саме дане рішення, у вигляді одного або декількох видів заходів виховного характеру вплине на дану особу, та спираючись на принцип «найкращих інтересів дитини», закріплений у ст. 3 Конвенції про права дитини, що основоположним міжнародно-правовим стандартом для усіх відносин дитини з державними органами.

---

1. Торбас О.О. загальна характеристика застосування примусових заходів виховного характеру за чинним КПК України порівняльно-аналітичне право. 2013. с. 326–329.

2. Особливості здійснення кримінальних проваджень щодо неповнолітніх. Вищий

спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ Національна школа суддів України. 2017. С. 238.

3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2628-VIII URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

4. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру. Постанова ПЛЕНУМ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ. від 15.05.2006 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06>.

5. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

Самбор Микола Анатолійович,
кандидат юридичних наук,
член-кореспондент Національної академії
наук вищої освіти України,
начальник сектора моніторингу
Прилуцького відділу поліції
Головного управління Національної поліції
в Чернігівській області

ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЇЇ РОЛЬ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ МИРНИХ ЗІБРАНЬ

Публічна безпека та її забезпечення є одним із визначальних завдань держави та її органів, спрямованим на організацію функціонування соціальних зв'язків та відносин учасників соціуму, забезпечення розвитку демократичних відносин, утвердження принципів верховенства права та побудови громадянського суспільства.

Легального визначення правове явище та поняття не мають, що з одного боку дозволяє творчо підійти до формулювання змісту, цілей та завдань публічної безпеки, а з іншого – існування вакууму у правовому врегулюванні самого розуміння, а у подальшому і реалізації заходів забезпечення публічної безпеки призводить подекуди до необґрунтованого та безпідставного існування розсуду суб'єктів публічної адміністрації, завданням яких є забезпечення публічної безпеки, до розкриття та реалізації заходів, необхідних та достатніх для забезпечення публічної безпеки.

Законодавство визначає забезпечення публічної безпеки як завдання Національної поліції України, підтвердженням чого є п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» [1]. Впродовж сказаного п. 10 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» підкреслює той факт, що визначальним для публічної безпеки є місце, а саме вулиці, парки, сквери, стадіони, вокзали, аеропорти, морські та річкові порти, інші публічні місця. Мудрість національного законодавства полягає не лише у підборі і імплементації но-

вих понять, а у тому, що норми не законодавства, коли не протирічать одна одній, то використовують різні терміни, що не мають легального визначення. Одним, із таких є публічне місце. Хоча у існуюче законодавство послуговується поняттям громадське місце – частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їзди, а також підземні переходи, стадіони [2].

Очевидним є те, що виконання завдань поліцією щодо охорони публічного порядку є ті превентивні заходи та заходи примусу, визначені у Законі України «Про Національну поліцію», а також заходи, передбачені КУпАП та КК України, а також визначені іншими законами.

Перше враження, яке можна сформувати, на підставі «сухого» аналізу змісту норм законодавства, достатньо врегульовані повноваження, спрямовані на виконання функцій держави із забезпечення публічної безпеки. За першим враженням слідує результат моніторингу правового регулювання реальних суспільних відносин щодо підтримки публічної безпеки в умовах, які здатні змінювати одноманітні та однорідні суспільні відносини у визначених громадських місцях (саме громадські місця перебувають під правовою охороною норм кримінального та адміністративно-деліктного законодавства України). Одним із таких умов, що відбуваються у громадських місцях є масові заходи. Про забезпечення правопорядку під час масових заходів сказано не мало. Разом з цим слід пам'ятати, що масові заходи є не просто присутністю певної кількості людей та доволі обмеженому просторі у один і той же час. Масові заходи є результатом здійснення людьми їх права на свободу мирних зібрань.

Конституційні норми прямої дії жодним чином не визначають взаємовплив між публічною безпекою (так само і громадською безпекою) та здійсненням чи умовами здійснення права на свободу мирних зібрань. Хоча, впевнені у тому, що громадський порядок, як невід'ємна частина громадської безпеки лише за необхідності існування загрози відповідній меті, може слугувати правовою підставою для застосування судом відповідних обмежень здійснення права на свободу мирних зібрань. Річ у тім, що законодавством жодним чином не врегульовано питання забезпечення публічної безпеки під час здійснення права на свободу мирних зібрань, оскільки здійснення даного права не можна ототожнювати з масовим заходом. Безперечно, що здійснення права на свободу мирних зібрань розпочинається значно раніше масового заходу. І на порядок денний перш за все виходять повноваження органів Національної поліції щодо формулювання висновку про можливість проведення відповідного масового заходу у конкретно визначений час та у обраному місці та відсутності відповідних загроз інтересам громадського порядку. Виправданою є теза про те, що чинне законодавство не містить чітко окресленого переліку організаційно-практичних заходів органів Національної поліції, спрямованих на вивчення приміщень та територій для забезпечення громад-

ської (публічної) безпеки суб'єктів здійснення права на свободу мирних зібрань. Не врегульованим є питання надходження (обов'язковості) інформування територіальних органів Національної поліції про намір суб'єкта здійснити право на свободу мирних зібрань органами виконавчої влади або місцевого самоврядування. Не менш важливим є й питання обмеження права здійснення права на свободу мирних зібрань окремими категоріями громадян, зокрема поліцейськими, та вплив таких заходів за участі відповідних суб'єктів на стан громадського (публічного) порядку.

Переконані, що розв'язання ряду проблем, обумовлених необхідністю законодавчого регулювання повноважень органів Національної поліції та інших суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення здійснення права на свободу мирних зібрань можливий виключно у наслідок прийняття Закону України «Про здійснення права на мирні зібрання», який міститиме норми, котрі прямо визначатимуть повноваження суб'єктів публічної адміністрації, тим самим доповнюючи та конкретизуючи повноваження відповідних суб'єктів, про які йдеться у спеціальних законах. Адже, визначальним із забезпечення публічної безпеки під час здійснення права на свободу мирних зібрань для органів Національної поліції та інших суб'єктів владних повноважень є виконання їх повноважень із застосуванням адміністративного розсуду вказаних суб'єктів виключно у рамках, окреслених у ч. 2 ст. 19 Конституції України [3], згідно яких органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Переконані у тому, що публічна безпека під час здійснення права на свободу мирних зібрань має два ключові аспекти. Про перший, пов'язаний із забезпеченням публічної безпеки, як однієї з функцій держави та її органів, ми говорили. Другий аспект публічної безпеки, на наш погляд, має пов'язуватися із виконанням суб'єктами здійснення права на свободу мирних зібрань їх обов'язків, які визначені у нормах позитивного права. Поряд з цим слід розуміти, що далеко не єдиним обов'язком суб'єкта здійснення права на свободу мирних зібрань, є сповіщення про намір організації масового заходу у відповідній, передбаченій Конституцією України, формі. Правовідносини зі здійснення права на свободу мирних зібрань є складними, з огляду не лише на кількість суб'єктів правовідносин, а й наявність у останніх взаємних прав та обов'язків. То ж у контексті сказаного слід нагадати, що дотримання вимог публічної безпеки є тим обов'язком суб'єкта здійснення права на свободу мирних зібрань, який має визначати межі свободи та відсутності будь-яких законних заходів, які можуть вжити суб'єкти публічної адміністрації з метою обмеження реалізації права на свободу мирних зібрань.

Підсумовуючи дослідження, відмітимо, що публічна безпека під час здійснення права на свободу мирних зібрань має декілька визначальних аспектів: 1) публічна безпека, як елемент повноважень суб'єктів публічної адмі-

ністрації, спрямованих; 2) публічна безпека, як обов'язок суб'єкта здійснення права на свободу мирних зібрань. Лише у єдності двох цих складових публічна безпека створює умови для свободи здійснення права на мирні зібрання, гарантуючи не лише суб'єктові здійснення права на свободу мирних зібрань реалізацію його приватного інтересу, а й, створивши умови здійснення прав, свобод та інтересів решти осіб – суб'єктів правовідносин здійснювати їх права, свободи та інтереси, виконувати обов'язки та дотримуватися обмежень, встановлених у нормах, якими визначається юридична відповідальність.

Таким чином, публічна безпека, на наш погляд, виступає соціальними умовами для здійснення права на свободу мирних зібрань, поєднуючи у собі свободу поведінки суб'єкта здійснення даного права, та імперативно визначену поведінку, адміністративний розсуд суб'єктів публічної адміністрації, спрямовані на забезпечення гарантій свободи мирних зібрань та справедливої та рівної міри свободи здійснення як права на мирні зібрання, так і інших прав, свобод та інтересів усіх суб'єктів правовідносин.

1. Закон України «Про Національну поліцію»: набирає чинності з 7 листопада 2015 року. – Х.: Право, 2015. 84 с.

2. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення: Закон України від 22 вересня 2005 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15> (дата звернення: 15.10.2019).

3. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. (дата звернення: 15.10.2019).

Санакоев Дмитро Борисович

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансово-економічної
безпеки ФЕПБ ДДУВС

Соломіна Ганна Валеріївна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансово-економічної
безпеки ФЕПБ ДДУВС

ВПРОВАДЖЕННЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ ТА ГРОМАДИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Перехід до соціально-сервісного змісту діяльності та підготовки правоохоронців вимагає застосування новітніх методів адміністративної діяльності поліції. З метою належної підготовки поліцейських до забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів та з урахуванням провідного міжнародного досвіду, потребує застосування партнерська взаємодія поліції та населення, що має всесвітню тенденцію впровадження

Community Policing.

Основним завданням відповідної моделі поліцейської діяльності є:

- запобігання та обмеження злочинності;
- викорінення негативних соціальних явищ (вулична проституція, уживання алкоголю у публічних місцях, агресивне жебрацтво, графіті, засмічення вулиць);
- підвищення рівня почуття безпеки та якості життя мешканців;
- ініціювання активності місцевих мешканців і створення коаліції для підтримання публічної безпеки та порядку;
- покращення ставлення населення до поліції;
- підвищення комфорту життя у громадах (як кінцевий результат) [1, с. 18].

Пріоритетним напрямом діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів є захист конституційних прав і свобод громадян, забезпечення публічної безпеки та порядку, протидія злочинним та терористичним проявам, що полягає у визначенні та реалізації комплексних заходів, спрямованих на усунення причин і умов, що сприяють правопорушенням, координації спільних зусиль діяльності у цьому напрямі, широкого залучення до цієї роботи представників громадянського суспільства.

На практиці виділяють шість основних моделей впровадження принципу партнерської взаємодії: поліцейське обслуговування, засноване на територіальному принципі, товариство багатьох агенцій, попередження злочинів силами громади, стратегії поліцейсько-громадянського контакту, територіальні піші патрулі, залучення громади до консультування з нею [2].

Наразі в Україні вже представлений досвід ефективної взаємодії громади, поліції, місцевого самоврядування у форматах створення: 1) «НУВ» - фізичний майданчик, де проводяться різні безпекові ініціативи, в комфортних для громади умовах здійснюється прийом дільничного поліції; 2) «кави з поліцейським» шляхом ініціювання та проведення різноманітних міжвідомчих ініціатив, заходів, зустрічей; 3) «soft security» через адвокаційний інструмент у сфері формування соціальних навичок із вирішення конфліктів за підтримки Інституту миру та порозуміння; 4) «шкільна медіація» з метою попередження булінгу в школах та відсутності напрацьованих механізмів попередження подібної поведінки і серед дітей, і з боку вчителів або батьків, що потребує оперативного втручання та напрацювання системних підходів із вирішення даної проблеми; 5) «Конвіктус Україна» через розширення програм: протидії ВІЛ/СНІДу і туберкульозу за підтримки Глобального фонду та загальнодержавної програми протидії насильству щодо жінок; 6) профілактики наркозалежності серед молоді і підлітків та робота з контингентом, які вже мають проблеми з наркотиками або вживають алкоголь; 7) «безпечне ком'юніті», «електронний кабінет дільничного», он-лайн ресурси співпраці поліції та громади через «питання - роз'яснення» неоперативних звернень: в механізмі отримання алгоритму дій та інформації для певної нестандартної ситуації.

Відповідно, робота з поліції та громади в даній сфері є ключовою та

об'єктивно необхідною, зважаючи на неоднозначне ставлення оточуючих до даної ініціативи та супротив, який існує у цьому напрямі.

Такі проекти мають і освітній характер (інформування громадян про потенційні загрози їх безпеці, підвищення загального рівня правової культури населення), і передбачати часткову участь органів місцевого самоврядування та громадськості в охороні правопорядку.

Використання досвіду реалізації програм у сфері профілактики правопорушень (із застосування практики партнерської взаємодії) є доцільним для виконання положень статті 89 Закону України «Про Національну поліцію», відповідно до якої поліція взаємодіє із громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань [3]. Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і, сприяння застосування сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності.

1. Funk A. Community Policing in den USA. Bürgerrechte&Polizei. Heft 64. Berlin, 1999. Nr. 3. pp. 16–27.

2. Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду, в Європі: концепція, теорія та практика: посібник № 2. URL: http://pravo.org.ua/img/books/files/14586534582015_community_oriented_policing_in_europe.pdf.

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. №580-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>.

Солдатенко О.А.,

доцент кафедри кримінального процесу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС,
кандидат юридичних наук, доцент

Настич Т.М.,

курсант IV курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Відповідно до статті 214 Кримінального процесуального кодексу (далі по тексту КПК) України початком досудового розслідування є прийняття слідчим, прокурором невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, рішення про внесення відпо-

відних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування.

Закриття кримінального провадження є однією із форм закінчення досудового розслідування і тому має детальніше вивчатися в науковому підтексті та набувати відповідних наукових своєчасних змін до кримінального процесуального законодавства.

Кримінальним процесуальним кодексом передбачена можливість закриття кримінального провадження як на стадії досудового розслідування, так і під час судового провадження.

Значення закриття кримінального провадження полягає в тому, що: наперед, припиняються кримінально-правові та кримінальні процесуальні відносини; закриття провадження вказує на те, що стадією досудового розслідування виконано всі свої завдання; рішення про закриття кримінального провадження може бути підставою для відшкодування громадяниніві шкоди, завданої незаконними діями органів досудового розслідування, прокуратури і суду; закриття кримінального провадження припиняє дію повноважень компетентних державних органів, а саме слідчого та прокурора; після закриття кримінального провадження слідчого, прокурора обов'язок вжити заходів до усунення наслідків застосування заходів забезпечення кримінального провадження і реалізувати прийняте рішення; з моменту прийняття рішення про закриття кримінального провадження учасники досудового розслідування отримують право на його оскарження.

Однією з проблем у Кримінальному процесуальному Кодексі є те, що не в повній мірі вказані випадки, коли слідчий може за власною ініціативою, самостійно закрити кримінальне провадження на стадії досудового розслідування, що може призвести до неправильної роботи слідчих підрозділів, а саме, у ч. 4 ст. 284 КПК вказано, що слідчий приймає рішення про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9, 9-1 ч.1 ст.284 КПК, якщо в даному кримінальному провадженні жодній особі не повідомлялося про підозру, але не вказано про ч.1 ст. 284 КПК, що слідчий, прокурор зобов'язані закрити кримінальне провадження також у разі, коли строк досудового розслідування, визначений ст.219 КПК України, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру. Тобто КПК України є недосконалим.

Солдатенко О.А.,

доцент кафедри кримінального процесу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС,
кандидат юридичних наук, доцент

Бойко О.В.,

курсант IV курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ НА СТАДІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Держава визнає людину, її права, свободи та законні інтереси найбільшою соціальною цінністю та спрямовує свою діяльність на забезпечення та захист цих цінностей[1]. До таких прав належать право на життя, право на свободу та особисту недоторканість, право на приватне та сімейне життя, свободу кореспонденції, а також багато інших прав, визначених як і Конституцією України, так і міжнародними нормативно-правовими актами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Своє відображення ці права знаходять також і в кримінальному процесуальному законодавстві, зокрема в главі 2 Кримінального процесуального кодексу України (Далі – КПК України), який закріплює засади кримінального провадження.

У випадку коли особа вчиняє злочин, то логічно та справедливо те, що вона має понести відповідальність за це. Діяльність щодо обвинувачення особи покладається на правоохоронні органи, які мають повністю визначити всі обставини кримінального, виявити та дослідити наявні докази. З метою збільшення ефективності розслідування злочинів, а також попередження порушень прав та свобод особи органами досудового розслідування держава вводить особливу форму контролю за діяльністю цих органів. Зокрема, введено посаду слідчого судді, визначення якого наведено в КПК України. Так, слідчий суддя – суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення в порядку, передбаченому КПК, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому ст. 247 КПК, голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду [2]. Також в п.3.2. Рішення Конституційного Суду України № 16-рп/2009 в справі № 1-17/200930 зазначено, що до повноважень судів загальної юрисдикції відноситься судовий контроль за забезпеченням дотримання законності в діяльності правоохоронних органів в період досудового слідства. Метою судового контролю є своєчасне забезпечення захисту та охорони прав та свобод людини та громадянина.

Разом з тим, стаття 206 КПК України визначає загальні обов'язки слідчого судді щодо захисту прав людини, відповідно до якої слідчий суддя може за власною ініціативою здійснити контроль щодо фактів порушення прав людини.

Водночас, Л. Д. Удалова і В. Я. Корсун у своїй праці зазначають, що паралельно зі суддівським контролем за діяльністю правоохоронних органів, існує ще прокурорський нагляд за діяльністю слідчого. Також вони відмітили те, що це два різні поняття, які доповнюють один одного, так під контролем слід розуміти перевірку відповідності наявним правилам, вимогам, а під наглядом розуміється постійна діяльність прокурора щодо пильнування за діяльністю слідчого, забезпечення порядку [3, с. 65-66].

Кримінальним процесуальним законодавством судовому контролю надається дуже значна роль у процесі, зокрема це виражається і в тому, що слідчий залежить від позиції суду в питаннях обрання запобіжних засобів, проведення ряду слідчих (розшукових) дій, адже наприклад обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді, а в окремих випадках без неї, але після проведення обшуку слідчий має звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді.

Доцільним є помітити, що науковці Назаров В. В. та Тракало Р. І. умовно виділяють три форми судового контролю. Перший з них це судовий контроль за клопотанням сторони обвинувачення, який включає в себе зокрема контроль при обранні запобіжного заходу до особи. Другим виступає судовий контроль за клопотанням сторони захисту (контроль при розгляді справ на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування). Третьою формою дослідник визначає судовий контроль за власною ініціативою слідчого судді[4, с. 94].

Так, аналізуючи все вищевикладене можна зробити висновок, що судовий контроль під час досудового розслідування – це дуже важливий елемент правосуддя, адже відповідно до ст. 5 Закону України «Про судоустрій на статус суддів» здійснення правосуддя здійснюється виключно судами [5]. Також треба зазначити те, що судовий контроль необхідний в сучасному демократичному суспільстві, оскільки він впливає на якість захисту прав і свобод кожної людини, навіть злочинця. Але разом з позитивними аспектами судового контролю виникають і деякі негативні. Зокрема до таких можна віднести те, що наявність судового контролю дає можливість слідчому судді зловживати своїми повноваженнями, що може впливати на об'єктивність розслідування. Також, ч. 5 ст. 40 КПК зазначає, що слідчий є самостійним у своїй процесуальній діяльності, але фактично через наявність прокурорського нагляду і судового контролю слідчий стає процесуально залежним.

---

1. Конституція України / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>;

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13;

3. Удалова Л. Д. Суд як суб'єкт кримінально-процесуального доказування : [монографія] / Л. Д. Удалова, В. Я. Корсун. – К.: Вид. дім «Скіф», 2012. – 168 с;
4. Назаров В. В., Тракало Р. І., Судовий контроль у кримінальному провадженні: теоретичні та практичні аспекти / В. В. Назаров, Р. І. Тракало // Європейські перспективи. - 2014. - № 10. - С. 89-95. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_10_17 – 94 с.
5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: Верховна Рада України; Закон від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/page2?nreg=2453-17&find=2&text=%EC%E5%E4%E8%F7%ED%E5&x=0&y=0>.

Соловей Ірина Юріївна

курсант 3-го курсу
факультету економіко-правової безпеки

Науковий керівник:

Біліченко Валерій Віталійович

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ, СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Невід'ємною частиною реформування системи національного публічного права є створення більш ефективних механізмів, спрямованих на адміністративно-правове забезпечення публічної безпеки та порядку. Дослідження цієї проблеми набуває особливого значення й актуальності в умовах реформування правоохоронної системи України та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів.

Що стосується офіційного закріплення терміна «публічний порядок», то вимушені констатувати, що сьогодні в чинному законодавстві його тлумачення відсутнє. Згадка про нього міститься лише в Законі України «Про Національну поліцію», п. 1 ч. 1 ст. 2 якого серед основних завдань поліції називає надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку. Публічний порядок забезпечується завдяки відкритій і прозорій діяльності поліцейських та органів виконавчої влади в особі Міністра внутрішніх справ щодо виконання ним своїх повноважень як керівника, направлених на формування державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки України.

Основним суб'єктом охорони публічного порядку є Національна поліція України. Саме на неї покладається завдання стосовно реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань, організації й координації діяльності правоохоронних органів щодо боротьби зі злочинністю та охорони публічно-

го порядку.

Особливу увагу необхідно приділити аналізу завдань, які мають входити до компетенції суб'єктів охорони публічного порядку. Так, аналіз наукової літератури та чинного законодавства дав нам можливість виокремити такі загальні завдання:

- по-перше, розробка й реалізація нормативно-правових актів у сфері забезпечення публічного порядку та безпеки;
- по-друге, створення умов для сталого й ефективного нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного та іншого забезпечення публічного порядку й безпеки;
- по-третє, здійснення контрольної-наглядової діяльності в зазначеній сфері.

Завдання й функції Національної поліції як складової частини правоохоронної системи України регулюється Законом України «Про Національну поліцію», на прийняття якого вплинула низка політичних, економічних і соціальних чинників, а саме: європейський вибір розвитку України, подальша демократизація суспільного життя, зростання пріоритету загальнолюдських цінностей, утвердження верховенства права тощо. Саме вони поставили на порядок денний необхідність визначити нові завдання щодо реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства й держави від злочинних та інших протиправних посягань, усебічного укріплення публічного порядку й законності [2].

Отже, підсумовуючи викладене вище, ми можемо зробити такий проміжний висновок: під публічним порядком у загальному вигляді необхідно розуміти врегульовану правовими й іншими соціальними нормами певну частину суспільних відносин, які становлять режим життєдіяльності у відповідних сферах, забезпечують недоторканність життя, здоров'я та гідності громадян, власності й умов, що склалися для нормальної діяльності установ, підприємств, організацій, посадових осіб і громадян.

Основним завданням суб'єктів адміністративно-правового забезпечення публічного порядку є забезпечення внутрішнього правопорядку в державі, що передбачає виконання таких функцій: запобігання злочинам та іншим правопорушенням, виявлення, припинення злочинів та інших правопорушень, установа й затримання осіб, які їх учинили; визначення тактики і стратегії забезпечення публічного порядку; профілактика правопорушень; нагляд за додержанням громадянами та посадовими особами підприємств, установ і організацій, незалежно від форм власності, чинного законодавства й нагляд за особами з антисоціальною поведінкою, які перебувають на обліку в поліції.

Ефективна реалізація зазначених завдань залежить від належного нормативного врегулювання відносин публічного порядку певною сукупністю правових і соціальних норм (мова йде передусім про норми адміністративного та кримінального права); належної забезпеченості діяльності правоохоронних органів (Національної поліції, Служби безпеки України, прокуратури, суду тощо), а також громадських організацій у сфері охорони публічного по-

рядку; встановлення дієвих заходів дисциплінарної, адміністративної, кримінальної й інших видів юридичної, а також моральної відповідальності за порушення публічного порядку.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. Змінена та доповнена [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80/page>.

Сорокотяга Валерія Володимирівна

слухач магістратури
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОСТУПКІВ ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК

Одна з головних функцій держави є забезпечення публічного порядку і безпеки. Ця функція входить в коло суспільних відносин між владою та громадянином. Тобто, народ (громадяни), що делегував певні природні функції влади державі, як наслідок очікує від неї забезпечення власної безпеки, що унеможливило б будь-яке порушення їхніх прав.

Для створення таких комфортних, правильних, відповідних правовим постулатам, умов існування суспільства в цілому і кожного громадянина зокрема, держава, її інститути, органи та представники повинні здійснювати ряд комплексних дій, які традиційно мають назву охорона громадського порядку (публічного порядку, правопорядку). Одним із засобів такої охорони є притягнення до відповідальності осіб за порушення норм, які посягають на публічний порядок та безпеку.

Приводами для порушення справ за вчинення адміністративних правопорушень, які посягають на громадський (публічний) порядок можуть бути заяви та скарги громадян, рішення відповідних державних органів, їх посадових осіб тощо. Так, наприклад, якщо аналізувати зміст ст. 173 КУпАП, то можна стверджувати, що приводом для порушення провадження у справі про здійснення дрібного хуліганства є заява потерпілого, або протокол [1].

Слід зазначити, що самого факту вчинення протиправного діяння для притягнення винних осіб до відповідальності недостатньо. Необхідно, щоб такий адміністративний проступок був виявлений компетентним органом

(уповноваженою на те посадовою особою), тобто суб'єктом права, компетенція якого передбачає звичайно можливість здійснення відповідних контролюючих дій і видання актів реагування й актів припинення. Якщо ж факт протиправного діяння стане відомий неналежному суб'єкту, він не матиме юридичного значення, тобто відповідальність за вчинення проступку проти громадського порядку може і не настати (крім випадків, коли відповідне порушення буде виявлено в ході проведення контрольних заходів уповноваженими суб'єктами).

В юридичній науці виділяють фактичні й юридичні (правові) підстави адміністративної відповідальності. Фактичною підставою відповідальності є проступок. Юридичні підстави відповідальності пов'язують з поняттям «склад проступку», під яким розуміють сукупність встановлених законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, що характеризують дію чи бездіяльність як проступок [2, с. 124-127].

Таким чином, відповідальність має місце за наявності складу адміністративного правопорушення (проступку) – системи об'єктивних і суб'єктивних елементів діяння, сконструйованих за чотирма підсистемами, ознаки яких визначені в диспозиціях норм законодавства, що передбачають відповідальність, тобто структурно склад проступку включає в себе, по-перше, чотири підсистеми (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона); по-друге, елементи, які входять до складу підсистеми (вина, мотив, мета є складовими об'єктивної сторони правопорушення), та ознаки елемента складу проступку (наприклад, прямий умисел) [3, с. 51].

Визначаючи наявність складу проступку як об'єктивної необхідності застосування стягнень, законодавець, на жаль, не визначає ні в КУпАП, ні в межах іншого законодавчого акта поняття та сутності його основних елементів чи їх обов'язкових або факультативних ознак. Вважаємо, що це не сприяє створенню єдиного підходу до розуміння вказаних категорій, визначення їх юридичного та фактичного змісту, практичного застосування під час вирішення питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності, хоча вказані проблеми традиційно порушуються юридичною наукою.

Слід зазначити, що жоден елемент складу адміністративного проступку проти громадського порядку не є сам собою достатньою підставою для притягнення особи до адміністративної відповідальності. Лише одночасна наявність усіх об'єктивних і суб'єктивних ознак створює склад порушення й є підставою для застосування передбачених законодавством адміністративних санкцій. Разом із тим така взаємна залежність об'єктивних і суб'єктивних ознак не вказує на їх несаможиттєвість, а навпаки, лише доведення наявності кожного елемента створює основу відповідальності. Отже, наявність усіх елементів складу проступку, їх доведеність, а так само відсутність обставин, які звільняють особу від відповідальності, є тією підставою, що робить відповідальність правопорушника можливою та такою, що повинна мати місце [4, с. 56].

Аналіз змісту КУпАП дозволяє визначити такі умови настання відпові-

дальності: вчинення протиправних дій, що становлять об'єктивну сторону конкретного проступку проти громадського порядку; вчинення відповідних протиправних діянь належним суб'єктом – особою, яка досягла віку відповідальності, є осудною та не діяла у стані крайньої необхідності чи необхідної оборони. Якщо закон за вчинення окремих протиправних діянь визнає можливим притягнення до відповідальності спеціального суб'єкта, то особа, крім загальних ознак, має володіти також спеціальними ознаками суб'єкта правопорушення (посадова особа, військовослужбовець, працівник банку, водій тощо); доведеність вини особи, яка вчинила відповідне протиправне діяння; вчинення дій, які визнані як такі, що посягають на охоронювані законом блага.

Кількість проступків проти громадського порядку, що вчиняються суб'єктами права, є надзвичайно великою. Тому необхідність удосконалення законодавчого закріплення поняття та структурних елементів складу проступків, їх обов'язкових і факультативних ознак не викликав сумнівів, адже за кожною справою криється конкретна особа. І лише встановлення всіх елементів складу проступку проти громадського порядку, доведеність вини правопорушника дозволяють назвати особу винною у вчиненні протиправного діяння та застосувати передбачені законом санкції чи заходи впливу. Стягнення накладаються компетентними органами і посадовими особами шляхом видання спеціальних індивідуальних актів управління, що мають примусовий характер. Примусовий вплив повинен бути справедливим, відповідати характеру проступку й особи правопорушника. Його тяжкість залежить від тяжкості проступку.

Серед найбільш дієвих адміністративних стягнень за вчинення правопорушення, що посягають на громадський порядок можна назвати: штраф та адміністративний арешт. У юрисдикційній практиці штраф – домінуючий вид стягнення. Насамперед це пояснюється тим, що він передбачений як єдиний або альтернативний захід за більшість проступків проти громадського порядку. Штраф у сфері адміністративних проступків, що посягають на громадський порядок, передбачається за вчинення правопорушень передбачених низкою статей 173-184 КУпАП.

В свою чергу, за чинним законодавством адміністративний арешт передбачається за вчинення таких проступків, як дрібне хуліганство (ст. 173); розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (ч. 3 ст. 178) [1].

Що стосується процесуального критерію відмежування адміністративного проступку, що посягає на громадський порядок від кримінальних правопорушень є те що, він пов'язаний лише з процесуальним порядком розгляду справ. Перші розглядаються за правилами адміністративного провадження, а інші – за правилами кримінального судочинства (досудового розслідування). Також слід врахувати й те, що кримінальні проступки мають судову юрисдикцію та являються предметом регулювання кримінального законодавства.

Більш ефективному розмежуванню адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення проступків, що посягають на громадський порядок мож-

на вважати розвиток інституту кримінального проступку зокрема передачі частин адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок до кримінальних проступків, тобто криміналізація таких протиправних діянь.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
2. Щербина Є.М. Класифікація складів адміністративних правопорушень правил благоустрою територій населених пунктів. Право і суспільство. 2010. № 2. С. 94-100.
3. Битяк Ю.П., Зуй В.В. Административное право Украины (Общая часть). Учебное пособие. Х.: ООО Одиссей, 1999. 224 с.
4. Миколенко А.И. Административный процесс и административная ответственность в Украине: учеб. пособ. Х.: Одиссей, 2014. 272 с.
5. Лук'янець Д.М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку. Монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 220 с.

Степанюк Руслан Леонтійович

доктор юридичних наук, професор,
провідний фахівець з організації наукової роботи
Харківського НДЕКЦ МВС України;
професор кафедри криміналістики
та судової експертології факультету № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ ЯК РОЗДІЛУ НАУКИ

Обрання Україною демократичного європейського шляху подальшого розвитку зумовлює потребу втілення реформ у різних сферах. Потребують перегляду й усталені наукові погляди на сутність і структуру криміналістичної науки, складовою частиною якої є криміналістична техніка. Водночас цей розділ поступово відстає за рівнем розвитку порівняно з іншими складовими: криміналістичною тактикою і криміналістичною методикою. Як відомо, у теорії вітчизняної криміналістики прийнято виокремлювати традиційні та нетрадиційні галузі криміналістичної техніки. При цьому в більшості підручників з криміналістики викладено матеріали лише щодо перших, до яких відносяться: 1) загальні положення криміналістичної техніки; 2) судова фотографія та відеозапис; 3) трасологія; 4) судова балістика та криміналістична вибухотехніка; 5) техніко-криміналістичне дослідження документів; 6) криміналістичне дослідження письма; 7) ідентифікація людини за ознаками зовнішності; 8) кримінальна реєстрація. Ці розділи є загальновизнаними. У свою чергу до числа нетрадиційних галузей у науковій літературі віднесено криміналістичну мікрологію, криміналістичну вибухотехніку, криміналістичне зброєзнавство, криміналістичне дослідження речовин та матеріалів, криміна-

лістичну фоноскопію, судову одорологію, техніко-криміналістичне дослідження електронних носіїв інформації.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що, з одного боку, очевидно є доцільність подальшого розвитку системи криміналістичної техніки шляхом включення до неї нових розділів, які відображають актуальні потреби практики протидії злочинності. З іншого боку розвиток цих нових галузей гальмується через дефіцит вітчизняних наукових досліджень у даній сфері. Однією з причин такого становища видається спірне уявлення про криміналістику як науку, що має виключно правову (юридичну) природу. Майже сімдесят років панування в нашій країні такої концепції призвели до того, що нині для фахівців з природничих і технічних наук досить складно «офіційно» здійснювати наукові пошуки у галузі криміналістики, оскільки формально вони не мають вищої освіти відповідного профілю. На нашу думку, подальший розвиток та удосконалення системи та змісту цього розділу науки передусім вимагає перегляду загальноприйнятих підходів до природи і структури криміналістики в цілому з урахуванням світових тенденцій.

В даному сенсі слід відзначити, що криміналістична техніка в розвинених країнах трактується як природничо-технічна дисципліна. Якщо прослідкувати історію становлення всієї криміналістики в Україні неважко побачити, що вона, обравши за радянських часів німецький шлях, фактично об'єднала дві сфери – кримінальну техніку (переважно природничо-технічну) та кримінальну тактику (переважно юридичну). При цьому в ХХ столітті в СРСР та багатьох країнах соціалістичного табору найбільш активно розвивалась юридична частина, що призвело до створення криміналістики лише як науки про розслідування, система якої була побудована за зразком Г. Гроса і недалеко відійшла від концепції останнього.

У другій половині минулого століття з криміналістики виокремилась судова експертиза (судова експертологія), яка теж нерідко розглядається як юридична дисципліна, що є дуже сумнівним. Хоча, слід підкреслити, що саме в межах цієї галузі зараз в Україні розвиваються дослідницькі (лабораторні) технології різних видів судових експертиз. У цьому зв'язку цікаво відмітити, що згідно відомчої інструкції до числа криміналістичних експертиз, крім досліджень за традиційними розділами криміналістичної техніки, віднесено такі види як: експертиза матеріалів, речовин та виробів та біологічна. Такий підхід видається в цілому вірним, але ж і материнська наука, тобто криміналістика, повинна мати у своїй структурі вищенаведені складові.

У західних країнах моделі криміналістики значно відрізняються між собою, проте, у порівнянні з колишніми радянськими республіками, в них набагато більше розвинена саме природничо-технічна частина даної науки.

Наприклад, на відміну від пострадянських країн, у Німеччині криміналістична техніка трактується як природничо-технічна частина криміналістичної науки, яка розробляє науково-технічні засоби і методи пошуку, виявлення та дослідження слідів злочину й інших речових доказів. При цьому до її структури

включено основні розділи, що вміщують актуальні досягнення природничих і технічних наук до вирішення завдань судочинства. Особливо слід відзначити найбільш вагомі для даної сфери положення хімії (дослідження наркотиків, інших сильнодіючих речовин), біології (дослідження ДНК) та комп'ютерних наук (апаратні та програмні дослідження), які в Україні до складу криміналістичної техніки частково не входять зовсім, а частково відносяться до розділу криміналістичного дослідження матеріалів, речовин і виробів.

У США та інших країнах англо-американської системи права, як відомо, криміналістика як окрема наука не розвивається. Водночас існують дві самостійні галузі, зокрема, Forensic Science (судова наука природничо-технічної природи) та Criminal Investigations (гуманітарна наука про кримінальне розслідування).

Загальноновизнаної структури Forensic Science в США немає. Переважно в ній представлено такі розділи, як: загальні питання, обстеження місця події та збір речових доказів, дослідження волосся, волокон, текстилю, скла, фарби, пилку і спор, дактилоскопія, ДНК-дослідження, ідентифікація ліків і токсикологія, дослідження крові, аналіз почерку та підроблених документів, встановлення причини, часу та механізму смерті, дослідження ґрунту, судова антропологія, дослідження слідів ніг, взуття, зубів, слідів транспортних засобів, дослідження знарядь та інструментів, балістика, судові інженерні науки, хімічні дослідження наркотичних засобів, дослідження комп'ютерної техніки та цифрових носіїв тощо. Отже, Forensic Science є сукупністю судових наук, тобто за прийнятою в Україні класифікацією до її складу можна віднести криміналістичну техніку (частину криміналістики) і судову експертологію.

У свою чергу Criminal Investigations (кримінальне розслідування) являє собою соціально-гуманітарну науку, що містить положення щодо дій поліції та прокуратури під час розслідування злочинів і підготовки справи для здійснення обвинувачення в суді. До змісту відповідних посібників американські науковці включають окремий розділ, присвячений ролі Forensic Science у розслідуванні, зокрема, в дослідженні слідів та інших речових доказів. При цьому важливе місце віднесено тим розділам, які в Україні входять до складу криміналістичної техніки, зокрема дослідженню матеріалів, речовин і виробів, дактилоскопії, балістиці, трасології, судовій фотографії та відеозапису тощо. Особливо слід підкреслити, що в сучасній літературі з проблем кримінального розслідування, так само, як і в судовій науці, виокремлено розділи, присвячені збиранню та дослідженню ДНК.

Таким чином, не дивлячись на певні відмінності у структурі судової науки в різних джерелах, можна стверджувати, що такі вагомі для практичної діяльності з виявлення, розкриття та розслідування злочинів напрями як судова генетика та судова хімія (в аспекті дослідження ДНК, дослідження наркотичних засобів, психотропних та інших хімічних речовин), а також дослідження комп'ютерної техніки та цифрових носіїв інформації в США, як і в Німеччині, є обов'язковими дисциплінами відповідної галузі знань, тобто криміналістики.

Враховуючи вищевикладене можна дійти до висновку, що подальший

розвиток наукових засад, структури та змісту криміналістичної техніки в Україні має відбуватись з огляду на досягнення передових країн світу, особливо Німеччини, оскільки вітчизняна криміналістика виникла і тривалий час розвивалась за відповідною моделлю. У структурі криміналістичної техніки першочергову увагу необхідно приділяти розвитку нових галузей, особливо, криміналістичному дослідженню ДНК, криміналістичному дослідженню наркотичних речовин та криміналістичному дослідженню електронних носіїв інформації. Ці напрями у сучасному світі є одними з найбільш затребуваних у практиці протидії злочинності. Але в Україні вони до цього часу фактично не сформовані як складові криміналістичної техніки і розвиваються лише у межах судової експертології, переважно, в дослідницькому (лабораторному) аспекті. При цьому відповідні польові засоби і методи взагалі залишаються без уваги, а в підручниках та навчальних посібниках з криміналістики такі теми не висвітлюються, що створює враження про застарілість всієї вітчизняної криміналістичної науки.

Таус Максим Марович
аспірант кафедри
кримінального процесу ДДУВС
суддя Ленінського районного суду
м. Дніпропетровська

Науковий керівник:
Рогальська Вікторія Вікторівна
докторант кафедри
кримінального процесу ДДУВС,
кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПОЗОВУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ НА ПІДСТАВІ УГОДИ ПРО ПРИМИРЕННЯ МІЖ ПОТЕРПЛИМ ТА ОБВИНУВАЧЕНИМ

Стаття 3 Конституції України встановлює головним обов'язком держави утвердження і забезпечення прав і свобод людини [1]. Із цього випливає, що процесуальна діяльність суду при здійсненні кримінального судочинства має бути спрямована на реальне забезпечення прав і законних інтересів учасників цього провадження.

Охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження та забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду є основними завданнями кримінального провадження, визначеними у статті 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК) [2]. Проте, реалізація зазначених завдань стала можли-

вою лише із запровадженням сучасних міжнародних стандартів судочинства, які до цього не були притаманні кримінальному процесу України, одним з яких є кримінальне провадження на підставі угод.

Натомість, у процесі практичної реалізації цього інституту виявлена певна неузгодженість норм КПК, що регулюють питання вирішення судом цивільного позову, зокрема у кримінальному провадженні на підставі угоди про примирення.

Стаття 468 КПК передбачає можливість укладення у кримінальному провадженні два види угод: угоду про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим та угоду між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості. Обидва види угод мають спільну мету процесуального спрощення розгляду справ та зменшення навантаження на систему правосуддя, але принципово відрізняються між собою як суб'єктним складом її сторін, так і функціональним призначенням.

У КПК не міститься окремого визначення поняття «угоди в кримінальному провадженні». В науковій літературі угоду про визнання винуватості визначають здебільш як досягнутий у процесі домовленостей між стороною обвинувачення та стороною захисту компроміс на взаємовигідних для обох сторін умовах щодо вирішення кримінально-правового конфлікту [3]. Погоджуючись з цією думкою можна зазначити, що угода про примирення це також компроміс, досягнутий за наслідками домовленостями між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим на взаємовигідних умовах з метою вирішення кримінально-правового конфлікту.

Визначені у ст. 471 КПК вимоги до змісту угоди про примирення, на відміну від угоди про визнання винуватості, передбачають зазначення у такій угоді, окрім загальних складових елементів, спеціальні умови про розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням та строк її відшкодування.

Отже, угода про примирення між потерпілим та обвинуваченим, надає потерпілому реальну можливість забезпечити право на відшкодування заподіяної йому шкоди, шляхом включення до умов угоди положень, що зобов'язують обвинуваченого її відшкодувати у встановленому розмірі та визначені строки.

Натомість, укладання угоди про примирення не виключає наявність цивільного позову потерпілого до обвинуваченого у цьому ж кримінальному провадженні, оскільки такий позов може бути пред'явлений до укладання угоди і передачі її на розгляд суду.

У такому випадку такий позов втрачає свій правовий сенс, оскільки правовідносини між потерпілим та обвинуваченим стосовно відшкодування шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, переходять в іншу площину, а реалізація права потерпілого на відшкодування шкоди забезпечується спеціальними нормами КПК, якими регулюється інститут угод у кримінальному провадженні.

Але, на відміну від кримінального провадження на підставі угоди про ви-

знання винуватості, наявність пред'явленого потерпілим цивільного позову у кримінальному провадженні до укладання ним з обвинуваченим угоди про примирення, на нашу думку, не утворює підстави для відмови у її затвердженні, оскільки це не буде порушувати прав, свобод чи інтересів інших осіб, зокрема потерпілого, у зв'язку з тим, що право потерпілого на відшкодування шкоди буде забезпечено відповідними умовами угоди про примирення.

Свобода вибору поведінки сторін кримінального провадження дає змогу повною мірою реалізувати свої процесуальні функції і використати передбачені законом способи процесуальної самореалізації [4]. Для забезпечення цієї важливої умови кримінального судочинства, при розгляді кримінального провадження на підставі угод, рівно як і при загальному розгляді кримінального провадження, судом мають бути забезпечені принципи змагальності та диспозитивності кримінального процесу, закріплені у ст.ст. 21 та 26 КПК.

Отже, розглядаючи у судовому засіданні угоду між потерпілим та обвинуваченим про примирення, суд, на нашу думку, в обов'язковому порядку має з'ясувати чи пред'являв потерпілий цивільний позов до обвинуваченого. У разі встановлення що такий позов пред'явлений, суд, має роз'яснити потерпілому його право на відшкодування шкоди, заподіяної злочину в порядку виконання угоди про примирення, згідно її умов або на підставі судового рішення, прийнятого за наслідками розгляду цивільного позову, в залежності від доведеності його підстав та розміру, а також з'ясувати яким саме правом потерпілий бажає скористатися.

У разі підтримання потерпілим укладеної ним угоди про примирення, суд, при відсутності інших підстав для відмови у затвердженні цієї угоди, має затвердити її, ухваливши вирок на підставі угоди про примирення. При цьому, суд не вправі вирішувати по суті цивільний позов, отже у такому випадку позовні вимоги підлягають залишенню без розгляду.

Підтримання потерпілим свого цивільного позову, поданого до обвинуваченого, на нашу думку, вказує на те, що примирення між сторонами не досягнуто, оскільки між ними залишається невирішений спір щодо майнової та/або моральну шкоди. У такому випадку угода про примирення, укладена між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим підлягає відмові у її затвердженні на підставі п. 4 ч. 7 ст. 474 КПК, оскільки існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, або сторони не примирилися.

Висновки. Процесуальне законодавство, в частині, що унормовує процедури здійснення кримінального провадження на підставі угод, підлягає суттєвому вдосконаленню.

Аналізуючи вищезазначені проблемні питання, можна дійти висновку, що розгляд цивільного позову у кримінальному провадженні і прийняття судового рішення по його суті одночасно з розглядом угоди про примирення видається неможливим, оскільки наявність у кримінальному провадженні цивільного позову, який підтриманий потерпілим (цивільним позивачем) обумовлює наявність спору між потерпілим та обвинуваченим і вказує на ві-

дсутність примирення між ними.

Разом з цим, в якості шляхів подолання прогалин у процесуальному законодавстві, що регулює процедури здійсненні кримінального провадження на підставі угод, зокрема що стосуються процесуальних питань розгляду цивільного позову, доцільно ініціювання внесення змін до ст. 474 КПК, якими передбачити обов'язок суду, при розгляді угоди про примирення у кримінальному провадженні, з'ясувати чи пред'явлений потерпілим цивільний позов до обвинуваченого та чи підтримує він його, а також передбачити відповідні процесуальні наслідки у разі наявності цивільного позову у кримінальному провадженні.

Окрім того, вважаємо доцільним ініціювати зміни до ст. 129 КПК, якими передбачити імперативну норму, згідно якої суд залишає цивільний позов без розгляду у разі затвердження угоди про примирення.

Вважаємо, що у разі внесення запропонованих змін до кримінального процесуального законодавства України, зазначені у цій статті прогалини будуть усунені, що позитивно відобразиться на судовій практиці з розгляду кримінальних проваджень на підставі угод.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 17.10.2019).

2. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітн. 2012 р. № 4651- VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 17.10.2019).

3. Дьомін Ю. Інститут угод у кримінальному провадженні: важливі аспекти правозастосування. Вісник національної академії прокуратури України. 2013 № 4. С. 11-18.

4. Кримінальне процесуальне право України: навч. посібник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 774 с.

Тимофєєв Володимир Павлович,
старший викладач кафедри
тактико- спеціальної підготовки
Савела Єлизавета Андріївна
курсант 4 курсу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОДЕРЖАННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ

Поліцейським під час виконання своїх службових обов'язків досить часто доводиться застосовувати вогнепальну зброю. Ризики у її застосуванні є досить великими та можуть нанести шкоду іншим людям, тваринам та предметам.

У частині 1 статті 46 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу. У частині 5 статті 46 зазначено, що поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після попередження про необхідність припинення протиправних дій і намір використання заходу примусу, визначеного цією статтею. У частині 4 зазначено, у яких випадках поліцейський має право застосовувати вогнепальну зброю з попередженням, а в частині 6 – без попередження [1].

Офіційно на озброєнні поліцейського Національної поліції України знаходяться пістолети Форт-12, Форт-17, ПМ. Тактико-технічні характеристики вказують на те, що при пострілі з цих пістолетів вбивча сила кулі зберігається до 300–350 метрів.

Більшість випадків застосування вогнепальної зброї поліцейськими пов'язана із вогнем на відстані до 10 метрів. В таких умовах куля, потрапивши в тіло правопорушника, пробиває його наскрізь і продовжує рух, зберігаючи вбивчу силу як мінімум ще 100 метрів, а на цій дистанції можуть бути вражені інші люди.

Під час навчання у вищих навчальних закладах, що готують майбутніх правоохоронців, здобувачам освіти надають теоретичну та практичну базу щодо поводження з вогнепальною зброєю. Щоб бути впевненим в своїх діях, необхідно виконувати все відповідно до закону, а тож потрібно його вивчати та застосовувати на практиці.

Поліцейський може нашкодити не тільки своєму здоров'ю чи життю, а й інших людей чи тварин, пошкодити сторонні предмети та речі. Через незнання заходів безпеки при поводження з вогнепальною зброєю, незнання законних підстав її застосування та використання, поліцейський буде нести службу чи кримінальну відповідальність за свої вчинки.

Навчальним закладам, що готують майбутніх правоохоронців слід приділяти більше уваги на знання ними матеріальної частини вогнепальної зброї, знання заходів безпеки та підстав застосування та використання зброї, проводити більше практичних навчань з вогневої підготовки, детальніше перевіряти знання здобувачів освіти.

Отже, працівникам поліції, за якими закріплена вогнепальна зброя, необхідно дотримуватися нормативно-правових актів, законів та наказів, які були прийняті на законодавчому рівні для забезпечення власної безпеки під час охорони публічного порядку та безпеки.

---

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 58-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 43.

Tynyshbayeva A.A., d.s.s.
Imannusayev A.A., undergraduate

**TO THE QUESTION OF DEFINITION OF SOME CONCEPTS
USED AS SIGNS OF THE OBJECTIVE PART OF CRIMES
AGAINST SEXUAL INVIOABILITY OF MINORS**

In the last decade, there has been a widespread increase in sexual offences against minors. This is becoming a global problem for humanity, as the victims are vulnerable-people who, because of their age, can not protect themselves from criminal attacks. In accordance with the Constitution of the Republic of Kazakhstan - childhood is protected by the state, being one of the fundamental values recognized and protected by the state. One of the forms of state protection of children is the criminal law protection, which should prevent any violence against children.

The necessity of studying the criminal-legal measures for combating crimes against sexual inviolability of minors due to the fact that in January 1st of 2015 introduced a new criminal code of the Republic of Kazakhstan (*hereinafter CC RK*), which significantly strengthened criminal responsibility for this category of crimes. In this connection, there is a question of clarification of signs of the objective party of the considered crimes, definition of some concepts used in texts of dispositions of articles about crimes against sexual inviolability of minors.

In accordance with paragraph 42 of article 3 of the Criminal code of the Republic of Kazakhstan, crimes against the sexual inviolability of minors include acts provided for in articles: 120 (rape); 121 (violent acts of sexual nature); 122 (Sexual relationship or other actions of sexual nature with person, not reached the age of sixteen); 123 (coercion to sexual relations, sodomy, lesbianism or other actions of a sexual nature); 124 (corruption of minors) [1].

The object of criminal and legal protection of the offences provided for in the list of articles of the criminal code is the sexual inviolability of minors. When considering the objective side of crimes against the sexual integrity of minors, questions arise regarding the crime under article 120 of the criminal code. In accordance with the criminal code "Rape, in other words sexual relationship with application of action of force and with threat of its application to injured person or other persons or with the use of helpless state of injured person" [1]. The Supreme court of the Republic of Kazakhstan gives some clarification to clarify the concept of "rape": "rape should be understood as sexual intercourse in a natural form with a female person against or against his will, committed with violence or with the threat of violence to the victim or other persons, or using the helpless state of the victim" [2].

When considering the objective side of all other offenses of this category, questions arise related to the legal interpretation of the key concepts used in the disposition of these articles. Article 121 of the criminal code provides for criminal

liability for violent acts of a sexual nature, which are recognized as the following acts: "Sodomy, lesbianism or other acts of a sexual nature with the use of violence or with the threat of its use to the victim or to other persons or using the helpless state of the victim" [1].

Sodomy, lesbianism, other acts of a sexual nature has crucial legal importance. The official interpretation of the Supreme court of the Republic of Kazakhstan is: "Actions committed for the purpose of satisfying sexual passion and committed under the same circumstances in an unnatural form with persons of female or male sex (lesbianism, sodomy, etc.) should be considered other violent acts of a sexual nature"[2]. At the same time, in part one of article 121 of the criminal code it is fixed: "Sodomy, lesbianism or other actions of a sexual nature....". As we can see, in the criminal code sodomy and lesbianism are defined as alternatives to other acts of a sexual nature. At the same time, the explanations of the Supreme court suggest that we recognize them as equivalent actions.

In studies, sodomy is considered as penetration of the penis of one male person into the anus of another male person[3, 896-904; 4, 500; 5]. Lesbianism does not have one form of expression [3, 896-904] and is understood as homosexual acts between women [6, 324; 7, 18; 8, 105-106; 5; 9, 22]. To other actions of sexual nature belong some forms of sexual contact between man and woman: oral, anal sex, penetration with hand, with some object in genital organ and others. [5]. As well as all forms of sexual contact other than lesbianism, sodomy and sexual intercourse [10, 185; 11, 5-612; 170-175]. As can be seen from the analysis, there is no unity in legal science regarding the content of this category. Sodomy, lesbianism and other sexual acts have different from each other, independent content.

Article 124 of the criminal code (corruption of minors) provides for criminal liability for "committing depraved acts without violence against obviously a minor (juvenile)"[1]. Article 23 of the Civil Code of the Republic of Kazakhstan recognizes children under the age of fourteen as juvenile victims. The Supreme court clarified that the responsibility comes only in cases when "the perpetrator before committing the crime was aware of the age of the victims. Discrepancy of physical development of appearance of victims to their actual age is subject to an assessment in aggregate with other data testifying to awareness of guilty of true age of victims"[2]. However, what is meant by "depraved actions" is not clearly defined. At the etymological level, the term "debauchery" is interpreted in different ways [13, 14]. The criminal law doctrine distinguishes depraved acts into two types: physical and intellectual [15,156-159; 16; 17, 120-123]. There is another classification of depraved actions: depraved actions contact and non-contact [3, 896-904]. According to this position as obligatory signs of the concept "depraved actions" have the orientation on satisfaction of sexual passion of the guilty person, excitation of sexual desire at the victim what is not sexual intercourse, sodomy, lesbianism [18, 112; 15, 156-159].

The practice of law enforcement requires unambiguous, specific definitions of legal concepts. In this regard, in our opinion, it is necessary to carry out their legal differentiation for what:

a) exclude from the first paragraph of the Normative resolution of the Supreme Court of the Republic of Kazakhstan dated 11 may 2007 № 4 "About some questions of qualification of crimes related to rape and other violent acts of a sexual nature" the following text: "acts committed with the purpose of satisfaction of sexual passion and committed in the same circumstances in an unnatural form with individuals a man or a woman (lesbianism, sodomy, etc.), should be considered other violent acts of a sexual nature".

b) complete the first paragraph of Normative resolution with the following clarification: homosexuality is a sexual contact between men, through the introduction of the penis of the active partner to the anus of the passive partner (per anus); lesbianism - sexual contacts between women, committed to satisfy the sexual desire by simulating sexual intercourse, which involved the sexual organ of at least one of the partners; other actions of a sexual nature are recognized all kinds of forms of sexual contact, other than lesbianism, sodomy and sexual intercourse, used as a way to satisfy the sexual desire between persons of different sexes, consisting in the impact on the genitals; depraved actions are actions aimed at satisfying the sexual passion of the guilty person and consist in manipulations of a sexual nature, such as the demonstration of their genitals, any manipulations with them in the conditions of the attention of a particular victim attracted to this event, indecent touching (stroking the genitals), declination to masturbation, etc.

1. Criminal code of the Republic of Kazakhstan dated July 3, 2014 \ \ Electronic resource: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000226>.

2. Normative resolution of the Supreme Court of the Republic of Kazakhstan dated May 11, 2007 №4 "On certain issues of qualification of crimes related to rape and other violent acts of a sexual nature" \ \ Electronic resource: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000226>.

3. Bimbinov A. A. Rape and violent acts of a sexual nature: the quality of the law and issues of qualification \ \ All-Russian journal of criminology. 2018. T. 12. №6. Pp. 896-904.

4. Avdeev M. I. Course of forensic medicine / M. I. Avdeev. - M., 1959.

5. Criminal code of the Russian Federation with comments (2019) \ \ Source: <http://ukodeksrf.ru/ch-2/rzd-7/gl-18/st-132-uk-rf>

6. Kon I. S. Introduction to sexology / I. S. Kon. - M.: Medicine, 1989. - 336 PP.

7. Foster J. H. Sex Variant Women in Literature / J. H. Foster. - Philadelphia: Naiad Press, 1985. - 412 p.

8. L. M. Diamond, Sexual Fluidity: Understanding Women's Love and Desire / L. M. Diamond. - Cambridge: Harvard Univ. Press, 2009. - 327 p.

9. Andreeva L. A. Qualification of rapes. - St. Petersburg, 1999.

10. Criminal law. The special part/under the editorship of I.Y. Kozachenko, Z. A. Neznamova, G. P. Novoselov. - Moscow: Norma, 2001. - 960 PP.

11. Kotelnikova E.A. Violent encroachments on sexual freedom and sexual inviolability: criminal law characteristics and problems of qualification: abstract. dis. ... Candidate of law sciences: 12.00.08 / E. A. Kotelnikova. - N. Novgorod, 2007. - 30 p.

12. Sergeenko N. L. On the definition of concepts in the qualification of sexual violence \ \ Problems of strengthening the rule of law and order: science, practice, trends. 2009. №1. Pp. 170-175.

13. Dahl's explanatory dictionary. V.I.Dahl. 1863-1866.\ \ <https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc2p/344026>

14. Explanatory dictionary of the Russian language Ushakov. 2012.\ \

<https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc2p/344026>.

15. Oberemchenko A. D. the Concept of sexual abuse // Society and law. - 2013. - №3 (45). - Pp. 156-159.

16. Borchashvili I. S. Commentary to the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan (Special part)\\ https://zakon.uchet.kz/rus/docs/T9700167_1_.

17. Pestereva Yu. S., Chekmezova E. I., Shaglanova A. N. Objective side of depraved actions: problems of determining the content of constitutive features \\ Bulletin of Economics, law and sociology. 2015. №1. Pp. 120-123.

18. Kapinus O. S., Dodonov V. N. Responsibility for pornography in modern criminal law // Law and politics. - 2006. - №12. - Pp. 112.

Tynyshbaeva A. A., d.s.s.

Shaimerdenov A. K., undergraduate

PREVENTION OF SUICIDAL INTENTIONS AS A FORM OF PUBLIC SAFETY

Currently, suicide is an international problem.

Suicide as a social phenomenon is caused by many factors (*job cuts, unemployment, lack of money, illness and disability, etc.*). Personal experience of crisis social and psychological States can lead to loss of meaning of life. Trying to distract from experiences, to reduce the emotional sufferings some people resort to self-destructive forms of behavior: drug addiction, alcoholism, game addictions. These include suicide.

According to the world health organization (WHO), approximately 800,000 people worldwide commit suicide each year. Suicide is the second leading cause of premature death among adolescents and youth aged 15-29 years. Among the adult population, there are more than 20 people who have attempted suicide for every person killed by suicide. Experts estimate that 76% of all suicides occur in low-and middle-income countries [1].

The analysis for 2018 year in Kazakhstan shows that the causes of suicide attempts are [2]:

loneliness (*with a sense of rejection*) - 21 (6,3%);

severe financial situation- 2 (0,6%);

disadvantaged housing conditions- 2 (0,6%);

conflict relations: with relatives- 35 (10,6%);

with spouse- 3 (0,9%);

with parents- 40 (12,1%);

at the place of study- 8 (2,4%);

loss (*death*) of a loved one- 2 (0,6%);

severe somatic diseases- 1 (0,3%);

loss of social status- 2 (0,6%);

fear of punishment, shame (*criminal responsibility*) - 1 (0,3%);

reasons not established- 117 (35,5%);

other – 114 (34,6%).

Among all cases of suicide, a high level is observed among children. Particular importance in the presence of suicidal tendencies of minors is the factor of "suggestive influence of suicide as an example." For the most part, the example is the "inner circle" of a teenager (*parents, brothers or sisters, friends or neighbors*), but also the reason may be incorrect coverage of the topic of suicide in the media. A great danger for a teenager is the repeated threats of parents to commit suicide, especially in connection with divorce. It is not uncommon for children to realize their parents' suicidal intentions.

The risk factor may be published in the media (*newspapers, television and radio*) information about suicides, for adolescents in difficult life situations, this may be the reason that can push them to commit suicide. Currently, information about the various ways of committing suicide can be freely found on the Internet, which is also a risk for imitation.

The study of the causes of childhood suicides and suicide attempts shows that one of the factors of influence is the availability of the internet and social networks. Given that adolescents are willing to join the reference groups, the researchers note that children began to commit cluster suicides in a similar way in a short period of time. The psychological characteristics of adolescence, impressionability and aptitude for imitation affect the fact that they become easy victims of provocative online programs and social networks in which suicide cases are published.

This allows adolescents to become familiar with information that cultivates a "beautiful death" and carefully outlines the way to a beautiful end to life. Suicidal teenagers easily make the decision to die, because suicide is presented to them as a way to solve problems.

One example, suicidal internet games "Blue whale" and "Silent house" in which the idea of suicide is promoted. To attract teenagers, they are invited to join the game, the finale of which is to commit suicide. At the same time, the moderators of the game have information about the invited player, necessary to exert an emotional influence on the immature child's psyche. At the beginning of the game are given simple tasks, such as "get out of school" and so on, but the last task is already associated with a fatal outcome, for example, "jump from the roof of the building", "drink vinegar" and others. In this regard, in Kazakhstan for two years closed more than 300 groups and communities in social networks related to suicidal topics [3].

In order to combat such a phenomenon as suicide, the coordinated work of the entire state apparatus is necessary. Suicides can be prevented. A comprehensive multisectoral suicide prevention strategy is a key to the effectiveness of national measures. The key method of combating the problem of suicide in society is the adoption of a national strategy. In recent decades, especially since 2000, a number of countries have developed national suicide prevention strategies. Such strategies are known to exist in 28 countries, demonstrating their commitment to addressing this critical issue [4].

Today, the world is undergoing global changes. In developing countries, the modernization of all spheres of activity is in full swing, such a phenomenon should also cover the issues of combating suicidal tendencies of people.

In this regard, it is necessary to pay special attention to preventive work in this direction, namely:

- to carry out active information work with the population about inadmissibility of occurrence and distribution of this type of act, including with parents, for the purpose of increase of their responsibility for life and safety of the child;

- strengthen the responsibility of health services for accompanying children at high risk of suicidal behavior;

- to work out the issue of universal opening on the basis of medical outpatient clinics of mental health offices, both for adults and children;

- actively develop a network of family and childhood support centers, crisis centers, offices of social and psychological assistance, family counseling, etc., especially in areas with a disadvantaged situation of suicide among children and youth;

- meetings of the working groups to do individual analysis of each case of suicide of a minor (*within 14 days of the date of suicide*), with the participation of a psychiatrist, representative of the Commission on minors' Affairs, psychologist, teacher, social worker, representative of parent groups and law enforcement agencies.

For a more extensive application of preventive measures, we consider it necessary to consider experience of foreign countries, but also former Soviet republics on the prevention of suicide, and in the future, taking into account cultural characteristics to find application of the state program in the country.

Summarizing all the above, we believe that suicide as a phenomenon poses a huge threat to public safety. Suicidal intention comes from the subjective component of perception and assessment of the life situation, stem from the impossibility of resolving the conflict due to the peculiarities of personal development, the complexity of the family and social environment. Suicide is a negative phenomenon and it is necessary to develop ways of prevention, the possibility to provide assistance in resolving the conflict at the pre-suicide stage, without bringing the case to suicide.

---

1. Full version of the report of the expert group for the UN children's Fund (UNICEF) in the Republic of Kazakhstan "Assessment of suicide prevention in Kazakhstan: East Kazakhstan and Kyzylorda regions (<https://www.unicef.org/kazakhstan/media/706/file>) - internet source;

2. Statistical report of the form №1-M of the Committee for Legal statistics and special accounts of the Prosecutor General's office of the Republic of Kazakhstan "Report on the registered crimes and results of activity of bodies of criminal prosecution for 12 months of 2018 year";

3. In Kazakhstan for two years closed more than 300 suicidal groups in social networks (<http://today.kz/news/proisshestviya/2017-02-08/735767-v-kazahstane-za-dva-goda-zakryili-bolee-300-suitsidalnyih-grupp-v-sotssetyah/>) - internet source;

4. WHO regional office for Europe report "Suicide prevention: a global imperative» (http://pospsy.ru/wp-content/uploads/2016/09/world_suicide_report_russian.pdf.) – internet source.

Токар Андрій Анатолійович,
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

Матвієнко Євгенія Ігорівна,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ПІД ЧАС ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ В УКРАЇНІ ТА ФРАНЦІЇ

У своїй діяльності поліцейський керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами. Важливими для правових засад організації діяльності поліцейських у світі є Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію».

Після проведення реформ в Україні та удосконалення системи органів Національної поліції, був прийнятий закон «Про Національну поліцію». Він значно конкретизував аспекти застосування зброї поліцейськими. Проте виникають питання щодо саме правових аспектів застосування вогнепальної зброї, адже в останній час це питання є дуже проблемним в діяльності правоохоронців, після багатьох випадків, коли затримуючи порушника, поліцейські застосовують зброю без попередження, тим самим завдаючи тяжких наслідків або взагалі летального результату й іншим громадянам, які в той час знаходились поряд з правопорушником. Тому, у багатьох українців виникає питання: Чи готові все ж таки правоохоронці працювати так, щоб не допустити невинних жертв при затриманні злочинців? Загалом, можна сказати, що закон України «Про Національну поліцію» значно змінився порівняно з минулим Законом про міліцію. Наприклад, навіть якщо зміст відповідних статей не дуже змінився, у новому законі конкретніше прописано, за яких умов нові охоронці порядку мають право застосовувати спецзасоби та зброю. Стаття 46 закону містить аж 13 пунктів, що стосуються застосування зброї, а у попередньому законі відповідна стаття складалася тільки з 6 пунктів. Кожен із пунктів, відповідно до яких правоохоронець уповноважений стріляти, прописаний окремо. Наприклад, працівник поліції вправі це робити для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкоджен-

ня, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей і (або) поліцейського. Або ж є необхідність: відбиття нападу на поліцейського чи членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю і здоров'ю; затримання особи, яку застали під час скоєння тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти; затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей і (або) поліцейського. Поліцейський, за законом, уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в конкретній обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу. Це означає: стріляти, щоби зупинити, але не стріляти, щоби вбити. І ще. У законі це не описано, але за внутрішніми поліцейськими інструкціями, що містяться в документах для службового використання, стріляти бажано за межею міста і не на ходу. Не можна цілитися у пасажирів, якщо завдання - зупинити авто і водія-порушника. Це практика загальноєвропейська. Але, звісно ж, як у кожній роботі, і в роботі поліцейського діє людський фактор, і - знову ж таки негласно - поліцейському завжди залишають певну свободу дій. Тож усе залежить і від його вміння орієнтуватися в ситуації. У кожному разі, коли під час затримання хтось загинув (не має значення: підозрюваний чи випадкова людина), проводять спеціальне розслідування, і не лише поліцейське, а й прокурорське. Керівництво поліції, перш ніж буде закінчено таке розслідування, не має права робити жодних публічних висновків щодо вчинку поліцейських, навіть якщо, на думку поліції, зброя була застосована правомірно. [1]

Наприклад, наявність тільки підстав для застосування зброї, визначених в п.4 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» (для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення), без дотримання вимог передбачених пунктами 7, 8 вказаного Закону та ст. 36, 38 КК України, в яких йдеться про «перевищення меж необхідної оборони» та про «перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця», не може бути визнана достатньою для правомірного застосування зброї. Також не варто забувати про нормативні положення, які передбачають пряму заборону при застосуванні вогнепальної зброї. Застосування вогнепальної зброї регулюється Законом України «Про Національну поліцію», Резолюцією Парламентської асамблеї Ради Європи №690(1979) «Декларація про поліцію», Резолюцією 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку», нормами кримінального права, зокрема через такі правові інститути, як необхідна оборона, затримання особи, яка вчинила злочин, та крайня необхідність, що віднесені до обставин, які виключають злочинність діяння. Лише при перевищенні меж необхідної оборони при затриманні злочинця кримінальна відповідальність настає у двох випадках: за умисне вбивство та умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень.[2, с.136]

Водночас згідно з положеннями статті 46 Закону України «Про Націона-

льну поліцію», п. 7 «Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є **необхідною і достатньою в такій обстановці**, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу». Також пункт 8 «Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу **неможливо досягнути іншими засобами**». Отже, у кожному конкретному випадку буде перевірятись, чи була завдана шкода **необхідною і достатньою в такій обстановці**, чи мав місце напад, чи припинення відповідного нападу **можливо було досягнути іншими засобами**, тобто чи мала подія **винятковий характер**, підсумовує автор.

Для України корисним може бути досвід Франції у правовому й технічному забезпеченні внутрішньої, санітарної, екологічної й економічної безпеки, зокрема досвід роботи Національної поліції Франції і жандармерії - двох централізованих інститутів, які складають французьку поліцію, мають однакові повноваження, проте перебувають під різною юрисдикцією. Національною поліцією Франції розкривається понад 70% злочинів, скоєних в цій країні. Вона має 5 основних сфер діяльності, серед яких: захист людей та їхнього майна, а також державних установ; контроль за міграційними процесами і боротьба з нелегальною працею; боротьба із серйозними та організованими злочинами й поширенням наркотиків; захист країни від будь-якої зовнішньої загрози й тероризму; захист і зміцнення правопорядку [6]. Національна поліція Франції працює в європейському й світовому контексті, зокрема в таких організаціях, як Інтерпол, Європол тощо, активно обмінюється досвідом з поліціями інших країн. Французька жандармерія - це воєнізований орган, створений для підтримки суспільної безпеки й покликаний гарантувати захист населення і його власності. Крім виконання завдань із забезпечення закону й порядку, жандармерія може виконувати додаткові обов'язки, пов'язані з озброєним захистом населення. Жандармерія виконує функції поліції в сільській місцевості й невеликих містах із населенням не більше 20 тис. осіб. Структури територіальної жандармерії виконують такі ж самі функції з розслідування злочинів, що й сили директоратів Національної поліції. Необхідно звернути увагу на деякі нюанси в системі навчання та якості професійної підготовки поліцейських кадрів у Франції. Це дворічний термін навчання комісарів при наявності вищої освіти та обмежений набір кандидатів на таке навчання, який оголошується виключно з розрахунку наявності вакантних посад чи перспективних вакансій. Як позитивний досвід слід відмітити організацію процедури прийому громадян у поліції починаючи з моменту звернення громадянина з наступною співбесідою з офіцером поліції (за бажанням заявника - з чоловіком або жінкою), та за необхідністю спілкування з психологом (залежно від бажання та стану постраждалого від злочину). Цікавим також є досвід щодо умов прийому - це обладнання спеціальних кімнат, конфіденційність, увага до людини та повага до честі і гідності заявника - потерпілого, а найголовніше - це оперативне реагування на заяву або повідомлення. [3, с.113-114]

У зв'язку з реформуванням у 2016 році, Рада міністрів Франції затвердила нові правила стрільби по злочинцях і з метою самооборони. Цією реформою влада відповіла на рух протесту правоохоронців, який почався після зухвалого нападу на поліцейські патрулі в паризькому передмісті 8 жовтня. Законопроект надійшов в парламент Франції в січні 2017 року, повідомило агентство RFI. Вже давно французькі поліцейські висловлювали невдоволення законодавством, яке визначає їхнє право на застосування табельної зброї. Як це не парадоксально звучить, відкриваючи вогонь по озброєному злочинцеві для самооборони, співробітники поліції у Франції підпорядковуються рівно тим же правилам, що й пересічні громадяни, які мають право на володіння зброєю. Французький Кримінальний кодекс дозволяє застосовувати зброю з метою «правомірного захисту». Закон визначає умови такого захисту — необхідність, пропорційність і одночасність. Оцінку законності застосування зброї для захисту в кожному окремому випадку дає суд. Судова ж практика настільки сувора, що змушує поліцейських стріляти лише у виняткових випадках, ризикуючи при цьому життям.

Як зізнався France-Presse 32-річний страж закону зі стажем: «Сьогодні я не відчуваю страху, коли в мене стріляють, але боюся юридичних наслідків, якщо відкрию вогонь у відповідь. Мене більше лякає питання про те, чи маю я право діставати пістолет». Уряд Франції підкреслює: новий закон не дасть силовикам права стріляти без розбору, не боячись наслідків. У законопроекті прописано принцип «пропорційності» при застосуванні зброї. Вогонь дозволено відкривати лише у відповідь на серйозну загрозу.

На підставі цієї роботи можемо зробити висновок що Україна зробила великий крок до європеїзації законодавства та запровадження апробованих європейських стандартів поліцейської діяльності. Проблем існує ще дуже багато, але найважливіше те, що почалася кардинальна перебудова поліції та зміна відношення до захисту прав та свобод людини.

Важливим є також те, що Україна активно вивчає зарубіжний досвід, налагоджує обмін оперативною та іншою інформацією, проводить спільні операції. Україна успішно інтегрується до системи Інтерполу, приєдналась до європейських конвенцій з питань кримінального судочинства. Досвід країн Європейського союзу останнім часом активно запозичується усіма країнами Європи, тому є перспективним напрямком подальших позитивних змін даної сфери.

---

1. Конторських І. Коли поліцейський має право стріляти: усі нюанси мовою закону й очима фахівця // Газета "Експрес". 2016

2. Біліченко В.В. Урахування практики європейського суду з прав людини щодо застосування вогнепальної зброї. 2016. №6. С. 251.

3. Буловський Т. Запровадження системи управління якістю в органах внутрішніх справ України // Механізми державного управління. 2011. №11. С. 115.

4. Французькі поліцейські домоглися права стріляти по злочинцях // Відомості. — 2016. /URL: <https://vidomosti-ua.com/world/126416>.

Тупотіна Діана Артурівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

Науковий керівник:
Біліченко Валерій Віталійович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ

Кожна держава, виходячи з адміністративної території прагне забезпечити мир і спокій, права та інтереси громадян, громадський порядок і профілактику правопорушень. З цією метою створені підрозділи різного виду, в яких організована діяльність співробітників поліції, тісно взаємодіючих з громадськістю.

Взаємодія правоохоронних органів з учасниками виборчого процесу були предметом дослідження В. М. Бевзенка, Н. В. Богашевої, Ю. Б. Ключковського, І. Б. Коліушка, Р. О. Куйбіди, Р. А. Калюжного, В. С. Стефанюка, В. П. Тимошука, Ю. С. В. М. Глушкова, В. Т. Маляренка, О. Г. Кальмана, В. С. Ковалевського, П. М. Рабіновича, Н. П. Тиндик, В. А. Цупка, Е. Шмідт-Ассманна, Б. Шлоера, Р. Штрайнца та інших.

Перед призначенням поліцейських для охорони громадського порядку на виборчій дільниці з ними проводиться профілактична робота, спрямована на недопущення скоєння злочинів та інших правопорушень у період підготовки та проведення виборів. В своїй роботі поліцейські керується головними принципами - справедливість і невідворотність покарання для тих, хто порушив закон. Безпосередньо в день голосування перед відкриттям виборчих ділянок все приміщення обстежується кінологічної службою на предмет виявлення вибухових речовин і вибухових пристроїв. Управління силами і засобами в період проведення виборів здійснюється зі спеціально організованих пунктів, на яких обладнуються робочі місця для членів оперативного штабу, груп управління і організації зв'язку. Пункти управління створюються, як правило, в районі проведення масового заходу і розміщуються в місцях, придатних для оперативного керівництва. Вони обладнуються засобами зв'язку, а при необхідності кіно-, фото-, відеоапаратурою. [1]

А під час виборів навантаження на поліцію зростає в кілька разів, адже, крім захисту окружних та дільничних виборчих комісій, необхідно здійснювати підтримку численних масових заходів, щоб забезпечити безпеку державних діячів, які воліють відвідати міста та села нашої країни в період виборів. [2] І звичайно, ніхто з працівників поліції не знімає завдань щодо запобігання та протидії іншим злочинам (крім виборчих) та реагуванню на адміністрати-

вні правопорушення.

Процес голосування починається о 8 ранку та закінчується о 8 вечора. Під час голосування поліція знаходиться поза зоною голосування. Голова, заступник голови або секретар комісії можуть запросити працівників поліції до приміщення для голосування із метою відновлення громадського порядку, припинення та закріплення правопорушення на період, необхідний для таких дій.[3] Працівники поліції відповідають на факти, які є адміністративними чи злочинними.

Ще одне завдання поліції у виборчому процесі - доставити виборчі документи від округу до дільничних виборчих комісій і назад - після підрахунку голосів. Для забезпечення дотримання поліцією виборчих законів були розроблені спеціальні меморіали. Вони мають алгоритми дій правоохоронців у ситуаціях, які можуть статися на виборчих дільницях або на дорозі до них.[5] Також ці ситуації опрацьовували представники різних правоохоронних органів у рамках нещодавно проведених тактико-спеціальних навчань.

Своєрідний досвід забезпечення громадського порядку і безпеки на виборах спостерігається в Японії. Розуміючи, що одним із пріоритетних напрямків вдосконалення діяльності поліції є посилення взаємодії з громадськістю, уряд Японії здавна приділяє увагу функціонуванню в населених пунктах поліцейських «Будок» (Koban). На даний час Кобан зазвичай являє собою двоповерхове приміщення з парою кімнат (проте це число може змінюватися в широких межах), розраховану на кількох поліцейських, від 1 до 10 [4]. Зовнішній вигляд Кобань не регламентується, їх намагаються вписувати в місцевий ландшафт. У Токіо є Коба, розписані під тварин, або побудовані в національному стилі - як пагоди. Вони розташовуються «в кроковій доступності» в містах і служать для різноманітної допомоги громадянам: там можна заявити про втрату гаманця, запитати дорогу, дізнатися адресу, Поліцейські, які сидять в Кобань, доброзичливі, ввічливі, натреновані спілкуватися з дітьми і зі старими. Поліцейські, що працюють в Кобан, націлені не тільки на охорону порядку, але і на допомогу громадянам при будь-яких труднощах. Зарубіжні дослідники високо оцінюють діяльність таких пунктів і на нашу думку – це був би позитивний досвід для України.

Отже, організація охорони громадського порядку і громадської безпеки під час проведення масових заходів є головним для діяльності правоохоронних органів. Поліцейські повинні вміти користуватися певними навичками і знаннями під час охорони громадського порядку на дільницях. А також слід зазначити, що керівництво повинно подбати про своєчасну зміну тих, хто несе службу на дільницях, щоб правоохоронці більше відпочивали і їх робота була ефективнішою. А в свою чергу поліцейські мають забезпечити належну реєстрацію, реагування та розгляд заяв та повідомлень про події, пов'язані з проведенням виборів, та оперативне та якісне розкриття і розслідування цих злочинів.

---

1. <https://m.day.kyiv.ua/uk/news/280119-v-ukrayini-ochikuyut-ponad-850-inozemnyh-naglyadachiv-na-chas-vyboriv>

2. Лобода А. М. Щодо визначення поняття правової безпеки / А. М. Лобода // Під-

приємництво, господарство і право. – 2010. – № 2. – С. 10–12.

3. Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції / О. В. Литвиненко. – Київ : Рада національної безпеки і оборони України ; Нац. ін-т стратег. досліджень – 163 с

4. Когут Я.М. Організація системи охорони громадського порядку поліцією Європейських країн / Я.М. Когут // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.-2016 .-Вип. 1.-С. 313.

5. Ольховський Є. Громадська безпека як умова реалізації та захисту прав і свобод людини в Україні / Є. Ольховський // Правничий часопис Донецького Національного університету. – № 2 (8). – С. 10–13.

**Тущенко Анжела Дмитрівна,
Корольчук Владислава Вадимівна,
Шапошник Лідія Олександрівна**
курсанти групи ПД-642
факультету ПФППД
Науковий керівник:
Кононець Віта Петрівна,
доцент кафедри АПП та АД, ДДУВС
К.ю.н., доц.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНОМУ НАСИЛЬСТВУ, ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В СУСПІЛЬСТВІ

Щороку від насильства в Україні страждає близько 100 тис. осіб (90 відсотків з яких - жінки). Зокрема, за даними Мінсоцполітики, у 2017 році зареєстровано 96245 звернень з питань, пов'язаних з домашнім насильством, з них 85340 - від жінок, 10005 - від чоловіків, 900 - від дітей.

Гендерне насильство є однією з найгостріших соціальних проблем, від якої страждають як жінки, так і чоловіки. Найбільш вразливими є жінки та діти. До групи підвищеного ризику потрапляння в ситуацію насильства належать особи з інвалідністю, люди похилого віку, внутрішньо переміщені особи.

У 2018 році органами внутрішніх справ взято на облік з приводу вчинення домашнього насильства 66966 осіб.

Насильство негативно впливає як на фізичне, так і на психічне здоров'я постраждалих осіб і може призвести до інвалідності чи летальних випадків унаслідок отримання тяжких тілесних ушкоджень, не сумісних із життям, вчинення суїциду.

Насильство – явище, притаманне людству із початків його існування. Історичні факти свідчать, що все в цьому світі залишається стабільним, змінюються лише форми і методи.

Гендерне насильство розглядається як один з крайніх проявів гендерної дискримінації. А гендерна дискримінація зазвичай є причиною, проявом і наслідком насильства. В деяких ситуаціях ці поняття можна застосувати як тотожні.

Комплексне визначення гендерного насильства з включенням до нього

всіх складових, передбачених міжнародними документами, дасть можливість узгоджено і скоординовано, а тобто більш ефективно організувати протистояння цьому феномену в цілому.

Таке визначення дасть можливість також уникнути дублювань в законодавстві та механізмі його реалізації, а також упущень окремих елементів гендерного насильства.

Що ж являє собою гендерне насильство? Цей термін використовується для відмінності звичайного насильства від насильства, що направлене на приватних осіб чи на групи осіб на підставі статі (гендерної ознаки). Воно включає дії, що завдають фізичної, психологічної, сексуальної шкоди чи страждання, погрозу таких дій, примус та інші обмеження свобод всупереч принципу гендерної рівності.

Відмінність у суспільному становищі чоловіків і жінок є причиною специфічних насильницьких дій, які об'єднуються поняттям «гендерне насильство».

По суті, гендерне насильство – це різновид агресивної поведінки, використання сили на основі ознаки статі – від словесних образ і погроз до фізичних побоїв та примусу [1]. Цей вид насильства – значно більше, аніж сексуальний напад і зґвалтування. Воно в основному коріниться у нерівних правових відносинах, що сприяють поляризації відмінностей між статями. Хоча гендерне насильство може відбуватися в публічній обстановці, воно значною мірою коріниться в позиції припустимості до насильства в сім'ї, в суспільстві та в державі, призводячи до гендерного дисбалансу та дискримінації за статевою ознакою.

Гендерне насильство – це насильство, яке стосується чоловіків і жінок, і жертвами якого переважно є жінки. Воно виникає як наслідок нерівних владних стосунків між жінками і чоловіками. Воно стосується (але не вичерпується) фізичної, сексуальної і психологічної шкоди, включно із залякуванням, стражданнями, примусом та/або позбавленням свободи в сім'ї чи в суспільстві взагалі [2].

Варто зазначити, термін «гендерне насильство» почали використовувати міжнародні правозахисні організації, спеціалізовані установи ООН із захисту прав людини, дослідники в науковій літературі із гендерної проблематики для широкого охоплення ситуацій, насамперед пов'язаних із гендерною дискримінацією.

У програмах розвитку, зокрема **Фонду народонаселення ООН** використовується наступне визначення, яке може бути застосоване в 18 українських умовах:

Гендерне насильство - це насильство, яке стосується чоловіків і жінок і жертвами якого переважно є жінки. Воно виникає як наслідок нерівних владних стосунків між жінками і чоловіками. Це насильство, яке спрямоване проти жінки, тому що вона жінка, чи непропорційно впливає на жінок. Воно стосується (але не вичерпується) фізичної, сексуальної і психологічної шкоди включно із залякуванням, стражданнями, примусом та чи позбавленням свободи в сім'ї чи в суспільстві взагалі. Це також стосується на-

сильства, яке чинить чи не зупиняє держава.

Це визначення чітко встановлює соціальні виміри і глибинні причини насильства проти жінок і дівчат. Без такого розуміння проблеми не може бути сфокусованої і відповідальної політики і зусиль з подолання насильства. Гендерне насильство може чинитися на трьох рівнях: у сім'ї, в суспільстві та з боку чи при попусканні держави. Про це, зокрема, йдеться у **ст.2 Декларації Генеральної Асамблеї ООН “Про викорінення насильства щодо жінок” 1993 р.**, де зазначається, що *“насильство щодо жінок охоплює такі випадки, але не обмежується ними:*

а) фізичне, статеве та психологічне насильство, яке має місце в сім'ї, включаючи нанесення побоїв, статевий примус дівчат, насильство, пов'язане з приданим, зґвалтування дружини чоловіком, пошкодження жіночих статевих органів та інші традиційні види практики, які спричиняють шкоду жінкам, лікарське насильство та насильство, пов'язане з експлуатацією;

б) фізичне, статеве та психологічне насильство, яке має місце в суспільстві в цілому, включаючи зґвалтування, статевий примус, статеве домагання та залякування на роботі, в навчальних закладах та інших місцях, торгівлю жінками та примус до проституції;

в) фізичне, статеве та психологічне насильство з боку чи при попусканні держави, де б воно не відбувалося”.

Одним із найпоширеніших видів гендерного насильства є **насильство щодо жінок у сім'ї**. Враховуючи важливість цієї проблеми, останнім часом у світі починають з'являтися спеціальні закони, які закріплюють реформи національного законодавства, сфокусовані на проблемі викорінення насильства щодо жінок у сім'ї.

На протидію гендерному насильству спрямовано багато міжнародних документів, зокрема: *Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Декларація ООН про викорінення насильства проти жінок.*

Висновок.

Отже, чітке визначення гендерного насильства дає можливість своєчасно і адекватно реагувати на його випадки.

Важливо вміти вирізняти та попереджати прояви дискримінації та гендерного насильства, а також допомагати тим, хто від них потерпає. Тисячі жінок, а іноді й чоловіків, потерпають від різноманітних проявів дискримінації та гендерного насильства, найчастіше – у власних сім'ях та на роботі. Багато людей роками терплять це, тому що не знають своїх прав.

Неправильно було б стверджувати, що всі члени нашого суспільства схильні до проявів дискримінації чи насильства. Культура в поведінці, толерантність у стосунках, повага до прав особистості існували і будуть існувати. Є безліч прикладів, коли в родині з покоління в покоління передається шанобливе ставлення до батьків, до матері, до батька, до дітей, які візьмуть з собою всі цінності родини і передадуть своїм дітям та онукам. Родинні традиції продовжують існувати, не зважаючи на зміну поколінь.

1. Гонюкова Л.В. Гендерна політика в Україні: проблеми та перспективи // Гендерна політика міст: історія і сучасність: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. –Харків: Озон-Інвест, 2007. –Вип.2. –С.33–38.
2. ФН ООН, Гендерна тематична група, 1998

Федоров Едуард Владиславович,
здобувач вищої освіти II-го курсу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

Біліченко Валерій Віталійович
Старший викладач кафедри
Тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ, СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Одним із найбільш суперечних питань сьогодення є забезпечення публічного порядку та безпеки на території України. Статусу важливих зазначені вище питання набувають враховуючи культурні, економічні, демографічні та адміністративно-територіальні особливості регіону. Вирішення проблем у сфері забезпечення публічного порядку має високий пріоритет для органів державної влади через високий рівень злочинності, який зростає з кожним роком при цьому варто врахувати те, що злочини мають стрімку тенденцію до зростання, збільшення в масштабах, злочинці організовуються в більш великі угруповання через що збільшується кількість постраждалих та зростає ступінь наслідків. Через складність досліджуваного питання, ця тема залишається й досі актуальною.

Звертаючись до статистики, впродовж останніх 7 років кількість публічних заходів та різного роду акцій безперервно зростає. Кожного року в них приймає участь приблизно 70 млн. громадян України. Розподіляючи на структурні одиниці то у громадсько-політичних акціях беруть участь 50%, 30 % беруть участь у масових заходах з приводу блокування транспортних комунікацій, 10% - стосовно голодування, 3% - страйки, 6% - інші причини та чинники. Одним із найважливіших результатів правоохоронної діяльності працівників Національної поліції повинно бути підтримання публічного порядку та безпеки. При цьому потрібно приймати правильні рішення з урахуванням усіх аспектів людської діяльності для запобігання порушень громадського порядку та безпеки[1, с. 2].

При вивченні особливостей даного питання потребує теоретичного ви-

значення цього явища. Розглядаючи проблему розуміння значення поняття “масові заходи”, потрібно наголосити, що офіційного визначення цього поняття, яке б дозволяло розкрити характерні особливості та відмежувати його від інших родових явищ, як скупчення людей до магазину чи зібрання фанатів перед концертом до недавнього часу не було.

В Інструкції “Про дії органів і підрозділів внутрішніх справ щодо організації й забезпечення охорони громадського порядку і безпеки громадян під час проведення масових заходів та акцій” подається така дефініція “масовий захід”, це заходи громадсько-політичного, релігійного, спортивного, культурно-видовищного характеру за участю значної кількості громадян, що проводяться з нагоди відзначення офіційних(державних), професійних, релігійних свят, пам’ятних дат, а також за ініціативою політичних партій, рухів, громадських об’єднань, релігійних конфесій, громад, окремих громадян, спортивних організацій, закладів культури тощо [3]. В основному ця дефініція має загальний характер, лише участь значної кількості учасників характеризує масові заходи та ознака великої кількості людей не уточнює рамок кількості учасників заходів та конкретних місць їх скупчення[2].

Вчені наголошують на тому, що під час проведення масових заходів можна застосовувати прийоми профілактики адміністративних проступків, такі як: спеціальна, індивідуальна та соціальна. Соціальна профілактика представляє собою структуру соціальних способів та прийомів для подолання негативної дії суб’єктивних і об’єктивних факторів на вчинення адміністративних правопорушень. Прикладами соціальної профілактики є: забезпечення злагодженої роботи з державними органами, громадськістю, народними формуваннями, ЗМІ з питань застереження від скоєння адміністративних правопорушень; планування та розроблення програм загальнодержавного рівня щодо попередження адміністративних правопорушень[4; 5, с.144].

Зазначені вище визначення масових заходів та їх класифікація дають спроможність зробити підсумок про особливу небезпечність та стихійність цього явища. Значення правоохоронної системи у забезпеченні громадського порядку під час проведення масових заходів є надзвичайно вагомим, бо саме правоохоронці забезпечують належний публічний порядок та підтримують публічну безпеку під час проведення масових заходів.

Потрібно зазначити нормативно-правову базу, що регламентує роботу органів НПУ у галузі забезпечення публічної безпеки та порядку для ширшого розуміння яким чином вони забезпечують підтримання прав, свобод та інших законних інтересів громадян. Найважливішими нормативно-правовими актами в цій галузі є: Конституція України, Закон України “Про Національну поліцію” від 2 липня 2015р. До спеціальних актів слід віднести Закон України “Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону від 22 червня 2000р. № 1835-III [6], “Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв’язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів” від 8 липня 2011р. № 3673-VI [7].

Право громадян на мирні збори, без зброї та проводити масові заходи, такі як: збори, походи та демонстрації, закріплене та гарантоване основним законом України, а саме у статті 39 Конституції України. При прояві особою цих прав виключається будь-яке посягання на права та свободи, честь і гідність інших людей.

Система органів НПУ підтримує додержання громадянами прав і свобод людини та громадянина в порядку закріпленому Законом, при виконанні службових задач по забезпеченню правопорядку під час публічних заходів, вони зобов'язані: поважати та не порушувати права і свободи людини та громадянина; надавати допомогу особам, які постраждали через вчинення правопорушень, нещасних інцидентів, а також особам, які опинилися в безпорадному становищі або стані, небезпечному для їх життя чи здоров'я; забезпечувати публічний порядок під час проведення масових заходів комерційного характеру на кошти осіб, які їх організували; забезпечення збереження знайдених, вилучених у затриманих осіб майна та вживати заходів по їх схоронності до повернення їх законному власнику; припиняти правопорушення та ін.

Отже, підсумовуючи визначене, в умовах стрімкого збільшення кількості громадян, які приймають участь у масових заходах Національній поліції потрібно приймати правильні рішення відповідно до ситуацій, які можуть скластися під час публічного заходу, аби не порушити законні права та свободи громадян, які проводять мирні збори громадян. Також існують проблеми з визначенням поняття “масові заходи” для кращого відокремлення їх від інших схожих за своїми якостями зібрань людей, аби поліцейські могли виконувати свої повноваження в повному обсязі для забезпечення дотримання прав і свобод громадян під час проведення цих заходів.

---

1. Возник М.В. Організаційно-правові засади управління органами внутрішніх справ при забезпеченні масових заходів: автореф. Дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес: фінансове право; інформаційне право” / М.В. Возник ; Академія управління МВС України. – К., 2010. – 20с.

2. Яременко А.О. Щодо визначення поняття заходів / А.О. Яременко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2006 р. – Вип. 34 – с. 32-38.

3. Про затвердження Настанови “Про дії органів і підрозділів внутрішніх справ щодо організації й забезпечення охорони громадського порядку і безпеки громадян під час проведення масових заходів та акцій” : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 квітня 2005 р. № 230 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// rada.gov.ua](http://rada.gov.ua)

4. Джагунов Г.В. Окремі питання забезпечення громадської безпеки під час проведення спортивно-масових заходів / Г.В. Джагунов // Право і безпека. – 2009. – № 4. – С. 112–115. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2009_4_26.

5. Жила С.Ю. Правові та організаційні засади забезпечення громадської безпеки підрозділами Національної поліції : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С.Ю. Жила; Одеський ун-т внутр. справ. – О., 2016. – 222 с.

6. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06 червня 2000 р. № 1835-III // Відомості Верховної Ради України. –

2000. – № 40. – Ст. 338.

7. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів : Закон України від 8 липня 2011 р. № 3673-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 9. – Ст. 64.

Федченко Володимир Михайлович
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального процесу,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ З ПЕРЕДАННЯ ТА ПЕРЕЙНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У РАМКАХ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

У разі необхідності в проведенні процесуальних дій на території іноземної держави та можливості їх виконання згідно з чинними міжнародними договорами та іншим законодавством України готується запит (доручення, клопотання) про міжнародне співробітництво органом, який здійснює кримінальне провадження, або уповноваженим ним органом згідно з вимогами КПК та відповідного міжнародного договору України (ст. 548 КПК України).

Правовою основою здійснення міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні є не лише положення КПК України, але й двохсторонні, багатосторонні договори з питань міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні [1, 2].

Одним з різновидів міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні є передання та перейняття кримінального провадження. Передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави наряду з Європейською конвенцією «Про передачу провадження у кримінальних справах» 1972 року передбачено і положеннями чинного КПК України. Вказаними нормами визначено, що розгляд клопотання слідчого, погодженого з прокурором, прокурора або суду про передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави розглядаються уповноваженим (центральним) органом України протягом двадцяти днів з моменту надходження (ч. 1 ст. 599). Законодавцем також передбачені вимоги щодо змісту та форми такого клопотання, і які додатки до нього додаються.

Передання провадження умовно можна поділити на два різновиди. Перше відбувається, коли кримінальне провадження передається без особи, яка у ньому притягується до відповідальності. Друге відбувається, коли така особа передається разом з кримінальним провадженням.

Перший різновид передання кримінального провадження відбувається, коли неможливо притягнути особу до кримінальної відповідальності в країні, де така особа вчинила злочин, оскільки особа встигла виїхати до іншої краї-

ни. І ця країна, за підстав визначених міжнародним правовим договором, або з інших правових підстав відмовляється видавати таку особу державі, в якій було вчинено злочин. За таких обставин країна, в якій вчинено злочин, змушена передавати своє кримінальне провадження іншій державі. А тому, в рамках міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні, звертається з клопотанням про передачу незавершеного кримінального провадження до країни, в якій злочинець переховується.

У свою чергу, за наявності визначених міжнародною правовою угодою підстав та умов, держава, в якій злочинець переховується, переймає це провадження та виносить в подальшому своє кінцеве процесуальне рішення у ньому.

Випадки, коли уповноважені компетентні органи України можуть звернутися до уповноважених компетентних органів іншої Договірної Держави із клопотанням про порушення кримінального переслідування щодо особи передбачені п.1 ст. 8 Європейської Конвенції про передачу провадження у кримінальних справах. Такими випадками є: 1) якщо підозрювана особа має постійне помешкання в запитуваній державі; 2) є громадянином запитуваної держави або якщо ця держава є країною його походження; 3) якщо підозрювана особа відбуває або має відбувати в запитуваній державі покарання, яке передбачає позбавлення волі; 4) якщо в запитуваній державі за той же самий злочин або за інші злочини проти підозрюваної особи порушено кримінальне переслідування; 5) якщо держава, яка запитує, вважає, що передача провадження виправдана інтересами встановлення істини, і зокрема, що найбільш суттєві докази знаходяться в запитуваній державі; 6) якщо вона вважає, що виконання в запитуваній державі вироку, у разі винесення такого, може збільшити можливість соціальної реабілітації засудженого; 7) якщо вона вважає, що присутність на судовому засіданні підозрюваної особи не може бути забезпечена в запитуючій державі, в той час як її присутність на судовому засіданні може бути забезпечена в запитуваній державі; 8) якщо вона вважає, що не може сама виконати вирок, у разі винесення такого, навіть з використанням екстрадиції, в той час як запитувана держава спроможна це зробити [3].

Другий різновид передання відбувається, коли разом з кримінальним провадженням з України до іншої країни передається особа, яка є засудженою у цьому кримінальному провадженні. Такий вид передання кримінального провадження разом з передачею засудженого можливий з позиції доцільності правової допомоги і розгляду клопотання у відповідній державі. З цього питання у положеннях п. 2 ст. 8 вищевказаної Конвенції зазначено, якщо підозрювана особа була остаточно засуджена в Договірній Державі, ця держава може звернутися із клопотанням про передачу провадження у справі в одному або декількох випадках, наведених в пункті 1 цієї статті, лише тоді, коли вона сама не може виконати вирок, навіть з використанням екстрадиції, і якщо інша Договірна Держава не визнає принцип виконання вироку, постановленого іноземною державою, або відмовляється виконати такий вирок.

А втім, передача неможлива, якщо така особа не надала про це своєї пи-

сьмової згоди. Більш цього, засуджена особа, яка надала згоду на передачу в іноземну державу для подальшого відбування покарання, може відмовитися від такої передачі у будь-який час до перетину нею державного кордону України. У разі ж отримання інформації про таку відмову, Міністерство юстиції України негайно припиняє розгляд питання про передачу або, у відповідних випадках, вживає заходів для припинення передачі (ч.7 ст. 606 КПК).

Переїзття ж кримінального провадження від іншої держави за її запитом про правову допомогу можливе з боку уповноважених компетентних органів України лише у випадку, коли судовими органами іноземної держави, ще не було ухвалено вирок у цьому кримінальному провадженні. До того ж, таке переїзття можливе за дотримання наступних умов: 1) особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, є громадянином України і перебуває на її території; 2) особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, є іноземцем або особою без громадянства і перебуває на території України, а її видача згідно із КПК України або міжнародним договором України неможлива або у видачі відмовлено; 3) запитуюча держава надала гарантії, що у разі ухвалення вироку в Україні особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, не піддаватиметься у запитуючій державі державному обвинуваченню за те ж кримінальне правопорушення; 4) діяння, якого стосується запит, є кримінальним правопорушенням за законом України про кримінальну відповідальність (ч. 2 ст. 595 КПК).

Слід зазначити, що за клопотанням компетентного органу іншої держави особа, щодо якої така держава має намір направити запит про передання кримінального провадження, може за запитом такої держави триматися під вартою на території України не більше ніж сорок діб. Після закінчення вказаного строку, якщо запит про переїзття кримінального провадження не надійшов, зазначена особа звільняється з-під варти.

Але, навіть при наявності вище зазначених умов, кримінальне провадження не може бути переїзтте, якщо: 1) відносно цієї особи у зв'язку з тим же кримінальним правопорушенням в Україні судом ухвалено виправдальний вирок; 2) щодо цієї ж особи у зв'язку з тим же кримінальним правопорушенням в Україні судом ухвалено обвинувальний вирок, за яким покарання вже відбуте або виконується; 3) щодо цієї ж особи у зв'язку з тим же кримінальним правопорушенням в Україні закрито кримінальне провадження або її звільнено від відбування покарання у зв'язку з помилуванням або амністією; 4) провадження щодо заявленого кримінального правопорушення не може здійснюватися у зв'язку із закінченням строку давності (ст. 596 КПК).

При прийнятті рішення про переїзття кримінального провадження від компетентного органу іноземної держави таке провадження розпочинається зі стадії досудового розслідування та здійснюється згідно вимог КПК України, а призначене у ньому судом України покарання не повинно бути суворішим від покарання, передбаченого законом запитуючої держави за таке ж кримінальне правопорушення. До того ж, копія остаточного процесуального

рішення по цьому кримінальному провадженню обов'язково надсилається компетентному органу держави, за запитом якої вказане кримінальне провадження було перейняте (ст. 598 КПК).

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що положення КПК України з питань міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні та відповідні міжнародні правові угоди, що ратифіковані Україною регламентують чітко порядок передачі матеріалів кримінального провадження, підстави для відмови у задоволенні клопотання про перейняття, передачу кримінального провадження, підстави передачі клопотання. До речі, строк розгляду таких клопотань (20 днів) передбачено лише для уповноваженого центрального органу.

Таким чином, поза межами правової регламентації залишено: 1) умови, за дотримання яких слідчий має право звернутися з клопотанням про передачу незавершеного кримінального провадження до прокурора-процесуального керівника з розслідування, з метою його подальшого передання компетентному органу іноземної держави; 2) в які строки прокурор, як процесуальний керівник з розслідування повинен розглянути вказане клопотання; 3) яке процесуальне рішення він може прийняти за результатами розгляду клопотання; 4) яким процесуальним документом оформити рішення щодо розгляду клопотання; 5) в який строк повернути клопотання разом з матеріалами кримінального провадження та відповідними додатками на доопрацювання слідчому, або все зазначене після погодження направити вищестоящому прокурору для подальшого його передання на розгляд уповноваженому центральному органу.

Відсутність чіткої правової регламентації щодо вказаних аспектів, лише сприятиме виникненню певної плутанини і неузгодженості, затягуванню у розгляді таких клопотань. Не можна виключити й халатного відношення, і навіть певні зловживання з боку відповідних уповноважених осіб.

При визначенні умов, за яких слідчий має право звернутися з клопотанням до прокурора про передачу незавершеного кримінального провадження доцільно врахувати наступні обставини: 1) існування процесуальних строків з обов'язковим зазначенням дати їх закінчення; 2) наявність повідомлення про підозру; 3) чи прийняте рішення щодо речових доказів, якщо такі є; 4) чи обов'язково виконані у повному обсязі на території України всі необхідні та можливі за відсутності підозрюваного процесуальні дії; 5) чи враховані вимоги відповідних міжнародних договорів щодо перекладу матеріалів кримінального провадження; 6) чи належно зброшуровані, пронумеровані матеріали кримінального провадження разом з описом і наявними у ньому додатками.

---

1. Кримінальний процесуальний кодекс України із змінами та допов. на 12 лютого 2019 року Офіц. текст. – К: Алерта, 2019. 324с.

2. Генеральна прокуратура України. Міжнародні договори України. URL: <https://www.gp.gov.ua/> (дата звернення: 10.10.2019).

3. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах (ETS 073) Страсбург, 15 травня 1972 року. URL: [//www.gp.gov.ua/ua/mijbogato.html/](https://www.gp.gov.ua/ua/mijbogato.html/) (дата звернення: 10.10.2019).

Фісуненко Надія Олександрівна

к.е.н., старший викладач

Савченко Юрій Володимирович

к.т.н., доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту

Дніпропетровського державного
університет внутрішніх справ

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Для сьогоденного стану економіки України як самостійної незалежної держави, утвердження її як суб'єкта світового співтовариства найбільше актуальними є проблеми забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку, формування механізму протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам, розвитку системи міжнародної економічної взаємозалежності. Сукупність цих проблем та послідовність їх вирішення тісно пов'язані з категорією «безпека», а отже і з національною безпекою держави загалом.

На сьогодні сучасними науковцями досліджено та законодавством запроваджено поняття «національна безпека України - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [3].

Українське законодавство розглядає національну безпеку, як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам [2, с. 130–131].

Постійні зміни внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку національної економіки актуалізує дослідження питання забезпечення економічної безпеки держави.

В своїх дослідженнях В.М. Малишконе наголошує, що у системі національної безпеки економічна безпека здійснює визначені функції, тобто несе суттєве функціональне навантаження. Її суть полягає у тому, що вона є матеріальним підґрунтям національної суверенності, що формулює реальні можливості в забезпеченні інших видів безпеки. Тобто економічна безпека - це основа для функціонування всіх інших її елементів, що входять у цю систему [1].

У зарубіжній та вітчизняній літературі існує багато підходів до тлумачення поняття економічної безпеки держави за допомогою таких характеристик [4, с. 40 - 41]:

- стійкість та стабільність, протидія внутрішнім і зовнішнім загрозам, під якими розуміємо міцність і надійність зв'язків між усіма елементами економічної системи, стабільність економічного розвитку держави, стійкість до стримування та знешкодження дестабілізуючих загроз факторів;

- економічна незалежність, що характеризує насамперед можливість для будь-якого суб'єкта економічної безпеки самостійно приймати і реалізувати стратегічні економічні та політичні рішення для розвитку, можливість використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення стабільності та розвитку;

- самовідтворення та саморозвиток. Ця характеристика передбачає створення необхідних умов для ведення ефективної економічної політики та розширеного самовідтворення, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на світовій арені;

- національні інтереси. Ця характеристика визначає спроможність національної економіки захищати національні економічні інтереси.

Національні економічні інтереси лягають в основу економічної політики, що проводиться державою, важливою складовою частиною якої є забезпечення економічної безпеки, однієї з найважливіших функцій держави. Це гарантія незалежності країни, умова стабільності й ефективної життєдіяльності суспільства.

Тому, враховуючи дослідження науковців можна зробити висновок, що національної безпеки буде неповною без всебічної оцінки економіки, її міцності, надійності враховуючи наявність реальних і потенційних зовнішніх та внутрішніх загроз. А отже, економіка є однією з життєво вагомих напрямів діяльності особистості, суспільства і держави, а забезпечення економічної безпеки припадає до найважливіших національних пріоритетів у боротьбі з правопорушеннями.

---

1. Закон України «Про національну безпеку України» 2469-VIII від 21.06.2018 р.

2. Малишко В.М. Актуальні проблеми економічної безпеки в системі національної

безпеки України. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2015. № 4. с. 129 - 133.

3. Про основи національної безпеки Закон України - режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/96415>.

4. Скорук О.В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементита проблеми забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Сер.: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород. 2016. Вип. 6. Ч. 3. с. 39 - 42.

Фурса Вадим Вікторович,
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Чугай Євгенія Миколаївна,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН

Триваючий воєнний конфлікт на Сході України, загострення соціально-політичних процесів є однією з основних передумов вільного обігу у суспільстві вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових пристроїв. Така ситуація прямо впливає на стрімке підвищення рівня злочинності у державі, підвищує ризики вчинення особливо тяжких злочинів, у тому числі, терористичних актів. З моменту проведення в Україні антитерористичної операції збільшилась кількість злочинів, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї, вибухових пристроїв, також нещасних випадків, пов'язаних, в основному, із вибухами гранат та пристроями, спорядженими вибуховими речовинами.

Наразі, зброя в Україні поширюється за рахунок ведення бойових дій у Донецькій та Луганській областях України шляхом незаконного її переправлення через пропускні пункти, а також вивезення учасниками добровольчих батальйонів та військовими Збройних сил України у вигляді сувенірів або з метою подальшого її застосування з різними цілями.

Одним із найбільш проблемних питань на сьогодні є відсутність ефективного правового впливу на суспільні відносини у сфері регулювання обігу вогнепальної зброї. Адже саме це є однією зі складових частин процесу державотворення та системи національної безпеки країни, тому доцільним є пошук напрямів вирішення існуючої проблеми на загальнодержавному рівні. На сьогодні існують лише окремі нормативно-правові документи, які торкаються деяких положень використання зброї в Україні.

Так, у червні 1992 року було прийнято Постанову Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» [1], де законодавець визначив спеціальний порядок придбання, володіння, носіння та застосування зброї. Зокрема, у нормативно-правовому акті зазначено державний орган, що уповноважений на контроль за обігом зброї. Положенням Кабінету Міністрів України від 12.10.1992 «Про дозвільну систему» [2] визначено структурні підрозділи Міністерства внутрішніх справ України як такі, що є контролюючими за обігом зброї в Україні. Правове закріплення обігу зброї в Україні визначено наказом МВС України № 622 від 21.08.1998 року «Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів» [3]. Ця інструкція до цього часу є фундаментальним нормативним актом, що регламентує обіг зброї серед населення. Окрім зазначених правових норм, існують й інші, що регулюють зазначене питання. Вони визначають порядок придбання та застосування зброї, але залишається проблема їх відповідності загальносвітовим стандартам, а також змінам системи суспільних відносин.

Аналізуючи найбільш відомі правові акти, що тим чи іншим чином торкаються регулювання обігу вогнепальної зброї, можна побачити, що усі вони були прийняті ще на початку становлення системи українського законодавства. На сьогодні, зі зміною системи суспільних відносин, появу нових соціальних цінностей такі акти вже втратили свою дієвість і жодним чином не відповідають потребам часу.

Вже достатньо довгий час на теренах нашої держави тривають дискусії стосовно легалізації вогнепальної зброї для українців з метою самозахисту. Основні аргументи – досвід США та інших зарубіжних країн, де для цивільного населення існує вільний доступ до вогнепальної зброї. Однак, на нашу думку, такі порівняння є недоречними. Звертаючись до досвіду інших країн, необхідно враховувати такі фактори, як правова свідомість, менталітет, історія – все це є факторами, що різняться у кожній країні, не виключення і Україна. Саме через це, ми вважаємо, немає необхідності звертатись до досвіду зарубіжних країн світу, перш за все, необхідно аналізувати наявну соціально-політичну ситуацію в державі, ставлення до цього пересічних громадян і готовність громадян до розуміння того, що кожен зможе володіти вогнепальною зброєю.

Відтак, в Україні не існує жодного законодавчого акту який би прямо стосувався обігу вогнепальної зброї, існують лише окремі статті, нормативні документи, які торкаються деяких питань користування зброєю. Так, на сьогодні першочергово стоїть питання прийняття закону, який би регулював обіг зброї в Україні, що значно б спростило роботу правоохоронних органів під час розслідування злочинів, пов'язаних із використанням зброї. Крім цього, з метою зменшення потоку зброї та боєприпасів з непідконтрольних Україні

територій необхідно посилити контроль за учасниками бойових дій, які залишають місця несення служби на предмет перевезення ними зброї, боєприпасів та вибухових пристроїв. Що стосується легалізації вогнепальної зброї для цивільного населення, то, на нашу думку, воно потребує подальшого детального опрацювання та аналізу.

1. Про право власності на окремі види майна: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 1992 року № 35 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12/ed19920617> (дата звернення 19.10.2019).

2. Про затвердження положення про дозвільну систему: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 року № 576 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-92-%D0%BF> (дата звернення 19.10.2019).

3. Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98> (дата звернення 19.10.2019).

Хашев Вадим Георгійович
доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ ДОРОЖНЬОГО РУХУ: ДОСВІД КОРОЛІВСТВА ШВЕЦІЯ

Складовою національної безпеки у будь-якій країні, безсумнівно, є безпека учасників дорожнього руху, оскільки щорічна кількість загиблих та поранених від дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП) може перевищувати кількість загиблих і поранених у військових конфліктах та від масових стихійних лих. Це великою мірою стосується і нашої держави [1].

Протягом останніх років в Україні спостерігалась позитивна тенденція щодо зниження кількості загиблих у ДТП. Так, за офіційними даними Національної поліції України, у 2013 році загинуло 4833 особи, у 2014 році – 4483 особи, у 2015 році – 3970 осіб, у 2016 році – 3410 особи, у 2017 році – 3432 особи. В 2018 році у ДТП загинуло 3350 осіб, що є найнижчим показником з 2000 року. А найкривавішим на вітчизняних дорогах за останні десятиліття був 2007 рік, коли у ДТП загинули 9574 людини. Загальна кількість травмованих у ДТП осіб з 2015 до 2017 року мала тенденцію до збільшення, проте у 2018 році також відбулося суттєве зменшення такої кількості. Так, у 2015 ро-

ці травмовано 31600 осіб, у 2016 році – 33613 осіб, у 2017 році – 34677 осіб та у 2018 році – 30884 особи [2].

Дійсно, у сфері охорони безпеки учасників дорожнього руху ми просуваємося у правильному напрямку: впроваджується реформування Дорожньої патрульної поліції; запрацювала система фіксації швидкісного режиму за допомогою пристроїв TRUSam і лише за перші 2,5 місяці зафіксовано понад 25000 випадків порушення; підвищуються вимоги до автоперевізників тощо [1].

Проте у цьому році спостерігаються негативні тенденції. Так, за офіційними даними Департаменту патрульної поліції Національної поліції України за період з 01 січня 2019 р. до 30 вересня 2019 р. зареєстровано 114769 ДТП, що на 6,2 % більше ніж за аналогічний період минулого року. Травмовано – 23476 осіб (+4,8%), а загинуло – 2369 осіб (+ 4,5%). Тобто у середньому за день гине не менше восьми осіб[3].

Не став виключенням і поточний місяць. Наприклад, лише за один день 14 жовтня 2019 р., в Україні сталося 730 ДТП, у яких загинули 18 осіб [4].

Тому важливе місце у розробці ефективних заходів запобігання порушенням Правил дорожнього руху (далі – ПДР), що призводять до травмування або загибелі людей, є врахування позитивної міжнародної практики запобігання ДТП.

У цьому контексті варто звернутись до такого досвіду Королівства Швеція, де за останні 20 років кількість смертельних випадків на дорогах внаслідок ДТП зменшилася практично у два рази. Так, за даними 2015 року у цій країні загинуло лише 2,5 людини на 100 000 населення [5, с.433-444]. В нашій державі, у найкращому за показником смертності 2018 році, ця цифра дорівнювала майже 8-ми особам. Таку велику різницю у показниках обумовлено, зокрема, великою мірою тим, що у 1997 році парламент Швеції ухвалив концепцію Vision Zero, головний принцип якої полягає у тому, що летальні випадки та серйозні травми на дорогах є неприйнятними.

Як зазначає дослідник цієї концепції В. Луцька, що вона не містить чіткого переліку заходів і її втілення відрізняється у різних містах. Проте, є загальні тенденції. По-перше, це – обмеження швидкості. Воно залежить від потенційних небезпек на дорозі й може сягати 30 км/год: для житлових районів, де є безпосередній ризик зіткнення з пішоходами. За дослідженнями, при ударі на такій швидкості виживає 90% пішоходів, а на швидкості в 50 км/год – лише 20%. Ефективними у цьому плані є також камери, що відстежують швидкість[6].

Тому потребує подальшої розробки механізм впровадження та застосування стаціонарних відеокамер, що можуть фіксувати швидкість автомобілів у місцях найбільшого скупчення ДТП, причиною яких є перевищення швидкості, оскільки та кількість, що встановлена на сьогодні, є явно недостатньою.

По-друге, відзначає В. Луцька, це – вдосконалення інфраструктури. Одна з головних ідей Vision Zero: правильно організований рух не залишає можливостей для смертельних аварій. Хорошим прикладом цього є кругові перехрестя. Автори концепції стверджують, що звичні нам хрестові – мають високу пропускну здатність та, насправді, спричиняють меншу кількість ДТП, проте

зіткнення на них часто призводять до тяжчих наслідків. При круговому русі зменшується швидкість та змінюються кути зіткнень. Отже, зменшується й ризик серйозних аварій. Ефективними також є дороги типу «2+1» із захисним бар'єром (середня смуга змінює напрямок кожні кілька кілометрів) [6].

Робота у цьому напрямку, звичайно, вже ведеться, але, на нашу думку, недостатньо швидко через брак коштів. Тому при укладанні річних бюджетів різних рівнів (державного, місцевих, бюджетів об'єднаних територіальних громад), спрямування коштів на створення таких захисних механізмів на дорогах має бути одним з першочергових пріоритетів.

І, нарешті, по-третє, — це напрямок убезпечення транспортних засобів. Чимало компаній сьогодні забезпечують автомобілі програмами, що покликані допомогти водіям. Такі автопілоти здатні утримувати авто на певній смузі, будити водія, якщо він заснув, та запобігати зіткненням. Та не варто забувати і про простіші, але не менш ефективні заходи, наприклад, подушки безпеки, сигнали нагадування про незастебнені паски безпеки та алкозамки. Останні здатні визначити кількість алкоголю в крові водія та не дозволять завести автомобіль у разі перевищення норми[6].

На сьогодні, на жаль, по нашим автошляхам продовжує пересуватись велика кількість автомобілів ще радянського виробництва, які не відповідають сучасним вимогам безпеки. Тому бажано створити механізм поступового зменшення чисельності таких автомобілів на дорогах, наприклад, шляхом суттєвого зменшення ввізного мита на автомобілі іноземних моделей, які обладнані такими заходами безпеки, з їх одночасним ретельним технічним оглядом при ввезенні з-за кордону.

Отже впровадження вищезазначених заходів, у комплексі з іншими, безсумнівно сприятиме зменшенню травматизму вітчизняних громадян на дорогах внаслідок ДТП.

---

1. Хашев В.Г. Деякі питання удосконалення нормативної регламентації охорони безпеки дорожнього руху. Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м.Дніпро, 15 бер. 2019 р.). Дніпро: Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С.134-136.

2. Смертей стало менше: з'явилася статистика ДТП в Україні за 2018 рік. *Обозревател* від 11 січня 2019 р. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/society/smertej-stalomenshe-zyavilasya-statistika-dtp-v-ukraini-za-2018-rik.htm>

3. Статистика ДТП в Україні за період з 01.01.2019 по 30.09.2019. URL: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/>

4. Повідомлення Національної поліції України від 15 жовтня 2019 р.. URL: <https://www.facebook.com/UA.National.Police/photos/a.1675213072733500/2378893895698744/?type=3&theater>

5. Road Safety Annual Report 2015. OECD Publishing, Paris. URL: https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/docs/15irtadannualreport_0.pdf

6. Ментальність ні до чого: які заходи можуть зменшити смертність на дорогах вдвічі? *Хмарочос. Розуміючи місто* від 01 лютого 2018 р. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2018/02/01/mentalnist-ni-do-chogo-yaki-zahodi-mozhut-zmenshiti-smertnist-na-dorogah-vdvichi/?fbclid=IwAR1ASnnWLIWsueNoEXUJmgSuHK4gtvvKy8>

Хитрук Руслана Олегівна

курсант 3-го курсу
факультету економіко-правової безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

Науковий керівник:

Біліченко Валерій Віталійович

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЛЬ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ПРАВООХОРОНЦІВ

Зі збільшенням злочинності, все більш гостро постає питання ефективної протидії, що забезпечується насамперед розвитком сучасних видів спорту загалом та засобів функціонального багатоборства передусім у системі спеціальної фізичної підготовки фахівців Національної поліції України. Необхідним є розширення арсеналу засобів фізичної підготовки майбутніх поліцейських, а також підвищення рівня їх спеціальної фізичної підготовки та службової підготовки. Важливо удосконалити систему спеціальної фізичної підготовки правоохоронців по типу західних країн, виявити можливі шляхи її удосконалення та оптимізації.

Очевидним є те, що чинна система фізичної підготовки Вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання (ВНЗСУН) недостатньо ефективно формує правозахисні якості майбутніх офіцерів Національної поліції України. Фізична підготовка курсантів різних спеціальностей у ВНЗСУН здійснюється за програмами та методиками, де фактично не враховано специфіку перспективної професійної діяльності, що знижує якість правозахисної та фахової готовності випускників [2; 1].

Загальновідомо, що точність під час простих і складних реакцій прямо пропорційно залежить від ступеня втоми, яка настає пізніше в осіб із високою фізичною витривалістю та загальною працездатністю. Завдання, що постають перед працівниками характеризується високою маневреністю сил і засобів, напруженістю і швидкоплинністю, швидкими змінами обстановки, підвищенням ролі людського чинника. Економія часу у виконанні тактичних прийомів стала одним із показників бойової майстерності та ефективності службових операцій правоохоронців, позаяк усі ці вимоги можуть бути ефективно та якісно реалізованими за умови оптимального рівня фізичної та функціональної підготовленості поліцейських. В умовах сьогодення наша країна переживає важливі часи змін стандартів та потреб. Значну частину в цьому

процесі займає підвищення рівня тактичної та фізичної готовності української поліції. Разом із наближенням правоохоронного сектора України до європейських стандартів, підвищенням потреб матеріально-технічного оснащення збільшуються вимоги до професійно-тактичної підготовки українських правоохоронців. Зокрема, велику увагу приділено рівню фізичної підготовленості та загальному станові здоров'я поліцейського [3]. Це можна пояснити тим, що спеціальна фізична підготовленість правоохоронця є важливим чинником якості виконання тактичних та оперативних завдань, оскільки вся діяльність поліцейських в умовах виконання завдань викликана саме цими чинниками.

Недоліком процесу спеціальної фізичної підготовки на сьогодні є використання переважно застарілих вимог та засобів фізичної підготовки, ігнорування появи нових видів спорту та рухової активності, які з'явилися останніми десятиріччями та активно реалізуються у фізичній підготовці європейських колег. На сьогодні виникла важлива проблема невідповідності змісту професійно-прикладної фізичної підготовки правоохоронців та її значущості для виконання поставлених завдань на підрозділи Національної поліції України [2]. Позаяк фізична підготовка виступає одним із предметів спеціальної підготовки, важливою і невід'ємною частиною професійного навчання і виховання особового складу підрозділів поліції світових країн, та основною умовою фізичної підготовки є забезпечення фізичної підготовленості правоохоронців до діяльності в умовах виконання службових операцій, до оволодіння сучасними видами озброєння, ефективного використання, готовності до перенесення великих за обсягами фізичних навантажень, нервово-психічних напружень в екстремальних ситуаціях, а також сприяння розв'язанню навчально-виховних та службових завдань. Таким чином, основними завданнями фізичної підготовки є розвиток і постійне вдосконалення фізичних якостей та їх специфічних проявів (витривалості, швидкісно-силових та координаційних якостей, навичок пересування пересіченою місцевістю і на конях, подолання перешкод, рукопашного бою). Це, своєю чергою, сприятиме поліпшенню фізичного розвитку, зміцненню здоров'я й підвищенню стійкості організму до дії несприятливих чинників тактико-професійної діяльності. Численні дослідження доводять [4, 5, 6], що в основі цього механізму лежить явище перенесення навичок і умінь, сформованих в одній галузі людської діяльності, на результати оволодіння навичками й умінями в інших сферах. Високий рівень фізичної підготовленості дає змогу суттєво підвищувати здатність до швидкого оцінювання обставин, до ухвалення оперативних та правильних рішень у складній ситуації. Фізична підготовка, яку проводять систематично, допомагає інтенсифікувати процес тактичного навчання загалом.

Таким чином фізична підготовка виступає важливим засобом підвищення професійної майстерності курсантів, а також відіграє значну роль у вихованні морально-вольових і психологічних якостей майбутніх правозахисників. Це підтверджує й той факт, що фізична підготовка у підрозділах Націо-

нальної поліції України є однією з основних ланок системи фізичного виховання в Україні. Разом з тим вона є складовою частиною системи спеціальної підготовки та одним із її предметів, складовою і невід'ємною частиною навчання і виховання спеціалістів.

1. Романчук С . В . Фізична підготовка курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ ЗС України : [монографія] / С . В . Романчук . – Л . : АСВ, 2012 . – 367.
2. Ольховий О . М . Теоретико-методичні основи професійно-спрямованої фізичної підготовки курсантів ВВНЗС України : [монографія]. Х . : ХУПС, 2012 . 286 с .
3. 3.Афонін В. М. Історія підготовки військово-педагогічних кадрів фізичного виховання для збройних сил / Афонін В. М., Лойко О. М. // Сухопутні війська Збройних Сил України: історія, сучасність, розвиток (до 20-річчя Збройних Сил України) : матеріали доп. наук.-практ. конф. (24.11.2011). – Львів : АСВ, 2012. – С. 153–156.
4. Линець М. М. Основи методики розвитку рухових якостей : навч. посіб. / М. М. Линець. – Львів : Штабар, 1997. – 207 с.
5. Фіногенов Ю. С. Проблемні питання кадрового забезпечення спеціальної фізичної підготовки силових структур України / Фіногенов Ю. С. // Фізична підготовка особового складу збройних сил, інших військових формувань та правоохоронних органів України: досвід сучасність, проблеми та перспективи розвитку : матеріали міжвідомчої наук.-метод. конф. – Київ, 2014. – С. 209–220.
6. Федоров В. Г. Научно-теоретические основы многоуровневого военно-физкультурного образования : автор. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Федоров В. Г. – Санкт-Петербург, 1998. – 39 с.
7. Щеголев В. А. Физическая подготовка иностранных армий : учеб. пособие / В. А. Щеголев. – Санкт-Петербург : МО РФ, 2007. – 272 с.

Царьова Ірина Валеріївна,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ ПОЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ПУБЛІЧНИЙ ПОРЯДОК

Термінологічне позначення категорії *публічний порядок* у мовах різних держав різноманітне. Найближчим до українського варіанту назви «публічний порядок» є варіант з французької мови *ordre public*. Термінологічний зміст категорії «публічний порядок» відповідає поняттю *public policy* – публічна політика. У Німеччині це *oeffentliche Ordnung* – суспільний порядок, в Італії *ordine pubblico* – публічний порядок, в Іспанії «*ordino publico*», у Нідерландах *offentlig orden* тощо. Незважаючи на наявність термінологічних варіацій назв «публічний порядок», його юридичне значення на міжнародному рівні є зрозумілим [4, с. 152], але науковці іронізують, що «намагатися визначити публічний порядок подібно подорожі в рухомих пісках» (Пілон) [5] або «осідлати неприборканого коня, так, що ніколи не знаєш, куди він відве-

зе» (суддя Вурру) [Там само]. У рішенні по справі Vidal v. Gidal Верховний суд США відзначив: «Питання про те, що таке публічний порядок штату і що суперечить йому, ... є одним з найбільш туманних і невизначених» [3, с. 124]. Визначення поняття та ознак публічного порядку як об'єкту адміністративно-правової охорони є актуальним напрямом дослідження сучасної юридичної лінгвістики.

Метою статті є з'ясування змісту поняття «публічний порядок».

Термінологічні розбіжності стають причиною різних тлумачень користувачами відповідних національних мов текстів мовного законодавства та інших нормативних документів, що регулюють мовну практику. Не сприяють вони й однозначному прочитанню юридичних текстів та розумінню полемічних виступів. Попри відносну новизну законодавчого вживання зазначеної категорії, її сутність уже досліджували окремі науковці, а саме: В. Б. Авер'янов, М. І. Ануфрієв, О. В. Батраченко, О. І. Довгань, І. В. Зозуля, Д. С. Припутень, В. Г. Фатхутдінов та ін. Вивченню спорідненого поняття «громадська безпека» присвячено праці таких правників, як: О. М. Бандурка, І. П. Веремеєнко, І. П. Голосніченко, В. К. Гіжевський, В. Л. Грохольський, Є. В. Додін, М. В. Ковалів, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, В. В. Маліков, Р. С. Мельник, Ю. О. Небеський, О. І. Остапенко, А. М. Подоляка, Ю. І. Римаренко.

У тлумачних словниках «публічний» визначається: 1) який відбувається в присутності публіки, людей; 2) призначений для широкого відвідування, користування; громадський. Категорія «публічний порядок» є спорідненою з поняттям «громадський порядок». У ВТСУМ «порядок» визначається, як: 1) стан, коли де-небудь чисто прибрано, всі речі на своїх місцях; 2) стан, коли все робиться, виконується так, як слід, відповідно до певних вимог, правил, упорядкованість, лад; 3) державний, суспільний лад; устрій; 4) певна послідовність, черговість чого-небудь [2]. Якщо розглядати публічний порядок через призму цивільного права, то однією з умов дійсності правочину є дотримання вимог щодо його змісту. Зокрема, зміст вчиненого правочину не повинен суперечити публічному порядку держави, закріпленому в законодавстві України. Тобто публічний порядок – це публічно-правові відносини, які мають імперативний характер і визначають основи суспільного ладу держави. При цьому категорія публічного порядку застосовується не до будь-яких правовідносин у державі, а лише щодо суттєвих основ правопорядку [1].

Термін «публічний порядок» потребує більш детального дослідження, зокрема в контексті його використання в Законі України «Про Національну поліцію». До прийняття зазначеного нормативного акта це поняття законодавчо закріплено не було. Його було вжито лише в наказі МВС України «Про затвердження норм належності однострою поліцейських (у мирний час)» від 22 червня 2016 року № 530. Аналіз змісту чинних нормативно-правових актів (Конституція України – ст. 34–36, 39, 92, 116, 138, Кодекс України про адміністративні правопорушення – глава 14 «Адміністративні правопорушення,

що посягають на громадський порядок і громадську безпеку», Кримінальний кодекс України – розділ 9 «Злочини проти громадської безпеки» та розділ 12 «Злочини проти громадського порядку та моральності», Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» тощо) засвідчує, що в аналогічному значенні раніше використовували терміни «громадська безпека», «громадський порядок». Водночас цих категорій, як і поняття «забезпечення громадського порядку», у новому Законі немає.

Отже, заміна термінології в нормативно-правових актах, власне, не є проблемою, проблему становлять нові поняття, що не мають нормативно закріплених визначень. Така ситуація породжує правову колізію в нормативному регламентуванні певних суспільних відносин і негативно позначається на правозастосуванні, адже поліцейський, наприклад, має чітко знати, які дії слід вважати порушенням публічної безпеки та порядку.

1. Васильчук О.М. Категорія публічного порядку у міжнародному приватному праві. *Економіка. Фінанси. Право*. 2006. № 3. С. 24-29.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Упорядник В. Т. Бусел. Київ-Ірпінь, 2007.

3. Корецький В. М. Оговорка о публичном порядке в англо-американской судебной практике по делам, затрагивающим интересы СССР. *Ученые записки*. 1939. Вып.1. С. 124-189.

4. Крупчан О. Міжнародні стандарти категорії «публічний порядок» у сфері міжнародного комерційного арбітражу та її визначення у законодавстві та правозастосовній практиці України. *Право України*. 2011. №1. С. 152.

5. Крохалев С. В. Международный коммерческий арбитраж и публичный порядок. Краткий обзор французской доктрины и судебной практики. *Международный коммерческий арбитраж*. 2004. №3. С. 80-105.

Шейбут Денис Вікторович,
здобувач ННІ права ім. Князя
Володимира Великого, МАУП

ПРОБЛЕМИ РЕПАТРІАЦІЇ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ РЕІНТЕГРАЦІЇ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Процес повернення тимчасово окупованих територій Донбасу та Луганщини буде важким та довгим, – зазначає Дмитро Разумков [1]. Однією з найважче вирішуваних питань є проблема мало чисельності населення, що залишилось на території окупованих територій. І у більшості, це люди похилого віку, або працездатне населення яке погодилося з режимом окупації, або не мали можливості виїхати з окупованих територій. За даними Міністерства соціальної політики станом на 2 січня 2019 року на облік взято 1 млн. 512 тис. 435 переселенця з тимчасового окупованих територій Донецької та Луганської області та Автономної республіки Крим [2]. Це лише офіційні данні

громадян що стали на облік, точна кількість людей, що виїхали з окупованих територій невідома.

Більшість людей після переселення у різні регіони України почали життя «з початку» відновлюючи документи, купляючи житло і побутові речі. За 4 роки громадяни «осіли» на ново обжитих місцях. Багато з них же не планують повертатися на схід, а ще значний відсоток переселенців мають бажання повернутися, але їх житло зазнало значних пошкоджень і вже не придатні для життя.

Виникає питання у разі досягнення домовленостей і деокупації східних регіонів хто буде відновлювати території, що постраждали у наслідок застосування тяжкої зброї і ведення бойових дій? Для проведення таких робіт необхідна велика чисельність громадян здатних виконувати такі види робіт. Їх необхідно не лише забезпечити роботою, а й соціально побутовими благами: житло, медичне забезпечення тощо. Це ж значний тягар для бюджету. Так наприклад, «лише для охорони громадської безпеки у поліції Донеччини підготовлено майже 800 поліцейських, які будуть залучені до відновлення державного суверенітету на території окремих районів Донецької і Луганської областей, як офіційно називають нині окуповані частини Донбасу»[3]. Для забезпечення знешкодження замінованих територій буде залучено ще майже 1000 чоловік. Відновлення будівель доріг ще набагато більше робітників. Для таких масштабів робіт просто необхідно забезпечити процес репатріації. При тому слід зазначити, що й Конституційні норми і положення Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» забороняють примусове переселення. У зазначеному Законі України зазначено: «Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні»[4]. «Створення умов для добровільного повернення» – це теза що має абстрактний характер і є носієм ризику. Як може людина добровільно повернутися туди, де вона зазнала небезпеки? А також, як примирити громадян, у разі повернення, що знаходяться у міжетнічному й ідеологічному конфлікті. Цей процес повинен супроводжуватися і стимулюватися органами державної влади. По-перше, необхідно розробити Комплексну програму щодо підтримки, соціальної адаптації громадян України, які переселилися з тимчасом окупованої території України та районів проведення ООС, у процесі репатріації. Для забезпечення ефективності такого процесу необхідно об'єднання зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування, закладів освіти, культури, громадських об'єднань та інших організацій.

По-друге, з метою забезпечення безпеки і недопущення етнічних та іде-

ологічних конфліктів, необхідно посилити роботу з нейтралізації конфліктів: офіційне визнання владними структурами та конфліктуючими сторонами наявності самої проблеми; інституціоналізація конфлікту, тобто вироблення сторонами правил і норм, які регламентують цивілізовану поведінку у конфлікті; переведення конфлікту у правову площину.

1. Процес реінтеграції тимчасово окупованих територій Донбасу та Луганщини буде важким та довгим. Інтерв'ю Дмитра Разумкова. URL: <https://www.unian.ua/war/10606140-proces-reintegraciji-donbasu-bude-vazhkim-i-dovgim-razumkov.html>

2. Количество внутренне перемещенных лиц в Украине несколько уменьшилось. URL: https://zik.ua/ru/news/2019/01/02/kolychestvo_vnutrenne_peremeshchennih_lyts_v_ukrayne_neskolko_umenshylos_1481055

3. 800 поліцейських вже підготовлені до роботи на деокупованих територіях Донбасу: URL: https://zik.ua/news/2019/10/05/800_politseyskyh_vzhe_pidgotovleni_do_roboty_na_deokupovanyh_terytoriyah_1661669

4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Закон України. № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

Шинкаренко Ігор Ростиславович,

кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри права

Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Спіцина Ганна Олександрівна,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри права

Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут».

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УБЕЗПЕЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Для формування сучасної стратегії забезпечення публічного порядку та безпеки в умовах розбудови сучасної України необхідно враховувати всі види загроз та встановити найбільш вразливі об'єкти, якими є підприємства авіаційного транспорту.

Сьогодення вимагає від об'єктів інфраструктури авіаційного транспорту враховувати в своїй діяльності зміни в Українському суспільстві та своєчасно реагувати на зовнішні виклики відносно загроз техногенного характеру, а також активних дій з боку екстремістських та терористичних організацій.

Безпека об'єктів авіаційного транспорту, взагалі та цивільної авіації, зокрема є найбільш важливою проблемою протягом найближчого років. Розви-

ток авіаційного транспорту та інфраструктури цивільної авіації сприяв перетворенню країн світу в одне «глобальне місто», та створив умови мобільності для мільйонів. Разом з тим об'єкти авіаційного транспорту стали джерелом безпекових загроз з боку терористичних організацій і груп, що мають можливість використовувати для проведення своїх операцій сучасні досягнення в областях зв'язку і передачі інформації [1].

Для забезпечення об'єктів авіаційного транспорту здійснюються превентивні заходи з встановлення осіб та організацій, діяльність яких може створювати умови для незаконного втручання в діяльність структур цивільної авіації. Однією з основних умов ефективної превентивної діяльності є комплексність заходів із залученням людських та матеріальних ресурсів не тільки авіаційного транспорту, а й правоохоронних органів на території обслуговування яких знаходяться конкретні авіапідприємства.

Відповідно до чинного законодавства об'єктами інфраструктури авіаційного транспорту є:

- підприємства повітряного транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти, аерофотозйомки;
- підприємства, що здійснюють сільськогосподарські роботи;
- аеропорти, аеродроми, аероклуби;
- транспортні засоби;
- системи управління повітряним рухом;
- навчальні заклади;
- ремонтні заводи цивільної авіації;
- інші підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу авіаційного транспорту [2].

Окрім вказаних установ до об'єктів забезпечення інфраструктури авіаційного транспорту законодавець відносить землі, надані в користування під: аеропорти, аеродроми, відокремлені споруди (об'єкти управління повітряним рухом, радіонавігації та посадки, очисні та інші споруди), службово-технічні території з будівлями та спорудами, що забезпечують роботу авіаційного транспорту; вертольотні станції, включаючи вертольотодроми, службово-технічні території з усіма будівлями та спорудами; ремонтні заводи цивільної авіації, аеродроми, вертольотодроми, гідроаеродроми та інші майданчики для експлуатації повітряних суден; службові об'єкти, що забезпечують роботу авіаційного транспорту [2].

Визначити існуючі проблеми з забезпечення об'єктів авіаційного транспорту можливо тільки на підґрунті системного підходу з використанням методів контекст аналізу нормативного регулювання на різних історичних етапах розвитку України.

За роки незалежності була створена національна наукова школа у галузі забезпечення об'єктів авіаційного транспорту Гончарук С.Т., Дараганова Н.В., Вайсберг І.В., Куклев Є.А., Рухлінський В.М., Ліньков А.В., Кармизов М.В., Бичков А.С., Захаренков В.В., Трофімов С.В., Філіпов А.В., Кулик М.С.[3].

Слід відзначити, що їх роботи в основному були присвячені аналізу теоретико-правових питань поняття авіаційної безпеки та функціонування авіаційного транспорту, організації контролю та нагляду, застосуванні адміністративного примусу до учасників авіаційних польотів за порушення встановлених правил.

В той же час поза увагою означених науковців залишилися питання:

- загальної та спеціальної превенції втручання в діяльність об'єктів авіаційного транспорту;

- основних форм і методів організаційно-правового забезпечення авіаційного транспорту [4, с. 11];

- теоретико-прикладних проблем впровадження на об'єктах авіаційного транспорту систем голосового профайлінгу та оперативно-розшукового забезпечення авіаційного транспорту на ґрунті координації зусиль Національної поліції у особі її оперативних підрозділів та служби авіаційної безпеки [5, с. 19, 21]

- правових та організаційних засад діяльності служб безпеки підприємств авіаційного транспорту.

Констатовані нами проблеми забезпечення авіаційного транспорту знаходять своє відображення під час виявлення погроз безпеці польотів, що наведені у нормативних документах ІКАО:

- захоплення літаків терористами й іншими злочинними елементами та акти саботажу;

- незаконне перевезення небезпечних вантажів;

- безпорядки під час польотів літаків, викликані агресивно налаштованими чи психічно неврівноваженими пасажирами;

- застосування терористами ракет типу «земля-повітря», що запускаються з плеча;

- незаконне провезення ядерних і радіоактивних речовин;

- кібертероризм [6].

Аналіз чинного нормативного регулювання України, міжнародних правових актів, аналітичні матеріали оцінки загроз та ризиків авіаційній безпеці, думок науковців дозволяє визначити існуючі проблеми в галузі забезпечення об'єктів авіаційного транспорту [7]:

- недокомплектованість кадрами державних інспекторів, що здійснюють державний контроль за діяльністю авіаційних підприємств в галузі безпеки польотів і авіаційної безпеки;

- недосконалість системи підготовки кадрів в межах спеціальності 081 «Право» другого – магістерського рівня вищої освіти зі спеціалізацією забезпечення авіаційного транспорту;

- недостатня оснащеність цивільної авіації технічними засобами забезпечення авіаційної безпеки;

- невідповідність стану інформаційної безпеки об'єктів авіаційного транспорту;

- недостатня іноваційність оснащення науково-дослідних і проектних організацій цивільної авіації та промисловості;

- не відповідність вимогам сьогодення організаційно-правової моделі превенції правопорушень на об'єктах авіаційного транспорту [8].

Враховуючі наведене, можемо запропонувати імовірні напрямки вирішення означених проблем:

- з метою забезпечення інформаційної безпеки авіаційного транспорту здійснити наукові дослідження спрямовані на формування правових та організаційних засад захисту інформаційного простору;

- розробити програму організаційно-правових заходів впровадження іноваційних заходів діагностування об'єктів на території підприємств авіаційного транспорту;

- запровадити підготовку кваліфікованого персоналу в сфері убезпечення авіаційного транспорту в межах спеціальності 081 «Право» другого – магістерського рівня вищої освіти для підрозділів безпеки об'єктів авіаційного транспорту;

- запровадити проведення сумісних профілактичних заходів службами безпеки об'єктів авіаційного та національної поліції з метою встановлення підозрілих осіб в районах їх розташування;

- спільно з Національною поліцією, ДПСУ, СБУ та авіаційною службою України запровадити формування інтегрованого банку даних «неблагонадійних пасажирів» за аналогом США.

---

1. Закон України Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації. *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 16, ст.199.*

2. Закон України «Про транспорт»/ *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 51, ст.446.*

3. Безпека авіації / В. П. Бабак, В. П. Харченко, В. О. Максимов та ін.; За ред. В. П. Бабака. К.: Техніка, 2004.58 4 с.

4. Калюжний Р.А., Сопылко І.М.Організаційно-правове забезпечення безпеки польотів на авіаційному транспорті. *Юридичний вісник* 3(28) 2013. С. 10-16.

5. Камінський В.В. Боротьба з повітряним тероризмом має починатися с землі. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*, 2014, № 1(14). С. 16-23.

6. *Annex 17 SARP 4.5.* Приложение 17 к Конвенции о международной гражданской авиации, принятой в Чикаго. - Монреаль.

7. Оцінка загроз та ризиків авіаційній безпеці. URL: [https://avia.gov.ua/bezpeka-aviatsiyi/aviatsijna-bezpeka/otsinka-zagroz-ta-ryzykiv-aviatsijnij-bezpetsi/\(14:27, 16.10.2019\)](https://avia.gov.ua/bezpeka-aviatsiyi/aviatsijna-bezpeka/otsinka-zagroz-ta-ryzykiv-aviatsijnij-bezpetsi/(14:27, 16.10.2019)).

8. Безпека цивільної авіації та відповідальність у міжнародному повітряному праві [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу:http://pidruchniki.com/1421092346743/pravo/bezpeka_tsivilnoyi_aviatsiyi_vidpovidalnist_mizhnarodnomu_povitryano_mu_pravi.

Юзбашян Ліліана Рубенівна
курсант факультету
економіки правової безпеки ДДУВС

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОСНОВИ ЗАТРИМАННЯ ПРАВОПОРУШНИКА

На сьогоднішній день дуже піднята тема про порушення прав людини, тому відповідно до сучасного законодавства затримання правопорушника стало негативним явищем не лише для правопорушника, а й для поліцейського, адже один не вірний крок і поліцейський може опинитися за ґратами, а правопорушник на волі.

Як відомо, заходи адміністративного припинення складають самостійну групу заходів адміністративного примусу. Їх застосування обумовлюється публічними інтересами, а їх реалізація не повинна порушувати права і свободи осіб щодо яких вони застосовуються, у тому числі конституційне право індивіда на свободу і особисту недоторканість.

Серед таких заходів особливе місце займає доставлення порушника, яке регламентується статтею 259 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [1].

Проблематику доставлення громадян до приміщення органів внутрішніх справ (поліцію) розглядали вчені: О. Андрійко, О. Бандурка, Ю. Битяк, А. Васильєв, І. Пахомов, В. Петков та ін.

Доставлення громадян як один із заходів адміністративного примусу, який застосовується до осіб, що офіційно ще не визнані винними у вчиненні адміністративного правопорушення, передбачений низкою нормативно-правових актів, зокрема доставлення громадян до службового приміщення поліції передбачено ст. 259 «Доставлення порушника» КУпАП, п. 9 ст. 23 «Основні повноваження поліції» Закону України «Про Національну поліцію», ч. 5 п. 1 Розділу III «Функції патрульної служби» Положення про патрульну службу МВС України [1].

Дослідження юридичної природи цього заходу припинення, положень чинних нормативно-правових актів, правозастосовної практики дозволяє виявити певні недоліки нормативно-правового визначення цього заходу.

Насамперед значним недоліком є відсутність законодавчого закріплення поняття «доставлення», що передбачає собою супровід особи з місця вчинення правопорушення або місця виявлення порушника в службове приміщення уповноваженою на те особою.

Аналіз ст. 259 КУпАП та спеціальної юридичної літератури дає можливість визначити адміністративне доставлення порушника як адміністративно-примусове вилучення особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, з місця вчинення протиправного діяння або з місця виявлення правопорушника та супровід її в орган, який вправі вирішувати питання

про адміністративне затримання або притягнення до адміністративної відповідальності, пов'язане з застосуванням заходів психічного або фізичного впливу, яке здійснюється уповноваженими особами з метою забезпечення можливості притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності [4].

Наступними проблемними питаннями є строк та коло осіб, уповноважених на доставлення порушників.

Строк, необхідний для доставлення порушника, який в законодавстві України чітко не визначено. Частина 8 ст. 259 КУпАП лише закріплює, що доставлення має бути проведено в можливо короткий строк.

Доставлення відбувається широким колом осіб, уповноважених законодавством України. Проблема тут полягає в тому, що коло осіб, котрі мають право здійснювати доставлення порушника, та коло осіб, які мають право застосовувати адміністративне затримання, не співпадають. І не завжди особа, яка має право доставити порушника, вправі вирішити питання про його затримання, а також не завжди затримання є обов'язковим наслідком доставлення. Тому доставлення порушника повинно мати свій процесуальний строк, в межах якого є можливість без застосування адміністративного затримання скласти протокол про адміністративне правопорушення. Такий строк повинен бути встановлений саме у ст. 259 КУпАП.

У Законі України «Про Національну поліцію» та у КУпАП не вказано, який процесуальний документ складається у зв'язку з доставленням громадянина до поліцейського приміщення. Пункт 15 розділу II «Документування адміністративних правопорушень» Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції передбачає, що до протоколу про адміністративне правопорушення долучаються інші матеріали про адміністративне правопорушення, у тому числі рапорти посадових осіб [5].

Можна зробити висновок, що поліцейський, який доставив особу до приміщення поліції, доповідає про це рапортом керівнику, який уповноважений здійснювати контроль за діяльністю поліцейського.

Ще однією прогалиною законодавства, безперечно, є розміщення статті 259 КУпАП у главі 19 «Протокол про адміністративне правопорушення», оскільки доставлення є заходом адміністративного припинення, який практично одностайно вчені адміністративності відносять до заходів забезпечення провадження у справах про адміністративне правопорушення [4].

Тому, на мою думку, доречним є закріплення доставлення саме в главі «Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення», бо це найбільш влучно буде виражати цей розділ.

Отже, проведений аналіз дає підстави стверджувати про необхідність внесення змін до ст. 259 КУпАП. Вирішення існуючих теоретичних та практичних проблем, пов'язаних з доставленням порушника, сприяло б

підвищенню якості чинного законодавства України в сфері адміністративної відповідальності і покращило б ефективність діяльності органів (посадових осіб) адміністративної юрисдикції, насамперед органів Національної поліції.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.1984 р. із змінами і доп. // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

2. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII із змінами і доп. // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

3. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : наказ МВС України від 02.07.2015 р. № 796 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 54. – Ст. 1767.

4. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції : поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : [монографія] / А. Т. Комзюк; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 336 с.

5. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 06.11.2015 р. № 1376 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 99. – Ст. 3405. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ВІТЧИЗНЯНИЙ
ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 25 жовтня 2019 р.)

Підп. до друку 12.11.2019 р. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 17,50 Обл.-вид. арк. 18,25. Тираж – 90 прим.
Зам. № 08/19-зб

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6054 від 28.02.2018